

Informations- och kunskapsförsörjning i riksdagsförvaltningen

Förslag till ny organisation m.m.

Grafisk form: Riksdagens informationsenhet

Tryck: Riksdagens interntryckeri, Stockholm 2003

Utredningar från riksdagsförvaltningen kan beställas från

Riksdagens tryckeriexpedition, 100 12 Stockholm

Fax: 08-786 61 76

E-post: ordermottagningen@riksdagen.se

ISSN 1651-6885

ISBN 91-85050-24-5

Till riksdagsdirektör Anders Forsberg

Härmed överlämnas betänkandet *Informations- och kunskapsförsörjningen i riksdagsförvaltningen – förslag till ny organisation m.m.*, som utarbetats med anledning av det uppdrag som lämnats i direktiv 2001-04-02 och tilläggsdirektiv 2001-11-24. Uppdraget har i huvudsak avsett att överväga och lämna förslag till en framtida organisation för de informations- och kunskapsförsörjande verksamheterna inom riksdagsförvaltningen samt att särskilt studera tidningen Från Riksdag & Departements framtida ställning inom eller utanför riksdagsförvaltningen.

Till undertecknad uppdrogs hösten 2001 att genomföra utredningen. I utredningsarbetet har en styrgrupp medverkat bestående av Anders Forsberg, Annica Bergman, Margareta Brundin, Lisbet Hansing Engström, Linda Linder samt Marianne Carlbom. Rådet för ledamotsnära frågor har varit knutet till utredningen som referensgrupp. I en annan referensgrupp har ingått representanter för samtliga verksamheter inom riksdagsförvaltningen. Dessutom har tre externa experter medverkat i utredningsarbetet. Tre seminarier har genomförts under utredningsarbetets gång.

Uppdraget är härmed slutfört.

Stockholm den 17 januari 2003

Kai Kronvall

/Peder Nielsen

Innehållsförteckning

Innehållsförteckning	5
Förkortningar	7
Sammanfattning	9
1 Inledning	23
1.1 Direktiven.....	23
1.2 Organisering och genomförande av utredningsarbetet	23
1.3 Externa uppdrag	25
1.4 Betänkandets innehåll	25
2 Allmän bakgrund.....	27
2.1 Riksdagsförvaltningens organisation.....	27
2.2 Ansvarsområden inom riksdagsförvaltningen	38
2.3 Allmänhetens syn på riksdagen.....	42
2.4 Utvärderingar m.m. av riksdagens informationsverksamhet	44
3 Internationell utblick	51
3.1 Om informations- och kunskapsförsörjning i parlamenten	51
3.2 Förvaltningsorganisation i de nordiska ländernas parlament.....	54
4 Referensram	69
4.1 Riksdagens uppgifter.....	69
4.2 Riksdagsförvaltningens verksamhetsgrenar	69
4.3 Bestämmelser beträffande riksdagens informationsverksamhet.....	70
4.4 Informations- och kunskapsförsörjningen och riksdagsförvaltningens verksamhetsgrenar.....	74
4.5 Teoretiska utgångspunkter	76
5 Produktion och distribution av information i riksdagen	89
5.1 Extern information	89
5.2 Intern information	98
5.3 Bedömning av informationsverksamheten	106
5.4 Bedömning av kompetens för informationsuppgifterna	109
5.5 Utveckling av verksamheten	111
5.6 Sammanfattning	114
6 Relationer mellan olika verksamheter inom riksdagsförvaltningen	119
6.1 Verksamhetsmässiga samband	119
6.2 Förbättringar av verksamhetsmässiga samband	131
6.3 Sammanfattning	138
7 Uppfattningar om riksdagsförvaltningens organisation.....	141
7.1 Den nuvarande organisationens ändamålsenlighet.....	141
7.2 Förändringar av den nuvarande organisationen.....	143
7.3 Sammanfattning	147
8 Tidningen Från Riksdag & Departement	149
8.1 Bakgrund.....	149
8.2 Den aktuella verksamheten	152
8.3 Tidningens framtida utveckling.....	157

8.4 Tidningens organisatoriska placering m.m. – en principdiskussion.....	166
9 Överväganden och förslag	177
9.1 Betydelsen av god informations- och kunskapsförsörjning	177
9.2 Organisering av informations- och kunskapsförsörjningen inom riksdagsförvaltningen	178
9.3 Samverkan inom det nya blocket och med IT-avdelningen.....	192
9.4 Övriga frågor beträffande organisation, samverkan m.m.	199
9.5 Principer för informationsverksamheten inom riksdagsförvaltningen	203
9.6 Behov av ändringar m.m. i gällande förvaltningsbestämmelser för riksdagsförvaltningen till följd av utredningens förslag och bedömningar	218

BILAGOR

1 Direktiv 2001-04-02	221
2 Tilläggsdirektiv 2001-11-24	225
3 Arbetsuppgifter inom riksdagsförvaltningen	229
4 Temos Public Image-undersökning 2002	237

Förkortningar

AK	Administrativa kontoret
EUU	EU-upplysningen
Info	Informationsenheten
Info/BUS	Sektionen besök och utbildning inom informationsenheten
Info/PIK	Sektionen press och information inom informationsenheten
Info/POP	Sektionen produktion och publicering inom informationsenheten
InfoC	Sektionen Infocentrum inom informationsenheten
KIK	Kansliet för informations- och kunskapsförsörjning
KK	Kammarkansliet
RFS	Riksdagsförvaltningens författningssamling
RIK	Riksdagens internationella kansli
RoD	Tidningen Från Riksdag & Departement
RUT	Riksdagens utredningstjänst

Sammanfattning

Kapitel 1 Inledning

Riksdagsdirektören beslutade i april 2001 att tillsätta en utredning om riksdagsförvaltningens framtida verksamhetsstruktur för intern och extern informations- och kunskapsförsörjning. Utredningen antog namnet Informationsutredningen och började sitt arbete under senhösten 2001. I uppdraget ingår att kartlägga verksamheten inom och identifiera verksamhetsmässiga samband mellan informationsenheten (Info), Riksdagsbiblioteket, EU-upplysningen (EUU), enheten för riksdagstryck och tidningen Från Riksdag & Departement (RoD) samt identifiera gränssytor till andra enheter inom riksdagsförvaltningen. Utredningens uppdrag är också att överväga organisatorisk samverkan mellan dessa verksamheter och en eventuell förändrad organisatorisk inplacering för dem i riksdagsförvaltningen, samt utarbeta en strategi för den interna och externa informations- och kunskapsförsörjningen i riksdagsförvaltningen.

I november 2001 beslutade riksdagsdirektören om tilläggsdirektiv till utredningen. Enligt dessa skall utredningen bl.a. överväga tidningen RoD:s framtida ställning med avseende på huvudmannaskap, organisationsform m.m., samt i förekommande fall föreslå vilka åtgärder som behöver vidtas.

Kai Kronvall, särskild utredare i riksdagsdirektörens sekretariat, har varit ansvarig för utredningen. I utredningsarbetet har en styrgrupp medverkat under ledning av riksdagsdirektören. Två olika referensgrupper bestående av representanter för samtliga verksamheter i riksdagsförvaltningen respektive rådet för ledamotsnära frågor har följt utredningsarbetet. En extern expertgrupp har biträtt utredningen på olika sätt.

I början av 2002 genomfördes intervjuer med representanter för olika verksamheter inom administrativa kontoret (AK), kammarkansliet (KK), utskottens och EU-nämndens kanslier, Info och internationella kansliet (RIK). Styrgruppen, referensgruppen med representanter från samtliga verksamheter inom riksdagsförvaltningen och expertgruppen har medverkat i tre seminarier som genomförts under våren och hösten 2000. Utredaren, sakkunnige i utredningens styrgrupp samt utredningens sekreterare har besökt parlamenten i Danmark, Finland och Norge i syfte att studera bl.a. hur man organiserat informations- och kunskapsförsörjningen där. Utredningen har samrått med Regeringskansliet och lagt ut ett antal externa uppdrag.

Kapitel 2 Allmän bakgrund

Riksdagsförvaltningen fick sin nuvarande organisatoriska struktur vid halvårsskiftet år 2000. Ordningen innebär bl.a. att förvaltningen numera är en enda myndighet med gemensam parlamentarisk ledningsorganisation, riksdagsstyrelsen, och med riksdagsdirektören som gemensam myndighetschef. Organisatoriskt består förvaltningen av utskottens kanslier inklusive EU-nämndens kansli, kammarkansliet (KK) och administrativa kontoret (AK), samt informationsenheten (Info) och internationella kansliet (RIK).

Tidigare fanns en mer långtgående uppdelning av riksdagsförvaltningen i tre relativt självständiga delar: de 16 utskottskanslierna och sedermera även EU-nämndens kansli, KK samt Riksdagens förvaltningskontor (nuvarande AK). Ordningen hade varit gällande sedan inrättandet av förvaltningskontoret år 1966, och var i mycket en frukt av förhållandena före enkammarriksdagens tillkomst. Förvaltningskontoret hade genom sin instruktion ställning som egen förvaltningsmyndighet. Den parlamentariska ledningen av riksdagsförvaltningen var tudelad; talmanskonferensen var ledningsorgan för utskotten samt kammaren och förvaltningsstyrelsen var ledningsorgan för förvaltningskontoret. Chefstjänsteman hos KK var kammarsekreteraren (riksdagsdirektören), chefstjänsteman hos respektive utskott var en huvudsekreterare (kanslichef) och chefstjänsteman hos förvaltningskontoret var förvaltningsdirektören.

Inom förvaltningskontoret har genom åren genomförts flera organisatoriska förändringar. Syftet med dessa har mer eller mindre genomgående varit att öka effektivitet, flexibilitet och samordningsmöjligheter, att minska överlappningar och dubbelarbete och att skapa mer tid för långsiktig, strategisk styrning av verksamheten. Samtidigt har antalet verksamheter och antalet anställda inom förvaltningskontoret ökat.

Ett viktigt steg mot den nuvarande organisatoriska strukturen av riksdagsförvaltningen togs genom Riksdagskommitténs förslag till ny parlamentarisk ledningsorganisation för riksdagen och ny förvaltningsorganisation för riksdagen. Kommitténs förslag innebar bl.a. att hela riksdagsförvaltningen – utskottskanslierna inklusive EU-nämndens kansli, KK och AK samt Info och RIK – skulle lyda under samma instruktion och ha en gemensam chef (riksdagsdirektören). Organisationskommittén, som arbetade på uppdrag av Riksdagskommittén, föreslog en ny arbetsordning för förvaltningen och organisatoriska förändringar inom främst AK. Till följd av kommitténs förslag inrättades bl.a. en avdelningsstruktur inom AK. Skälet till det var enligt kommittén att det fanns behov av en tydligare och effektivare planering, samordning och ledning av verksamheten under förvaltningschefen.

En konsekvens av de organisatoriska förändringarna inom riksdagsförvaltningen är enligt utredningen att antalet organisatoriska nivåer inom förvaltningen har ökat, främst för verksamheter inom AK.

Utredningen har gått igenom ansvarsområdena inom riksdagsförvaltningen, undersökningar om allmänhetens syn på riksdagen och utvärderingar av riksdagens informationsverksamhet. Av utvärderingarna framgår bl.a. att

riksdagens webbplats blir en allt viktigare kanal för information till allmänheten om riksdagen och dess arbete. Vissa andra informationskanaler, t.ex. telefonservicen, minskar däremot. Beträffande informationens tillgänglighet visar en kartläggning att grupper i samhället med särskilda behov ogärna ser att riksdagen på egen hand väljer ut vissa dokument eller ett visst informationsmaterial för anpassning. I stället föredrar dessa att riksdagen, när någon frågar efter dokument och informationsmaterial, erbjuder materialet i den form som efterfrågas.

Kapitel 3 Internationell utblick

I detta kapitel redovisas kartläggningar av informations- och kunskapsförsörjningen i parlament i andra länder. En viktig slutsats är att information till allmänheten i många parlament numera ses som en av förvaltningarnas huvuduppgifter. En stor majoritet av parlamenten har en särskild informationsavdelning eller -enhet. Flertalet parlament erbjuder gratis informationsmaterial om det egna parlamentet, har en besöks- och utbildningsverksamhet som riktar sig till allmänheten och till skolelever och ungdomar, samt har omfattande kontakter med massmedierna. I stort sett alla parlament har egna hemsidor på Internet, och dessa uppges få en allt viktigare roll för informationsverksamheten.

För den interna informationen och kunskapsförsörjningen till ledamöterna spelar bl.a. parlamentens bibliotek och utredningstjänster en allt viktigare roll. Flertalet västeuropeiska parlament har både biblioteks- och utredningstjänst; i de parlament som saknar en utredningstjänst svarar biblioteket eller en informationsenhet för viss utredningsverksamhet. Biblioteken är främst till för ledamöter och anställda; att hålla öppet för allmänheten är mindre vanligt. Utredningstjänsternas storlek varierar kraftigt. I vissa parlament finns särskilda sektioner eller motsvarande för budgetfrågor och ekonomiska beräkningar.

Utredningen har också studerat förvaltningsorganisationen i de nordiska ländernas parlament. En jämförelse ger vid handen att dessa har flera likheter, men också vissa olikheter, i sin organisatoriska struktur. Störst förvaltning har Sverige med 527 årsarbetskrafter, följt av Finland med 400, Danmark med 392, Norge med 363 och Island med 116. Förvaltningens storlek har som väntat ett samband med storleken på den parlamentariska församlingen. Vad beträffar informations- och kunskapsförsörjande verksamheter finns särskilda avdelningar eller motsvarande för dessa i samtliga länder. I Danmark bildar de en egen avdelning tillsammans med IT (Kommunikations- og IT-afdeling). Avdelningen är organisatoriskt placerad i linjen direkt under Folketingets direktör. I Finland bildar de informations- och kunskapsförsörjande verksamheterna en egen enhet (utrednings- och informationsenheten). Denna ingår inte i någon avdelning utan är placerad i stabsposition direkt under generalsekreteraren. I det isländska parlamentets förvaltning finns en avdelning för informations- och kunskapsförsörjning och IT (teknik- och informationsavdelningen). Avdelningen är placerad i linjen direkt under kontorschefen (di-

rektören). I Norge bildar information och kunskapsförsörjning en egen avdelning (Informations- och dokumentationsavdelningen). Avdelningen är placerad i linjen direkt under Stortingets direktör. Sverige avviker i flera avseenden. Dels är de informations- och kunskapsförsörjande verksamheterna organisatoriskt splittrade. Avdelningen för kunskapsförsörjning är placerad i AK, Info är placerad i stabsposition direkt under riksdagsdirektören och riksdagens utredningstjänst (RUT) är placerad i KK. Dels är merparten av informations- och kunskapsförsörjningen (avdelningen för kunskapsförsörjning) inte placerad direkt under parlamentets direktör (riksdagsdirektören) utan har en förvaltningschef mellan sig och direktören.

Kapitel 4 Referensram

I kapitlet beskrivs riksdagens och riksdagsförvaltningens övergripande uppgifter. Bland dessa kan i detta sammanhang särskilt nämnas verksamhetsgrenarna stöd till beslutsprocessen och information till allmänheten.

Enligt riktlinjerna för riksdagens informationsverksamhet 2002 delas informationsverksamheten upp i intern respektive extern information och kommunikation. Informationsansvaret gäller alla medarbetare inom riksdagsförvaltningen, vilket innebär att alla riksdagsanställda har ansvar för att både hålla sig själva informerade och delge andra information, såväl internt som externt. Ett särskilt ansvar har Info för att bl.a. samordna riksdagens informationsverksamhet.

För kunskapsförsörjningen i beslutsprocessen och i det politiska arbetet svarar bl.a. utskottskanslierna, RUT, Riksdagsbiblioteket, EUU och parti-gruppskanslierna. För den interna och externa informationen svarar, som framgått ovan, i princip alla verksamheter för sin del, men bl.a. Info, EUU, tidningen RoD och Riksdagsbiblioteket kan sägas ha huvudansvar för att föra ut informationen. I händelse av kris eller katastrof finns i riksdagsförvaltningen en särskild plan för informationshanteringen, som bl.a. innehåller bestämmelser om arbets- och ansvarsfördelningen inom förvaltningen.

Vissa grupper i samhället har särskilda svårigheter att ta del av samhällsinformation såsom den normalt framställs. Bland dessa grupper finns därför behov av information i särskilda format och versioner om riksdagen.

I ett avsnitt diskuterar utredningen teoretiska utgångspunkter. De i utredningen centrala begreppen information, kunskap, kommunikation och organisation definieras och kopplas till varandra. I en organisationsteoretisk diskussion redovisas olika organisationsmodeller och deras förtjänster och brister. Utredningen redogör också för betydelsen av ledningsstöd. En organisatorisk placering av en enhet i stabsposition bör motiveras av att dess verksamhet antingen går ut på att stödja ledningen i dess arbete med att leda och utveckla organisationen, eller av att den tillhandahåller specialistkompetens som kompletterar kompetens som finns i linjeorganisationen och som står till hela organisationens förfogande. Utredningen konstaterar också att utvecklingen under de senaste decennierna har gått i riktning mot plattare organisations-

former, dvs. organisationsnivåerna inom organisationer har reducerats. Anledningen är att den traditionella organisationsformen med flera organisatoriska nivåer har ansetts mindre ändamålsenlig i ett informations- och kunskapssamhälle. Bland annat innebär IT-utvecklingen liksom mål- och resultatstyrningen att behovet av hierarkiska strukturer har blivit mindre. Avslutningsvis i kapitlet preciserar utredningen två utgångspunkter för sitt arbete. Den ena är att riksdagsförvaltningens organisation bör vara utformad så att den kan skapa förutsättningar för god kommunikation av information och kunskap. Den andra utgångspunkten är att IT-utvecklingen och ett ökat inslag av mål- och resultatstyrning skapar förutsättningar för en plattare organisatorisk struktur inom riksdagsförvaltningen.

Kapitel 5 Produktion och distribution av information i riksdagen

I kapitlet studeras produktion och distribution av information i riksdagen, i första hand hos de primärt berörda verksamheterna i utredningen – Riksdagsbiblioteket, EUU, enheten för riksdagstryck, tidningen RoD och Info – och i andra hand hos övriga verksamheter inom riksdagsförvaltningen. Till grund ligger främst ovan nämnda intervjuer med representanter för olika verksamheter inom riksdagsförvaltningen.

Beträffande den externa informationen uppger nästan samtliga delar inom riksdagsförvaltningen att de lämnar sådan information. Den externa informationsverksamhetens omfattning varierar dock väsentligt. Inom vissa verksamheter utgör den en betydande del, ibland till och med den mest betydande delen, t.ex. i form av besöksverksamhet, biblioteksservice, svar på frågor från allmänheten per telefon eller e-post och tidningsutgivning. I andra fall handlar det om att lämna extern information till följd av frågor från allmänheten, media, andra parlament etc. Något förenklat kan man tala om följande huvudgrupper av mottagare av extern information: allmänheten, skolor, lärare, studenter, forskare, medier, företag och organisationer, myndigheter och biblioteket samt mottagare i andra länder. Den mest förekommande formen av extern information förefaller vara elektronisk (e-post, webb).

I stort sett samtliga verksamheter inom riksdagsförvaltningen uppger att de i större eller mindre omfattning lämnar intern information. I många fall handlar det om att mer eller mindre regelbundet producera intern information som sedan görs tillgänglig för dem som vill ta del av den, t.ex. riktlinjer och föreskrifter för förvaltningen av juridiska enheten, personalinformation via Helgonät av personalenheten, Läslistan av förvärv och katalogisering inom Riksdagsbiblioteket, propositionsförteckningen av enheten för riksdagstryck, tillhandahållande av datahandböcker, guider och driftinformation av IT-service inom IT-avdelningen, samt Riksdagskalendern, riksdagens interna telefonkatalog, Löpsedeln, Kalendariet på Helgonät och lokaltidningen Mitt i Strömmen av Info. I andra fall handlar det om att lämna information som svar

på specifika frågor. Sådan information förekommer i flera delar av förvaltningen, t.ex. hos RUT, Riksdagsbiblioteket, IT-service (Helpdesk) och KK. Det finns även verksamheter inom riksdagsförvaltningen som arbetar med att möjliggöra för andra delar att ta fram och sprida av information, t.ex. IT-avdelningen, Info och enheten för riksdagstryck. Den grupp som i särklass oftast omnämns som viktig mottagare av intern information – i många fall den viktigaste gruppen – är ledamöter. Vanligast är att den interna informationen kommuniceras muntligt eller elektroniskt (e-post, intranät).

Många verksamheter uppger att de skulle behöva förstärka sin kompetens på IT-området och vad gäller kontakter med medierna. Många lyfter också fram att betydelsen av väl fungerande informationsverksamhet i framtiden kommer att öka. Information kommer i större utsträckning än i dag att vara elektronisk och verksamheterna inom riksdagsförvaltningen måste alltmer IT-anpassas.

Kapitel 6 Relationer mellan olika verksamheter inom riksdagsförvaltningen

Utredningen har på basis av sin intervjuundersökning kartlagt relationer och verksamhetsmässiga samband mellan olika verksamheter inom riksdagsförvaltningen. Kartläggningen visar att det finns betydande skillnader mellan olika verksamheter härvidlag. Vissa har intensiva kontakter med nästan samtliga övriga verksamheter, andra har intensiva kontakter med något färre verksamheter, en tredje grupp har mindre intensiva kontakter med ett stort antal verksamheter och en sista grupp har knappast några inomorganisatoriska kontakter över huvud taget.

Till dem som har intensiva kontakter med nästan samtliga verksamheter hör enheten för riksdagstryck och IT-avdelningen. Detta indikeras i intervjuundersökningen av att flera verksamheter uppger att de har mycket kontakt med just dessa. Förhållandevis många verksamheter uppger även att de har mycket kontakt med utskottens och/eller EU-nämndens kanslier. Till den andra kategorin – intensiva kontakter med något färre verksamheter – kan föras KK, Info, RIK, Riksdagsbiblioteket och EUU. Ett något mindre antal verksamheter uppger alltså att de har intensiva kontakter med dessa. Den tredje gruppen – många kontakter men inte så intensiva – består av bl.a. RUT, vars största uppdragsgivare ju befinner sig utanför riksdagsförvaltningen i egentlig mening (ledamöter och partigruppskanslier). Slutligen finns delar av riksdagsförvaltningen som har endast sporadiska kontakter. Här märks framför allt tidningen RoD.

I intervjuundersökningen studeras också eventuella oklarheter i gränsdragningen, vad gäller t.ex. ansvarsfördelningen eller att målgrupperna är sammanfallande, mellan olika verksamheter. Den verksamhet som flest anser att det finns oklarhet till härvidlag är Info. Många föreslår också förändringar för att förbättra och utveckla sin samverkan med Info. Många ger även förslag på

hur samverkan skall kunna förbättras med EUU, IT-avdelningen och utskottskanslierna.

Kapitel 7 Uppfattningar om riksdagsförvaltningens organisation

I utredningens intervjuundersökning ingick frågor om de intervjuade verksamheternas uppfattningar om riksdagsförvaltningens nuvarande organisation, om den eventuellt borde förändras och i så fall hur. Ett tydligt mönster är att ju närmare riksdagsdirektören den egna verksamheten är placerad organisatoriskt, desto mer nöjd är man med sin organisatoriska placering. Följdenligt är bl.a. Info nöjd med sin placering som stabsgemensamt direkt under riksdagsdirektören. Detsamma gäller AK:s ledning och vissa stabsenheter direkt under förvaltningschefen. Från avdelningsnivån inom AK och nedåt tenderar man att vara mindre nöjd med den egna verksamhetens organisatoriska placering.

En förhållandevis vanligt förekommande uppfattning är att den nuvarande organisationen bör ändras. Bedömningarna av hur omfattande förändringarna bör vara varierar. De verksamheter som ligger organisatoriskt högt upp, nära riksdagsdirektören, tenderar att vara mindre benägna att föreslå stora förändringar, åtminstone förändringar som inbegriper den egna verksamheten. Verksamheter som ligger organisatoriskt långt ifrån riksdagsdirektören är däremot mer benägna att föreslå stora förändringar. En huvudlinje i de förslag till förändringar som nämns är skapandet av ett nytt organisatoriskt "huvudblock" som väsentligen skulle bestå av informationsverksamhet och kunskapsproduktion. Dock finns det skilda uppfattningar i fråga om hur stor del av de nuvarande verksamheterna av detta slag som skulle ingå i ett sådant block.

Kapitel 8 Tidningen Från Riksdag & Departement

Med anledning av tilläggsdirektiven har utredningen analyserat om och i så fall hur teknikutvecklingen och målgruppernas tillgång till annan information påverkat behovet av en publikation som RoD, analyserat resultatet av det utökade uppdraget till tidningen i fråga om EU-bevakning samt övervägt tidningens ställning med avseende på huvudmannaskap, organisationsform m.m.

Tidningen etablerades 1975 i syfte att underlätta för personal i stat och kommun, företag och organisationer samt förtroendevalda och övriga politiskt intresserade att följa verksamheten i riksdagen och i regeringens kansli. Tidningens redaktion skulle få en oberoende ställning. Mot slutet av 1990-talet fick tidningen en begränsad förstärkning av resurserna för att åstadkomma en bredare EU-bevakning. Sedan starten har tidningen haft ett publicistiskt uppdrag som omfattar bevakning av alla dokument i den svenska lagstiftningskedjan och delar av EU:s beslutsprocess.

Tidningens upplaga har under perioden 1992–2001 minskat från drygt 24 000 till 14 700 exemplar, en minskning med drygt 40 %. (Under 2002 har upplagan enligt tidningens egen mätning ökat.) Tidningen har drygt 50 000 läsare, vilket innebär att antalet läsare är 3,5 gånger så stort som antalet prenumeranter. Cirka 70 % av tidningens upplaga är fullbetald. RoD har under de senaste åren citerats eller omnämnts i 150–200 artiklar per år i andra tidningar.

Under de senaste tio åren har tidningens kostnader ökat medan intäkterna minskat. Detta har medfört ett permanent och ökande underskott sedan 1997. (Resultatet för 2002 har enligt preliminära data förbättrats något.)

Av utredningens intervjuundersökning har framgått bl.a. att redaktionen skulle föredra att utgivningsdagen ändrades till början av veckan, vilket skulle ge tidningen en tydligare veckomagasinskaraktär, en åtgärd som vidtagits 2003. Enligt redaktionen bör webbtjänsterna liksom nättidningen utvecklas, och man önskar en mer fristående organisatorisk ställning än i dag.

Utbudet av information genom andra kanaler än RoD om riksdag, regering m.m. har ökat de senaste åren. Riksdagens och regeringens webbplatser erbjuder såväl obearbetad information om beslutsprocessen (t.ex. betänkanden i SOU-serien, propositioner och utskottsbetänkanden) som i viss omfattning bearbetad information i form av t.ex. Aktuella ärenden/Beslut i korthet (riksdagen) och pressmeddelanden (riksdagen och regeringen). I jämförelse med det övriga informationsutbudet är RoD:s heltäckande, journalistiska rapportering unik. Nättidningen, som fortfarande befinner sig i ett etableringsskede, kan ses som ett komplement till papperstidningen.

Efterfrågan på webbaserad information har ökat markant de senaste åren och är i dag omfattande. Under 2002 har antalet besök på riksdagens webbplats varit i genomsnitt nästan 11 000 per dag. Sedan 1997 har antalet besök ökat med cirka 550 %.

Enligt en läsvärdesundersökning genomförd 2001 är tidningens prenumeranter i stort sett nöjda med tidningen. Det framgår också av undersökningen att prenumeranternas medelålder är hög och i ökande samt att tillskottet av yngre prenumeranter är svagt. Andelen som läser tidningen för att den är värdefull för deras arbete eller yrke har minskat kraftigt mellan 1999 och 2001. När det gäller tidningens innehåll framgår det att hälften av tidningens prenumeranter föredrar korta artiklar framför längre och att intresset för artiklar med EU-anknytning är begränsat. En majoritet föredrar alternativet enbart papperstidning framför enbart Internettidningen.

Analysen av tidningens innehåll visar att EU-bevakningen har ökat under de senaste åren, framför allt under Sveriges ordförandehalvår 2001. Beroende på om man använder en vidare eller en snävare definition utgör EU-bevakningen 20–25 % av tidningens totala innehåll. Arbetsmarknadspolitik, socialpolitik och EU:s institutioner är de mest frekventa temana.

En bedömning om och i så fall hur teknikutvecklingen och målgruppernas tillgång till annan information har påverkat behovet av en publikation som RoD bör enligt utredningen göras utifrån vilken nytta från samhällsinforma-

tionssynpunkt tidningen ger i relation till de kostnader som är förknippade med tidningsverksamheten. Detta är en fråga som tidningens ägare, dvs. riksdagsstyrelsen, bör bedöma.

För en seriös bedömning av behovet av en publikation som RoD krävs enligt utredningen dock en vidare referensram än den som utredningen erbjuder. I en sådan bör bl.a. inrymmas RoD:s roll och betydelse i medielandskapet samt hur pappers- och nättidningar av RoD:s karaktär påverkar varandra.

Vad beträffar RoD:s organisatoriska placering anser utredningen att en fortsatt placering av tidningen i riksdagsförvaltningen kräver att den policy som ligger till grund för tidningen revideras och förtydligas. En utflyttning av tidningen ur riksdagsförvaltningen kräver också en revidering av policyn och ett tydligare ägaransvar för tidningens drift och ekonomi. Generellt gäller enligt utredningens mening att det vid överväganden om tidningens organisation är viktigt att hänsyn också tas till tidningens uppdrag, ställning och ekonomiska villkor. Utredningen slutför analysen om tidningens organisatoriska placering i kapitel 9.

Kapitel 9 Överväganden och förslag

I kapitlet presenterar utredningen sina överväganden och förslag till ny organisation av informations- och kunskapsförsörjning, samverkan och principer för informationsverksamheten i riksdagen.

En ny organisatorisk struktur för informations- och kunskapsförsörjningen

Utredningen konstaterar att det finns naturliga verksamhetsmässiga samband mellan de primärt berörda enheterna i undersökningen. Tidningen RoD är dock ett undantag; på grund av sin speciella karaktär av journalistisk produkt förefaller den generellt sett ha färre inomorganisatoriska kontakter än övriga verksamheter. Det kan också konstateras att de primärt berörda enheterna i huvudsak arbetar mot samma interna och externa målgrupper, även om målgrupperna har olika prioritet. I framtiden torde det därför vara möjligt att såväl effektivisera som utveckla informations- och kunskapsförsörjningen genom ytterligare samordning och samverkan. Mot denna bakgrund framstår enligt utredningen den splittrade organisatoriska indelningen som mindre lyckad. Antalet organisatoriska nivåer inom riksdagsförvaltningen har också ökat.

Utredningen finner också att den historiska tudelningen av förvaltningen i å ena sidan verksamheter som ger direkt stöd till det parlamentariska arbetet (utskottskanslierna och KK) och å andra sidan övriga verksamheter (AK) kvarstår, trots den nya ordning som innebär att riksdagsförvaltningen sedan 2000 är en myndighet under en gemensam ledning och med gemensamma huvuduppgifter. Enligt utredningens mening har den nya ordningen, som

innebär ett principiellt steg bort från den duala strukturen, ännu inte fått något tydligt genomslag inomorganisatoriskt och operativt.

En omständighet som har direkt relevans för organiseringen av informations- och kunskapsförsörjningen är att en relativt omfattande verksamhet, däribland Info, i dag är placerad i stabsposition under riksdagsdirektören. Informations- och kunskapsförsörjningen är med andra ord organisatoriskt splittrad.

Utredningen finner också att omfattningen och differentieringen av verksamheterna inom AK, som består av administration, olika former av intern service, kunskapsförsörjning samt IT, medför problem i fråga om kontakter och information.

Mot bakgrund av dessa förhållanden samt det faktum att informations- och kunskapsförsörjningens organisering i den svenska riksdagsförvaltningen i viktiga avseenden skiljer sig från ordningen i övriga nordiska parlament anser utredningen att enheterna inom avdelningen för kunskapsförsörjning inom AK och Info bör få gemensam organisatorisk hemvist. De bör placeras som ett nytt organisatoriskt block inom riksdagsförvaltningen på samma organisatoriska nivå som KK, utskottens och EU-nämndens kanslier och AK. Det nya blocket föreslås få benämningen kansliet för informations- och kunskapsförsörjning (KIK) och bör alltså bestå av Riksdagsbiblioteket, enheten för riksdagstryck, EUU, tidningen RoD och Info. Vad gäller särskilt tidningen RoD framhålls som ett tänkbart alternativ en extern placering i entreprenadform. Utredningen anser att ett nytt block för informations- och kunskapsförsörjning markerar denna verksamhets betydelse för riksdagens arbete, och förstärker riksdagsförvaltningen som kunskapsorganisation. Det skapar också förutsättningar för ökad samordning, styrning och effektivisering av informations- och kunskapsförsörjningen inom riksdagsförvaltningen. Tillskapandet av ett nytt organisatoriskt block skulle även innebära att riksdagsförvaltningens organisation inom området informations- och kunskapsförsörjning blir plattare.

Utredningen anser att ett nytt block har flera positiva konsekvenser för riksdagsförvaltningen i övrigt. Differentieringen inom AK blir mindre. Den övergripande ledningen i förvaltningen får bättre förutsättningar att på ett effektivt sätt aktivt styra, samordna och påverka inriktningen inom hela riksdagsförvaltningen, samt göra prioriteringar mellan riksdagsförvaltningens olika verksamheter. Det skapas en bättre organisatorisk arkitektur och en bättre balans mellan de funktionella huvudverksamheterna, vilket kan leda till en utveckling av riksdagsförvaltningens organisation i integrativ riktning, med bättre samordning som följd. Förflyttningen av Info till det nya blocket innebär att antalet stabsgörans reduceras från tre till två, och att en kärnverksamhet inom förvaltningen flyttas från stab till linje.

Samverkan inom det nya blocket och med IT-avdelningen

Förslaget om en ny organisatorisk struktur för informations- och kunskapsförsörjningen ger enligt utredningen förutsättningar för bättre samordning och

samverkan på flera områden. Enheterna i det nya blocket bör gemensamt utveckla och effektivisera informations- och kunskapsförsörjningen.

Utredningen ger också exempel på områden inom vilka ökad samordning och samverkan är eftersträfvansvärd. Dessa är

- riksdagens regionala informationsverksamhet,
- kurser och utåtriktade aktiviteter,
- frågeservice till allmänheten,
- drop in-besök från allmänheten,
- tryckeri- och förlagsverksamheten inom riksdagen,
- viss bearbetad information om ärenden och beslut,
- intern information via Helgonät respektive Mitt i Strömmen,
- kunskapsförsörjning till beslutsprocessen och på EU-området,
- information till människor med särskilda behov,
- verksamhetsutveckling och IT samt
- webbutveckling.

Utredningen anser också att riksdagsförvaltningen bör sträva efter att i ökad utsträckning samverka med ledamöterna i informationsverksamheten. Riksdagsförvaltningen bör också utarbeta stöd för talmannen, de vice talmännen och övriga ledamöter i deras information om riksdagen.

Övriga frågor beträffande organisation, samverkan m.m.

Utredningen föreslår att riksdagsförvaltningens ledningsgrupp utökas med chefen för det nya blocket för informations- och kunskapsförsörjning. Informationschefen bör även fortsättningsvis ingå i ledningsgruppen på samma sätt som tidigare. Gruppen består således av riksdagsdirektören, kanslichefen vid KK, en tjänsteman med samordningsansvar beträffande utskottens kanslier, förvaltningschefen och chefen för det nya blocket för informations- och kunskapsförsörjning, samt informationschefen som adjungerad.

Utredningen föreslår att en beslutsordning införs som skapar förutsättningar för en bred förankring av IT-strategiska frågor i riksdagsförvaltningen. IT-strategigruppen föreslås få en organisatoriskt bredare sammansättning än i dag under IT-chefens ledning. IT-strategiska frågor föreslås bli en fast punkt på dagordningen för riksdagsförvaltningens ledningsgrupp. IT-strategigruppen skulle i det sammanhanget vara beredande organ, och IT-chefen den som föredrar IT-strategiska ärenden i ledningsgruppen.

Med anledning av förslaget till ny organisatorisk struktur bedömer utredningen att Info bör ges ansvaret för en översyn av riksdagens informationsplan i händelse av kris och katastrof med avseende på den arbets- och ansvarsfördelning som slås fast i planen.

Bland annat mot bakgrund av att riksdagsförvaltningen numera är en sammanhållen myndighet med riksdagsdirektören som gemensam myndighetschef och en gemensam instruktion är det enligt utredningen både önskvärt

och naturligt att arbetet med att effektivisera och utveckla samverkan inom riksdagsförvaltningen fortsätter. Utredningen anser därför att det vore angeläget med en fortsatt översyn av riksdagsförvaltningens organisation.

Principer för informationsverksamheten inom riksdagsförvaltningen

Utredningen har utarbetat ett antal principer som bör vara vägledande i arbetet med att utforma en strategi för informations- och kunskapsförsörjningen inom riksdagsförvaltningen. Syftet med principerna är att lyfta fram och ange önskvärd inriktning på centrala och strategiska områden inom riksdagsförvaltningens informations- och kunskapsförsörjning. De delas upp i principer för extern information och principer för intern informations- och kunskapsförsörjning.

Vad beträffar extern information anser utredningen att alla som söker bör kunna få information om riksdagen och dess arbete av riksdagsförvaltningen och att förvaltningen i sitt aktiva informationsarbete främst bör rikta sig till vidareinformatörer. Informationsverksamhet bör avgränsas till att främst omfatta information om riksdagen och dess arbete; för EUU och RoD gäller ett bredare uppdrag. Riksdagsförvaltningen bör också ha i uppgift att på en övergripande nivå främja informationsverksamheten inom den offentliga sektorn. Den externa informationsverksamheten bör baseras på information i elektronisk form, och de fördelar som detta innebär bör utvecklas. I fråga om informationens tillgänglighet bör information som produceras inom riksdagsförvaltningen vara så lättläst som möjligt. Riksdagsförvaltningen bör också ta fram information i särskilda format och versioner när sådan information efterfrågas, samt utforma sin verksamhet i enlighet med riktlinjerna för en tillgänglig statsförvaltning. Målen för den externa informationen och kommunikationen, som finns i riktlinjerna för riksdagens informationsverksamhet, bör vara realistiska, dvs. formulerade så att de är möjliga att uppfylla. Ansvarsförhållandena beträffande den externa informationsverksamheten bör tydliggöras och institutionaliseras både inom riksdagsförvaltningen och i förhållande till talmannen, de vice talmännen och övriga ledamöter.

Vad beträffar den interna informationen och kunskapsförsörjningen bör den enligt utredningen kommuniceras utifrån ett tydligare målgruppstänkande än vad som görs i dag. Den interna informationen bör delas in i huvudkategorier utifrån dess innehåll. Kategorierna kan t.ex. definieras med avseende på riksdagsförvaltningens verksamhetsgrenar. Kanal för intern information bör i första hand vara intranätet; i vissa fall bör informationen kommuniceras muntligt och endast i undantagsfall bör den vara i tryckt form. För att detta skall fungera bör samtliga inom riksdagen ha tillgång till en dator med uppkoppling till riksdagens datornät samt klara att ta del av information via intranätet. Målen för den interna informationen, som finns i riktlinjerna för riksdagens informationsverksamhet, bör knytas till riksdagsförvaltningens verksamhetsgrenar, samt avse både kvalitet och effekt. Slutligen bör ansvarsför-

hållandena beträffande den interna informationsverksamheten tydliggörs och institutionaliseras.

1 Inledning

1.1 Direktiven

Riksdagens informationsutredning, som började sitt arbete under senhösten 2001, skall enligt sina direktiv (riksdagsdirektörens direktiv 2001-04-22; se *bilaga 1*).

dels kartlägga verksamheten inom och identifiera verksamhetsmässiga samband mellan informationsenheten, Riksdagsbiblioteket, EU-upplysningen, enheten för riksdagstryck och tidningen Från Riksdag & Departement; gränssytor till andra enheter inom riksdagsförvaltningen skall också identifieras;

dels överväga organisatorisk samverkan mellan dessa verksamheter samt en eventuellt förändrad organisatorisk inplacering för dessa verksamheter i riksdagsförvaltningen;

dels också utarbeta en strategi för den interna och externa informations- och kunskapsförsörjningen i riksdagsförvaltningen.

Enligt särskilda direktiv (2001-11-24) skall tidningen Från Riksdag & Departements framtida ställning med avseende på huvudmannaskap, organisationsform m.m. övervägas; i förekommande fall skall föreslås vilka åtgärder som behöver vidtas (se *bilaga 2*).

1.2 Organisering och genomförande av utredningsarbetet

1.2.1 Styrgrupp, referensgrupp, expertgrupp

Kai Kronvall, särskild utredare i riksdagsdirektörens sekretariat, har varit ansvarig för utredningen. I utredningsarbetet har en *styrgrupp* medverkat under ledning av riksdagsdirektören och i vilken följande personer i övrigt ingått: IT-chef Annica Bergman, tf. avdelningschef Margareta Brundin, biträdande kammarsekreterare Lisbet Hansing Engström samt informationschef Linda Linder. Informationsrådet Marianne Carlbom har varit sakkunnig i styrgruppen. Som sekreterare har utredningssekreterare Peder Nielsen tjänstgjort.

Två olika *referensgrupper* har följt utredningsarbetet. I den första referensgruppen har ingått representanter för samtliga verksamheter i riksdagsförvaltningen. Den andra referensgruppen utgörs av rådet för ledamotsnära frågor.

En *expertgrupp* bestående av en statsvetare och demokratispecialist, docent Erik Amnå, Göteborgs universitet, en organisationskonsult, Michael

Arthursson vid Vasco Advisers, en IT-specialist, universitetslektor Åke Grönlund, Örebro universitet, har biträtt utredningen på olika sätt; de har bl.a. skrivit var sin promemoria som anknyter till utredningsuppdraget och medverkat i utredningens seminarieverksamhet.

1.2.2 Utredningsarbetet

I början av 2002 genomförde utredningen *intervjuer* med representanter för olika verksamheter inom administrativa kontoret (AK), kammarkansliet (KK), utskottens och EU-nämndens kanslier, informationsenheten (Info) och internationella kansliet (RIK). Syftet med intervjuerna var dels att identifiera verksamhetsmässiga samband inom och mellan Info, EU-upplysningen (EUU), tidningen Från Riksdag & Departement (RoD) och informationsrelaterade verksamheter inom Riksdagsbiblioteket och enheten för riksdagstryck, dels att identifiera gränssytor mellan dessa verksamheter och andra enheter inom riksdagsförvaltningen.

Från AK intervjuades förvaltningschefen, cheferna vid samtliga stabsenheter m.m. direkt underställda förvaltningschefen (planeringsfunktionen, personalenheten, ekonomienheten, enheten för administrativ ledamotsservice, juridiska enheten) och cheferna vid samtliga tre avdelningar inom AK (avdelningen för intern service, avdelningen för kunskapsförsörjning, IT-avdelningen). Från avdelningen för kunskapsförsörjning intervjuades även cheferna vid samtliga enheter eller motsvarande inom avdelningen (Riksdagsbiblioteket, EUU¹, enheten för riksdagstryck, tidningen RoD). Från Riksdagsbiblioteket intervjuades även cheferna vid samtliga sektioner inom biblioteket (riksdagens arkiv, indexering och registerproduktion, förvärv och katalogisering, lån och information, samlingar, tillväxt, gallring), samt ansvarig för externa databaser och projektledare för indexering och produktion. Från IT-avdelningen intervjuades även cheferna vid samtliga enheter inom avdelningen (enheten för IT-service, enheten för system och kommunikation, enheten för IT-utveckling, teknikenheten) samt IT-strateg och projektledare från stabsfunktionen för strategi och planering.

Från KK intervjuades kanslichefen och biträdande kammarsekreterarna (centralkansliet, protokollskansliet). Från RUT intervjuades utredningschefen tillsammans med två gruppansvariga (för frågor som rör SfU:s, SoU:s, KrU:s och UbU:s områden och för frågor som rör KU:s, SkU:s, JuU:s och LU:s områden).

Från utskottskanslierna intervjuades samordnande tjänsteman för utskottskanslierna samt kanslicheferna vid finansutskottets kansli och näringsutskottets kansli. Från EU-nämndens kansli intervjuades kanslichefen, pressekreteraren och tre föredragande.

Från Info intervjuades informationschefen samt chefer eller tf. chefer vid sektionerna inom Info: press- och informationskansliet (Info/PIK), produktion

¹ I intervjun med EUU deltog förutom chefen samtliga närvarande medarbetare.

och publicering (Info/POP), Infocentrum (InfoC), besök och utbildning (Info/BUS). Vid flera av intervjuerna deltog även andra medarbetare.

Från RIK intervjuades kanslichefen, biträdande kanslichefen och chefen vid sektionen för internationella kontakter.

Styrgruppen, referensgruppen och expertgruppen har medverkat i en serie *seminarier* som genomförts under våren och hösten 2000, totalt tre.

Resultatet av intervjuundersökningen, som presenterats i en promemoria 2002-05-21, har legat till grund för ett seminarium i maj 2002. I september 2002 presenterades ett preliminärt förslag till ny organisation för informations- och kunskapsförsörjningen i riksdagsförvaltningen. Vid ett avslutande seminarium i december 2002 har en slutversion av betänkandet presenterats och diskuterats.

Utredaren, sekreteraren och sakkunnig har *besökt parlamenten i Danmark, Finland och Norge* i syfte att studera bl.a. hur man organiserat informations- och kunskapsförsörjningen där. Dessa resor har dokumenterats i reserapporter.

Samråd har skett med Regeringskansliet (bl.a. förvaltningschef Gunnar Holmgren och informationschef Hanna Brogren) angående tidningens huvudmannaskap m.m.

1.3 Externa uppdrag

Till Gullers Grupp Informationsrådgivare AB har utredningen uppdragit att utreda vissa frågor som har betydelse för tidningen Från Riksdag & Departements framtida organisatoriska placering, varvid en jämförande studie genomförts med tidningen Kommunaktuellt och tidskrifterna Råd & Rön samt Forskning & Framsteg. Avrapportering av uppdraget har skett våren 2002.

Temo AB har på utredningens uppdrag genomfört en s.k. public imageundersökning av riksdagen som institution som avrapporterats våren 2002, samt en undersökning av avhoppade prenumeranter av tidningen Från Riksdag och Departement som avrapporterats hösten 2002.

Till ARS Research AB har utredningen uppdragit att undersöka hur den svenska allmänheten uppfattar riksdagens olika informationsmaterial. Uppdraget har genomförts med hjälp av fyra s.k. fokusgrupper, varav två i vardera Stockholm och Gävle. Uppdraget har avrapporterats under våren 2002.

Professor Sven Windahl, Nordisk Kommunikation, Köpenhamn, har medverkat med en föreläsning vid utredningens internat i augusti 2002 på temat Kommunikation i stora organisationer och skrivit en promemoria med titeln Informationskommunikation i det nya århundradet.

1.4 Betänkandets innehåll

Betänkandet innehåller förutom en sammanfattning 9 kapitel. Kapitel 2–4 har karaktär av bakgrundskapitel. I kapitel 2 redovisas bl.a. riksdagsförvaltning-

ens nuvarande organisation och uppgiftsfördelning mellan de olika verksamheterna.

I kapitel 3 ges en översiktlig framställning över informationsverksamheten i andra parlament samt organisering av förvaltningen i de nordiska ländernas parlament.

Kapitel 4 utgör en allmän referensram för utredningsarbetet, där bl.a. definitionen av vissa centrala begrepp och teoretiska utgångspunkter redovisas.

Kapitel 5–7 bildar utredningens empiriska delar. Här redovisas väsentligen resultatet av en omfattande intervjuundersökning med företrädare för samtliga verksamheter inom riksdagsförvaltningen. Kapitel 5 behandlar produktion och distribution av extern och intern information i riksdagen. I kapitel 6 redovisas relationer och interaktioner mellan de olika verksamheterna inom riksdagsförvaltningen vad gäller bl.a. verksamhetsmässiga samband. I kapitel 7 redovisas de intervjuades uppfattningar om den nuvarande organisationens ändamålsenlighet och möjliga förändringar.

Kapitel 8 ägnas helt åt tidningen RoD och dess organisatoriska placering m.m. i enlighet med särskilda direktiv för utredningen.

I kapitel 9 redovisas utredningens överväganden och förslag. Huvudförslaget är att en ny organisatorisk enhet bildas bestående av Riksdagsbiblioteket, enheten för riksdagstryck, EUU, tidningen RoD och Info med benämningen kansliet för informations- och kunskapsförsörjning (KIK). Dessutom lämnas exempel på samverkan inom KIK och med IT-avdelningen. Förslag om övergripande principer för informations- och kunskapsförsörjningen i riksdagsförvaltningen lämnas också.

2 Allmän bakgrund

2.1 Riksdagsförvaltningens organisation

Organisatoriskt är riksdagsförvaltningen indelad i tre huvudblock under riksdagsdirektörens ledning: utskottskanslierna inklusive EU-nämndens kansli, kammarkansliet (KK) och administrativa kontoret (AK). Därutöver finns informationsenheten (Info) och internationella kansliet (RIK), vilka är placerade direkt under riksdagsdirektören.

Sitt nuvarande utseende fick organisationen vid halvårsskiftet år 2000 till följd av en ny instruktion och en ny arbetsordning för riksdagsförvaltningen. Den nuvarande ordningen innebär bl.a. att förvaltningen numera är en enda myndighet med gemensam parlamentarisk ledningsorganisation, riksdagsstyrelsen, och med riksdagsdirektören som gemensam myndighetschef.

2.1.1 Riksdagsförvaltningens historiska utveckling fram till Riksdagskommittén

Tidigare fanns en mer långtgående uppdelning av riksdagsförvaltningen i tre relativt självständiga delar: de 16 utskottskanslierna och sedermera även EU-nämndens kansli, KK samt Riksdagens förvaltningskontor. Ordningen hade varit gällande sedan inrättandet av förvaltningskontoret år 1966 och var således i mycket en frukt av förhållandena före enkammarriksdagens tillkomst (förs. 1999/2000:TK2). Förvaltningskontoret hade genom sin instruktion ställning som egen förvaltningsmyndighet. Den parlamentariska ledningen av riksdagsförvaltningen var tudelad; talmanskonferensen var ledningsorgan för utskotten samt kammaren och förvaltningsstyrelsen för förvaltningskontoret. Chefstjänsteman hos KK var kammarsekreteraren (riksdagsdirektören), chefstjänsteman hos respektive utskott var en huvudsekreterare (kanslichef) och chefstjänsteman hos förvaltningskontoret var förvaltningsdirektören (bet. 1997/98:KU34).

Redan inför övergången till enkammarriksdagen uppmärksammades frågan om riksdagsförvaltningens organisation av en organisationsutredning, vilken tillsattes år 1969. Som allmän riktpunkt för utredningsarbetet angav KU att största möjliga samordning, fasthet och effektivitet borde uppnås inom riksdagsförvaltningen. Det var, menade utskottet, naturligt att eftersträva en ökad integration inom förvaltningen. Utredningen prövade flera olika alternativ för riksdagsförvaltningens organisation. Bland annat övervägdes om ett gemensamt kansli för kammare och utskott vore ett bättre alternativ än ett särskilt organ för förvaltningen. Trots argument som talade för olika former av sammanläggningar stannade utredningen till sist för att inte föreslå någon annan ändring än sammanläggning av de båda kammarkanslierna. Vidare

menade utredningen att grunden för riksdagsförvaltningens organisation borde vara att den service som mera systematiskt användes av mer än ett kansli organiserades av ett organ (förvaltningskontoret) som stod fritt gentemot alla kanslier. Översatt i praktisk verksamhet ansågs detta innebära att KK och utskottskanslierna i största möjliga utsträckning skulle befrias från annat arbete än sådant som hade omedelbart samband med handläggningen av riksdagsärendena, och att detta i stället borde tillföras förvaltningskontoret. Utredningen föreslog också att talmannen skulle vara ordförande i styrelsen för förvaltningskontoret; därigenom blev talmannen ordförande i både talmanskonferensen och förvaltningsstyrelsen. För att ytterligare stärka samordningen i riksdagsförvaltningen och få till stånd ett nära samarbete mellan talmanskonferensen och förvaltningsstyrelsen föreslogs att vice ordföranden i förvaltningsstyrelsen blev självskriven ledamot av talmanskonferensen. År 1970 fattade riksdagen beslut om förvaltningsorganisationen i enkammarriksdagen som i allt väsentligt följde utredningens förslag (jfr förs. 1990/91:15, förs. 1999/2000:TK1).

Med tiden uppfattades den långtgående uppdelningen av riksdagsförvaltningen i tre relativt separata delar som alltmer problematisk, och det fanns behov av bättre ledning och samordning i riksdagsförvaltningen (förs. 1997/98:RFK4, bet. 1997/98:KU34). I flera avseenden såg förvaltningens verksamhet annorlunda ut än vid övergången till enkammarriksdagen. Serviceorganisationen hade utökats kraftigt och förvaltningens karaktär hade förändrats. Bakom utvecklingen fanns flera faktorer, såsom datorisering och annan teknikutveckling, internationalisering, höjda säkerhetskrav, nya uppgifter för förvaltningen som t.ex. information till allmänheten, samt en på många områden högre ambitionsnivå. Ytterligare ett skäl till att riksdagsförvaltningen hade ökat i omfattning var att en rad tidigare externa verksamheter, t.ex. Riksdagsbiblioteket och Nordiska rådets svenska delegation, inordnades i riksdagsorganisationen. Sammantaget hade verksamheten kommit att bli alltmer diversifierad. Organisationen upplevdes av vissa som otydlig och svår att förstå (Riksdagens revisorers förstudie 1998/99:8).

Huvudansvaret för samordningsinsatserna inom riksdagsförvaltningen hade länge vilat på riksdagsdirektören och förvaltningsdirektören. Längst hade samordningen drivits mellan KK och utskottskanslierna i fråga om planeringen av ärendenas behandling i riksdagen. Samordning på områden för vilka Riksdagens förvaltningskontor var huvudansvarig hade ordnats genom bildande av olika slags arbetsgrupper. Detta gällde t.ex. organisationsutveckling, personalutveckling, rekrytering och lönefrågor, liksom beträffande information, bistånd till andra parlament och dokumentutveckling (bet. 1997/98:KU34). Samråd i administrativa frågor av gemensamt intresse för förvaltningskontoret, KK och utskottskanslierna ombesörjdes via det s.k. förvaltningsmötet. Vid dessa möten, som brukade äga rum några gånger per år, deltog samtliga kanslichefer under ledning av förvaltningsdirektören (Riksdagens revisorers förstudie 1998/99:8).

Enligt bl.a. KU behövde dock samordningsinsatserna inom riksdagsförvaltningen öka ytterligare. Riksdagen beslutade våren 1998 om ändringar i riksdagsordningen (RO) och i instruktionen för Riksdagens förvaltningskontor (bet. 1997/98:KU34). Syftet med dessa var att förbättra ledningen av och samordningen inom riksdagsförvaltningen. Beslutet innebar att riksdagsdirektören fick ett överordnat ansvar för ledningen och samordningen i hela organisationen, samt blev ordförande i en ny samordningsgrupp som förutom riksdagsdirektören även bestod av förvaltningschefen (f.d. förvaltningsdirektören), kanslichefen i KK och en tjänsteman med uppgift att ansvara för samordning av frågor som rör utskottens kanslier. Dessutom hade riksdagsdirektören regelbundna möten med samtliga kanslichefer i utskotten och RIK samt förvaltningschefen vid förvaltningskontoret. Genom denna ordning förväntades den interna informationen och samarbetet inom riksdagen bli betydligt bättre (Riksdagens revisorers förstudie 1998/99:8).

KU ansåg att förslaget om ökad samordning var ett steg i rätt riktning, men ifrågasatte samtidigt om det var tillräckligt för att lösa lednings- och samordningsproblemen (bet. 1997/98:KU34). Det var enligt utskottets uppfattning angeläget att organisationen av den parlamentariska ledningen av riksdagens arbete och förvaltning – bestående av å ena sidan talmanskonferensen och å andra sidan förvaltningsstyrelsen – snarast sågs över i en av talmanskonferensen tillsatt särskild utredning. Riksdagen ställde sig genom sitt tillkännagivande till talmanskonferensen bakom detta ställningstagande, och i december 1998 tillkallade talmanskonferensen den s.k. Riksdagskommittén (se nedan).

2.1.2 Förvaltningskontorets historiska utveckling fram till Riksdagskommittén

Förvaltningskontoret inrättades, som nämnts ovan, genom ett beslut av riksdagen år 1966. Därigenom tillskapades ett centralt organ för riksdagens olika interna förvaltningsangelägenheter, som tidigare varit splittrade på ett flertal självständiga enheter. Inledningsvis kom kontoret att ansvara för i huvudsak sex verksamhetsområden: förvaltning av riksdagens lokaler, centrala förhandlingar för riksdagen och dess myndigheter, uträkning och utbetalning av arvoden, löner och ersättningar till riksdagens ledamöter och tjänstemän, handläggning av pensionsfrågor, framställning av riksdagstrycket samt den verksamhet som bedrevs av riksdagens upplysningstjänst.

I samband med enkammarreformen år 1971 tillkom en ny organisation för förvaltningskontoret med talmannen som ordförande i styrelsen (se ovan). Kontoret fick då som en ytterligare uppgift huvudansvaret för personalfrågor inom den inre förvaltningen.

Under 1970-talet genomfördes ett antal delutredningar rörande förvaltningskontoret. År 1974 fick kontoret en ny instruktion i samband med antagandet av den nya regeringsformen. Bland annat tillkom direktionen till vilken förvaltningsstyrelsen kunde delegera ärenden. År 1977 inordnades Riksdagsbiblioteket som en enhet i förvaltningskontoret. Något senare, år 1982,

inordnades också tidningen Från Riksdag & Departement (RoD) i förvaltningskontoret.

Den 1 januari 1984 trädde en ny instruktion för förvaltningskontoret i kraft. Genom den gjordes enhetsindelningen om så att den dåvarande administrativa enheten delades upp i en personal- och kanslienhet och en ekonomienhet. En informationsenhet tillskapades genom samordning av funktioner på informationsområdet och en säkerhetsenhet bildades för säkerhets- och beredskapsfrågor. Därmed uppgick antalet enheter inom förvaltningskontoret till sammanlagt nio stycken.² Vidare tillkom en ADB-verksamhet som direkt underställdes förvaltningsdirektören.

Nästa stora organisationsförändring inom förvaltningskontoret dröjde till i början av 1990-talet. Våren 1991 beslutade riksdagen på förslag av förvaltningsstyrelsen om ändringar i kontorets instruktion som bl.a. innebar att bestämmelserna om enhetsindelning utgick för att i stället tas in i arbetsordningen (förs. 1990/91:15). Därigenom gavs styrelsen möjlighet att ändra kontorets organisation utan att gå via riksdagen. Bakom förvaltningsstyrelsens förslag till riksdagen låg ett principförslag från förvaltningskontoret till förvaltningsstyrelsen om en ny organisation för kontoret. Målet var större flexibilitet i kontorets organisation och därmed effektivare ledning och ökade delegeringsmöjligheter. Förvaltningskontorets enheter skulle föras samman i serviceområden. Varje serviceområde skulle ledas av en områdesansvarig med uppgift att följa upp verksamheten inom området mot fastställda mål. Enhetscheferna skulle även i fortsättningen ha ansvaret för det löpande arbetet inom enheten.

Följande fyra serviceområden föreslogs (förs. 1990/91:15):

- Administration (personalenheten, ekonomienheten, förhandlingschef, och förvaltningsjurist).
- Informations- och kunskapsförsörjning (informationsenheten, enheten för tidningen RoD, Riksdagsbiblioteket och RUT).
- Data och dokumentation (ADB-verksamheten och enheten för riksdagstryck).
- Lokaler, säkerhet och intern service (fastighetsenhet, säkerhetsenheten och intendenturenheten inkl. servicecentral).

Som ett instrument för förvaltningsdirektörens styrning och uppföljning av kontorets verksamhet innehöll förslaget också en ledningsgrupp bestående av förvaltningsdirektören, de områdesansvariga och förhandlingsledaren.

En ny organisation inom förvaltningskontoret i enlighet med kontorets principförslag inrättades under verksamhetsåret 1990/91 (redog. 1991/92:5).

Hösten 1991 drogs riktlinjerna upp för en ny enhet, som sedermera skulle benämnas Doris, inom förvaltningskontoret. Bakgrunden var att det elektro-

² Förutom personal- och kanslienheten, ekonomienheten, informationsenheten och säkerhetsenheten bestod förvaltningskontoret vid den aktuella tidpunkten av följande enheter: intendenturenheten, enheten för riksdagstryck, Riksdagsbiblioteket, RUT och redaktionen för tidningen RoD.

niska systemet för register och dokumenthantering ansågs spela en så central roll för beslutsprocessen i riksdagen, att ansvaret för detta system borde placeras i en särskild enhet. De resurser som främst användes för utveckling av ärende- och dokumenthanteringssystemet borde föras samman med de resurser som hade den största kunskapen och informationen om hur man söker i dessa system. Den nya enheten, dokument- och registerenheten även kallad Doris, inrättades i januari 1992. Den bestod av indexering och registerproduktionen som tidigare ingått i RUT samt teknikutveckling bestående av delar av de personella utvecklingsresurserna som fanns inom ADB-enheten. Doris verksamhetsansvar kom att omfatta ADB-stöd till beslutsprocessen, informationssystemet Rixlex, riksdagens publika databaser samt riksdagens tryckta register. Under 1995 återgick tekniksektionen, dvs. de personer som arbetat med utvecklingsfrågorna, till utvecklingssektionen inom ADB-enheten. I den kvarvarande verksamheten inom dokument- och registerenheten ingick indexering och registerproduktion samt en sektion för produktutveckling innefattande Rixlexutveckling samt webbutveckling. Våren 1996 skapades en Rixlexsektion och en indexerings- och registersektion.

På uppdrag av förvaltningsdirektören utarbetade under 1995/96 en beredningsgrupp ett nytt förslag till ny organisation för förvaltningskontoret (redog. 1996/97:RFK1). Bakgrunden var bl.a. att verksamhetens utökning och IT-utvecklingen hade gjort rådande organisation och indelning mindre ändamålsenlig. Det uttalade syftet var snarlikt syftena vid tidigare förändringar av förvaltningskontorets organisation; att öka effektivitet, flexibilitet och samordningsmöjligheter, att minska överlappningar och dubbelarbete och att skapa mer tid för långsiktig, strategisk styrning av verksamheten. Enligt förslaget skulle de tolv enheterna grupperas i fyra verksamhetsområden, vilka till stora delar överensstämde med de tidigare serviceområdena som hade inrättats under 1990/91. Inom varje område skulle en enhetschef samtidigt ha i uppgift att vara områdeschef. Dessa skulle få ett tydligare och starkare chefsansvar än de områdesansvariga hade haft. Därigenom tillskapades, eller förstärktes, en chefsnivå inom förvaltningskontoret mellan enheterna och förvaltningsdirektören. Chefsrollen för de områdesansvariga hade varit mindre tydlig, och de tolv enhetscheferna hade en mera direkt kontakt med förvaltningsdirektören än vad den föreslagna organisationen innebar (Riksdagens revisorers förstudie 1998/99:8).

Följande fyra verksamhetsområden föreslogs (redog. 1996/97:RFK1):

- Administration (personalenheten, ekonominheten, enheten för administrativ ledamotsservice och förvaltningsjuridik och upphandlingssamordning).
- Information och dokument (informationsenheten, dokumentenheten och tidningen RoD).
- Kunskapsförsörjning (Riksdagsbiblioteket, RUT och EUU).
- Lokaler, säkerhet och intern service (serviceenheten, fastighetsenheten och säkerhetsenheten).

I stabsposition direkt under förvaltningsdirektören skulle placeras Data- och teknikenheten (f.d. ADB-enheten inom serviceområdet data och dokumentation) samt funktioner för planering och IT-samordning. Ovan nämnda dokument- och registerenheten ombildades till dokumentenheten, som omfattade produktion av indexering och register, de publika databaserna, webbredaktionen för riksdagens hemsida samt riksdagstrycket.

Förslaget till indelningen i områden var gjort med utgångspunkt i de olika verksamheternas och funktionernas karaktär, så att funktioner med likartade arbetsuppgifter, nära samarbete och täta kontakter i det vardagliga arbetet eller med närliggande mål för sin verksamhet skulle placeras inom samma område.

Förvaltningsstyrelsen antog förslaget till ny organisation för förvaltningskontoret, och förslaget trädde i kraft den 1 januari 1997 (redog. 1996/97:RKF1).

Nästa förändring av förvaltningskontorets organisation skedde i samband med att riksdagen, på förslag av KU (bet. 1997/98:KU34), beslutade om förstärkt samordning inom riksdagsförvaltningen. Beslutet innebar bl.a. att riksdagsdirektören fick ett överordnat ansvar för hela riksdagens förvaltningsorganisation, inklusive förvaltningskontoret, och blev ordförande i en ny samordningsgrupp (se ovan). Ny tjänstebenenämning för förvaltningsdirektören blev förvaltningschef. Framför allt handlade beslutet om att förbättra ledning och samordning i riksdagsförvaltningen inom ramen för den rådande organisatoriska strukturen, men två mindre organisationsförändringar ingick också. Den ena förändringen var att Info flyttades från förvaltningskontoret och ställdes direkt under riksdagsdirektören. I det förslag från Riksdagens förvaltningskontor (förs. 1997/98:RKF4) som låg till grund för KU:s betänkande motiverades denna förändring med att planeringen av ärendenas behandling och besluten i utskott och kammare utgör grunden för riksdagens information i form av t.ex. svar på frågor från allmänheten, riksdagens hemsida, pressmeddelanden och publikationerna Kammarkalendern och Riksdagsveckan. Detta ansågs i sin tur förutsätta ett dagligt nära samarbete med främst KK. Den andra förändringen var att även RIK – som tidigare haft en självständig ställning i utskottsorganisationen – ställdes direkt under riksdagsdirektören; förändringen hade således ingen direkt påverkan på förvaltningskontorets organisation. Motiveringen i denna del av förvaltningskontorets förslag var att den internationella verksamheten hade expanderat kraftigt, bl.a. i form av talmansdelegationer och bistånd samt deltagande i ett antal internationella organ. Eftersom riksdagsdirektören redan tog ett ansvar i detta arbete skulle den föreslagna placeringen av RIK endast vara ett organisatoriskt klarläggande av en redan fungerande ordning.

Förutom de två nämnda organisatoriska omplaceringarna av Info och RIK fick under verksamhetsåret 1998 vissa enheter nya organisatoriska placeringar inom förvaltningskontoret. Indelningen i verksamhetsområden såg ut enligt följande (redog. 1998/99:RKF1):

- Administration (personalenheten, ekonominheten, enheten för administrativ ledamotsservice och förvaltningsjuridik och upphandlingssamordning).
- Data och dokument (Data- och teknikenheten och enheten för riksdagstryck).
- Kunskapsförsörjning (Riksdagsbiblioteket, RUT och EUU).
- Intern service (serviceenheten, fastighetsenheten och säkerhetsenheten).

Det tidigare verksamhetsområdet information och dokumentation ersattes av verksamhetsområdet data och dokument. I det nya verksamhetsområdet placerades bl.a. data- och teknikenheten, som tidigare hade legat i stabsposition direkt under förvaltningschefen. Direkt under förvaltningschefen ställdes i stället tidningen RoD, som ju tidigare hade legat inom verksamhetsområdet information och dokumentation. Dokumentenheten splittrades. Riksdagstryckets verksamhet återgick till att vara en egen enhet med namnet enheten för riksdagstryck. Indexering och registrering fördes över till Riksdagsbiblioteket, likaså de publika databaserna. Webbredaktionen, Rixlexfunktionen samt redaktionen för Sverige Direkt fördes över till Info och bildade tillsammans en sektion med benämningen Rixwebbsektionen.

I sitt betänkande om förstärkt samordning inom riksdagsförvaltningen ifrågasatte KU dock om förslaget var tillräckligt för att lösa lednings- och samordningsproblemen inom förvaltningen (bet. 1997/98:KU34). Den största bristen ansågs vara att förslaget inte innebar några förändringar i den parlamentariska lednings- och samordningsorganisationen. Som nämnts ovan var det enligt utskottets uppfattning därför angeläget att organisationen av den parlamentariska ledningen av riksdagens arbete och förvaltning snarast sågs över i en av talmanskonferensen tillsatt särskild utredning. Vidare menade utskottet att det inte gick att utesluta ytterligare förändringar även på tjänstemannanivå sedan en sådan översyn genomförts. Riksdagen ställde sig genom sitt tillkännagivande till talmanskonferensen bakom detta ställningstagande, och i december 1998 tillkallade talmanskonferensen den s.k. Riksdagskommittén.

2.1.3 Riksdagskommitténs och organisationskommitténs arbete och förslag

Den 2 december 1998 beslöt talmanskonferensen att tillkalla en utredning med parlamentarisk sammansättning som skulle se över och utvärdera vissa frågor rörande riksdagens arbetsformer. Utredningen, som antog namnet Riksdagskommittén, lämnade i oktober 1999 delbetänkandet Riksdagens parlamentariska ledningsorganisation (förs. 1999/2000:TK1) med förslag till ändringar i riksdagsordningen (RO). Förslaget innebar dels att talmanskonferensen och förvaltningsstyrelsen skulle ersättas av ett nytt högsta beslutande organ – riksdagsstyrelsen – för alla frågor som gäller riksdagsförvaltningen, dels att riksdagsdirektören inför styrelsen skulle ansvara för ledningen av hela förvaltningens verksamhet. Som en följd av detta kunde Riksdagens förvalt-

ningskontor inte längre vara en egen förvaltningsmyndighet. Instruktionen för Riksdagens förvaltningskontor borde därför, enligt kommittén, ersättas av en instruktion för hela den inre riksdagsförvaltningen. Riksdagskommittén föreslog även att en särskild organisationskommitté på tjänstemannanivå skulle tillsättas under kommittén för att utarbeta ett förslag till en sådan instruktion samt för att närmare utreda frågorna om förvaltningens framtida organisation.

I oktober år 1999 beslöt talmanskonferensen att en särskild organisationskommitté på tjänstemannanivå skulle tillsättas under Riksdagskommittén (se förs. 1999/2000:TK2). Bland annat till följd av Riksdagskommitténs förslag skulle dess uppgift vara att utarbeta en instruktion för riksdagsförvaltningen samt att närmare utreda frågorna om förvaltningens framtida organisation m.m. Den nya politiska ledningsstrukturen och riksdagsdirektörens nya roll skulle vara utgångspunkt för organisationskommitténs arbete, och förvaltningens framtida organisation och arbetssätt borde anpassas så att den på effektivast möjliga sätt kunde arbeta mot de politiska styrorganen. Därvid skulle förvaltningens resurser tas till vara på ett ändamålsenligt sätt och med utvecklad samverkan för att nå de övergripande målen. Kommittén skulle även pröva om dessa mål borde undergå förändringar. Ändamålsenligheten av den dåvarande organisatoriska indelningen skulle bedömas liksom uppgifterna och strukturen inom de olika delarna. Organisationskommittén borde även överväga om förvaltningskontoret helt eller delvis skulle finnas kvar som en sammanhållen organisatorisk del av förvaltningen. De förslag som organisationskommittén utarbetade skulle lämnas i form av förslag till en ny instruktion och arbetsordning för den samlade förvaltningen.

I februari år 2000 lämnade Riksdagskommittén delbetänkandet Ny förvaltningsorganisation för riksdagen (förs. 1999/2000:TK2), vilket baserades på organisationskommitténs förslag till en ny instruktion för en ny, samlad riksdagsförvaltning. En skillnad i förhållande till den då ännu gällande instruktionen för Riksdagens förvaltningskontor var således att den föreslagna instruktionen även inkluderade KK och utskottskanslierna. En annan skillnad var att den föreslagna instruktionen var mindre detaljerad. Enligt Riksdagskommittén borde bestämmelser som i övrigt behövdes för förvaltningens organisation och formerna för dess verksamhet i första hand meddelas i en arbetsordning.

Organisationskommittén fortsatte sitt arbete med att utarbeta ett förslag till ny arbetsordning för riksdagsförvaltningen. Förslaget som kommittén lade fram innehöll långtgående behörighet för cheferna direkt under riksdagsdirektören att fatta beslut inom respektive ansvarsområde. Mot bl.a. den bakgrunden ansåg kommittén att det förelåg ett stort behov av samordning och föreslog därför inrättandet av en ledningsgrupp för förvaltningen bestående av cheferna med det tyngsta ansvaret inom förvaltningen. Dessa var riksdagsdirektören, förvaltningschefen, kanslichefen vid KK samt en tjänsteman med samordningsansvar beträffande utskottens kanslier. Under riksdagsdirektörens ledning skulle gruppen dels diskutera strategiska frågor och långsiktig planering, dels samordna verksamheten inom förvaltningen.

Vidare föreslog organisationskommittén att två organisatoriska förändringar skulle genomföras omedelbart. Den ena av dessa innebar att Riksdagens förvaltningskontors indelning i olika verksamhetsområden ändrades till en indelning i olika avdelningar. På grund av Riksdagens förvaltningskontors storlek och mångskiftande verksamhet ansåg kommittén att det fanns behov av en tydligare och effektivare planering, samordning och ledning av verksamheten under förvaltningschefen. Till skillnad från de dittillsvarande områdescheferna skulle avdelningscheferna inte ha ansvar för egna enheter, utan ges ansvar och befogenheter avseende verksamheten inom avdelningen samt ha ett chefsansvar för enhetscheferna. På detta sätt tydliggjordes och stärktes den organisatoriska nivån mellan förvaltningschefen och förvaltningskontorets olika enheter. Vissa enheter borde dock inte ingå i avdelningsstrukturen, utan i stället utgöra stabsfunktioner under förvaltningschefen. Det fortsatta arbetet med organisationen inom det nya förvaltningskontoret, nu med benämningen AK, borde enligt organisationskommittén inriktas på den organisatoriska indelningen på nivån under avdelningsnivån, dvs. enhetsnivån. Enhetsindelningen borde ses över och indelningen i sektioner som fanns vid vissa enheter omprövas.

Den andra organisatoriska förändringen som organisationskommittén såg som så angelägen att den borde genomföras omgående var att RUT flyttades från förvaltningskontoret till KK. Skälet till denna åtgärd var enligt uppgift att RUT ansågs ha större anknytning till den parlamentariska beslutsprocessen. Dessutom torde det, enligt organisationskommittén, ligga betydande synergieffekter i ett närmande mellan RUT och utskottsorganisationen.

2.1.4 Riksdagsförvaltningens nuvarande organisation

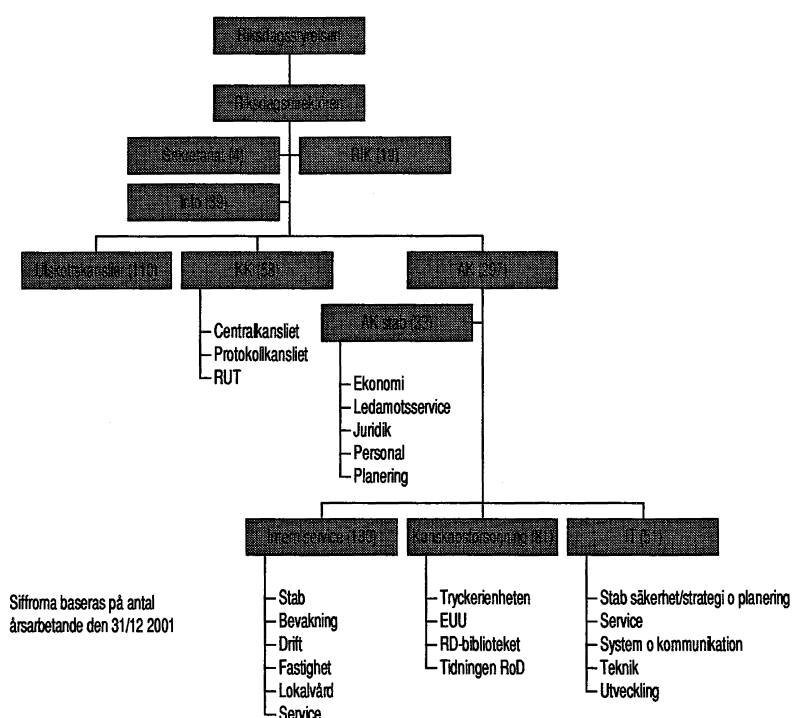
Vid halvårsskiftet år 2000 trädde en ny förvaltningsstruktur i kraft i riksdagen baserad på Riksdagskommitténs och organisationskommitténs förslag. Bakom den nya strukturen låg ett antal beslut. Genom ändringar i 9 kap. riksdagsordningen (RO) och den nya lagen (2000:419) om instruktion för riksdagsförvaltningen beslutade riksdagen om grundläggande bestämmelser gällande riksdagsförvaltningen. Enligt instruktionen 21 § ges förvaltningen rätt att själv besluta om sin organisation. I juli 2000 beslutade riksdagsstyrelsen om föreskrift (2000:2) med arbetsordning för riksdagsförvaltningen (riksdagsstyrelsens prot. 1999/2000:1), vilken bl.a. innehåller bestämmelser om riksdagsförvaltningens grundläggande organisatoriska struktur. Övriga bestämmelser om organisation och ansvarsområden inom förvaltningen meddelades i tjänsteföreskriften (2000:3) avseende organisation och ansvarsområden inom riksdagsförvaltningen.³

Den nuvarande ordningen innebär att riksdagsförvaltningen är en myndighet med riksdagsdirektören som myndighetschef. Förvaltningen är indelad i tre huvudblock: utskottskanslierna inklusive EU-nämndens kansli, KK och

³ Tjänsteföreskriften (2000:3) avseende organisation och ansvarsområden inom riksdagsförvaltningen är numera upphävd. Sedan maj 2002 gäller tjänsteföreskriften (2002:4) avseende organisation och ansvarsområden inom riksdagsförvaltningen.

AK (f.d. förvaltningskontoret). Därutöver finns Info och RIK, vilka är placerade i stabposition direkt under riksdagsdirektören.

Närmast under riksdagsdirektören består ledningsorganisationen av kanslichefen vid KK och kanslichefen vid RIK, informationschefen vid Info, kanslicheferna i utskotten och EU-nämnden samt förvaltningschefen vid AK. Till ledningsorganisationen hör också riksdagsförvaltningens ledningsgrupp. I denna ingår riksdagsdirektören, förvaltningschefen, kanslichefen vid KK och en tjänsteman med samordningsansvar beträffande utskottens kanslier; samt informationschefen som adjungerad. Gruppen sammanträder regelbundet varje vecka och fungerar som forum för planering och samordning av frågor som rör riksdagsförvaltningen.

FIGUR 2:1 RIKSDAGSFÖRVALTNINGENS NUVARANDE ORGANISATION

Den nya organisatoriska strukturen har stora likheter med den tidigare. Utskottsdelen av riksdagsförvaltningen är helt oförändrad, dvs. den består alltså av utskottskanslierna och EU-nämndens kansli. KK, som tidigare inkluderade centralkansliet och protokollskansliet, har utökats genom förflyttningen av RUT från förvaltningskontoret till KK. Med undantag för ovan nämnda stabsorgan är alla andra verksamheter samlade i ett organisatoriskt block, AK.

Störst har de organisatoriska förändringarna varit inom AK. Indelningen i fyra verksamhetsområden (administration, data och dokument, kunskapsför-

sörjning, intern service) har ersatts av en indelning i tre avdelningar enligt följande (RFS 2002:4 1 och 2 §§):

- IT-avdelningen (enheten för IT-service, enheten för IT-utveckling, enheten för system och kommunikation, teknikenheten).
- Kunskapsförsörjning (enheten för riksdagstryck, EUU⁴, Riksdagsbiblioteket, tidningen RoD).
- Intern service (bevakningsenheten, driftenheten, fastighetsenheten, lokalvårdsenheten, serviceenheten).

Varje avdelning leds av en avdelningschef med ansvar för verksamheten inom respektive avdelning. Dessa är direkt underställda förvaltningschefen. Under varje avdelning finns enheter som leds av enhetschefer. Dessutom finns fem stabsenheter/-funktioner som är placerade direkt under förvaltningschefen (ekonomienheten, enheten för administrativ ledamottservice, juridiska enheten, personalenheten, stabsfunktionen för planering); av dem låg i den tidigare organisationen flertalet inom verksamhetsområdet administration. Det tidigare verksamhetsområdet data och dokument, som bestod av f.d. data- och teknikenheten och enheten för riksdagstryck, har ingen motsvarighet i den nya organisationen. I stället bildar f.d. data- och teknikenheten tillsammans med f.d. stabsfunktionen för IT-samordning en egen avdelning för IT. Avdelningen för kunskapsförsörjning, tidigare verksamhetsområdet kunskapsförsörjning, har tillförts enheten för riksdagstryck och tidningen RoD samtidigt som RUT förflyttats till KK. Slutligen motsvaras det tidigare verksamhetsområdet intern service av en avdelning med samma namn.

Inom vissa enheter inom AK och inom vissa andra delar av riksdagsförvaltningen är enheterna i sin tur indelade i sektioner eller motsvarande.⁵ Sammantaget råder stora skillnader i antalet organisatoriska nivåer inom förvaltningen. Flest organisatoriska nivåer finns för verksamheter inom AK, med långt avstånd till förvaltningsledningen som följd. För t.ex. arkivverksamheten inom Riksdagsbiblioteket finns följande nivåer: sektionsnivå (riksdagens arkiv), enhetsnivå (Riksdagsbiblioteket), avdelningsnivå (avdelningen för kunskapsförsörjning), AK och riksdagsdirektören – härtill kan läggas riksdagsstyrelsen som beslutar om frågor av principiell karaktär gällande riksdagsförvaltningen. För verksamheter inom riksdagsförvaltningens två andra huvudblock – KK och utskottskanslierna – och inom de stabsorgan som ligger direkt under riksdagsdirektören är antalet organisatoriska nivåer färre.

⁴ Formellt är EUU inte en enhet utan en sektion, men i praktiken fungerar den som en enhet. Bland annat ingår EUU inte i någon enhet utan är organisatoriskt placerad direkt under chefen för avdelningen för kunskapsförsörjning. EUU:s sektionschef deltar också på enhetschefsmöten inom avdelningen samt har, till skillnad från övriga sektionschefer, personal- och budgetansvar.

⁵ I samband med att avdelningsnivån infördes inom AK skulle sektionsnivån försvinna. Inom avdelningen för intern service och inom IT-avdelningen har således den tidigare sektionsnivån tagits bort, och samtidigt har en ny enhetsindelning införts. En likadan översyn påbörjades även inom Riksdagsbiblioteket, men avbröts i avvaktan på informationsutredningens arbete. De nuvarande sektionscheferna inom Riksdagsbiblioteket har dock ingen formell delegation, varken för ekonomi och personalfrågor, och i stället för chef vore det därför mer relevant att tala om gruppansvarig, funktionsansvarig eller liknande.

2.2 Ansvarsområden inom riksdagsförvaltningen

Riksdagsförvaltningen består alltså av tre huvudblock: KK, utskottens och EU-nämndens kanslier samt AK. Därutöver finns Info och RIK. AK är indelat i stabsorgan, avdelningen för intern service, avdelningen för kunskapsförsörjning och IT-avdelningen. Dessa är i sin tur indelade i enheter och i vissa fall sektioner. Primärt berörda verksamheter i informationsutredningens arbete är Info och enheterna inom avdelningen för kunskapsförsörjning: Riksdagsbiblioteket, EUU, enheten för riksdagstryck och RoD.

Nedan beskrivs arbetsuppgifterna för de primärt berörda verksamheterna i informationsutredningen samt för övriga verksamheter. För en mer detaljerad beskrivning av olika verksamheters ansvarsområden inom riksdagsförvaltningen, se *bilaga 3*.

2.2.1 Riksdagsbiblioteket

Riksdagsbiblioteket ansvarar för informations- och kunskapsförsörjning till i första hand riksdagens ledamöter och anställda genom att förvärva och tillhandahålla fakta och beslutsunderlag. Biblioteksbeståndet delas upp i sex olika samlingar: samhällsvetenskaplig litteratur, riksdagstryck, utredningar och SFS, statliga publikationer (myndigheter), utländsk lagstiftning, publikationer från EU samt publikationer från FN och andra internationella organisationer. Dessutom tillhandahåller Riksdagsbiblioteket elektronisk nyhetsdatabaser och andra externa databaser (fakta, uppslagsböcker, tidskrifter). Inom Riksdagsbiblioteket finns också Riksdagens arkiv, som bevarar, tillhandahåller och ställer ut arkivhandlingar från riksdagen. Arkivet svarar även bl.a. för insamlandet av biografiska uppgifter om riksdagsledamöter samt för utgivningen av otryckta ståndsprotokoll. Biblioteket håller öppet för allmänheten. Det ansvarar för att hålla bibliotekets samlingar och arkiv tillgängliga för allmänheten och besvara telefonförfrågningar. För bibliotekarier tillhandahåller Riksdagsbiblioteket kurser som bl.a. behandlar riksdagstrycket, riksdagens organisation och arbetssätt, kammarens och utskottens arbete, och riksdagen och EU. Organisatoriskt är Riksdagsbiblioteket indelat i fem sektioner: samlingar, tillväxt, gallring, lån och information, förvärv och katalogisering, indexering och registerproduktion, och riksdagens arkiv.

2.2.2 EU-upplysningen

EUU har riksdagens uppdrag (bet. 1994/95:KU36) att ge partipolitiskt neutral information om EU och om det svenska medlemskapet. Verksamheten har två grenar: utredningsverksamhet och informationsverksamhet. Utredningarna är grundläggande för EUU:s totala verksamhet och omfattar bl.a. faktainsamling och nyhetsbevakning på EU-området. De resulterar ofta i en särskild promemoria som läggs in i EUU:s databas, EU-svar. Informationsverksamheten är inriktad på webbinformation, tryckt informationsmaterial, frågeservice (telefon, e-post), och deltagande i informationsnätverk av vidareinformatörer från

främst bibliotek, medborgarkontor, lärare och journalister, samt kursverksamhet (EU-kunskap och informationssökning). I första hand riktar sig EUU till allmänheten, men faktainsamlingen och kursverksamheten har även interna avnämare som t.ex. utskottskanslier och partigruppskanslier.

2.2.3 Enheten för riksdagstryck

Enheten för riksdagstryck har som främsta uppgift att planera, producera och distribuera utgivningen av riksdagstrycket. Produktionen omfattar också snabbupplagor av utkast till utskottsbetänkanden inför utskottssammanträden och snabbprotokoll från debatter i kammaren.⁶ Utöver ovan nämnda uppgifter kan nämnas att det inom enheten för riksdagstryck finns en funktion som textgranskar (korrektur) samtliga utskottsbetänkanden, motioner, förslag och redogörelser m.m., samt tidningen RoD:s material. Enheten ansvarar också för försäljning av förlagsprodukter från riksdagen, riksdagsförvaltningens kopiatorer, samt fungerar som internt tryckeri åt riksdagens ledamöter och anställda.

2.2.4 Tidningen Från Riksdag & Departement

Tidningen RoD tillkom genom beslut i riksdagen (bet. KU 1975:21) i samband med bildandet av nämnden för samhällsinformation i riksdagen, och den knöts till nämnden som en del av dess verksamhet. Syftet med tidningen är att underlätta för personal i stat och kommun, företag och organisationer samt för förtroendevalda och övriga politiskt intresserade att följa verksamheten i riksdagen och regeringens kansli. Vid beslutet om tidningens tillkomst betonades dess självständighet och oberoende ställning gentemot regering och riksdag. När nämnden för samhällsinformation lades ner i början av 1980-talet kvarblev tidningen som en del av riksdagen (bet. 1980/81:KU20); i samband med beslutet därom betonades också att redaktionen för tidningen skall ha en oberoende ställning inom riksdagsförvaltningen, dåvarande Riksdagens förvaltningskontor, med chefredaktören som ansvarig utgivare. Efter Sveriges medlemskap i EU fick genom ett riksdagsbeslut (bet. 1996/97:KU2) tidningen ett vidgat uppdrag med att bevaka EU och lagstiftningsprocessen inom EG.

2.2.5 Informationsenheten

Info har till uppgift att samordna riksdagens externa och interna informationsverksamhet. Enheten har också en omfattande egen informationsverksamhet. I första hand arbetar den med extern information, men även med intern information till ledamöter och anställda. Till huvuduppgifterna hör bl.a. telefon- och e-postupplysning för allmänhet, massmedier, organisationer, företag, myndigheter och utbildningsväsende. Den ansvarar för presskontak-

⁶ Riksdagens dokument, utom snabbprotokollet, trycks på externt tryckeri. Enheten för riksdagstryck levererar originalen för tryckningen.

ter och service till massmedier, samt tillhandahåller kurser och utbildningar för lärare, journalister och informatörer. Andra viktiga delar av Info:s verksamhet är skolbesök, guidade visningar för allmänheten, deltagande i mässor, utställningar och evenemang, och försäljning av riksdagstryck. Enheten producerar även externt och internt informationsmaterial, samt svarar för elektronisk publicering av riksdagens dokument, databaser och övrig riksdagsinformation. Organisatoriskt är Info uppdelad i fyra sektioner: press och information (PIK), besök och utbildning (BUS), produktion och publicering (POP) och InfoCentrum (InfoC).

2.2.6 Verksamheter i övrigt

Utskottskanslierna

Utskottskanslierna är 16 till antalet; därtill kommer EU-nämndens kansli. Deras uppgift är att biträda utskotten vid beredning av ärenden, väckande av förslag, uppföljning och utvärdering av riksdagsbeslut etc. Konstitutionsutskottets kansli biträder utskottet också i granskningsärenden. EU-nämndens kansli biträder EU-nämnden vid samråd med regeringen.

Kammarkansliet

KK består av centralkansliet, protokollskansliet och RUT. Centralkansliets uppgifter är bl.a. att biträda verksamheten i kammaren, svara för övriga kammaranknutna frågor och föra register över riksdagsledamöters åtaganden och ekonomiska intressen. Protokollskansliet ansvarar för kammarens protokoll och övriga stenografiska uppteckningar i anslutning till riksdagsarbetet. RUT gör främst utredningar åt ledamöter, partigruppskanslier, tjänstemän och utländska parlament. Vid sidan av detta har RUT också ett antal specialuppgifter. På eget initiativ gör man s.k. Info-PM som ofta behandlar en aktuell politisk fråga i ett vidare sammanhang. Regelbundet publicerar RUT nyckeldata om svensk ekonomi (Fickfakta). En gång per år publicerar man data om riksdagsarbetet m.m. (Riksdagen i siffror). I samband med arbetstoppar inom utskottsorganisationen – särskilt i budgetarbetet – arbetar vid behov utredare vid RUT som extra föredragande i utskotten. På uppdrag av utskotten gör RUT även uppföljningar och utvärderingar av riksdagsbeslut. Organisatoriskt är RUT uppdelad i fyra grupper utifrån utskottens sakområden samt ett budgetkontor.

Administrativa kontorets stabsenheter

Inom AK direkt finns fyra stabsenheter placerade under förvaltningschefen. Ekonomienheten bl.a. samordnar riksdagsförvaltningens ekonomiadministration, målformulering och verksamhetsplanering, granskar förslag till budgetunderlag och upprättar förslag till anslag på statsbudgeten för riksdagen och dess myndigheter utom Riksbanken och sammanställer riksdagsförvaltningens årsredovisning. Enheten för administrativ ledamotsservice handlägger

bl.a. ledamöternas arvoden, resekostnadsersättningar, traktamente, kostnadsersättning, osv. och administrerar reseärenden för tjänstemän. Juridiska enheten ansvarar bl.a. för riksdagsförvaltningens centrala diarium samt för övergripande handläggning av frågor som rör diarieföring, offentlighet och sekretess m.m. inom förvaltningen, handlägger förvaltningsjuridiska frågor inom riksdagsförvaltningen, tillhandahåller juridisk rådgivning och stöd, och utarbetar respektive granskar och kontinuerligt uppdaterar riksdagsförvaltningens olika författningar och riktlinjer. Personalenheten ansvarar bl.a. för kollektivavtalsförhandlingar, jämställdhet, personalplanering, stöd i rekryteringsarbetet och formell hantering, kompetensutveckling och administration av löneutbetalningar. Direkt under förvaltningschefen finns också en planeringsfunktion för bl.a. övergripande planering och samordning inom riksdagsförvaltningens administration.

IT-avdelningen

IT-avdelningen ansvarar för drift, underhåll och utveckling av riksdagens datasystem inklusive bl.a. nät, brandvägg (för skydd mot intrång via Internet) och alla applikationer (program eller mindre system) inom datasystemet. IT-avdelningen ordnar också datautbildning för ledamöter och anställda, samt ansvarar för teknisk utrustning och elektricitet. Organisatoriskt består avdelningen av två stabsfunktioner och fyra enheter. Stabsfunktionen för IT-säkerhet bl.a. utvecklar IT-säkerhetsrutiner, utövar aktiv IT-kontroll och genomför åtgärder vid kris och katastrofer. Stabsfunktionen för strategi och planering tillhandahåller projektledning för utredningar och projekt och samordnar IT-avdelningens projekt. Enheten för IT-service ansvarar bl.a. för Helpdesk, utbildning och licenser. Enheten för IT-utveckling har till uppgift att analysera behov av program och föreslå lämpliga lösningar, att skapa skräddarsydda program, att medverka vid val av standardprogram samt att förbättra egenutvecklade program i takt med ändrade rutiner och nya krav. Enheten för system och kommunikation bl.a. driver serveroperativsystem och nät, hanterar nätadresser och svarar för övervakning, säkerhet och säkerhetskopiering. Teknikenheten ansvarar för bl.a. plenisalsutrustning, telefoner, faxar, tekniska system för säkerhet och passagekontroll, elektricitet och belysning samt all tele- och videokonferensutrustning.

Avdelningen för intern service

Avdelningen för intern service består av en avdelningsstab och fem enheter. Avdelningsstaben svarar bl.a. för gemensam administration inom avdelningen och riksdagens telefonväxel. Bevakningsenhetens uppgift är bl.a. säkerhet och brandskydd.⁷ Driftenheten ansvarar för fastighetsdrift, snickeriverksamhet, godshantering och förrådsverksamhet för kontorsmateriel. Fastighetsenhetens uppgifter är bl.a. lokalplanering och lokalfördelning och förvaltning av fastigheter, inredning och konst. Lokalvårdsenhetens uppgifter är lokalvård m.m.

⁷ För säkerhetsområdet gäller en särskild författning: lagen (1983:953) om säkerhetskydd i riksdagen.

Serviceenheten ansvarar bl.a. för kammarservice, våningsservice, informationsdisken i bankhallen, och post och distribution.

Internationella kansliet

RIK har bl.a. till uppgift att biträda i talmannen i dennes internationella engagemang, utgöra sekretariatsfunktion för riksdagens deltagande i internationella parlamentariska församlingar, planera och medverka vid riksdagens officiella internationella besök och resor, samordna riksdagens parlamentariska utvecklingsprogram och handlägga riksdagens internationella samarbete och demokratifrämjande aktiviteter. Organisatoriskt är kansliet uppdelat i sektionen för internationella kontakter och sektionen för parlamentariska församlingar.

2.3 Allmänhetens syn på riksdagen

SOM-institutet vid Göteborgs universitet genomför sedan flera år undersökningar av bl.a. allmänhetens förtroende för riksdagen och andra samhällsinstitutioner. I SOM-undersökningen 2001 uppgav 32 % av de tillfrågade att de har mycket eller ganska stort förtroende för riksdagen och 23 % att de har mycket eller ganska litet förtroende.⁸ Med det intar riksdagen en mellanställning i undersökningen tillsammans med regeringen. De samhällsinstitutioner i undersökningen som allmänheten hyser högst förtroende för är universitet/högskolor, sjukvården, polisen, radio/TV och kungahuset. Lägst förtroende åtnjuter EU-kommissionen, Europaparlamentet, de politiska partierna, de fackliga organisationerna och kommunstyrelserna.

Sett över en längre tidsperiod (fr.o.m. mitten av 1980-talet) har förtroendet för riksdagen minskat. Ett mönster är att förtroendet ökar under valår och sjunker mellan valen; forskarna talar om en elektoral cykel. Möjligen håller detta på att ändras. Dels var nedgången efter 1998 års val klart mindre än tidigare nedgångar, dels har förtroendet för riksdagen ökat något mellan 1999 och 2001, trots mellanvalsperiod.

Jämförs olika grupper i befolkningen visar sig kvinnor ha något högre förtroende för riksdagen än män. Variationen mellan olika åldersgrupper är inte systematisk; personer mellan 30 och 49 år respektive 65 och 85 år har högst förtroende, och personer mellan 15 och 29 år respektive 50 och 64 år har lägst. Utbildningsfaktorn har stor betydelse; personer med låg utbildning har betydligt lägre förtroende för riksdagen än personer med hög utbildning. Slutligen har svenska medborgare något högre förtroende för riksdagen än utländska medborgare.

⁸ Sören Holmberg & Lennart Weibull. 2002. "Institutionsförtroende". I Sören Holmberg & Lennart Weibull (red.): *Det våras för politiken*. SOM-rapport nr 30. Göteborg: SOM-institutet, Göteborgs universitet.

I en promemoria till informationsutredningen redovisar Erik Amnå resultat från en undersökning av skolungdomars förtroende för riksdagen m.m.⁹ Enligt undersökningen finns skillnader mellan olika grupper av skolungdomar; elever på teoretiskt inriktade gymnasieprogram har högre förtroende för riksdagen än elever på praktiskt inriktade gymnasieprogram.

På informationsutredningens uppdrag har Temo undersökt riksdagens "public image" bland allmänheten.¹⁰ Undersökningen kan sägas mäta summan av alla de intryck, föreställningar, kunskaper och känslor som förknippas med riksdagen. Resultatet torde framför allt gälla intryck etc. som förknippas med riksdagen som politisk institution, inte med riksdagsförvaltningen. Totalt i undersökningen intervjuades ett riksrepresentativt urval på 1 000 personer mellan 16 och 75 år.

Undersökningen visar att riksdagen avviker något jämfört med de myndigheter som ingår i undersökningen (se *bilaga 4*). Kännedomen om riksdagen är hög, medan attityden till riksdagen (positiv-negativ) intar ett mellanläge. Resultatet kan tolkas som att riksdagen har något sämre image än vad kännedomen indikerar.

När det gäller olika delattityder i undersökningen kan nämnas att

- 84 % anser att riksdagen fyller en viktig funktion i samhället,
- 80 % anser att riksdagen är en välkänd organisation,
- 43 % anser att riksdagen får fram sitt budskap i massmedierna,
- 25 % anser att riksdagen har hög kompetens inom sitt verksamhetsområde,
- 19 % anser att de har högt förtroende för riksdagen,
- 17 % anser att riksdagen informerar aktivt om sin verksamhet, och
- 7 % anser att riksdagen utvecklar nya och användbara tjänster.

Vidare i undersökningen uppger 54 % att de åtminstone något känner till hur riksdagen arbetar, 40 % att de åtminstone något känner till vilken roll riksdagen har i samhället och 70 % att de åtminstone något känner till hur man kan komma i kontakt med riksdagen samt få information om riksdagens arbete och beslut. Ungefär en tredjedel av allmänheten säger sig vilja veta mer om hur riksdagen arbetar, vilken roll riksdagen har i samhället och hur man kan komma i kontakt med riksdagen samt få information om riksdagens arbete och beslut.

⁹ Erik Amnå. 2002. *Riksdagen informerar – i svåröverskådlighetens och skiktningens tid*. PM till informationsutredningen.

¹⁰ *Riksdagen. Public Image 2002. En mätning bland allmänheten*. 2002. Stockholm: Temo.

2.4 Utvärderingar m.m. av riksdagens informationsverksamhet

2.4.1 Extern information

Som framgått har riksdagens informationsverksamhet ett omfattande utbud. Det inbegriper bl.a. tryckt informationsmaterial, information via riksdagens webb, besöksverksamhet, kurser och InfoC.

Informationsutredningen har låtit undersöka allmänhetens uppfattning om riksdagens informationsmaterial.¹¹ Ett 40-tal personer från Stockholm och Gävle intervjuades i fyra fokusgrupper. Av dem hade cirka hälften tidigare beställt information från riksdagen. Samtliga intervjuade fick inför intervjun ta del av tryckt informationsmaterial från riksdagen samt uppmanades att besöka riksdagens webb. De intervjuades huvudsakliga omdöme om det utsända materialet var totalt sett positivt. Bland annat upplevdes materialet som neutralt och seriöst; det fanns en skepsis och försiktighet mot alltför designat material. Dock efterfrågades tips, råd, hjälp och förslag på hur man skall göra för att komma i kontakt med och påverka ledamöter. Riksdagens webb fick ett positivt betyg. Vissa menade dock att den innehåller för mycket och upplevs därför som rörig och svår att överblicka, samt att den är svår att söka på. Vidare ansåg de intervjuade att riksdagen har ett ansvar att informera om sin verksamhet och att ge ut olika informationsmaterial via olika kanaler. Materialet bör vara målgruppsanpassat; ungdomar ansågs vara en särskilt viktig grupp. Spridningen ansågs viktig och vissa föreslog att broschyrer med grundläggande kunskap om demokrati och om riksdagen distribueras till samtliga hushåll. Även löpande information om riksdagens beslut efterfrågades, t.ex. i form av ett elektroniskt nyhetsbrev.

Info genomför regelbundet utvärderingar av den egna verksamheten. När det gäller riksdagens webbplats (www.riksdagen.se) förs statistik kontinuerligt över antal besök och besökta sidor. Statistiken visar en markant ökning av antalet besök på webbplatsen de senaste åren. Under hela 1997 var antalet besök cirka 470 000, vilket i genomsnitt blir cirka 1 300 besök per dag. Under hela 2001 var antalet cirka 3 100 000, eller cirka 8 500 besök per dag. Ökningen har fortsatt under 2002. Till och med oktober månad var det totala antalet besök nästan 3 300 000, eller i genomsnitt cirka 11 000 besök per dag.¹² Mellan februari och december 2002 utvärderar Info vilka grupper i befolkningen som besöker webbplatsen och vad de tycker om hemsidan. Av dem som besöker webbplatsen (och besvarade frågorna¹³) var fram till i början av november cirka hälften kvinnor och hälften män. Cirka 18 % var under 20 år, 24 % mellan 20 och 29 år, 29 % mellan 30 och 44 år, 23 % mellan 45

¹¹ Sveriges riksdag. *Undersökning av allmänhetens uppfattning om riksdagens informationsmaterial*. 2002. Stockholm: ARS Reaserch AB.

¹² Se www.riksdagen.se/statistik.htm.

¹³ Frågorna ställdes direkt via hemsidan med hjälp av "popup-teknik". Totalt under den aktuella perioden (2002-02-06–2002-11-07) hade drygt 5 100 svar inkommit.

och 49 år och 6 % över 60 år. Cirka 42 % uppgav att de bodde i en storstad. En majoritet av besökarna, 62 %, hade högskolebakgrund. Cirka en fjärdedel var förstagångsbesökare på webbplatsen. Besökarna ger hemsidan bra betyg. Framför allt gäller det informationen på hemsidan respektive hemsidans grafik, som över tre fjärdedelar av besökarna anser är bra eller mycket bra. Hemsidans struktur respektive användarvänlighet får något mindre positiva omdömen; runt två tredjedelar av besökarna anser att sidan är bra eller mycket bra i dessa avseenden.

Under samma period (februari–december) utvärderar Info även vilka grupper i befolkningen som besöker webbplatsen *www.ung.riksdagen.se*. Av dem som besökte webbplatsen (och besvarade frågorna¹⁴) fram till i början av november var en majoritet, 67 %, kvinnor. En stor majoritet, 68 %, var under 20 år. Jämfört med besökarna på *www.riksdagen.se* var andelen boende i storstad något mindre, 34 %. Majoriteten av besökarna har enbart grundskola eller gymnasium som sin utbildningsbakgrund, 40 respektive 35 %, vilket är naturligt med tanke på att webbplatsen framför allt riktar sig till skolungdomar och i viss mån skolpersonal. Hela 70 % av besökarna uppger att de är förstagångsbesökare på sidan. Besökarnas betyg på hemsidan är i nivå med de betyg som ges till *www.riksdagen.se*.

Under 2002 har Info även låtit genomföra en expertutvärdering av riksdagens webbplats (*www.riksdagen.se*) i syfte att identifiera de mest framträdande problemen ur användarsynpunkt på webbplatsen.¹⁵ Enligt utvärderingen står det klart att det på webbplatsen finns ett enormt material och informationsinnehåll, men detta är inte tillgängligt för användarna på ett bra sätt på grund av otydlig struktur och navigering. Enligt utvärderingen är bl.a. navigeringen, länkningen, rubriceringen och sökfunktionen inkonsekvent och/eller otydlig. Ytterligare ett problem är att gränssnittet ser olika ut på olika delar av webbplatsen.

I likhet med Info för även EUU kontinuerligt statistik över antalet besök på *avdelningen för EU-information på riksdagens webbplats*.¹⁶ Utvecklingen är densamma, dvs. antalet besök på webbplatsen ökar. För nästan samtliga månader under 2002 ligger antalet besök på avdelningen över antalet besök motsvarande månader under 2001, trots Sveriges ordförandeskap i EU under första halvåret 2001.

Flera enheter inom riksdagsförvaltningen tillhandahåller *frågeservice* med delvis olika inriktning, till vilken allmänheten kan vända sig med frågor. Statistik över antalet förfrågningar förs kontinuerligt. Vad beträffar förfrågningar per telefon till Info kan noteras en kraftig nedgång de senaste åren. År 1997 fick Info:s telefonupplysning (PIK) ta emot drygt 26 000 telefonsamtal. År 2000 hade telefonsamtalen minskat till cirka 12 500, en siffra som stod sig även 2001. Samtidigt har antalet e-postfrågor till Info ökat, från cirka 1 700

¹⁴ Frågorna ställdes direkt via hemsidan med hjälp av "popup-teknik". Totalt under den aktuella perioden (2002-02-06–2002-11-07) hade drygt 1 100 svar inkommit.

¹⁵ *Expertutvärdering www.riksdagen.se*. 2002. WM-data Usability.

¹⁶ Se *www.riksdagen.eu/statistik/webbstat.asp*. Besök på sidor i EUU:s faktadatabas EU-svar är inte medräknade.

under 1999 till cirka 2 900 under 2001. EUU fick under 2001 mottaga 9 155 förfrågningar från allmänheten, varav 6 193 via telefon, 2 901 via e-post och 61 via brev eller fax. Jämfört med tidigare år har det totala antalet förfrågningar minskat. År 1999 uppgick förfrågningarna till EUU till drygt 11 000. Statistik över antalet förfrågningar förs även av Riksdagsbiblioteket. Från externa grupper fick biblioteket under 2001 totalt mottaga cirka 10 000 förfrågningar. Cirka 7 900 förfrågningar ställdes muntligen eller via telefon, varav drygt en tredjedel var av mer omfattande karaktär. Cirka 2 100 frågor ställdes via e-post.

En annan gren av riksdagens informationsverksamhet består i att anordna *kurser* för olika målgrupper bland allmänheten. En kurs riktar sig till journalister och ordnas av Info. Enligt en utvärdering som genomfördes 2001 framstår deltagarna som i huvudsak nöjda med kursen.¹⁷ Samtliga deltagare som besvarade enkäten ansåg att kursen hade motsvarat deras förväntningar "Bra" eller "Mycket bra". Ett mycket stort flertal var nöjda med innehållet och till viss del med kursmaterialet, samt ansåg att de hade fördjupat sina kunskaper om riksdagens organisation och arbetsformer. Många deltagare efterlyste dock mer tid för genomgång av riksdagens webb.

Ytterligare en gren av riksdagens informationsverksamhet är *besök och utbildning*. Enligt utvärderingar av guidade visningar på svenska respektive främmande språk i riksdagen under 2001 framstår besökarna som mycket nöjda. Visningarna tycks i hög grad motsvara förväntningarna och guiderna får högt betyg. Även gymnasieelever på studiebesök framstår som mycket nöjda. Bemötandet anses av de flesta vara mycket bra, informatören ges högt betyg och många anser att de har fått fördjupade kunskaper samt ökat förtroende och intresse för riksdagen. Högstadiel elever på studiebesök är överlag inte lika positiva. Projektet Ungdomens riksdag 2001/02 fick i utvärderingen generellt sett högt betyg av eleverna. Det gäller bl.a. bemötandet i riksdagen, uppläggningsen av programmet och helhetsupplevelsen. En stor majoritet uppger också att de i och med Ungdomens riksdag ökade sina kunskaper om riksdagen. Även lärarna som var med vid Ungdomens riksdag gav projektet generellt sett högt betyg.

I riksdagens besöksverksamhet ingår även *Infocentrum*, som allmänheten kan besöka och där få partipolitiskt neutral information om riksdagen, dess arbete och beslut, diskutera med folkvalda, hämta gratis informationsmaterial, köpa publikationer och souvenirer etc. InfoC för kontinuerligt statistik över antalet besökare på Infocentrum. Under 2001 hade lokalen cirka 45 000 besökare. Preliminära siffror tyder på att antalet besökare under 2002 bli något lägre. Under perioden 1996 och 2000 varierade antalet besökare på Infocentrum per år mellan cirka 36 500 och cirka 45 000. De totalt 28 olika politikerträffar m.m. som anordnades av InfoC under 2001 hade sammantaget 1 185 besökare, vilket i genomsnitt innebär cirka 42 besökare per tillfälle. Totalkostnaden för samtliga politikerträffar under 2001 var 579 000 kr, vilket

¹⁷ PM "Hitta nyheterna i riksdagen". Kurs i riksdagskunskap för journalister. Utvärdering av journalistkursen

motsvarar 489 kr per besökare.¹⁸ Under perioden januari 2002–maj 2002 ordnades totalt 12 politikerträffar m.m. Sammantaget hade dessa 310 besökare, vilket i genomsnitt innebär 26 besökare per tillfälle. (Motsvarande för samma period under 2001 var 55 besökare per tillfälle.) Under 2002 genomför InfoC en utvärdering om vilka av Infocentrums tjänster som efterfrågas och hur besökarna använder lokalen. Under cirka 1,5 månad (v. 42–48) hade Infocentrum totalt 4 710 externa besökare, varav 14 efter kl. 17. Av besökarna efterfrågade drygt var femte (1 006) information eller tjänster via disken. Vanligast var frågor om riksdagens arbete (386 besökare), ej riksdagsrelaterade frågor (204 besökare), intern försäljning av presenter (136 besökare), extern försäljning av SOU, Ds och annat offentligt tryck (81 besökare) och extern försäljning av presentartiklar (78 besökare). Därutöver besvarade InfoC 117 förfrågor via telefon om riksdagens arbete.

Till riksdagens informationsutbud hör även *tidningen RoD*. Utvärderingar av tidningen redovisas i ett särskilt kapitel om tidningen (kap. 8).

2.4.2 Intern information m.m.

Riksdagsförvaltningen utvärderar regelbundet ledamöternas uppfattning om förvaltningens service till ledamöterna genom en serviceenkät. Senaste undersökningstillfället var våren 2002.¹⁹ Enkäten besvarades då av 173 ledamöter, vilket ger en svarsfrekvens på knappt 50 %. I 2000 års utvärdering besvarade 238 ledamöter serviceenkäten, vilket ger en svarsfrekvens på 68 %. Det stora bortfallet i 2002 års undersökning måste beaktas vid tolkningar av resultatet, och jämförelserna med 2000 års undersökning blir mindre tillförlitliga.

Undersökningen visar att ledamöterna på det stora hela är mycket nöjda med riksdagsförvaltningens service. Flertalet serviceområden i undersökningen får höga medelbetyg. När det gäller informations- och kunskapsförsörjningen kan konstateras att flertalet ledamöter i undersökningen anser att Helgonät är en bra källa för att kunna följa vad som händer i riksdagen; på en skala mellan 1 och 5 får *Helgonät* härvidlag i genomsnitt 4,1 i betyg, vilket kan jämföras med 4,3 i 2000 års utvärdering.²⁰ En tredjedel (34 %) ger *Helgonät* högsta möjliga betyg (5). Bland dem som har valt att kommentera *Helgonät* (10 ledamöter) tycker de flesta att det är svårt att hitta information på *Helgonät*, och några påpekar att programvaran är mindre bra. Lokaltidningen *Mitt i Strömmen* tillhör de serviceområden som får lägst betyg. I genomsnitt får den 3,4 i betyg, vilket kan jämföras med 3,8 i 2000 års utvärdering. Ungefär en av tio (12 %) ger tidningen högsta möjliga betyg. Bland dem som har valt att kommentera *Mitt i Strömmen* (8 ledamöter) anser en ledamot att den bör komma ut oftare, medan övriga ifrågasätter tidningens värde.

¹⁸ I beloppet ingår annonskostnader i dagstidningar (471 800 kr), arvode till samtalsledare (24 000 kr) och annonsering i fönster (84 000 kr). Vakt- och personalkostnader är inte inräknade.

¹⁹ PM *ESV:s kommentar till 2002 års serviceenkät*, PM (svar på öppna frågor) *Ledamötsenkäten 2002*. Tabeller *RFK:s serviceenkät 2002*.

²⁰ Betyget 1 står för "instämmer inte alls" och betyget 5 står för "instämmer helt".

De flesta ledamöter i undersökningen är nöjda med det *informationsmaterial om riksdagen* som finns att tillgå för deras kontakter med omvärlden. Det genomsnittliga betyget härvidlag är 4,2, vilket är ungefär detsamma som i 2000 års utvärdering (4,1). En tredjedel (34 %) ger informationsmaterialet högsta möjliga betyg. *Riksdagens webbplats* får högt betyg som informationskälla i ledamöternas arbete. Genomsnittet är 4,3, vilket kan jämföras med 4,0 i 2000 års utvärdering. Drygt en tredjedel (36 %) ger webbplatsen högsta möjliga betyg. Bland dem som har kommenterat webbplatsen (9 ledamöter) har de flesta lämnat synpunkter på webbsidans översiktlighet och sökbarheten.

Riksdagsbiblioteket får högt betyg i serviceenkäten. De *tjänster biblioteket tillhandahåller* vid ett personligt besök i biblioteket, elektroniskt via Helgonät och via telefon får alla i genomsnitt runt 4,5 i betyg (frågan fanns inte med i 2000 års serviceenkät). Samtidigt bör noteras att 4 av 10 ledamöter i undersökningen inte besvarade frågan alternativt svarade vet ej. De elektroniska dagstidningarna samt nyhets- och informationsdatabaser som Riksdagsbiblioteket tillhandahåller får högt betyg; 4,4 i genomsnitt, vilket kan jämföras med 4,0 i 2000 års utvärdering. Hälften av ledamöterna (49 %) ger de elektroniska dagstidningarna och databaserna högsta betyg. Bland dem som har kommenterat Riksdagsbibliotekets tjänster (8 ledamöter) är vissa positiva, medan andra ger konkreta förslag och önskemål (t.ex. mer varierat utbud på läslistan, mer internationell nyhetsservice och fler elektroniska tidningsdatabaser).

Kvaliteten på *promemorior och utredningar från RUT* anses av de flesta vara bra. Betyget härvidlag är i genomsnitt 4,2, vilket kan jämföras med 4,4 i 2000 års utvärdering. Drygt en tredjedel (38 %) ger RUT högsta möjliga betyg. Bland dem som har kommenterat RUT:s promemorior och utvärderingar (19 ledamöter) är några mycket positiva, medan några är missnöjda med kvaliteten. Av de senare anser vissa att svaren är för korta och väntetiden för lång, medan andra anser att svaren tvärtom borde vara kortare. Några ledamöter efterlyser mer personlig kontakt med uppdragstagarna.

I 2002 års utvärdering ingår även en fråga om huruvida man läser *tidningen RoD* eftersom den innehåller relevant information för riksdagsarbetet. Det genomsnittliga betyget från ledamöterna i detta avseende är 3,9 (frågan fanns inte med i 2000 års serviceenkät). Cirka 30 % ger tidningen högsta möjliga betyg. Ett förhållandevis stort antal ledamöter (34) valde att kommentera tidningen. Av dessa var 2 positiva, 3 gav icke värderande förslag och 29 var kritiska till tidningen. För mer utförlig diskussion om tidningen, se kapitel 8.

EUU:s service till ledamöterna betygssätts inte i serviceenkäten. Däremot uppger 31 % att de har behov av ämnesspecifik EU-kunskap från EUU, 54 % att de inte har det och 15 % svarar att de inte vet. Kunskapen önskas i första hand via webben, i tryckt form och i form av grupputbildning.

2.4.3 Information till människor med särskilda behov

En projektgrupp inom riksdagsförvaltningen kartlade under perioden oktober 2001–februari 2002 önskemål från grupper med särskilda behov när det gäller tillgången till riksdagens dokument och informationsmaterial.²¹ Grupper med särskilda behov är i sammanhanget personer med funktionshinder samt personer med annan etnisk och/eller kulturell bakgrund som kan ha bristande kunskaper i svenska språket.²²

Projektgruppen förde samtal med bl.a. handikapporganisationer och organisationer för personer med annan etnisk eller kulturell bakgrund. Så gott som samtliga organisationer pekar på behovet av lättförståelig information om riksdagsbeslut som berör den enskilde, av samhällsinformation och i viss mån även av grundläggande information om riksdagen. Ett flertal organisationer understryker att detta behov inte är utmärkande för personer med funktionshinder eller med annan etnisk eller kulturell bakgrund. Behovet finns bland alla människor i Sverige. Man skulle kunna säga att riksdagen i viss mån själv skapar behov av anpassningsåtgärder genom att dokument och informationsmaterial skrivs på ett svårförståeligt sätt.

I diskussionerna med organisationerna framkom också att man ogärna ser att riksdagen väljer ut vissa dokument eller ett visst informationsmaterial för anpassning. Organisationerna vill i stället att riksdagen, när någon frågar efter dokument och informationsmaterial, erbjuder materialet i den form som efterfrågas. Organisationer för personer med annan etnisk bakgrund föreslår att organisationerna fungerar som vidareförmedlare vad gäller urval, översättning

²¹ *Hur tillgänglig är riksdagens information? En kartläggning av önskemål från människor med särskilda behov.* Rapport från projektgrupp inom riksdagsförvaltningen 2002-02-22.

²² Gruppen människor i samhället med särskilda behov är förhållandevis omfattande. Vad beträffar personer med funktionshinder saknas dock säkra uppgifter om hur många dessa är i befolkningen. Enligt Socialstyrelsens rapport *Socialtjänsten i Sverige 1999. Behov – Insatser – Utveckling* (1999) har uppskattningsvis ca 10 % av befolkningen någon form av funktionshinder av varierande svårighetsgrad och komplexitet. SCB m.fl. uppskattar i rapporten *Funktionshindrades situation på arbetsmarknaden – 4:e kvartalet 1998* (1999) andelen personer med funktionshinder till ca 17 % av befolkningen mellan 16 och 64 år. Socialstyrelsen uppskattar i sin rapport antalet personer i Sverige med *utvecklingsstörning* till ca 40 000 (varav 16 000 gravt utvecklingsstörda), antalet personer med *psykiska funktionshinder* till 40 000–60 000 (varav flertalet är personer med en psykosproblematik, t.ex. schizofreni), antalet personer med *rörelsehinder* till ca 400 000, antalet personer med *hörselnedsättning* till minst 300 000 (varav 14 000 döva), antal personer med synnedsättning till ca 135 000 (varav 13 000 blinda), antal personer med *talsvårigheter* till ca 40 000 och antalet personer med *betydande läs- och skrivsvårigheter* till 300 000–500 000. Antalet personer som har *bristande läs- och skrivförmåga* är betydligt större. Enligt professor Mats Myrberg, Lärarhögskolan i Stockholm, klarar i dag 1,7 miljoner (25 %) svenskar mellan 16 och 65 år inte de krav som ställs på läs- och skrivförmåga i årskurs nio (att läsa och begripa en längre artikel i en morgontidning), och dessa kan följaktligen inte heller förstå informationen från myndigheter (se dokumentation från Klarspraksgruppens seminarium Samhällsinformation på lika villkor, Rosenbad den 13 november 2002, www.justitie.regeringen.se/klarsprak). Vad beträffar personer med annan etnisk och/eller kulturell bakgrund uppgår antalet *utrikes födda* personer i Sverige till drygt 1 miljon (se statistik på www.integrationsverket.se). Därutöver finns ca 300 000 *inrikes födda med utrikes födda föräldrar*. I Sverige finns också totalt fem nationella minoriteter, vilka tillsammans omfattar över 550 000 personer. De nationella minoriteterna är *samer* (15 000–20 000), *sverigefinnar* (450 000 varav omkring hälften använder finska), *tornedalingar* (50 000), *romer* (15 000–20 000) och *judar* (ca 25 000) (se prop. 1998/99:143).

eller annan anpassning samt spridning av informationen. Men för att få till stånd en sådan ordning måste riksdagen utöka och förbättra sin information om att dokument och informationsmaterial finns att efterfråga. Riksdagen måste också skapa en beredskap att möta den efterfrågan som kan väntas.

3 Internationell utblick

3.1 Om informations- och kunskapsförsörjning i parlamenten

3.1.1 Parlamentarisk information till allmänheten i ett internationellt perspektiv

I en undersökning för *Association of Secretaries General of Parliaments* (ASGP)²³, kartlades under 2001–2002 informationsverksamheten i nästan 50 länders parlament; från flera länder med tvåkammersystem deltog båda kammarna i undersökningen. Bland de länder som ingick i kartläggningen fanns bl.a. flertalet EU-länder (inkl. Sverige), Norge, Island, Estland, Polen, Ungern, Vitryssland, Jugoslavien, Ryssland, Rwanda, Togo, Kanada, Brasilien, Indien, Pakistan, Australien, Nya Zeeland, Fiji, Filippinerna och Japan.²⁴

Kartläggningen visar att en stor majoritet (77 %) av parlamenten i undersökningen har särskilda informationsavdelningar eller -enheter i sina förvaltningar. I flertalet parlament som inte har särskilda informationsenheter bedrivs informationsverksamheten av förvaltningsenheter med andra, bredare ansvarsområden. I vissa parlament är informationsenheten förhållandevis liten med 1–4 anställda, medan den i andra är förhållandevis stor med över 20 anställda. Vanligast är 5–9 anställda. Informationsenheternas arbete inkluderar som regel ett flertal uppgifter. Bland annat kan nämnas att ge stöd och service till medierna, besvara frågor från allmänheten om parlamentet, publicera broschyrer och annat informationsmaterial, ordna seminarier om parlamentet och guidade visningar i parlamentsbyggnaden, ta emot framställningar från allmänheten och sammanställa information om aktiviteter i kammaren.

Nästan alla parlament i undersökningen uppger att man producerar någon form av dokument med information till allmänheten. Hela två tredjedelar kan sägas producera information i bred omfattning, vilken handlar om parlamentets roll och historia, dess arbetsformer samt aktuella aktiviteter, ärenden och beslut i parlamentet. Vanligtvis är informationsmaterialet gratis, men cirka en tredjedel av parlamenten uppger att de tar betalt för vissa av sina informationsprodukter. Information om enskilda ledamöters arbete och om de politiska partierna i parlamentet är mindre vanlig bland parlamenten i undersökningen (36 respektive 20 %).

²³ ASGP är en organisation för generalsekreterarna för världens parlament. Organisationen är ett rådgivande organ till *Interparliamentary Union* (IPU).

²⁴ Preliminära resultat redovisas i rapporten *Promoting the Work of Parliament – first draft report*, av Ian Harris, Clerk of the House of Representatives of Australia. Rapporten presenterades vid ASGP-mötet i Marrakech, mars 2002.

Besöks- och utbildningsverksamheten är förhållandevis utbredd. Nästan alla parlament erbjuder guidade visningar i parlamentet och informationsbroshyrer för besökare. En stor majoritet (70 %) har särskilda aktiviteter som riktar sig till skolelever och ungdomar. Bland de aktiviteter som nämns därvidlag finns visningar och subventionerade skolbesök, kurser för lärare, utbildningspaket, ungdomsparlament och särskilda publikationer som riktar sig till yngre. Cirka en tredjedel av parlamenten uppger att de arrangerar seminarier eller utställningar om parlamentet.

Nästan samtliga parlament i undersökningen använder sig av medierna för att sprida information om parlamentets arbete. Vanligtvis handlar det om traditionella metoder och kanaler, såsom annonsering, pressmeddelanden och presskonferenser. Ett mindre antal parlament använder sig även av andra metoder och kanaler, såsom egna tidningar/tidskrifter, egna TV-kanaler eller den statliga televisionens text-TV. Relationen till massmedierna beskrivs som god. Det finns ingenting som tyder på att massmedierna i olika länder uppfattar parlamentets informationsutbud som konkurrerande i förhållande till det egna utbudet. Tvärtom vittnar flera i undersökningen om att massmedierna oftast uppskattar den informationsverksamhet som bedrivs av parlamentets förvaltningar.

En stor majoritet (86 %) av parlamenten i undersökningen uppger att arbetet i kammaren, och i vissa fall i utskotten, sänds i radio och TV; i cirka hälften av dessa länder är sådana sändningar obligatoriska. Vem som svarar för sändningarna varierar. I vissa länder sänder den statliga televisionen allt eller delar av arbetet i kammaren. I andra länder sköts sändningarna av privatägd kabel- eller satellit-TV. I ytterligare andra länder ordnar parlamentet egna inspelningar och sändningar. Inspelningar som görs av parlamenten nyttjas ibland även av andra TV-kanaler.

Undersökningen visar att Internet får allt större betydelse för parlamentets informationsverksamhet. I stort sett samtliga parlament i undersökningen har egna webbsidor. Dessa har en central roll för spridning av information om parlamentet. Vissa parlament har mycket utvecklade webbsidor med bl.a. sökbara databaser och webbsändningar (live och ibland arkiverade) från kammare/utskott. Ett mindre antal parlament (19 %) uppger att de har interaktiva tjänster på webbplatsen, som t.ex. opinionsundersökningar och diskussionsgrupper.

En viktig slutsats i undersökningen är att informationsverksamheten i många parlament numera ses som en av förvaltningarnas huvuduppgifter. Det faktum att det i en stor majoritet av parlamenten i undersökningen finns en särskild informationsavdelning eller -enhet kan ses som ett uttryck för detta. Att vissa parlament inte har en lika omfattande informationsverksamhet som andra tycks inte bero på att de lägger mindre vikt vid att informera om parlamentet, fastmera att de har mindre ekonomiska resurser att röra sig med.

3.1.2 Biblioteks- och utredningsverksamhet i europeiska parlament

Organisationen *European Centre for Parliamentary Research and Documentation* (ECPRD) är ett europeiskt samarbetsorgan och nätverk för främst parlamentariska forsknings-/utredningstjänster och parlamentariska bibliotek i Europa. På uppdrag av ECPRD genomfördes 1998–1999 en kartläggning av biblioteks- och utredningsverksamheten m.m. i totalt 18 huvudsakligen väst-europeiska länders parlament.²⁵

I rapporten konstateras att den traditionella metoden för parlament att skaffa information har varit att utskotten i parlamenten tar in skriftliga och muntliga uppgifter, som sedan läggs fram och eventuellt debatteras i kammaren. De ökande kraven på ledamöter att agera som enskilda individer har inneburit att detta inte är tillräckligt. För sina kontakter med medierna, den egna valkretsen och enskilda väljare, lobbygrupper, allmänheten etc. behöver ledamöterna ytterligare information. Denna måste vara korrekt, behovsanpassad och levereras snabbt, och ledamöterna måste kunna känna förtroende för den som ger informationen och vara säkra på att den står fri från intressen.

Tillgodoseendet av ledamöternas behov av ytterligare information är enligt rapporten i dag en viktig uppgift för parlamentariska förvaltningar. Härvidlag fyller biblioteken och utredningstjänsterna i olika parlament en central funktion med sin informations- och kunskapsförsörjning. Det kan t.ex. röra sig om att tillhandahålla offentliga dokument, ställa samman biografisk information, producera artikelöversikter och bibliografier med eventuellt korta kommentarer, kortare promemior om aktuella händelser och längre promemior om bakgrunder på olika politikområden eller om problem som kräver ett brett angreppssätt. En annan uppgift är att tillfälligt bistå utskotten med specialistkunskap på olika områden.

Flertalet parlament som ingår i kartläggningen har både biblioteks- och utredningsverksamhet. I de parlament som saknar en särskild utredningstjänst svarar biblioteket eller en informationsenhet för viss utredningsverksamhet.

Bibliotekens främsta uppgift är enligt rapporten att tillhandahålla bibliotekstjänster för ledamöter och oftast även anställda. Vanligtvis har biblioteken inte öppet för allmänheten. I många fall kan dock personer med visst intresse få tillgång till bibliotekets samlingar, t.ex. studenter och forskare. Organisatoriskt ingår ofta biblioteket i en avdelning eller motsvarande för informations- och/eller kunskapsförsörjande verksamhet, men det förekommer även bl.a. att det är direkt underställt parlamentets direktör eller har en egen styrelse bestående av ledamöter. Parlamentets arkiv utgör i vissa parlament en sektion eller motsvarande inom biblioteket, men oftast är det en egen enhet placerad i samma avdelning som biblioteket eller i förvaltningens parlamentariska avdelning.

²⁵ Jennifer Tanfield (ed). 2000. *Parliamentary Library, Research and Information Services of Western Europe*. Strasbourg: European Centre for Parliamentary Research and Documentation.

Utredningsverksamhetens storlek varierar kraftigt mellan olika parlament i kartläggningen, från mycket liten med endast ett par anställda till mycket omfattande med 100-talet anställda. I det senare fallet ingår inte enbart att besvara frågor från ledamöter, utan även att analysera olika politikområden och opinioner, ta fram förslag till reformer och lösningar på olika problem, utvärdera konstitutionella förhållanden, bedriva komparativa studier av legala och politiska system, svara för juridiska utredningar, utvärderingar, översikter, diskussionsunderlag, stöd i lagstiftningsarbetet etc. I vissa parlament finns särskilda sektioner eller motsvarande för budgetfrågor och ekonomiska beräkningar, samt ibland även för konstitutionella/juridiska och för internationella frågor. Organisatoriskt ingår utredningstjänsten ofta i en avdelning för kunskapsförsörjning m.m. Andra lösningar finns också, t.ex. att den ingår som en sektion i biblioteket eller är direkt underställd parlamentets direktör som en egen avdelning.

3.2 Förvaltningsorganisation i de nordiska ländernas parlament

3.2.1 Danmark²⁶

Fram till 1990 var Folketingets administration, i fortsättningen benämnd Folketingets förvaltning, uppdelad i två organisatoriska block: Bureauet och Folketingssekretariatet. Det förstnämnda leddes av bureauchefen och det sistnämnda av folketingssekreteraren. Genom en reform 1990 avvecklades tjänsten som bureauchef. I stället inrättades en ny befattning som Folketingets direktör, medan befattningen folketingssekreteraren behölls. Samtidigt delades förvaltningen upp i fem olika avdelningar. Folketingets direktör skulle ha det operativa ansvaret för basorganisationen och fungera som ledare för driften medan folketingssekreteraren skulle ha det juridiska ansvaret i den parlamentariska beslutsprocessen; bortsett från ett lagsekretariat hade folketingssekreteraren ingen egen personal.²⁷

År 2000 påbörjades ett arbete med att se över förvaltningens organisation. En tidigare genomförd chefsutvärdering inom Folketingets förvaltning hade visat att chefsstrukturen framstod som oklar bland de anställda. Det fanns även en utbredd uppfattning att den dåvarande chefsgruppen om nio personer var för stor, vilket bl.a. fick till följd att diskussionerna saknade ett helhetsperspektiv. Gruppen fungerade i alltför stor utsträckning som ett representantskap och forum för en rad i praktiken självständiga enheter. Det ansågs finnas behov av en mindre ledningsgrupp med kapacitet att fatta för verksam-

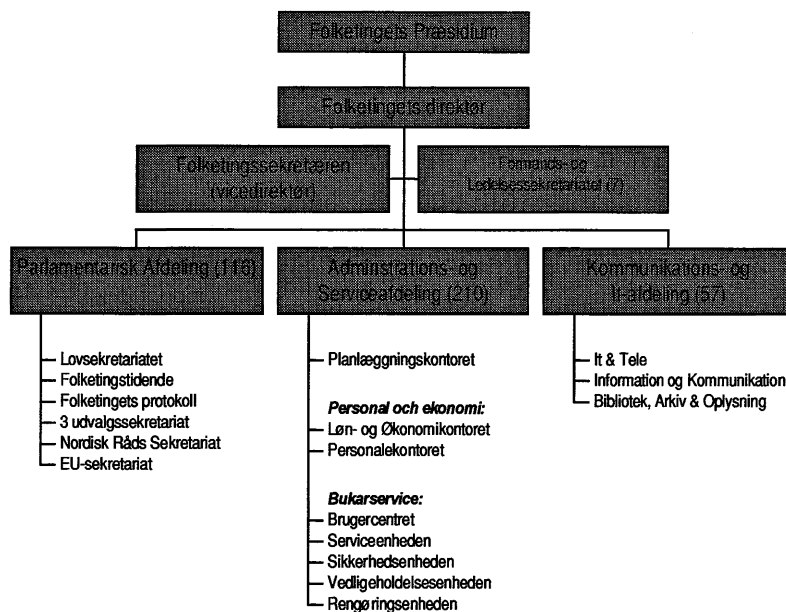
²⁶ Avsnittet bygger huvudsakligen på Årsrapport for Folketingets administration for finansåret 2001 och informationsutredningens studiebesök i Folketinget (se PM Resebertællelse från informationsutredningens besök i Folketinget 2002-05-30).

²⁷ År 2000 bestod Folketingets administration av 378 årsarbetare, varav 33 befanns under folketingssekreterarens ledning inom det s.k. Lov- og Parlamentssekretariatet.

heten nödvändiga beslut och som kunde ta ett samlat grepp om hela organisationen.

Hösten 2001 infördes en ny förvaltningsstruktur i Folketinget. De organisatoriska förändringarna var genomgripande. Ett syfte var att tillgodose behovet av en sammanhängande organisationsutveckling av Folketingets förvaltning (Årsrapport for Folketingets administration for finansåret 2000). Reformen innebar bl.a. att antalet avdelningar minskades från fem till tre. Principen var att områden som naturligt hörde samman fördes till samma avdelning.

Sammantaget är Folketingets förvaltning i dag indelad i följande avdelningar (se fig. 3:1): Parlamentarisk afdeling, Administrations- og Serviceafdeling samt Kommunikations- og It-afdeling. Antalet heltidsanställda är knappt 400 stycken. Därutöver finns Formands- og Ledelsessekretariatet.

FIGUR 3:1 FOLKETINGETS FÖRVALTNINGSORGANISATION

Förvaltningsledning

Folketingets direktør är chef för hela förvaltningen. Det innebär att han/hon har ansvaret för att förvaltningen verkar efter de riktlinjer som har lagts fast av Folketingets Præsidium, vilket består av Folketingets formand (talman) och fyra næstformænd (vice talmän). I stabsposition direkt ställda under Folketingets direktør finns folketingssekreteraren samt Formands- og Ledelsessekretariatet. Folketingssekreteraren, som också är Folketingets vicedirektør, är med stöd från Lovsekretariatet (inom den parlamentariska avdelningen, se nedan) särskilt ansvarig för arbetet i folketingssalen, vilket bl.a. omfattar koordineringen av arbetet i udvalgen (utskotten), samt för rådgivning av statsrättsliga och parlamentariska förhållanden, däribland Folketingets forett-

ningsorden (motsv. riksdagsordningen). Formands- och Ledelsessekretariatet består av sju årsarbetare som biträder Folketingets politiska och administrativa ledning. Sekretariatet löser en rad tvärgående uppgifter samt ansvarar för organisationsutveckling, planering, koordinering och information inom hela Folketingets förvaltning.

Parlamentarisk afdeling

Parlamentarisk afdeling består av cirka 115 årsarbetare. Avdelningens uppgift är att ge direkt stöd till det parlamentariska arbetet. Den är uppdelad i ett antal sekretariat eller motsvarande. Dessa är Lovsekretariatet, tre udvalgssekretariat, EU-sekretariatet, Nordisk Råds Danske Delegations sekretariat, Folketingstidende och Folketingets protokoll. Lovsekretariatets huvuduppgift är att bistå folketingssekreteraren med planeringen av arbetet i folketingssalen. Därutöver svarar sekretariatet för bl.a. råd om författningsrättsliga och andra parlamentarisk-juridiska förhållanden, samt i offentligrättsliga frågor i övrigt. Sekretariatet utarbetar också i samarbete med övriga sekretariat skriftliga utredningar till udvalgene. De tre udvalgssekretariaten består av udvalgssekreterare och assistenter, som bistår Folketingets fasta udvalg (24 stycken) och interparlamentariska delegationerna (t.ex. Europarådet, OSCE och North Parliamentary Assembly). EU-sekretariatet har till uppgift att bistå Europaudvalget. Sekretariatet skall även bl.a. utarbeta analyser av EU-frågor till Europaudvalget och fackutskotten (EU-konsulenttjenester), och besvara frågor från allmänheten och Folketingets medlemmar om förhållandena i EU (Folketingets EU-Oplysning). Nordisk Råds Danske Delegations sekretariat bistår de danska – och till viss del även de färöiska och grönländska – medlemmarna av Nordiska rådet. Folketingstidende producerar referat från förhandlingar i Folketinget, svarar för språklig revision och korrektur av Folketingets publikationer och övriga trycksaker samt redigerar Årbog & Registre m.m. Folketingets protokoll ansvarar för förberedelser och genomförande av Folketingets officiella verksamhet, formandens och presidiets resor och kontakten med utländska ambassadörer.

Administrations- og Serviceafdeling

Administrations- og Serviceafdeling har 210 årsarbetare. Huvuduppgiften är att tillhandahålla service till Folketingets medlemmar. Avdelningen är uppdelad i följande tre enheter eller motsvarande: Planlægningsenheden, Personale- og Økonomienheden och Brugerservice. Planlægningsenheden sköter driften av Folketingets lokaler, däribland ombyggnad, inredning samt drift och underhåll av tekniska anläggningar och installationer. Inom enheten finns även Folketingets centrale journal, liksom vissa sekretariatsfunktioner och tvärgående utvecklingsuppgifter gällande styrningsuppgifter och -processer. Personale- og Økonomienheden sköter administration och utveckling av Folketingets budget och räkenskaper, ekonomiskt bistånd till partigrupperna, ersättning till ledamöter, lön, pensioner osv. Enheten ansvarar bl.a. även för lön- och anställningsvillkor, rekrytering, personal- och kompetensutveckling.

Brugerservice består av flera enheter – bl.a. Sikkerhedsenheden, Vedligeholdelsesenheden och Serviceenheden – som tillsammans ansvarar för säkerhet och städning i folketingsbyggnaden. Brugerservice rymmer även besöks-tjänsten som bl.a. ger guidade visningar i Folketinget. Kärnan i Brugerservice är det s.k. Brugercenter. Detta koordinerar serviceverksamheterna i Brugerservice och ger ut t.ex. passerkort, parkeringstillstånd och dokument från Folketingets arbete. Vidare administrerar Brugercentret olika former av undervisning och lokalbokning, samt svarar för regler för pressens tillgång till Folketinget, fotografering och TV-upptagningar m.m. Inom Brugerservice finns även Telefoncentralen, Rejsekontoret och Sprogtjenesten.

Kommunikations- og It-afdeling

Kommunikations- og It-afdeling består av 57 årsarbetare. Avdelningen samlar flertalet av de verksamheter i Folketinget som primärt arbetar med information och kunskapsförsörjning. Den har överordnat ansvar för IT-utveckling och IT-drift i Folketinget och information till allmänheten om arbetet i Folketinget både i tryckt och elektronisk form. Organisatoriskt består avdelningen av följande tre enheter eller motsvarande: It & Tele, Information & Kommunikation och Folketingets Bibliotek, Arkiv & Oplysning. It & Tele ansvarar för IT-drift, IT-användarstöd och löpande IT-utveckling. Information & Kommunikation har till uppgift att genomföra Folketingets informationspolitik, vilken har som mål att förmedla neutral information om lagstiftningsprocessen och demokrati till politiska partier, pressen och allmänheten. Folketingets Bibliotek, Arkiv & Oplysning, slutligen, hanterar informations- och dokumentationsuppgifter åt ledamöter, anställda och pressen. Avdelningen besvarar faktafrågor och bistår Folketingets medlemmar med utredningar av mer omfattande karaktär. Biblioteket rymmer en stor samling böcker och annat material, och arkivet förvarar dokument från såväl Folketingets förvaltning som beslutsprocessen.

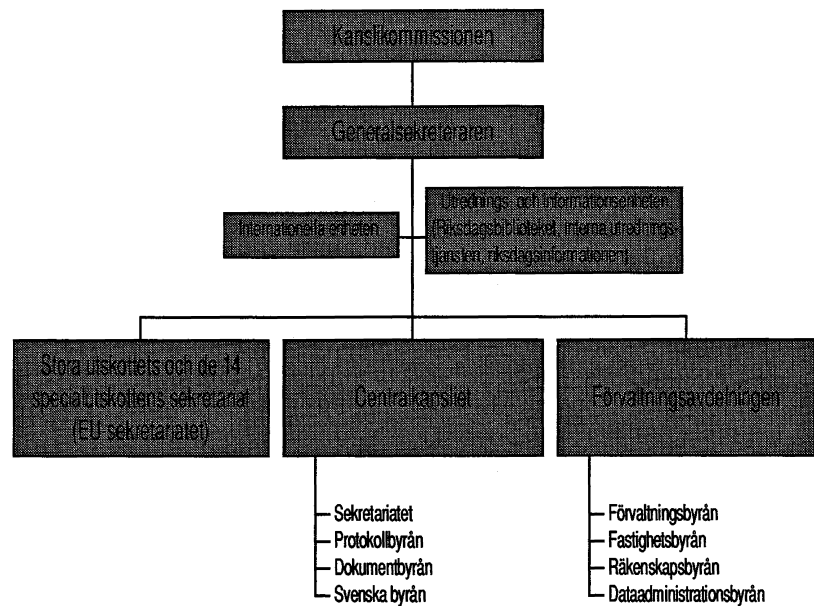
3.2.2 Finland²⁸

Våren 2000 fattade Finlands riksdag beslut om att omorganisera riksdagens kansli, i fortsättningen benämnt finska riksdagens förvaltning. Syftet var att skapa förutsättningar för att genomföra den informationsstrategi som hade beslutats 1999 och som syftade till att utveckla informationen i riksdagen. Genomförandet förutsatte bl.a. ett intensivare samarbete mellan Riksdagsbiblioteket och riksdagens förvaltning (Riksdagens kanslis årsredovisning 1999).

Med anledning av detta införlivades år 2001 biblioteket, som dessförinnan hade varit en fristående enhet, i riksdagens förvaltning. En ny organisatorisk enhet, utrednings- och informationsenheten, bestående av Riksdagsbiblioteket, den interna utredningstjänsten och riksdagsinformationen inrättades.

²⁸ Avsnittet bygger huvudsakligen på Riksdagens kanslis årsredovisning 2001 och informationsutredningens studiebesök i Finlands riksdag (se PM Reseberättelse från informationsutredningens besök i Finlands riksdag 2002-10-02).

Utredningstjänsten (f.d. upplysningstjänsten) hade tidigare varit placerad inom centralkansliet och informationsenheten i stabsposition direkt under generalsekreteraren. En utgångspunkt för den nya enhetens organisatoriska placering var att den skulle placeras utanför den sedvanliga indelningen i avdelningar. I dag är den finska riksdagens förvaltning således indelad i utskottssekretariatet, centralkansliet, förvaltningsavdelningen samt internationella enheten och utrednings- och informationsenheten (se fig. 3:2). Antalet anställda är totalt 400 stycken.

FIGUR 3:2 FINSKA RIKSDAGENS FÖRVALTNINGSORGANISATION

Förvaltningsledning

Riksdagens generalsekreterare är chef för hela förvaltningen. Denne lyder i sin tur under riksdagens kanslikommission, som leder, övervakar och utvecklar riksdagens förvaltning och ekonomi. Vidare bestämmer kanslikommissionen om viktiga frågor rörande riksdagens förvaltning och ekonomi. Kommissionen består av talmannen och vice talmännen samt fyra riksdagsledamöter.

Internationella enheten

Internationella enheten har drygt 20 medarbetare. Den är direkt underställd talmannen och generalsekreteraren och biträder dessa samt riksdagens organ och verksamheter i internationella ärenden med undantag för relationerna med EU:s institutioner och organ. Chef för enheten är direktören för internationella enheten.

Utrednings- och informationsenheten

Utrednings- och informationsenheten är i likhet med internationella enheten direkt underställd talmannen och generalsekreteraren. Som nämnts ovan är utrednings- och informationsenheten en förhållandevis ny organisatorisk enhet i den finska riksdagens förvaltning. Den bildades 2001 för att skapa förutsättningar för att genomföra den informationsstrategi som riksdagen hade beslutat om 1999. Chef för enheten är utrednings- och informationsdirektören. Konkret består enhetens uppgift i att ha hand om riksdagens bibliotekservice, riksdagens interna utredningstjänst och riksdagsinformationen. Organisatoriskt består den av Riksdagsbiblioteket, den interna utredningstjänsten och riksdagsinformationen. Riksdagsbiblioteket inordnades i riksdagens förvaltning först i samband med att utrednings- och informationsenheten bildades. Biblioteket har drygt 50 anställda. Det skall inom sitt verksamhetsområde betjäna riksdagen samt vara centralarkiv för riksdagen och ett offentligt centralbibliotek för rättsinformation, samhällsinformation och riksdagskunskap. Bland annat tillhandahåller biblioteket en informationstjänst bestående av litteratur- och informationssökningar. Interna utredningstjänsten har nio anställda. Den har hand om dokumentation och utredningar för riksdagsledamöter och andra som arbetar vid riksdagen. Riksdagsinformationen har 10 anställda. Den har hand om informationsverksamheten, samordnar övriga riksdagsenheters information och tillhandahåller behövlig experthjälp på informationsområdet.

Utskottssekretariatet

Utskottssekretariatet har 53 anställda. Sekretariatet leds av den biträdande generalsekreteraren. Det tillhandahåller sekreterartjänster för utskotten och förbereder ärenden som behandlas i utskotten samt ordnar med anknytande service. Inom utskottssekretariatet finns också ett EU-sekretariat. Dess primära uppgift är att samordna riksdagens förbindelser med EU. Bland annat har EU-sekretariatet hand om riksdagens förbindelser i samband med EU-möten, besök i riksdagen av representanter för EU-institutioner och nationella parlament samt seminarier. Ytterligare en viktig uppgift är att hålla kontakt med de finländska Europaparlamentarikerna.

Centralkansliet

Centralkansliet leds av lagstiftningsdirektören. Vid kansliet finns protokollbyrån, svenska byrån och dokumentbyrån, vilka sammanlagt har 64 anställda. Centralkansliet har hand om förberedelserna och genomförandet av riksdagens plenum och tillhandahåller dithörande service. Vidare upprättar och publicerar kansliet riksdagshandlingar och register samt ansvarar för distributionen och lagringen av dokument. Protokollbyrån gör upp protokoll över plena. Svenska byrån översätter handlingar från finska till svenska, ordnar tolkning vid plena och i utskotten m.m. Dokumentbyrån utför ett flertal uppgifter. Bland annat sköter byrån redigering, tryckning och ämnesordindexe-

ringen i fråga om riksdagshandlingarna, riksdagens övriga tryckningsarbeten, redigering av publikationsserien med riksdagshandlingarna, distribution och lagring av riksdagshandlingarna.

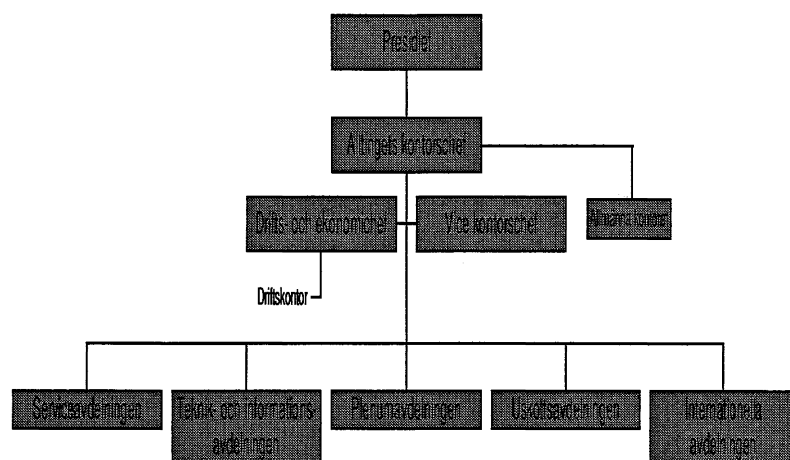
Förvaltningsavdelningen

Förvaltningsavdelningen leds av förvaltningsdirektören och har 178 anställda. Avdelningen består av förvaltningsbyrån, fastighetsbyrån, räkenskapsbyrån och dataadministrationsbyrån. Sammantaget har förvaltningsavdelningen flera uppgifter, inklusive att förbereda kanslikommissionens sammanträden och verkställa dess beslut. Förvaltningsbyrån för protokoll vid kanslikommissionens sammanträden. Vidare handlägger byrån bl.a. ärenden som gäller anskaffning, användning och skötsel av inventarier och kontorsmaskiner och riksdagens personalförvaltning inklusive personalutbildning och intern information. Fastighetsbyrån sköter riksdagens fastigheter, inklusive riksdagens säkerhetsövervakning; riksdagens säkerhetschef är dock placerad direkt under talmannen och generalsekreteraren. Räkenskapsbyrån sköter de uppgifter som ansluter till budget, bokföring och betalningsrörelsen för riksdagen. Dataadministrationsbyrån svarar för datateknikservice samt samordnar utvecklingen av riksdagens datasystem.

3.2.3 Island²⁹

Sedan 1996 är Alltingets kontor, nedan benämnt Alltingets förvaltning, uppdelat i följande avdelningar (se fig. 3:3): serviceavdelningen, teknik- och informationsavdelningen, plenumavdelningen, utskottsavdelningen samt internationella avdelningen. Organisatoriskt sorterar samtliga dessa under Alltingets direktör i förvaltningens linje. Utöver avdelningarna finns det allmänna kontoret, som är ett stabsorgan under Alltingets direktör, och driftskontoret, som är direkt underställt en drifts- och ekonomichef. Den nya organisation som inrättades 1996 innebar att en ny sektion, informationstjänsten, tillkom med placering i teknik- och informationsavdelningen. Det totala antalet anställda i Alltingets förvaltning är 116 stycken.

²⁹ Avsnittet bygger huvudsakligen på den av Alltinget utgivna informationsbroschyren *Altinget* (på danska), rapporten *The Parliamentary Libraries in the Nordic Countries* och *Arsskýrsla Alþingis*. Störf 126. Löggjafarþings 2000–2001. Rekstur Árið 2001 (Alltingets årsredovisning för 2001).

FIGUR 3:3 ALLTINGETS FÖRVALTNING

Förvaltningsledning

Förvaltningen leds av Alltingets direktör. Denne lyder i sin tur under talmannen och presidiet, som är ledningsorgan för Alltingets förvaltning och består av talmannen och fyra vice talmän. Närmast under direktören finns en vicedirektör och en drifts- och ekonomichef (jfr administrativ chef); den förstnämnde ansvarar för den del av förvaltningens verksamhet som har att göra med beslutsprocessen, och den sistnämnde ansvarar för sådan verksamhet som inte är direkt kopplad till det parlamentariska arbetet.

Allmänna kontoret

Allmänna kontoret är ett slags stabs-/ledningsorgan med uppgift att bistå talmannen och Alltingets direktör. Kontoret består av två anställda. Det svarar för både lösningar av specifika problem och kontorsarbete för talmannen och direktören.

Driftskontoret

Driftskontoret bistår drifts- och ekonomichefen. Inom kontoret finns åtta anställda. Kontorets uppgifter kan delas upp i tre kategorier. En kategori av uppgifter är att utarbeta verksamhets- och handlingsplaner samt att svara för ekonomi och budget. En andra uppgiftskategori består av personalfrågor, däribland de anställdas löner. Slutligen svarar driftskontoret för förvaltning av Alltingets egendom och tillsyn över inventarier.

Serviceavdelningen

Serviceavdelningen tillhandahåller kontorsstöd för Alltingets medlemmar såsom sekreterarservice och kopiering. Avdelningen svarar även för allmän service, t.ex. säkerhetsövervakning, post och lokalvård. Inom avdelningen finns 43 anställda.

Informations- och teknikavdelningen

Teknik- och informationsavdelningen samlar förvaltningens informations- och kunskapsförsörjande verksamheter m.m. Totalt har den 13 anställda. Avdelningen svarar för drift, underhåll och utveckling av datorsystem och tillhandahåller användarstöd till ledamöter och tjänstemän. Den svarar även för de tekniska aspekterna av Alltingets kommunikation och informationsförmedling (bl.a. Alltingets webb), tillhandahåller biblioteks- och informationsservice till Alltingets ledamöter och tjänstemän samt expedierar dokument till allmänheten. Avdelningen har också ansvar för Alltingets information till allmänheten (PR). Organisatoriskt är avdelningen uppdelad i tre sektioner: datorservice, informationstjänsten (inkl. biblioteket) och PR (public relations).

Plenumavdelningen

Plenumavdelningen har 19 anställda som svarar för diverse uppgifter i anslutning till Alltingets möten. Det gäller bl.a. förberedelser inför mötena, registrering av Alltingets dokument, inspelningar av och TV-sändningar från Alltingets möten, redigering av debatter i plenum och allmän information till Alltingets ledamöter.

Utskottsavdelningen

Utskottsavdelningen har 23 anställda. Dessa bistår Alltingets tolv fasta utskott, vilket bl.a. innebär förberedelse inför utskottssammanträden, tillhandahållande av sakkunskap vid behandling av ärenden och assistans vid utarbetande av utskottsbetänkanden. Avdelningen bistår också ledamöterna i utskotten vid utarbetande av interpellationer, frågor m.m., ger lagteknisk rådgivning, svarar för utgivningen av Alltingets parlamentariska dokument i *Altingstiden* samt uppdaterar författningssamlingen. Utskottsavdelningen svarar även för allmän information om utskottens arbete.

Internationella avdelningen

Internationella avdelningen består av fem anställda. Avdelningen har till uppgift att tillhandahålla service till Alltingets internationella delegationer (t.ex. IPU, Europarådet, EFTA, Nato och Nordiska rådet) och bistå talmannen och presidiet i samband med internationella kontakter och besök.

3.2.4 Norge³⁰

Tidigare var Stortingets administrasjon, i fortsättningen benämnd Stortingets förvaltning, uppdelad i två separata block: Stortingets kontor och Forvaltningssavdelningen. Stortingets kontor hade till uppgift att stödja det konstitutionella

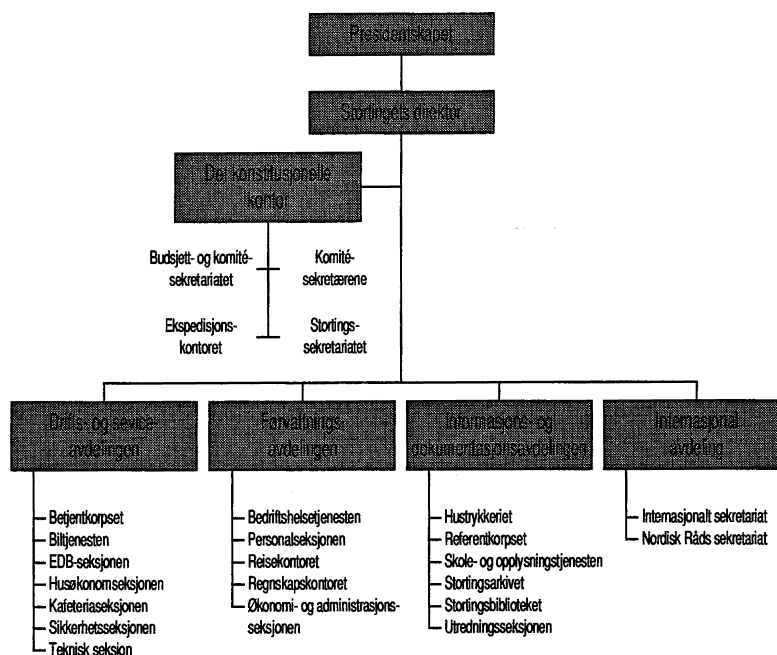
³⁰ Avsnittet bygger huvudsakligen på den av Stortinget utgivna informationsbroschyren *Stortingets administrasjon*, Årsrapport 2001 Stortingets administrasjon och informationsutredningens studiebesök i Stortinget (se PM Reseberättelse från informationsutredningens besök i Stortinget 2002-08-22).

arbetet i Stortinget. Kontoret var organisatorisk hemvist för det internasjonale sekretariat, ekspedisjonskontoret³¹ och komitésekretærene (utskottssekretærene). Forvaltningsavdelingen samlade övriga verksamheter. Bland annat kan nämnas stabssektioner för personal, generell administration och skolupplysning, och avdelningar/sekretariat för arkiv, bibliotek, säkerhet, ADB och tryckeri. Stortingets kontor leddes av en kontorschef och Forvaltningsavdelingen av en förvaltningschef. De två cheferna var likställda.

År 1986 fattades beslut om att samla hela förvaltningen under ledning av en stortingsdirektör. Förvaltningen var alltså uppdelad i två block. I början av 1990-talet aktualiserades frågan om en mer genomgripande organisationsförändring. Ett förslag presenterades som innebar att de två blocken skulle brytas ned till fyra avdelningar: Stortingets kontor (Konstitusjonell avdeling), Informasjons- og dokumentasjonsavdelingen, Drifts- og serviceavdelingen och Forvaltningsavdelingen. Syftet med förändringen var bl.a. att skapa en tydligare och mer översiktlig organisation, bryta isoleringen mellan enheterna, samla likartade funktioner/sektioner, skapa bättre möjlighet för både ledningen att styra förvaltningen och de anställda att komma närmare ledningen. I oktober 1992 genomfördes förslaget.

Efter 1992 har Stortingets förvaltning genomgått smärre förändringar. I dag är förvaltningen uppdelad i fyra avdelningar – Drifts- og serviceavdelingen, Forvaltningsavdelingen, Informasjons- og dokumentasjonsavdelingen och Internasjonal avdeling – och ett kontor – Det konstitusjonelle kontor (se fig. 3:4). Den internationella avdelningen tillkom 1997 när dessa frågor skildes från de konstitutionella frågorna. Förändringen ansågs nödvändig eftersom Stortingets internationella engagemang hade ökat kraftigt. Tidigare hade Stortingets presidentskap (se nedan) fattat beslut om att förvaltningen skulle vara indelad i fyra avdelningar. På grund av det placerades den konstitutionella avdelningen i stabsposition med benämningen Det konstitusjonelle kontor. I praktiken fungerar dock Det konstitusjonelle kontor som en avdelning. På det sättet kan Stortingets förvaltning sägas bestå av fem avdelningar.

³¹ Ekspedisjonskontoret ansvarar för Stortingets arbetsplan, tar emot förslag till Stortinget och Odelstinget, interpellationer, frågor, skickar ut Stortingets dagordning och veckoprogram etc.

FIGUR 3:4 STORTINGETS FÖRVALTNING

Förvaltningsledning

Förvaltningen leds av Stortingets direktör. Denne fungerer även som sekreterare i Stortingets presidentskap, som är parlamentariskt styrorgan för förvaltningen. Presidentskapet består av ordförandena och vice ordförandena i Stortinget, Odelstinget och Lagtinget.

Det konstitusjonelle kontor

Det konstitusjonelle kontor leds av en kontorschef. Denne är även Stortingets biträdande direktör. Kontoret svarar för alla funktioner som är kopplade till den verksamhet Stortinget utövar som konstitutionellt organ. Det är uppdelat i fyra sektioner eller motsvarande: Budsjett- og komitésekretariatet, komitésekretærene, Ekspedisjonskontoret och Stortingssekretariatet. Budsjett- og komitésekretariatet har funnits sedan 2001, då Budsjettsekretariatet och Komitésekretariatet slogs samman till ett sekretariat. Inom sekretariatet finns budgetrådgivare och två enheter. Den ena enheten, Komitéjenesten, utför kontorsarbete för komitésekretærene (se nedan) samt har arkivansvar för komiteene (utskottene). Den andra enheten, Tekstsenteret, bistår med skrivning och redigering vid produktion av utskottens betänkanden. Budsjett- og komitésekretariatet närvarar aldrig vid utskottssammanträden. Komitésekretærene är organisatoriskt placerade direkt under kontorschefen. Varje utskott – totalt finns 12 fasta utskott i Stortinget – har sin egen sekreterare. Dessa planerar och bistår ledamöterna i utskottsarbetet. Ekspedisjonskontoret ansvarar för

Stortingets arbeidsplan, tar emot forslag till Stortinget, interpellationer och frågor och tillhandahåller information om Stortingets dagordning och veckoprogram. Stortingssekretariatet, slutligen, fungerar som sekretariat for Stortingets konstitutionella och parlamentariska verksamhet. Det ansvarar for den dagliga verksamheten i kammaren. Bland annat gor sekretariatet upp program for arbetet i Stortinget, Odelstinget och Lagtinget. Det ansvarar aven for fardigstallande och tryckning av utskottsbetankanden.

Drifts- og serviceavdelingen

Drifts- og serviceavdelingen leds av en avdelningschef. Avdelningen har ansvaret for att driva, opprattahalla och vidareutveckla servicemassiga, sikkerhetsmassiga och tekniska tjenester, system og installationer i Stortinget. Den består av sammanlagt sju sektioner. Bland oppgifterna som dessa utfor kan nämnas reception, post og guidning av Stortinget for allmäheten (Betjentkorpset), drift og utveckling samt utbildning og anvandarstöd av Stortingets data- og informationssystem (EDB-seksjonen), sikkerhetsfrågor (Sikkerhetsseksjonen) og vaktmästeritjänster (Teknisk seksjon). Sammantaget har avdelningen cirka 180 anstallda, vilket gor den till den största avdelningen i Stortingets förvaltning.

Forvaltningsavdelingen

Forvaltningsavdelingen leds av en avdelningschef. Den består av fem sektioner. Dessa bistår Stortingets administrativa ledning i arbeidsgivarfrågor, personalfrågor, ekonomi og administration samt står for service till stortingsledamöterna såsom lön, resor, boende, pensioner og försäkringar.

Informasjons- og dokumentasjonsavdelingen

Informasjons- og dokumentasjonsavdelingen leds av en avdelningschef. Den består av cirka 75 anstallda og samlar flertalet av de informations- og kunskapsforsörjande verksamheterna i Stortingets förvaltning. Avdelningen har ansvaret for dokumentationen av Stortingets verksamhet. Den arbetar aven med att ta fram olika slags information till arbetet i Stortinget samt ansvarar for den interna og externa informationsverksamheten.

Organisatorisk är avdelningen oppdelad i sex sektioner. Hustrykkeriet ansvarar bl.a. for grafisk utformning, tryckning, kopiering samt inköp og service av kontorsmateriel og kontorsmaskiner. Referentkorpset producerar referat från möten i Stortinget m.m. samt har redaktörsansvar for *Stortingstidende* (inneholder referat från möten i Stortinget). Skole- og opplysningstjenesten informerar om Stortingets verksamhet. Den ansvarar for skolinformation till elever og lærere, opplysningstjänst bl.a. genom Stortingets informasjonshjørne, besøksverksamhet og rundvisninger i Stortinget for elever, studenter, lærere og andra grupper, samt produktion av informations- og undervisningsmateriel. Sektionen är också redaktion for Stortingets webb. Stortingsarkivet är Stortingets hovedarkiv. Det ansvarar for arkivering av handlingar från den parlamentariske beslutsplassen og producerar ett register over

Stortingstrycket. Stortingsbiblioteket tillhandahåller bibliotekstjänster i traditionell och elektronisk form för i huvudsak ledamöter och anställda; på begäran kan även utomstående, såsom forskare och studenter, få tillgång till bibliotekets tjänster. Utredningsseksjonen bistår ledamöter, utskott och partigrupper. Den samlar in, analyserar och presenterar information i olika frågor.

Internasjonal avdeling

Internasjonal avdeling bistår Stortinget i dess internationella relationer. Avdelningen leds av en avdelningschef och den är uppdelad i två sektioner: Internasjonalt sekretariat och Nordisk Råds sekretariat.

3.2.5 Jämförande nordisk analys

En jämförelse ger vid handen att det finns flera likheter, men också vissa olikheter, mellan hur de nordiska ländernas parlamentariska förvaltningar är organiserade.³² Störst parlamentarisk förvaltning har Sverige med 527 årsarbetskrafter, följt av Finland med 400, Danmark med 392, Norge med 363 och Island med 116. Förvaltningens storlek synes ha ett samband med storleken på den parlamentariska församlingen, som i Sverige består av 349 ledamöter, i Finland av 200, i Danmark av 179, i Norge av 165 och i Island av 63. Räknat per ledamot innebär detta att det i Sverige går 1,5 förvaltningsanställd, i Finland 2,0, i Danmark 2,2, i Norge 2,2 och i Island 1,8.

I samtliga nordiska länder finns en direktör eller motsvarande med samlat ansvar för hela förvaltningen. Gemensamt är också att utskottskanslier och kammarkanslier organiseras för sig. I Danmark och Norge är dessa placerade i samma avdelning, medan de i Sverige, Finland och Island bildar var sin avdelning eller motsvarande; det tycks dock endast vara i Sverige som varje utskott har sitt eget kansli.

Med undantag för Danmark finns i samtliga länder ett särskilt kansli, enhet eller motsvarande för parlamentets internationella verksamhet; i Danmark fylls denna funktion av utskottssekretariaten. I Finland, Island och Sverige är stödfunktionen till den internationella verksamheten placerad i stabsposition under direktören medan den i Norge utgör en egen avdelning i förvaltningens linje.

I samtliga nordiska länder finns en särskild avdelning för intern service; i Danmark och Finland ingår även personal- och ekonomifrågor i samma avdelning. Sverige skiljer sig från övriga länder genom att serviceavdelningen är placerad tillsammans med andra avdelningar under en förvaltningschef och inte direkt under direktören.

IT-verksamheten i de nordiska ländernas parlamentariska förvaltningar ingår vanligtvis i en avdelning tillsammans med annan verksamhet. I Danmark och Island bildar IT-verksamheten gemensam avdelning med information och kunskapsförsörjning, medan den i Finland och Norge ingår i samma avdelning som intern service. Sverige skiljer sig från övriga nordiska länder genom

³² För beskrivningen av Sveriges riksdags förvaltning, se kapitel 2.

att IT-verksamheten dels är en egen avdelning, dels är organisatoriskt placerad tillsammans med andra avdelningar under en förvaltningschef och inte direkt under direktören.

Vad beträffar informations- och kunskapsförsörjande verksamheter finns särskilda avdelningar eller motsvarande för dessa i samtliga länder. I Danmark bildar de en egen avdelning tillsammans med IT. Avdelningen är organisatoriskt placerad i linjen direkt under Folketingets direktör. I Finland bildar de informations- och kunskapsförsörjande verksamheterna en egen enhet. Denna ingår inte i någon avdelning utan är placerad i stabsposition direkt under generalsekreteraren. I Island finns en avdelning för informations- och kunskapsförsörjning och IT. Avdelningen är placerad i linjen direkt under kontorschefen (direktören). I Norge bildar information och kunskapsförsörjning en egen avdelning. Avdelningen är placerad i linjen direkt under Stortingets direktör. Sverige är det mest avvikande fallet. För det första är de informations- och kunskapsförsörjande verksamheterna organisatoriskt splittade. Avdelningen för kunskapsförsörjning är placerad i AK, Info är placerad i stabsposition direkt under riksdagsdirektören, och utredningstjänsten är placerad i KK. För det andra är merparten av informations- och kunskapsförsörjningen (avdelningen för kunskapsförsörjning) inte placerad direkt under parlamentets direktör (riksdagsdirektören) utan har en förvaltningschef mellan sig och direktören.

4 Referensram

4.1 Riksdagens uppgifter

Riksdagen har vissa konstitutionellt fastställda uppgifter som beslutsfattare och kontrollinstans gentemot regeringen. Riksdagen har också andra uppgifter som har att göra med riksdagens ställning som det främsta demokratiska statsorganet (förs. 2000/01:RS1). Riksdagen och dess ledamöter har en central roll i opinionsbildningen och en allmän skyldighet att verka för att demokratins idéer blir vägledande inom samhällets alla områden.

4.2 Riksdagsförvaltningens verksamhetsgrenar

Riksdagsförvaltningens främsta uppgift är att skapa goda och effektiva förutsättningar för att riksdagen med hög kvalitet skall kunna uppfylla sina konstitutionella och demokratiska funktioner. Huvuduppgifterna för förvaltningen anges i 1 § lagen om instruktion för riksdagsförvaltningen. Uppgifterna kan delas in i fyra övergripande verksamhetsgrenar för riksdagsförvaltningen (jfr redog. 2001/02:RS2). Den första och viktigaste verksamhetsgrenen är *stödet till beslutsprocessen*. Målet för riksdagsförvaltningen är därvid att tillhandahålla de resurser och den service som behövs för att det parlamentariska arbetet i Sveriges riksdag skall kunna bedrivas effektivt, rationellt och med hög kvalitet. Riksdagsförvaltningen skall också ge *stöd till riksdagens ledamöter och anställda*. Målsättningen är att skapa goda och rationella arbetsförhållanden för dessa grupper. Den tredje verksamhetsgrenen är *information till allmänheten*. Målsättningen är att genom aktiv information verka för att allmänhetens intresse och kunskaper om riksdagen och dess arbete ökar. Riksdagsförvaltningens fjärde verksamhetsgren är det *internationella parlamentariska arbetet*. Därvid är målet att skapa goda förutsättningar för riksdagens engagemang i det internationella parlamentariska arbetet.

Numera gäller de fyra verksamhetsgrenarna hela riksdagsförvaltningen, men på vilken av dem tonvikten ligger varierar mellan olika delar av förvaltningen. Exempelvis arbetar utskottskanslierna och kammarkansliet (KK) i huvudsak med stöd till beslutsprocessen, avdelningen för intern service inom administrativa kontoret (AK) i huvudsak med stöd till riksdagens ledamöter och anställda, informationsenheten (Info) i huvudsak med information till allmänheten och riksdagens internationella kansli (RIK) i huvudsak med att skapa goda förutsättningar för det internationella parlamentariska arbetet.

4.3 Bestämmelser beträffande riksdagens informationsverksamhet

4.3.1 Riktlinjer för riksdagens informationsverksamhet

Riksdagens informationsverksamhet kan delas upp i intern och extern information och kommunikation (Riktlinjer för riksdagens informationsverksamhet 2002). Intern information och kommunikation riktar sig till riksdagens ledamöter och anställda. Den har inget explicit stöd i riksdagsförvaltningens verksamhetsgrenar. Snarare är den en grundläggande förutsättning för att riksdagsförvaltningen över huvud taget skall fungera, oavsett verksamhetsgren. Extern information och kommunikation riktar sig till allmänheten, antingen genom direktkommunikation med enskilda individer eller olika grupper i samhället, eller genom kontakt med s.k. vidareinformatörer som i sin tur kan förmedla informationen vidare. Som exempel på vidareinformatörer kan nämnas massmedier, gymnasieskolor, folkbildningsorganisationer, bibliotek, medborgarkontor, myndigheter, organisationer, landsting och kommuner. Den externa informationen och kommunikationen kan direkt härledas till den av riksdagsförvaltningens verksamhetsgrenar som har att göra med information till allmänheten.

Den *interna* informationen och kommunikationen skall enligt riktlinjerna för riksdagens informationsverksamhet:

- se till att riksdagens ledamöter och tjänstemän på ett enkelt sätt har tillgång till den information, det faktaunderlag och de grunddokument de behöver i sitt arbete,
- vara ett effektivt stöd för ledamöter och tjänstemän i deras externa informationsarbete kring riksdagen och dess arbete,
- bidra till ett gott arbetsklimat för ledamöter och tjänstemän.

Den interna informationen och kommunikationen skall vara en integrerad del av all verksamhet inom riksdagsförvaltningen, vilket bl.a. innebär att informationsplaneringen skall integreras med verksamhetsplaneringen. För att fungera effektivt bör den interna informations- och kommunikationsverksamheten bedrivas kontinuerligt, och det är viktigt att använda både muntliga, tryckta och elektroniska kanaler.

Den *externa* informationen och kommunikationen skall enligt riktlinjerna för riksdagens informationsverksamhet:

- tillgodose allmänhetens, massmediers, myndigheters, organisationers och näringslivets behov av snabb och korrekt information om riksdagen, såväl nationellt som internationellt,
- öka kunskaperna om riksdagen och den demokratiska processen hos allmänhet, ungdomar och studerande samt hos vidareinformatörer som journalister, lärare, bibliotekarier och informatörer,

- aktivt arbeta för att väcka intresse för riksdagen hos allmänheten, grupper med särskilda behov och grupper som ej själva uppsöker information.

Informationsarbetet skall utgå från de grundläggande rättigheterna om yttrandefrihet och offentlighet. De innebär skyldighet för riksdagen att ge information och en rätt för allmänheten, massmedier, organisationer, undervisningsväsende, myndigheter, företag m.fl. att få information om riksdagens funktion, arbete och beslut. Riksdagsförvaltningen skall vara öppen och serviceinriktad, och massmedier och andra som förmedlar informationen skall vidare få aktivt stöd i arbetet med att informera allmänheten om samhällsfrågor. Riksdagens information skall vara tillgänglig för alla, oberoende av geografisk hemvist. Den skall tillhandahållas och aktivt spridas via olika muntliga, tryckta och elektroniska kanaler. Den skall också finnas tillgänglig via sådana medier att det är möjligt för personer med funktionshinder att ta del av den. Vidare skall riksdagens information enligt riktlinjerna utformas så att den är partipolitiskt neutral, korrekt, snabb och aktuell, lättillgänglig och förståelig samt anpassad.

4.3.2 Informationsansvar i riksdagsförvaltningen

Enligt 27 § föreskrift om arbetsordning för riksdagsförvaltningen har *varje chef* ansvar för informationsverksamheten inom sitt ansvarsområde. Det innebär att chefen skall se till att personalen erhåller den information som behövs för verksamheten samt att ansvarsområdets utåtriktade information utformas och lämnas i samråd med Info. Varje chef ansvarar också för att närmast högre chef utan dröjsmål informeras om ärenden och händelser av större vikt inom sitt ansvarsområde.

I de riktlinjer som fastställts för riksdagens informationsverksamhet vidgas informationsansvaret till att också gälla *övriga medarbetare* inom riksdagsförvaltningen. Alla riksdagsanställda har således ansvar för att både hålla sig själva informerade och delge andra information, såväl internt som externt. I *Info* har riksdagen en särskild resurs med samordningsansvar för extern och intern informationsverksamhet. Enheten har till uppgift att utveckla, stödja och utvärdera informationsinsatser samt ta initiativ till samordnade informationsåtgärder av gemensam karaktär.

I riktlinjerna för riksdagens informationsverksamhet ges följande organ/verksamheter ett särskilt omnämnande beträffande riksdagens informationsansvar:

Riksdagsstyrelsen fastställer övergripande informationsmål och beslutar om resurser för att uppnå målen.

Informationsenheten ansvarar för att samordna intern och extern information om riksdagens arbete, beslut och regelverket i vårt samhälle samt främja samhällsinformationen i stort.

Kammarkansliet ansvarar för information om riksdagens agenda och om frågor under behandling, i första hand genom samverkan med andra enheter inom riksdagsförvaltningen.

Utredningstjänsten ansvarar för att göra utredningar, analyser och beräkningar, tar fram fakta och bakgrundsmaterial till i första hand riksdagens ledamöter och partigruppskanslier men också till utskotten och andra parlament.

Utskottens och EU-nämndens kanslier ansvarar för information om agendan för respektive utskott samt EU-nämnden, om ärenden som färdigbehandlats i utskottet, i första hand i samverkan med KK och Info.

Riksdagsbiblioteket ansvarar för informations- och kunskapsförsörjning i första hand till riksdagens ledamöter och tjänstemän genom att förvärva och tillhandahålla fakta och beslutsunderlag. Riksdagsbiblioteket ansvarar också för att informera om och hålla materialet tillgängligt för allmänheten.

EU-upplysningen ger neutral information till allmänheten om EU och om Sveriges medlemskap i EU.

Enheten för riksdagstryck ansvarar för produktion samt lagerhållning, ordernottagning och distribution av riksdagens grunddokument (riksdagstrycket) till interna och externa användare.

Tidningen Från Riksdag & Departement underlättar för personal i stat och kommun, företag och organisationer och övriga politiskt intresserade att följa verksamheten i riksdagen, regeringens kansli och EU.

4.3.3 Information till människor med särskilda behov

Riksdagens information skall vara lättillgänglig för alla (Riktlinjer för riksdagens informationsverksamhet 2002). Vissa grupper i samhället har särskilda svårigheter att ta del av samhällsinformation såsom den normalt framställs. Bland dessa grupper finns därför behov av information i särskilda format och versioner.³³ Det kan t.ex. röra sig om lästlöst svenska, word- eller rtf-fil (på diskett, CD-rom eller som e-postbilaga), Daisy (Digitalt Audiobaserat inläsningssystem), talkassett, teckenspråk (videokassett eller DVD), storstil och punktskrift.

En grupp med särskilda behov är personer med funktionshinder. Riksdagen beslutade i maj 2000 (prop. 1999/2000:79, bet. 1999/2000:SoU14) att personer med funktionshinder skall ha samma möjligheter som andra att ta del av information. Beslutet innebär bl.a. att myndigheterna skall se över sitt informationsmaterial så att det är tillgängligt för människor med särskilda behov. Ett funktionshinder skall inte innebära ett informationshandikapp. Riksdagsbeslutet grundade sig på FN:s standardregler som tar fasta på perspektivet att människor med funktionshinder är medborgare med samma rättigheter och skyldigheter som andra medborgare. I förordningen (2001:526) om de statliga myndigheternas ansvar för genomförandet av handikappolitiken slås fast att myndigheter under regeringen särskilt skall verka för att deras lokaler, verksamhet och information är tillgängliga för personer med funktionshinder. Handikappombudsmannen har på regeringens uppdrag

³³ *Hur tillgänglig är riksdagens information? En kartläggning av önskemål från människor med särskilda behov.* Rapport från projektgrupp inom riksdagsförvaltningen 2002-02-22.

tagit fram förslag till riktlinjer för vad som krävs av en tillgänglig statsförvaltning.³⁴ I förslaget betonas att alla anställda måste ha med tillgänglighetsperspektivet i sina arbetsuppgifter. När en medborgare med funktionshinder t.ex. behöver kontakta myndigheten eller ta del av information skall detta kunna ske efter var och ens förutsättningar och behov. Ytterst ansvarig för att en myndighet blir tillgänglig är myndighetschefen. Åtgärder och resultat bör återrapporeras till denne. Myndigheter under riksdagen omfattas inte av förordningen och de kommande riktlinjerna.

Riksdagsförvaltningen arbetar på olika sätt med att anpassa viss information till behov som finns hos grupper med olika funktionshinder. Särskilda resurser för att skapa tillgänglighet har bl.a. tilldelats Info, enheten för riksdagstryck, EUU och tidningen RoD.³⁵

En annan grupp med särskilda behov är personer med annan etnisk och/eller kulturell bakgrund, som på grund av bristande kunskaper i svenska språket kan ha svårt att ta del av information på svenska. I dag är finska, arabiska, spanska, persiska, bosniska, serbiska och engelska de största invandrar språken i Sverige. Riksdagen har i december 1999 (prop. 1998/99:143, bet. 1999/2000:KU6) beslutat att språken samiska, finska, meänkieli (tidigare ofta benämnt tornedalsfinska), romani chib och jiddisch skall betraktas som officiella minoritetsspråk i Sverige. För samiska, finska och meänkieli gäller att dessa språk kan användas i kontakter med förvaltningsmyndigheter och domstolar i vissa kommuner i Norrbottens län. För samtliga minoriteter finns en rad åtgärder som rör utbildning, kultur, massmedier, arkiv, äldreomsorg och inflytande.

Riksdagsförvaltningen arbetar med att anpassa viss information till behov som finns hos grupper med annan etnisk eller kulturell bakgrund genom att presentera information på svenska i mer lättläst version.

4.3.4 Informationshantering vid kriser

I händelse av kris eller katastrof finns i riksdagsförvaltningen Plan för åtgärder vid särskilda händelser i riksdagen. Planens syfte är att inrikta och samordna förberedelser, planer och samverkan mellan olika delar i riksdagsförvaltningen, så att beslutsprocessen kan vidmakthållas eller snabbt återupprättas om så krävs i andra lokaler än ordinarie. Planen består av ett grunddokument som anger inriktning, organisation, uppgifter och resursutnyttjande samt ansvar för planläggning och ledning av genomförandet vid en insats. Den omfattar även larm- och telefonlistor, checklistor samt ett antal funktionsplaner och instruktioner för olika områden, bl.a. information.

Funktionsplanen för information benämns Informationsplan i händelse av kris eller katastrof. Den anger hur informationsfrågorna skall hanteras när

³⁴ Handikappombudsmannens förslag (remiss 1 november 2002) till Riktlinjer för en tillgänglig statsförvaltning (överlämnas till regeringen våren 2003).

³⁵ *Hur tillgänglig är riksdagens information? En kartläggning av önskemål från människor med särskilda behov.* Rapport från projektgrupp inom riksdagsförvaltningen 2002-02-22.

något allvarligt har hänt. Syftet är att få kontroll och att snabbt finna rutiner och en väl fungerande arbetsfördelning av informationsarbetet såväl internt som externt. Arbets- och ansvarsfördelningen i informationsplanen utgår ifrån att den som har en viss uppgift under normala förhållanden också skall ha den i kris- och katastrofsituationen. Planen träder i kraft när en händelse eller situation uppstått som föranleder att riksdagens ledningsgrupp för särskilda händelser sammankallas.

Planen innebär bl.a. att informationschefen ingår i riksdagens ledningsgrupp för särskilda händelser; ledningsgruppen sammankallas av säkerhetschefen. Informationschefen har därvid ansvar för samordning av den externa och interna informationen. Därutöver inrättas en informationsstab med informationschefen som sammankallande. I informationsstaben ingår ansvariga för mediagruppen, publiceringsgruppen, gruppen för intern information och i förekommande fall InfoC samt talmannens informationssekreterare. Till staben knyts en sekreterare. Ansvarig för mediagruppen är sektionschefen för press och information inom Info, ansvarig för publiceringsgruppen är sektionschefen för produktion och publicering inom Info och ansvarig för gruppen för intern information är sektionschefen för besök och utbildning inom Info. Dessutom bildas enligt informationsplanen en grupp för omvärldsanalys som bemannas av personal från Info, RUT och biblioteket samt ledningsgruppens telefonsluss som bemannas av personal från växeln, KK, biblioteket o.d. Beroende på situationens karaktär kan InfoC:s lokal vara en plats dit medier, allmänhet, grannar, och hyresgäster i riksdagens närområde kan komma för att få information och svar på frågor. Skulle omständigheterna så kräva kan InfoC stängas helt eller delvis och personal överföras till andra delar av informationsverksamheten.

4.4 Informations- och kunskapsförsörjningen och riksdagsförvaltningens verksamhetsgrenar

Som framgått ovan består riksdagsförvaltningens informationsverksamhet av kommunikation av intern och extern information. Informationen kan vara mer eller mindre förädlad och generera ny kunskap (jfr avsnitt 4.5.1).

För intern och extern information och kunskapsförsörjning svarar olika delar av riksdagsförvaltningen. För kunskapsförsörjningen i beslutsprocessen och i det politiska arbetet svarar bl.a. utskottskanslierna, RUT, Riksdagsbiblioteket, EUU och partigruppskanslierna. För den interna och externa informationen svarar i princip alla verksamheter för sin del, men bl.a. Info, EUU, tidningen RoD och Riksdagsbiblioteket kan sägas ha ett huvudansvar för att föra ut informationen.

Informations- och kunskapsförsörjningen har betydelse för riksdagsförvaltningens verksamhetsgrenarna i flera avseenden. Vad beträffar stödet till beslutsprocessen har framför allt kunskapsförsörjningen stor betydelse; kunskapsförsörjningsarbetet förutsätter i sin tur god information som underlag

(jfr avsnitt 4.5.1). En väl fungerande kunskapsförsörjning inom riksdagsförvaltningen har stor betydelse för att det parlamentariska arbetet i utskott och kammare kan bedrivas effektivt, rationellt och med hög kvalitet. Bland de verksamheter som har särskilt stor betydelse för kunskapsförsörjningen kan nämnas att RUT varje år besvarar cirka 3 000 frågor från i huvudsak ledamöter och partigruppskanslier i form av utredningar, analyser, beräkningar och bakgrundsmaterial. Riksdagsbiblioteket svarar årligen på drygt 4 000 faktafrågor samt anskaffar beslutsunderlag i form av böcker, tidningar, tidskrifter, nyhets- och faktadatabaser. EUU medverkar genom att göra EU-information tillgänglig för ledamöter m.fl., dels i tryckt format, dels genom information på webbplatsen och dels genom att svara på frågor via telefon och e-post. EUU:s databas EUsvar används också som stöd i beslutsprocessen av framför allt utskottskanslier. Nämnas kan också att enheten för riksdagstryck har en viktig roll i planeringen och produktionen av riksdagstrycket. Enheten textgranskar även utskottsbetänkanden, motioner samt förslag och redogörelser m.m. samt trycker snabbupplagor av utkastet till betänkanden inför utskottssammanträdena och snabbprotokoll av debatten i kammaren. Info medverkar bl.a. genom att göra information tillgänglig på riksdagens externa webbplats, vilken också fungerar som en viktig intern informationskälla.

Verksamhetsgrenen som avser stöd till riksdagens ledamöter och anställda handlar till stor del om praktiskt och administrativt stöd i form av lokalvård, fastighetsskötsel, säkerhet, resor, arvoden, lön, traktamenten etc. Till viss del omfattar stödet även informations- och kunskapsförsörjning. Här kan nämnas flera av Riksdagsbibliotekets verksamheter såsom utställningar, biblioteksportal på Helgonät, Läslistan samt medverkan i frukostmöten. Vidare fungerar Helgonät, som administreras av Info, som en viktig informationskanal för administration och intern service. EUU erbjuder interna kurser i EU-kunskap och hur man söker EU-information i samarbete med Riksdagsbiblioteket. EUU erbjuder också stöd i form av tryckt material samt genom kommande IT-stöd för webbpublicering av EU-ärenden och EU-dokument. Enheten för riksdagstryck bidrar till stödet genom intern kopiering och tryckning av trycksaker som producerats för olika delar av riksdagsförvaltningen, t.ex. program och broschyrer.

Verksamhetsgrenen som avser information till allmänheten har starkt samband med riksdagsförvaltningens informations- och kunskapsförsörjning. Som framgått ovan är målsättningen för denna verksamhetsgren att genom aktiv information verka för ökat intresse för och kunskaper om riksdagen och dess arbete. För att kunna bedriva ett sådant informationsarbete måste informationsverksamheten fungera väl inte bara externt utan även internt. Stora delar av Infos verksamhet rör sig direkt om information till allmänheten, t.ex. riksdagens webbplats, InfoC, telefonupplysning (även e-post), visningar, faktablad, Samhällsguiden och kurser och seminarier. Vidare kan nämnas att Riksdagsbiblioteket är öppet för allmänheten och bl.a. tillhandahåller låneservice, frågesvar och kurser för bibliotekarier. Enheten för riksdagstryck ansvarar för en stor del av försäljningen av riksdagstryck och offentligt tryck. EUU

tillhandahåller webbinformation om EU, telefonupplysning (även e-post), faktablad, broschyrer och kurser. Tidningen RoD utkommer med 40 nummer per år och når uppskattningsvis cirka 50 000 läsare med information om ärenden, beslut m.m. RoD täcker hela kedjan i beslutsprocessen såväl i Sverige som i EU. Eftersom RoD har ett särskilt publicistiskt uppdrag och är en journalistisk produkt, skiljer sig tidningen från den övriga information till allmänheten som riksdagsförvaltningen tillhandahåller.

Det internationella parlamentariska arbetet är också beroende av informations- och kunskapsförsörjningen inom riksdagsförvaltningen. Fungerar riksdagsförvaltningen väl härvidlag ökar möjligheten att skapa goda förutsättningar för riksdagens engagemang i det internationella parlamentariska arbetet. Bland annat kan nämnas att Info svarar för översättningsservice samt medverkar i en rad utbildningar, seminarier och guidade visningar för gästande utländska delegationer. Vidare finns ett betydande internationellt inslag i RUT:s arbete. En del av uppdragen rör förhållanden i andra länder, och årligen får flera parlament och internationella organisationer hjälp med utredningar om svenska förhållanden. Riksdagsbiblioteket bidrar bl.a. med kunskapsinhämtning i samband med internationella besök, besvarar internationella frågor, tar emot internationella besök och deltar i internationella konferenser. EUU tar emot internationella besök och deltar i seminarier och konferenser för att informera om EU-arbetet i Sverige och i övriga medlemsländer.

4.5 Teoretiska utgångspunkter

4.5.1 Centrala begrepp

Information och kunskap

Information kan beskrivas som en meddelad mängd fakta.³⁶ Den byggs upp av data, dvs. lösa siffror, bokstäver etc. Information kan ta sig flera uttryck.³⁷ Exempel på information är texter, bilder och föremål som har utformats i syfte att förmedla ett budskap. Information är således en objektiv företeelse som, när den väl har producerats, existerar oberoende av det mänskliga medvetandet. Det finns ett nära samband mellan information och kunskap. Med kunskap avses sådant vetande som finns i huvudet på människor, och information är kunskapens yttre eller materiella form, något som kan lagras och distribueras. Kunskap är alltså en förutsättning för information; det är när kunskap objektiveras och görs offentlig som ny information uppstår. Information är också nödvändig input för att ny kunskap skall uppstå, s.k. kunskapsutveckling. En sådan process innebär förädling av informationen. För det fordras ett aktivt, medvetet intellekt som förmår att avläsa, tolka och

³⁶ Norstedts stora svenska ordbok.

³⁷ Peder Hård af Segerstad. 2002. *Kommunikation och information. En bok om människans förmåga att tänka, tala och förstå*. Uppsala: Uppsala Publishing House.

förstå information. Visdom, som utgör ytterligare ett begrepp, kan beskrivas som förmåga att använda kunskap på rätt sätt.

Man kan tala om en hierarki: data ligger till grund för information, som ligger till grund för kunskap, som ligger till grund för visdom. Det är dock svårt att dra några objektiva skarpa gränser i denna hierarki. Vad som för en person är data är för en annan information, och information för någon kan vara kunskap för en annan.³⁸ När kunskap objektiveras, dvs. ges en materiell form, kan dessutom ny information sägas uppstå.

Ur idéhistorisk synvinkel har inte sällan information och kunskap likställts. Under lång tid var detta också oproblematiskt; den som var i besittning av information om någonting ägde i allmänhet också kunskap därom. Utvecklingen under den senare delen av 1900-talet och framväxten av informations-samhället har emellertid inneburit att sambandet mellan information och kunskap försvagats. Mängden information som finns tillgänglig har ökat kraftigt. Kunskapsutveckling begränsas i dag i mindre utsträckning av brist på information, fastmer av människans förmåga att förädla befintlig information till ny kunskap.

Kommunikation

Kommunikation är en aktivitet som innebär utbyte av information.³⁹ Merparten av kommunikationen består av mänsklig samvaro. Vi talar direkt med människor i vår omgivning, t.ex. med arbetskamrater på vår arbetsplats. Detta samspel – direkt kontakt mellan människor – är det främsta sättet att utbyta information. Medier och IT spelar också stor roll för människors kommunikation, särskilt som informationskällor om det som sker i vår omvärld och som bildar den kulturella och samhälleliga ramen för våra liv (politik, ekonomi, globala och lokala händelser etc.). Sociologen Peder Hård af Segerstad menar att kommunikation helt enkelt är det vi ”gör mest”. Han beskriver kommunikation som människans viktigaste beteende. Det är tack vare människans förmåga att utväxla information med sin omgivning som vi har kunnat skapa och utveckla de komplexa och omfattande system för samarbete som vi kallar sociala organisationer, t.ex. det kulturella livet, arbetslivet, det politiska livet och familjelivet. Utan denna förmåga skulle varje människa för sin egen överlevnad och utveckling ha varit helt hänvisad till sina individuella egenskaper.

Information kan alltså sägas vara det vi utväxlar när vi kommunicerar med varandra.⁴⁰ På så sätt blir kommunikation det primära, det som kommer först, och information det sekundära; information uppstår ur kommunikation. Kommunikation är också en förutsättning för den förädlingsprocess av information som vi kallar kunskapsutveckling; kommunikation av data, informa-

³⁸ Bengt-Arne Vedin. 1995. *Myter om IT*. Teldok rapport 94. Farsta: Teldok.

³⁹ Peder Hård af Segerstad. 2002. *Kommunikation och information. En bok om människans förmåga att tänka, tala och förstå*. Uppsala: Uppsala Publishing House.

⁴⁰ Ibid.

tion eller etablerad kunskap är en förutsättning för att ny kunskap skall kunna uppstå.

I en promemoria till informationsutredningen beskriver kommunikationsforskaren Sven Windahl två perspektiv på kommunikation i organisationer.⁴¹ Enligt det mekaniska perspektivet antas mottagarna av information vara intresserade av att ta emot information och läsa/titta/lyssna. Distribution och lagring av information är centrala aktiviteter. Viktiga uppgifter blir att skapa överskådlighet och struktur. Det dynamiska perspektivet understryker vikten av dialog som kommunikationsprocess. I stället för själva spridningen av budskap och informationsinnehåll koncentreras intresset till vilka effekter som kan uppnås med olika informationsinsatser och till hur kommunikationen kan vara betydelseskapande. Enligt Windahl behövs en syntes av båda perspektiven. Det finns behov av överblick och struktur av information. Samtidigt har fokusering på distribution av information visat sig ha små effekter; den handling eller attitydförändring som sändaren ville åstadkomma uteblir. I många organisationer sker av denna anledning i dag en förflyttning från det mekaniska mot det dynamiska perspektivet.

Med referens till kommunikationsvetenskaplig forskning menar Windahl att människors uppmärksamhet i och kring en organisation kan betraktas som en ändlig resurs, t.ex. i likhet med ekonomiska resurser. Beträktelsesättet går att tillämpa på både intern och extern kommunikation. Det leder till att många organisationer i dag misshushållar med medarbetarnas och omgivningens uppmärksamhet. Smått och stort blandas, sändarna av information är många och saknar samordning, och budskapen relateras i för lite grad till varandra. "Allt till alla" blir till en närmast förlamande princip. Mottagarna riskerar att bli utmattade av vad de upplever som osammanhängande, kanske motsägelsefulla, mängder av information. Från kommunikationssynpunkt är en totalprincip som innebär att alla skall nås av information problematisk och förenad med höga kostnader per mottagare som nås av budskapet. En grundläggande regel för all kommunikation är att ju mer heterogen ens målgrupp är, desto svårare blir det att skapa budskap som tar tag i och intresserar mottagare. Inom offentlig sektor är allmänheten en viktig målgrupp, men begreppet döljer mer än vad det är till hjälp, menar Windahl. Risken är att budskapet upplevs som icke-relevant och urvattnat. Modern kommunikationsarbete bygger på realistiska och användbara bilder av målgrupper. Kommunikations-svaga och ointresserade grupper är särskilt svåra att nå ut till, och det kräver stora resurser. Ett sätt att hålla nere kostnaderna kan vara att rikta sig till grupper som förstår och tar till sig budskapet och som sedan sprider det vidare till övriga.

De senaste åren har elektroniska medier möjliggjort en radikal förändring av kommunikationssystemen, enligt Windahl. Tidigare var dessa uppbyggda så att sändaren i hög grad bestämde vad mottagaren skulle ha för information. I dag är kommunikationssystemen mer uppbyggda så att mottagaren hämtar

⁴¹ Sven Windahl. 2002. *Organisationskommunikation i det nya århundradet*. PM till informationsutredningen.

sin information på egen hand. En variant på detta är den s.k. e-servicemodell som har utvecklats de senaste åren, bl.a. hos flera statliga myndigheter.⁴² Modellen går ut på att organisationen tillhandahåller IT-baserade verktyg. Med hjälp av dessa svarar varje användare för att på egen hand införskaffa information och använda organisationens tjänster.

Det kan i anslutning till detta vara värt att erinra om tillgång och användning av datorer och Internet i befolkningen. År 2000 hade enligt IT-kommissionen (SOU 2002:24) 65 % av befolkningen i åldern 16–84 år tillgång till dator i hemmet, och 53 % hade tillgång till Internet i hemmet. Många har också tillgång till datorer och Internet i arbetet/skolan. De senaste åren har gruppen med Internet-anslutning i hemmet gått förbi och blivit betydligt större än gruppen som har tillgång till nätet på arbetet. Ytterligare en grupp har tillgång till Internet ”på annan plats”. Sammantaget har cirka tre fjärdedelar av befolkningen tillgång till Internet på något sätt.⁴³ Enligt IT-kommissionen uppgav ungefär en tredjedel av befolkningen mellan 9 och 79 år att de utnyttjade Internet dagligen. Över tid har andelen med tillgång till Internet i hemmet och på arbetet/skolan ökat kraftigt.⁴⁴ Sett till olika grupper i befolkningen hade enligt IT-kommissionen män i något större utsträckning än kvinnor tillgång till dator i hemmet (69 respektive 61 %). Äldre hade betydligt sämre tillgång än yngre. Bland personer mellan 16 och 29 år hade cirka 76 % tillgång till dator i hemmet. Motsvarande siffra bland personer mellan 65 och 84 år var 20 %. Beträffande tillgången till Internet i hemmet upprepas mönstret fast på en lägre nivå. Undersökningar visar också att tillgång till datorer och Internet skiljer mellan olika sociala klasser.⁴⁵ Högst är tillgången bland högre tjänstemän, följt av lägre tjänstemän, egna företagare och arbetare. När det gäller människor med särskilda behov (se avsnitt 4.3.3) och tillgång till dator och Internet kan konstateras att det finns stora skillnader mellan personer med respektive utan funktionshinder.⁴⁶ Andelen bland personer med funktionshinder som har tillgång till dator och Internet i hemmet är cirka 38 respektive 23 %, vilket i den refererade undersökningen endast är ungefär hälften så stor andel som bland personer utan funktionshinder. Till stor del visar sig dock skillnaden bero på skillnader i ålderssammansättning i de två grupperna. I gruppen personer med funktionshinder dominerar äldre över 64 år, medan den åldersmässiga tyngdpunkten bland personer utan funktionshinder ligger bland unga och medelålders. Vid kontroll för ålder minskar skillnaden mellan personer med respektive utan funktionshinder både vad gäller tillgång till dator och tillgång till Internet (8 respektive 9 procentenheters

⁴² Åke Grönlund. 2002. *e-servicemodellen och riksdagens informationsverksamhet*. PM till informationsutredningen.

⁴³ Annika Bergström. 2002. ”Är svensken mätt på Internet?”. I Sören Holmberg & Lennart Weibull (red.): *Det våras för politiken*. SOM-rapport nr 30. Göteborg: SOM-institutet, Göteborgs universitet.

⁴⁴ Internetbarometern 2001 (se www.nordicom.gu.se).

⁴⁵ Annika Bergström. 2002. ”Är svensken mätt på Internet?”. I Sören Holmberg & Lennart Weibull (red.): *Det våras för politiken*. SOM-rapport nr 30. Göteborg: SOM-institutet, Göteborgs universitet.

⁴⁶ Hjälpmedelsinstitutet 2001. *Dator och Internet hemma hos personer med funktionsnedsättning*.

skillnad). Bland personer med annan etnisk och/eller kulturell bakgrund är tillgången till datorer och Internet förhållandevis god.⁴⁷ Bland utländska medborgare har 58 % tillgång till dator i hemmet, bland naturaliserade invandrare 56 % och bland andra generationens invandrare 77 %, vilket kan jämföras med 66 % bland infödda svenskar. Beträffande tillgången till Internet i hemmet finns samma tendens fast på en lägre nivå.

Organisation

Begreppet organisation har olika betydelse i olika sammanhang, och det finns ingen allmän enighet om dess definition. Att något är organiserat kan dock i dess mest grundläggande form sägas innebära att det är ordnat på ett eller annat sätt – i motsats till kaotiskt eller tillfälligt sammansatt.⁴⁸ Med det som utgångspunkt kan organisation definieras som planmässigt inrättad sammanslutning av personer vilka har syftet att nå vissa mål eller, mer allmänt, driva vissa program eller handlingslinjer.⁴⁹ Varje organisation har en formell och en informell sida som kan vara mer eller mindre lika varandra. Den formella organisationen är organisationen såsom den ser ut enligt organisations-schemat, eller organisationsplanen, med dess rutor och pilar. Planen kan sägas visa det sätt på vilket organisationen är tänkt att fungera.⁵⁰ Organisationshuvudmannen anger organisationens struktur med hjälp av befattningsbeskrivningar, ansvarsregler, beslutsordningar, rutiner för bokföring etc. Inom den formella organisationen pågår dagligen ett informellt liv i vilket det uppstår grupperingar, arbetssätt, normer och rutiner som kan vara mer eller mindre överensstämmande med det regelverk som utgör den formella organisationen.

Alla organisationer är mer eller mindre komplexa system. Genuin förståelse av hur de fungerar är central för bl.a. möjligheten att kunna leda och utveckla dem. Förståelsen förutsätter att organisationer betraktas brett utifrån flera olika perspektiv. Organisationsforskarna Jørgen Bakka, Egil Fivelsdal och Lars Lindkvist talar härvidlag om följande tre perspektiv: struktur, processer och kultur.⁵¹ Struktur rymmer organisationers formella sida. Den utgörs av den uppsättning regler som gäller för organisationer, speciellt med hänsyn till arbetsdelning och styrning. Man kan även tala om informell struktur – som kan jämföras med informell organisation ovan – som består av de informella normer som reglerar de anställdas förhållande till organisationen. Processperspektivet fokuserar själva strömmarna av handlingar och händelser inom organisationer. Därvid är kommunikationsförhållandena centrala. Viktiga begrepp är beslut, interaktion, ledarskap, konflikter och motivation. I kulturperspektivet läggs tonvikten på organisationskulturen, dvs.

⁴⁷ Statistisk årsbok för Sverige 2002.

⁴⁸ Jørgen F. Bakka, Egil Fivelsdal & Lars Lindkvist. 2001. *Organisationsteori: Struktur – kultur – processer*. 4:e uppl. Malmö: Liber Ekonomi.

⁴⁹ Bengt Abrahamsson. 2000. *Organisationsteori. Moderna och klassiska perspektiv*. 2:a uppl. Lund: Studentlitteratur.

⁵⁰ Lars H. Bruzelius & Per-Hugo Skärvad. 2000. *Integrerad organisationslära*. 8:e uppl. Lund: Studentlitteratur.

⁵¹ Jørgen F. Bakka, Egil Fivelsdal & Lars Lindkvist. 2001. *Organisationsteori: Struktur – kultur – processer*. 4:e uppl. Malmö: Liber Ekonomi.

normer, värderingar och förhållningssätt inom organisationen. Vilka gemensamma värderingar har de anställda? Hur bra är sammanhållningen? Kan människorna i organisationen samarbeta på det sociala och känslomässiga planet (jfr kår- eller laganda)? Etcetera.

De tre perspektiven är komplementära, och de kan fungera som styrverktyg. En organisationsledning kan alltså styra sin organisation genom att ingripa i dess struktur, processer eller kultur. Samtidigt samverkar de tre perspektiven på ett intimt sätt: struktur påverkar processer och vice versa, processer påverkar kultur och vice versa, samt kultur påverkar struktur och vice versa. Effektiv ledning av organisationer fordrar medvetenhet om denna interaktivitet. Om endast ett perspektiv fokuseras vid en förändring, t.ex. den formella strukturen, är risken stor att de ändringar som vidtas blir utan verkan eller leder i annan riktning än den tänkta.⁵² Effektiv ledning och god organisationsutveckling fordrar att organisationer uppmärksammas utifrån alla tre perspektiven.

Kopplingar mellan information, kommunikation och organisation

Som framgått ovan finns tydliga kopplingar mellan begreppen information, kommunikation och organisation. Förmågan att kommunicera gör det möjligt att utväxla information mellan människor, vilket i sin tur möjliggör samverkan och bildande av sociala organisationer.

Förmågan att kommunicera information är inte bara en förutsättning för att organisationer skall kunna bildas; på en grundläggande nivå kan kommunikation av information också sägas vara organisationers viktigaste uppgift. I den mån kommunikation av information inom en organisation inte fungerar minskar organisationens betydelse. Total avsaknad av kommunikation är i princip detsamma som ingen organisering, utan varje människa i organisationen sköter i praktiken sig själv. Förekommer ingen kommunikation mellan två olika delar av en organisation skulle den lika gärna kunna delas upp i två separata organisationer. I grunden för alla organisationer ligger också ett intresse av att de är så effektiva och ändamålsenliga som möjligt i förhållande till syftet med verksamheten. Detta fordrar ett visst mått av samordning inom organisationen, vilket i sin tur förutsätter ett väl fungerande utbyte av information mellan olika enheter (dvs. intern kommunikation).⁵³

Enligt detta synsätt kan organisationer sägas vara ett slags system för informationsbehandling. Organisationer bedöms då utifrån hur väl behandlingen av information fungerar, inklusive utbyte av information. Detta s.k. informationsprocessperspektiv är i dag ledande inom organisationsforskningen.⁵⁴

⁵² Se t.ex. Nils Brunsson & Johan P. Olsen (red.). 1990. *Makten att reformera*. Stockholm: Carlsson.

⁵³ Richard M. Burton & Børge Obel (red.). 1995. *Design Models for Hierarchical Organizations: Computation, Information and Decentralization*. Boston: Kluwer Academic.

⁵⁴ T.ex. ibid.; Jay R. Galbraith. 1974. "Organizations Design: An Information Processing View", *Interfaces* 4(3):28–36; Kenneth R. Arrow. 1974. *The Limits of Organization*. New York: Norton & Co; James R. Taylor & Elisabeth J. Van Every. 2000. *The*

Perspektivet har sin grund i nobelpristagaren Herbet Simons forskning om individers och organisationers beslutsfattande. Simon visade genom sin forskning att organisationer aldrig kan bli helt rationella eftersom deras medlemmar har begränsad förmåga att bearbeta information.⁵⁵ I stället nöjer sig individer och organisationer med "begränsad rationalitet" och "tillräckligt bra beslut" som baseras på rutiner och begränsad informationssökning. Utmaningen blir att utforma organisationer så att deras flöde och bearbetning av information, och därmed deras rationalitet, blir bättre – även om fullständig rationalitet aldrig kan uppnås. Därvid är både organisationers struktur, processer och kultur viktiga styrverktyg.

4.5.2 Organisationsteoretiska principer

Grundläggande organisationsmodeller

Det finns flera olika modeller för att strukturera organisationer. En traditionell modell är *linjeorganisationen*. Den innebär att organisationen är uppbyggd som en befälskedja, där varje underordnad chef ansvarar inför endast en överordnad chef.⁵⁶ Befälskedjan bildar en hierarkisk struktur. Linjeorganisationen är funktionsorienterad⁵⁷, vilket innebär att verksamheten delas upp i ett antal olika funktioner, t.ex. konstruktion, produktion och försäljning. Funktionerna delas i sin tur upp i ett antal olika arbetsuppgifter. I den mest renodlade formen utfärdar ledningen precisa föreskrifter för varje arbetsuppgift. Respektive medarbetare har till uppgift att följa föreskriften för sin uppgift, och arbetsprestationer värderas utifrån hur väl föreskrifterna efterlevs. Enbart den högsta organisationsledningen svarar för en helhetssyn.

En variant av linjeorganisationen är *produktorganisationen*.⁵⁸ Den delar in organisationen i produktområden i stället för funktionsområden. I stället för avdelningar för t.ex. konstruktion, produktion och försäljning består organisationen av avdelningar för olika produkter som tillverkas inom den, t.ex. lastvagnar, personvagnar och traktorer. Produktcheferna har i sin tur ansvar för att bygga upp organisationer med olika funktioner inom sina egna produktområden.

En tredje organisationsmodell är *matrisorganisationen*. Modellen är en kombination av två eller flera olika organisationsformer och har fått sitt namn på grund av att den kan illustreras i form av en matris.⁵⁹ Vilka organisationsformer den kombinerar kan variera från fall till fall. Ett fall är kombinationen

Emergent Organization. Communication as Its Site and Surface. New Jersey: Lawrence Erlbaum Associates.

⁵⁵ Herbert A. Simon. 1971. *Administrativt beteende*. Stockholm: Prisma.

⁵⁶ Lars H. Bruzelius & Per-Hugo Skärvad. 2000. *Integrerad organisationslära*. 8:e uppl. Lund: Studentlitteratur.

⁵⁷ Jfr Anders Ljungberg & Everth Larsson. 2001. *Processbaserad verksamhetsutveckling*. Lund: Studentlitteratur.

⁵⁸ Nationalencyklopedin 2002-10-30 [http://www.ne.se/jsp/search/article.jsp?i_art_id=276798].

⁵⁹ Lars H. Bruzelius & Per-Hugo Skärvad. 2000. *Integrerad organisationslära*. 8:e uppl. Lund: Studentlitteratur.

av linjeorganisationens uppdelning i olika funktioner (t.ex. konstruktion, produktion och försäljning) och en uppdelning i olika produktområden (t.ex. lastvagnar, personvagnar och traktorer). I matrisen skulle funktionerna kunna bilda kolumner och produktområdena rader. Den traditionella regeln att varje anställd skall vara ansvarig inför enbart en chef gäller inte längre. I detta fall bildar funktionsindelningen en chefsstruktur och produktindelningen en annan chefsstruktur, dvs. varje anställd har en funktionschef och en produktchef. Modellen kan sägas skapa en mer flexibel struktur än linjeorganisationen. Samtidigt fordrar den dubbla lojaliteter bland medarbetarna, vilket kan leda till konflikter inom organisationen och oklara ansvarsförhållanden.

En fjärde organisationsmodell är *projektorganisationen*.⁶⁰ Denna organisationsform förekommer framför allt i samband med situationer eller arbetsuppgifter som normalt inte hör hemma i en organisation och därför inte tas om hand av en specifik avdelning. Situationen är ofta av övergående natur och arbetsuppgifterna av intermittent slag. Under sådana omständigheter är det onödigt att ändra i organisationen och skapa nya, permanenta organisationsenheter. En projektledare utses och tilldelas det yttersta ansvaret för att projektets mål uppnås inom givna tids- och kostnadsramar. Till sitt förfogande har projektledaren en grupp som är sammansatt av specialister från olika avdelningar. Om ledaren har fullständig auktoritet och orderrätt över dessa talar man om en ren projektorganisation. Om han eller hon däremot delar specialisterna med t.ex. cheferna i linjeorganisationen (funktionscheferna) talar man om en projektorganisation enligt matrisorganisationsprincipen. Skillnaden mellan denna och en matrisorganisation är att projektgruppen bara varar tills projektets mål har uppnåtts.

Ytterligare en organisationsmodell är *processorganisationen*. Enligt denna modell formas organisationen kring organisationens processer, dvs. de aktiviteter inom en organisation som i ett återkommande flöde skapar värde för en kund.⁶¹ Processer är inget unikt för processorganisationer, utan finns även i funktionsorienterade organisationer. All verksamhet, oavsett organisationsform, innehåller processer där aktivitet läggs till aktivitet och bildar kedjor, s.k. aktivitetsflöden.⁶² I processorganisationer har processerna identifierats och beskrivits och därefter lagts till grund för en organisatorisk struktur bestående av processer, team och resurscentrum. Processägare är experter på processer och har till uppgift att utveckla dessa. Det operativa arbetet bedrivs i team bestående av teamledare och operativ personal. Teamledaren kan liknas vid en projektledare. Hans eller hennes uppgift är att leda den operativa personalen för att lösa en speciell uppgift eller tillgodose ett visst behov. En process kan involvera flera olika team. Funktionella enheter finns inte, utan de har transformerats till kompetens- och resurscentrum som leds av resursägare. Dessa centrum är inte knutna till någon specifik process, utan har till uppgift att förse organisationen med en viss typ av kompetens eller resur-

⁶⁰ Ibid.

⁶¹ Olof Rentzhog. 1998. *Processorientering – en grund för morgondagens organisationer*. Lund: Studentlitteratur.

⁶² Institutet för kvalitetsutveckling 2002-07-08 [<http://www.siq.se>].

ser oavsett var de behövs. Det kan röra sig om kompetens och resurser i form av människor, maskiner, utrustning, informationssystem eller annat nödvändigt. Resursägaren anställer även personal, och det är med denne snarare än med teamledaren eller processägaren som medarbetarna har en långsiktig relation. Processen endast s.a.s. köper de resurser den behöver. Förhållandet mellan processägare, resursägare och teamledare kan beskrivas som att den första tillhandahåller processen, den andra tillhandahåller resurser och den tredje drar nytta av processen och resurserna i kombination för att verkligen få något att hända.⁶³

Renodlade processorganisationer är ännu så länge förhållandevis ovanliga, åtminstone i offentlig sektor.⁶⁴ Myndigheter som väljer att processorientera verksamheten gör det som regel inom ramen för en traditionell linjeorganisation. Även då är första steget att identifiera och beskriva processer eller arbetsflöden. I vissa fall sträcker sig processorienteringen inte längre än så. Syftet med en sådan kartläggning är att förklara arbetsflöden, hur organisationens olika delar är relaterade till varandra och hur de samverkar för att nå olika mål.⁶⁵ Kartläggningen kan i sin tur ligga till grund för förbättringar av enskilda processer. Ett eventuellt andra steg är att ändra arbetssättet i processorienterad riktning.⁶⁶ Det går till så att en särskild processorganisation upprättas bestående av processägare och processteam med representanter från processens olika delar, samtidigt som linjeorganisationen finns kvar. Om processägarna har orderrätt över dem som ingår i processteamet föreligger processorientering inom ramen för en matrisorganisation; processägarna delar då chefskapet med funktionscheferna i linjeorganisationen.

Ledningsstöd

När organisationer övergår en viss storlek uppstår behov av olika slags stöd för organisationens ledning. Den organisatoriska benämningen på sådant stöd är stabsorgan eller stabsfunktion. Stabsorgan kännetecknas av att inte ha något eget resultatansvar. De är direkt underställda organisationsledningen, t.ex. VD, men har i princip inte rätt att på egen hand ge order till "linjen", utan endast råd och direktiv.⁶⁷

Stabsorgan kan sägas ha två grundläggande uppgifter⁶⁸: dels skall de förse ledningen med underlag för beslut i frågor av strategisk karaktär, dvs. i frågor

⁶³ Anders Ljungberg & Everth Larsson. 2001. *Processbaserad verksamhetsutveckling*. Lund: Studentlitteratur.

⁶⁴ Se t.ex. Statens kvalitets- och kompetensråd. *KKR:s kartläggning av processorientering i staten*. 2002-05-17.

⁶⁵ Anders Ljungberg & Everth Larsson. 2001. *Processbaserad verksamhetsutveckling*. Lund: Studentlitteratur.

⁶⁶ Statens kvalitets- och kompetensråd. *KKR:s kartläggning av processorientering i staten*. 2002-05-17; Olof Rentzhog. 1998. *Processorientering – en grund för morgondagens organisationer*. Lund: Studentlitteratur.

⁶⁷ Lars H. Bruzelius & Per-Hugo Skärvad. 2000. *Integrerad organisationslära*. 8:e uppl. Lund: Studentlitteratur.

⁶⁸ Nationalencyklopedin 2002-10-31 [http://www.ne.se/jsp/search/article.jsp?i_art_id=276798].

som har att göra med styrning av verksamheten utifrån en helhetssyn⁶⁹, dels skall stabsorganen fungera som expertorgan som står till övriga organisationens förfogande⁷⁰. Här rör det sig om särskilda specialistkompetenser som inte kan hänföras till någon av organisationens kärnuppgifter. Vanliga kompetenser härvidlag är t.ex. juridik, personal och ekonomi.

En organisatorisk placering av en enhet i stabsposition kan således motiveras av att dess verksamhet antingen går ut på att stödja ledningen i dess arbete med att leda och utveckla organisationen eller av att den tillhandahåller specialistkompetens som kompletterar kompetens som finns i linjeorganisationen och står till hela organisationens förfogande. Enheter av det sistnämnda slaget kan även placeras i s.k. serviceavdelningar.⁷¹ Verksamheter som utför kärnuppgifter inom en organisation, t.ex. produktion och försäljning, brukar sägas vara operativa. Normalt placeras dessa i organisationens "linje". Denna s.k. linje-stabs-princip har bidragit till att organisationer har kunnat skaffa specialister som kan ägna sig åt långsiktig planering samt att hjälpa linjecheferna. Den har dock också inneburit problem med ohämmad tillväxt av centrala staber.⁷²

Organisationsutveckling

Under de senaste decennierna har utvecklingen gått i riktning mot plattare organisationsformer, dvs. organisationsnivåerna inom organisationer har reducerats. Anledningen är att den traditionella hierarkiska organisationsformen anses ha flera brister i ett informations- och kunskapssamhälle. En brist är att hierarkin är långsam. Medarbetarna i en hierarkisk organisation ges inte tillräcklig överblick och helhetssyn. Frågor skjuts uppåt i organisationen, och det kan ta lång tid innan svaren kommer tillbaka. Tvärfunktionella kontakter går via chefer i organisationen, vilket förhindrar naturliga direktkontakter mellan personer inom olika organisatoriska enheter. Hierarkin innebär också långtgående specialisering bland medarbetarna och renodling av arbetsuppgifter. Att hålla ihop verksamheten blir kostsamt eftersom det fordras omfattande administrativa resurser för planering och samordning. Vidare anses hierarkin stimulera ett beteendemönster bland de anställda som mera syftar till att tillfredsställa chefen än "kunden". Dessutom har hierarkin i många fall visat sig helt onödig eller rentav olämplig. När komplexa arbetsuppgifter skall utföras av kompetenta medarbetare kan, och i många fall måste, dessa vara självstyrande.⁷³

Hierarkiska strukturer är särskilt olämpliga i kunskapsorganisationer. Kännetecknande för dessa är att produkterna/tjänsterna är icke-standardiserade

⁶⁹ Lars H. Bruzelius & Per-Hugo Skärvad. 2000. *Integrerad organisationslära*. 8:e uppl. Lund: Studentlitteratur.

⁷⁰ Ibid.

⁷¹ Ibid.

⁷² Nationalencyklopedin 2002-10-31 [http://www.ne.se/jsp/search/article.jsp?i_art_id=242500].

⁷³ Lars H. Bruzelius & Per-Hugo Skärvad. 2000. *Integrerad organisationslära*. 8:e uppl. Lund: Studentlitteratur.

och kreativa och ofta innebär ett komplext problemlösande.⁷⁴ Långsiktig framgång bestäms i hög grad av organisationens förmåga att upprätthålla och vidareutveckla sitt kunskapskapital. Det omfattar såväl det individuella kunskapskapitalet som det organisatoriska, dvs. kunskap som samlas i organisationen i form av rutiner, regler, strukturer, gemensamma databaser etc. och således inte är beroende av enskilda individer. En viktig förutsättning därvidlag är att det finns ett gynnsamt lärandeklimat i organisationen. Organisationsledning och organisationsstruktur måste stimulera och underlätta lärandeprocesser i organisationen – och därigenom skapa förutsättningar för en lärande organisation. För detta fordras bl.a. god möjlighet till dialog mellan individer, grupper eller nivåer i organisationen och delaktighet i form av direkt relation mellan varje medarbetare och organisationens helhet. Det fordrar även utveckling av gemensam målorientering som innebär att alla medarbetare är delaktiga i organisationens mål, av resultatmedvetande som innebär att alla har kunskap om den egna insatsens betydelse för helheten samt av problemmedvetande som innebär att alla är beredda att ifrågasätta hinder och brister i organisationen. I samtliga dessa avseenden skapar platta organisationer bättre strukturella förutsättningar än hierarkiska organisationer.⁷⁵

Det råder inget tvivel om att plattare organisationsformer har fått stort genomslag, men de har kritiserats av vissa. Forskarna Östen Ohlsson och Björn Rombach menar att alla stora och komplicerade verksamheter har kommunikations- och samordningsbehov som kräver organisation och att den pyramidliknande hierarkin är ett sätt att tillgodose detta. När behoven ökar till följd av snabb förändringstakt och hög komplexitet kan dock, menar Ohlsson och Rombach, den välordnade hierarkin vara för stel och inflexibel. Lösningen är emellertid inte plattare organisation, utan tillskapandet av nätverk, projekt, utvecklingsgrupper osv. inom en hierarkisk struktur. För att det skall fungera måste betydelsen av formell position i organisationen tonas ned. Forskarna menar att analogin till rivna pyramider och tillplattade organisationer är mindre lämplig eftersom nätverk och andra lösningar innebär "mer organisation", inte mindre.⁷⁶

Det vore en överdrift att säga att hierarkier har försvunnit eller någonsin helt kommer att försvinna.⁷⁷ En viss hierarki är nödvändig för att kunna styra och samordna en verksamhet. En alltför platt organisation skapar å ena sidan ett alltför stort kontrollspann för att organisationsledningen skall kunna ha överblick och agera effektivt; å andra sidan skapar en alltför hierarkisk organisation ett för snävt kontrollspann som också det försvårar överblick av organisationens olika delar och möjligheten till effektiv ledning. De nya organisationsformer och -ideal som växer fram innebär således inte att hierarkin

⁷⁴ Ibid.

⁷⁵ Kai Kronvall, Eric Olsson & Torgny Sköldborg. 1991. *Förändring och lärande. En utmaning för offentlig sektor*. Lund: Studentlitteratur.

⁷⁶ Östen Ohlsson & Björn Rombach. 1998. *Res pyramiderna*. Stockholm: Svenska Förlaget.

⁷⁷ Lars H. Bruzelius & Per-Hugo Skärvad. 2000. *Integrerad organisationslära*. 8:e uppl. Lund: Studentlitteratur.

avskaffas men att organisationer görs plattare med färre organisationsnivåer. Två omständigheter lägger grunden för denna utveckling: IT och målstyrning.

Betydelsen av IT och målstyrning

Utvecklingen inom IT har haft påtagliga konsekvenser för organisationers sätt att fungera. Organisationsforskaren Gareth Morgan menar att IT-utvecklingen delvis har underminerat styrkan i byråkratiska organisationsformer.⁷⁸ Behovet av hierarkiska strukturer har minskat. Den information som tidigare på ett exklusivt sätt formades, hanterades och kontrollerades av organisationers hierarki kan nu samlas, spridas och användas som grund för ny kunskap och utveckling i hela verksamheten. I stora drag kan sägas att medarbetare och chefer har tillgång till ungefär samma information⁷⁹ – åtminstone finns förutsättningarna för att så skall vara fallet. Därigenom möjliggör utvecklingen på IT-området helhetsperspektiv i organisationers olika delar.

I och med det läggs också grunden för nya organisationsformer med färre organisatoriska nivåer, dvs. mindre hierarki, vilket skapar bättre förutsättningar för tillvaratagande av medarbetarnas kompetens, kreativitet och kunskaper. Det fordrar dock att organisationer integrerar IT-baserade lösningar i sina informationssystem som de facto gör informationen tillgänglig, t.ex. delade databaser, expertsystem, trådlös datakommunikation och automatisk sökteknik. Informationssystemen måste därtill utformas så att de kan utnyttjas också av icke-tekniker.

Utvecklingen fordrar också att underordnade chefer och medarbetare ges ökat ansvar och inflytande i sin arbetsutövning. En förutsättning för det är att ledningen i sin styrning av verksamheten främst formulerar mål och resultat som skall uppnås inom givna resursramar och sedan överläter till underordnade chefer och medarbetare att uppfylla målen på bästa sätt. Ett ökat ansvar och inflytande för underordnade chefer och medarbetare förutsätter även att dessa lyfter blicken från den egna verksamheten och kopplar sitt arbete till organisationens övergripande mål. Mål- och resultatstyrning ger både underordnade chefer och medarbetare ökat ansvar och inflytande och ledningen ett instrument att hålla samman organisationen, vägleda verksamheten och tala om vad organisationen är till för och vill skapa.

Utbyggda och lätt tillgängliga informationssystem i kombination med mål- och resultatstyrning är till stor del grunden för moderna organisationsformer. Information kan spridas och användas utan mellanhänder i organisationen. Genom att ledningen anger övergripande mål lämnas utrymme för bättre tillvaratagande av medarbetarnas kompetens samtidigt som enskilda aktiviteter inom organisationen sätts i ett större sammanhang. Sammantaget minskar detta behovet av organisatoriska mellannivåer, vilket skapar utrymme för plattare organisationer.

⁷⁸ Gareth Morgan. 1999. *Organisationsmetaforer*. Lund: Studentlitteratur.

⁷⁹ Lars H. Bruzelius & Per-Hugo Skärvad. 2000. *Integrerad organisationslära*. 8:e uppl. Lund: Studentlitteratur.

4.5.3 Informationsutredningens utgångspunkter

Hantering, spridning och utbyte av information har avgörande betydelse för på vilket sätt riksdagsförvaltningen förmår fullgöra sina uppgifter. Det måste finnas en väl fungerande kommunikation av information och kunskap. I enlighet med informationsprocessperspektivet kan riksdagsförvaltningens organisatoriska struktur härvidlag verka främjande eller hämmande. En utgångspunkt är därför att *riksdagsförvaltningens organisation bör vara utformad så att den kan skapa förutsättningar för god kommunikation av information och kunskap*. Detta skapar i sin tur goda förutsättningar för att riksdagsförvaltningen på ett effektivt sätt skall uppfylla sina verksamhetsmål.

I direktiven till informationsutredningen betonas utvecklingen på informationsteknikens område. De nya möjligheter som i och med denna utveckling har öppnats och kommer att öppnas för en lätt tillgänglig och god informationsförsörjning både internt och externt skall, tillsammans med att kraven på information och service ökar, utgöra ytterligare en utgångspunkt för informationsutredningens arbete.

Ovan har utredningen redogjort för organisatoriska konsekvenser av IT-utvecklingen. Dessa är självklart också relevanta för riksdagsförvaltningen. Utbyggda och väl fungerande informationssystem, i kombination med mål- och resultatstyrning, gör det möjligt att bygga organisationer med ett fåtal nivåer. Sammantaget kan detta antas leda till en mer effektiv styrning och samordning av förvaltningen. Ytterligare en utgångspunkt för informationsutredningens arbete är således att *IT-utvecklingen och ett ökat inslag av mål- och resultatstyrning skapar förutsättningar för en plattare organisatorisk struktur inom riksdagsförvaltningen*. I en kunskapsorganisation som riksdagsförvaltningen finns snarare ett värde i organisatorisk närhet både mellan enheter och organisationsledning och direkt mellan olika enheter.

5 Produktion och distribution av information i riksdagen

Riksdagsförvaltningen producerar årligen en stor mängd information. Denna kommuniceras antingen internt till olika grupper inom riksdagen, dvs. ledamöter och anställda, eller externt till allmänhet, medier, organisationer, myndigheter etc. I detta kapitel beskrivs informationsproduktionens omfattning. Extern och intern information behandlas var för sig. Förutom informationsproduktionens totala omfattning studeras förekomst av olika slags information med avseende på innehåll och form. Med innehåll avses om informationen gäller basinformation (grundläggande information inom riksdagen/om riksdagens roll och uppgifter), löpande information (regelbunden information om vad som händer i riksdagen) eller aktuella ärenden och beslut (information om beslut som fattas i riksdagen). Med form avses typ av kanal genom vilken informationen kommuniceras: muntlig, tryckt och/eller elektronisk. Även eventuella problem i arbetet med att lämna information studeras.

I särskilda avsnitt studeras informationsproduktionen hos de verksamheter som är primärt berörda i utredningen. Enligt direktivet är dessa Riksdagsbiblioteket, EU-upplysningen (EUU), enheten för riksdagstryck och tidningen Från Riksdag & Departement (RoD), vilka samtliga tillhör avdelningen för kunskapsförsörjning, samt informationsenheten (Info). Därutöver görs kortare beskrivningar av informationsproduktionen hos övriga verksamheter inom riksdagsförvaltningen.

5.1 Extern information

Som extern information räknas information som kommuniceras till olika grupper utanför riksdagen. Bland mottagarna av informationen kan nämnas allmänheten, massmedier, organisationer, undervisningsväsendet, myndigheter, företag m.fl.

5.1.1 Informationens omfattning

I stort sett samtliga verksamheter inom riksdagsförvaltningen uppger att man producerar extern information. Den externa informationsverksamhetens omfattning varierar dock väsentligt. Inom vissa verksamheter utgör den en betydande del av verksamheten, ibland till och med den mest betydande delen. Här kan nämnas besöksverksamhet som bedrivs inom Info, biblioteksservice till allmänheten i Riksdagsbibliotekets regi, svar på telefonfrågor och e-postfrågor om riksdagen och om EU av Info respektive EUU samt tidningsutgivning av RoD. I andra fall handlar det om att lämna extern information till följd av särskilt riktade frågor från allmänheten, medier, andra parlament etc.

Sådan information förekommer hos flera verksamheter inom förvaltningen. Det kan röra sig om information från juridiska enheten om riksdagens regelverk, från enheten för administrativ ledamotsservice om ledamöternas arvoden, resor m.m. och från kammarkansliet (KK) om vissa ärenden som har behandlats eller skall behandlas i riksdagen.

Vissa verksamheter gör extern information tillgänglig för alla som är intresserade. Det kan röra sig om t.ex. pressmeddelande, information på riksdagens webbplats eller faktablad från Info och EUU.

5.1.2 Viktiga mottagare av extern information

Mottagare av extern information kan delas upp i en stor mängd grupper. Något förenklat kan man dock tala om följande huvudgrupper: allmänheten, skolor, lärare, studenter och forskare, medier, företag och organisationer, myndigheter och mottagare i andra länder.

En viktig mottagargrupp av extern information är *allmänheten*. Ibland pekas en specifik grupp ut, som skolor och studenter. Bland verksamheter som särskilt framhåller hela eller delar av allmänheten som viktiga mottagare av extern information kan nämnas samtliga sektioner inom Info – Infocentrum (InfoC), press och informationskansliet (PIK), produktion och publicering (POP) samt besök och utbildning (BUS) – vissa sektioner inom Riksdagsbiblioteket – lån och information och samlingar, tillväxt gallring – tidningen RoD, enheten för riksdagstryck och EUU. Även ekonomienheten och personalenheten inom administrativa kontoret (AK) nämner allmänheten som viktig mottagare av extern information.

En till synes lika viktig mottagare av extern information är *medierna*; eftersom medier förser allmänheten med politiska nyheter, reportage och analys kan allmänheten i detta fall ses som indirekt mottagare. Bland verksamheter som lägger särskilt stor vikt vid medier som mottagare av extern information kan nämnas vissa sektioner inom Info (PIK, POP) samt utskottskanslierna (FiU, NU) och EU-nämndens kansli. Utöver dessa framhålls medier även av juridiska enheten, personalenheten, enheten för administrativ ledamotsservice och EUU. Inom IT-avdelningen nämner teknikenheten Sveriges Television som den viktigaste mottagaren av extern information.

Den externa informationen till *myndigheter* är förhållandevis omfattande. Inkluderas även Regeringskansliet, kommuner och landsting i denna kategori lämnas extern information till myndigheter av bl.a. EU-nämndens kansli, vissa sektioner inom Info (PIK, POP), ekonomienheten, personalenheten, vissa sektioner inom Riksdagsbiblioteket (riksdagens arkiv, lån och information), EUU, tidningen RoD och enheten för riksdagstryck. Till myndigheter kan även räknas den information som lämnas till universitet och/eller bibliotek runtom i landet av sektioner inom Info (InfoC, BUS), Riksdagsbiblioteket (riksdagens arkiv, indexering och registrering) och EUU.

En fjärde mottagargrupp är *företag och organisationer*. Jämfört med ovan nämnda grupper omnämns dessa i mindre utsträckning som viktiga mottagare av extern information. Den verksamhet som mest betonar företag är IT-

avdelningen (system och kommunikation, IT-service). Vidare lämnar enheten för riksdagstryck viss information till tryckerientreprenörer. Till viss del uppges företag/näringsliv även av Info/PIK, EUU och tidningen RoD. Att organisationer är viktiga mottagare av extern information uppges av bl.a. RIK, vissa sektioner inom Info (PIK och POP), EUU samt sektionen indexering och registrering inom Riksdagsbiblioteket.

Slutligen finns en grupp mottagare av extern information i *andra länder*. Det kan t.ex. röra sig om andra parlament, parlamentariska församlingar, ambassader och internationella organisationer. Ett fåtal verksamheter uppger att de har viktiga mottagare av extern information i andra länder: EU-nämndens kansli, RIK, RUT samt i viss mån Info/PIK och ekonomienheten.

5.1.3 Informationens innehåll

Den externa informationen kan delas upp i tre kategorier: basinformation (grundläggande information inom riksdagens funktion och uppgifter), löpande information (regelbunden information om vad som händer i riksdagen) och aktuella ärenden och beslut (information om beslut som fattas i riksdagen). Det kan här nämnas att EUU (bet. 1994/95:KU36) och tidningen RoD (bet. 1996/97:KU2) har i uppdrag att, utöver riksdagens EU-arbete, även ge information om EU i sig; deras informationsuppdrag är m.a.o. bredare än övriga verksamheter.

Extern *basinformation* produceras endast av ett fåtal verksamheter inom förvaltningen. Info har en viktig roll, framför allt sektionerna BUS och InfoC. Andra verksamheter som uppger att den externa informationen till stor del består av basinformation är KK, juridiska enheten samt i viss utsträckning ekonomienheten och enheten för administrativ ledamotsservice.

Produktionen av extern *löpande information* är något mer utbredd än produktionen av basinformation. Bland verksamheter vars externa informationsverksamhet till stor del består i att lämna sådan information kan nämnas RIK, EU-nämndens kansli, avdelningen för intern service, personalenheten, ekonomienheten och EUU.

Den externa information som produceras av flest verksamheter är information om *aktuella ärenden och beslut*. Nästan samtliga av dessa uppger att de till stor del lämnar sådan information, bl.a. utskottskanslierna i undersökningen (FiU, NU) och till viss del EU-nämndens kansli, RUT, flera sektioner inom Info (PIK, POP, InfoC), juridiska enheten, enheten för administrativ ledamotsservice, vissa enheter inom IT-avdelningen (teknikenheten), Riksdagsbiblioteket, EUU, tidningen RoD och enheten för riksdagstryck.

5.1.4 Informationens form

Extern information kan förmedlas via olika kanaler, t.ex. muntliga, tryckta eller elektroniska. Flertalet verksamheter uppger att de lämnar extern information via minst två kanaler. Den mest förekommande formen av extern information förefaller vara elektronisk (e-post, webb), följt av skriftlig/tryckt

och muntlig. I flera fall är det vanligt att kombinera elektronisk och skriftlig/tryckt information.

Bland verksamheter som uppger att *elektronisk* (e-post, webb) information är den enskilt vanligaste formen av extern information finns EU-nämndens kansli, Info/POP och teknikenheten inom IT-avdelningen.

Skriftlig extern information är framför allt vanligast inom vissa stabsenheter inom AK (ekonomienheten, personalenheten, enheten för administrativ ledamotsservice).

Bland verksamheter som uppger att *elektronisk och skriftlig/tryckt* information tillsammans är de vanligaste formerna kan nämnas utskottskanslierna (FiU, NU), RUT, Info/PIK, utvecklingsenheten inom IT-avdelningen och tidningen RoD. EUU uppger att elektronisk, skriftlig och även muntlig information är lika vanliga.

Att extern information är vanligast i *muntlig* form uppges av RIK, sektionerna BUS och InfoC inom Info, lån och information hos Riksdagsbiblioteket och enheten för riksdagstryck. En betydande del av informationen inom Info/PIK är också muntlig (telefonupplysningen). Bland övriga verksamheter lämnar juridiska enheten oftast extern information i muntlig form. Det bör noteras att flera av de verksamheter som uppger att muntlig information är vanligast (inkl. EUU, se ovan) tillsammans svarar för en betydande del av riksdagens externa informationsverksamhet.

5.1.5 Riksdagsbiblioteket

Riksdagsbiblioteket består av följande sektioner eller motsvarande: indexering och registerproduktion, förvärv och katalogisering, riksdagens arkiv, lån och information samt samlingar, tillväxt, gallring.

Indexering och registerproduktion producerar information genom indexering av motioner, interpellationer och frågor som sedan görs tillgängliga för externa (och interna) mottagare i databaser på riksdagens webbplats och i tryckt form. Inom sektionen producerar man också registerdelen för det bundna riksdagstrycket, volym G, med en upplaga på 3 000 exemplar. De viktigaste externa mottagarna av sektionens information uppges vara andra bibliotek och organisationer. Förutom registret handlar den externa informationen om framför allt om dagsaktuella frågor. I takt med att informationsmängden har ökat har sektionen upplevt vissa svårigheter med att hinna med indexeringen av riksdagstrycket.

Förvärv och katalogisering producerar extern information genom att tillhandahålla EU-information samt att arrangera utställningar, kurser och studiebesök. Databasen Hermes innehåller 11 000 sökbara poster, och hemsidan har cirka 32 000 besök per år. I två timmar per dag har man telefontid för frågor om internationella organisationer (FN, EU etc.). Några viktiga mottagare av extern information vill sektionen dock inte peka ut, utan "alla" anses viktiga. Framför allt handlar den externa informationen om dagsaktuella frågor. En tendens är att e-postfrågorna ökar. Sektionen anser sig inte ha några nämnvärda problem i arbetet med att producera extern information.

Riksdagens arkiv tillhandahåller extern information genom arkivverksamheten och ständsprotokollet; det senare har helt och hållet externa mottagare. I genomsnitt får arkivet cirka 8 externa förfrågningar per dag från forskare. De viktigaste mottagarna av extern information uppges vara andra arkiv, främst Riksarkivet, och universitet. Riksdagens arkiv bedriver även rådgivning till andra myndigheter i arkivfrågor. I sin verksamhet uppger arkivet sig ha vissa lokalmässiga problem.

Lån och information har öppet för allmänheten fem timmar per dag. Dessutom ges personlig service till allmänheten på telefon tre timmar per dag, och e-postfrågor besvaras. De viktigaste externa mottagarna uppges vara i tur och ordning studenter, myndigheter inklusive domstolar, Regeringskansliet, den intresserade allmänheten inklusive massmedier, advokatbyråer etc. och forskare. År 2001 var antalet fysiska besök cirka 66 443 (interna och externa besökare), vilket är en minskning jämfört med år 2000 då motsvarande siffra var cirka 72 800. Under motsvarande period ökade antalet virtuella besök, dvs. besök på bibliotekets webbsidor, kraftigt från cirka 7 000 till drygt 47 000. Externa låntagare stod för 19 629 lånetransaktioner (av totalt cirka 31 000). Från enbart externa frågeställare besvarade lån och information under 2001 cirka 7 900 telefonfrågor och cirka 2 100 e-postfrågor. En tendens är att e-postfrågorna ökar i antal på bekostnad av personliga besök och telefonförfrågningar. Ett problem som uppges av sektionen är att de externa behoven ökar och att detta måste balanseras mot interna behov.

Riksdagsarkivarien vid *samlingar, tillväxt, gallring* uppger att han dagligen har kontakt med externa mottagare. I genomsnitt får riksdagsarkivarien 2–3 externa frågor per dag. Viktiga externa mottagare av information är olika myndigheter och allmänheten. Ledamotsanknuten information "från tidernas begynnelse" till våra dagar och frågor om äldre riksdagsärenden är vanligast, men även dagsaktuella frågor förekommer. Informationen lämnas främst per e-post, brev och telefon.

Utöver sektionerna inom Riksdagsbiblioteket ingår i undersökningen även ansvarige för externa databaser. Arbetsuppgiften för denne tjänsteman är att upphandla och tillhandahålla den elektroniska medie- och nyhetsbevakningen samt en rad externa databaser, fakta, uppslagsböcker, tidskrifter m.m. Målgruppen är i huvudsak intern. Vissa databaser, företrädesvis KB:s nationella databaslicenser, tillhandahålls dock för externa besökare i bibliotekssalen. Den elektroniska nyhets- och mediebevakningen får inte tillgängliggöras externt, men den är ett viktigt verktyg för t.ex. Info/PIK, och på så sätt kan tjänsterna även sägas vara av betydelse för den externa informationsverksamheten.

5.1.6 EU-upplysningen

EUU har riksdagens uppdrag (bet. 1994/95:KU36) att ge allmänheten politiskt neutral information om EU och om Sveriges medlemskap i EU. Frågeservicen står för en betydande del av verksamheten. Under 2001 besvarade man 9 155 förfrågningar, varav 6 193 per telefon, 2 901 per e-post och

61 per brev eller fax. EUU ansvarar även för EU-informationen på riksdagens webbplats. Man tillhandahåller en webbaserad databas, EU-svar, med drygt 300 publicerade artiklar baserade på frågor om EU och det svenska medlemskapet. Dessutom finns annan webbinformation innehållande bl.a. EU-relaterade riksdagsärenden (cirka 259 000 besökte webbplatsen år 2001) samt tryckt information, bl.a. faktablad (på svenska och engelska), skriftserien *Din guide till EU*, informationsbroschyr, specifika promemorior och skriften *Det här är EU*. År 2001 distribuerades faktabladen till cirka 4 700 mottagare och *Din guide till EU* till cirka 2 000 mottagare. Inför och efter EU-nämndens sammanträden producerar EUU pressmeddelanden. Slutligen ordnar EUU kurser innehållande bl.a. fördjupad sakkunskap om EU:s olika ansvarsområden och hur man söker EU-information. Under 2001 hölls kurser vid 20 tillfällen med totalt 280 deltagare.

De viktigaste mottagarna av EUU:s externa information via frågeservicen uppges vara allmänheten (privatpersoner) följt av gymnasieskolor, företag och myndigheter/organisationer. Allt material från EUU är gratis. Faktabladen distribueras till bl.a. grundskolor, gymnasieskolor, bibliotek, studieförbund, kommuner och landsting, universitet och centrala statliga myndigheter. Skriftserien *Din guide till EU* distribuerades främst till bibliotek. Löpande information och information om aktuella ärenden och beslut är något vanligare än basinformation. Cirka en tredjedel av informationen är muntlig, en tredjedel skriftlig/tryckt och en tredjedel elektronisk. EUU säger sig ha vissa generella problem med sin uppgift att lämna information (extern och intern). En alltför långtgående centralstyrning försvårar utvecklingen av en eftersträvd självständig roll och en tydlig identitet för EUU. Det finns gemensamma riktlinjer om layout, innehåll och navigeringsfrågor som begränsar EUU:s möjlighet att utveckla sin information via webben.

5.1.7 Enheten för riksdagstryck

Enheten för riksdagstryck lämnar extern information till en rad mottagare av olika karaktär: departementen, tryckerientreprenör (Gotab), allmänheten, statliga myndigheter, kommuner och landsting. Samtliga dessa uppges vara lika viktiga mottagare av extern information. I vissa fall, bl.a. departementen, lämnas informationen löpande, i andra fall är den avnämarskyddad. Vanligast är information om aktuella ärenden och beslut följt av löpande information. Oftast lämnas informationen i muntlig form, därefter elektronisk och sist tryckt. Enheten ansvarar även bl.a. för distribution av riksdagstrycket i tryckt form. Några nämnvärda problem med uppgiften att lämna information upplevs inte av enheten för riksdagstryck.

5.1.8 Tidningen Från Riksdag & Departement

Tidningen RoD utkommer med 40 nummer per år. I genomsnitt består varje nummer av 26 sidor. Upplagan är på 14 700 exemplar, varav 11 600 är prenumererade exemplar som motsvarar externa mottagare. Av dem som får

tidningen gratis finns förutom ledamöter och anställda i riksdagen flera i Regeringskansliet. Tidningen utkommer i tryckt form. Numera finns den även i en Internetversion. De viktigaste externa mottagarna uppges vara anställda i offentlig förvaltning och näringsliv, politiker, allmänheten samt studerande vid universitet och högskolor. Tidningen innehåller alla typer av information. Vanligast är information om aktuella ärenden och beslut, näst vanligast är basinformation och minst vanlig är löpande information (t.ex. propositions-listan). Enligt chefredaktören finns i princip inga problem förknippade med tidningens uppgift att lämna extern information. Dock anses det svårt att få medel för marknadsföring, layout etc., vilket kan försvåra spridningen av information.

5.1.9 Informationsenheten

Info består av följande sektioner: InfoC, PIK, POP och BUS. Samtliga sektioner sysslar främst med extern information.

Infocentrums verksamhet består av tre huvuddelar:

- besvara frågor om riksdagsarbetet från besökare, per telefon och per e-post,
- programverksamhet bestående av politiska träffar, föredrag, presentationer av böcker etc. och
- försäljning av offentligt tryck, annan litteratur, t.ex. politiska memoarer och presentartiklar.

Dessutom tar man emot studiebesök. I InfoC:s lokaler genomförs också utställningar, dels egeninitierade, dels initierade av andra. I lokalen tillhandahålls även publika datorer för egen sökning, dagstidningar och storbilds-tv med sändningar direkt från kammaren. Under hela 2001 hade InfoC cirka 45 000 besökare, en siffra som har varit stabil de senaste åren. Viktigaste mottagargruppen av information uppges vara den breda allmänheten. Programverksamheten riktar sig dock till vissa målgrupper, bl.a. myndigheter, skolor, universitet, medborgarkontor och bibliotek. Till dessa skickas inbjudan ut regelbundet (200–300 per år). Den externa information som InfoC lämnar utgörs i tur och ordning av ärende frågor, allmän samhällsinformation, frågor om tryckt informationsmaterial och offentligt tryck samt tillhandahållande av gratisinformation. InfoC upplever ett antal interna brister och problem som påverkar InfoC:s externa informationsarbete negativt. Utskotten arbetar väldigt olika vilket gör det svårt för InfoC att skaffa information om ärendeläget o.d. Tvärkontakterna inom riksdagen anses fungera otillfredsställande, liksom logistiken av trycksaker. Kännedomen om InfoC inom riksdagen tros vara dålig, och man önskar mer engagemang från partiernas sida. Även allmänhetens kännedom om InfoC uppfattas som dålig. Bland annat är skillnaden mellan InfoC och Info Rosenbad oklar för många.

Press- och informationskansliet bedriver en omfattande extern informationsverksamhet. Via PIK:s upplysning kan allmänheten, massmedier, myndigheter och företag få svar på frågor om riksdagen och dess arbete. Frågorna

kan ställas via telefon, e-post, brev eller fax. De senaste åren har telefonfrågorna minskat kraftigt; under 1997 besvarade PIK drygt 26 000 frågor per telefon och under 2001 var motsvarande siffra cirka 12 500. E-postfrågorna ökar däremot och var 2001 cirka 2 900 till antalet. Vidare producerar PIK pressmeddelanden i betydande omfattning, cirka 170 under år 2001. Riksdagskalendern ges ut med 38 nummer varje år, 4–9 sidor per utgåva. Upplagan är 1 200 exemplar i pappersformat, 240 faxdistribuerade och 3 000 e-postprenumererade kalendrar. PIK ordnar kurser för journalister och informatörer med innehållet allmän information om riksdagen och om hur man hittar information i riksdagen. Normalt hålls 3 kurser à 30 deltagare per år. Man ansvarar för underlag till annonser kring vad som händer i kammaren och utskotten, som sedan lämnas till POP och utkommer i ett 40-tal dagstidningar. Slutligen har PIK hand om presskontakter, vilket innebär hjälp och extraservice till journalister som arbetar i riksdagen och till medierna i landsorten. PIK medverkar också i praktiskt taget alla större publika evenemang. De viktigaste mottagarna av PIK:s externa information är till en tredjedel massmedier, en tredjedel allmänheten (däribland t.ex. skolelever och utländska studenter) och en tredjedel myndigheter, organisationer, ambassader och företag. Information om aktuella ärenden och beslut är betydligt vanligare än löpande information (cirka 70 respektive cirka 20 %). Minst vanlig är basinformation (cirka 10 %). Något mer än hälften av informationen lämnas i skriftlig eller elektronisk form, medan knappt hälften är muntlig. När det gäller upplysningstjänsten är, som framgått ovan, telefonfrågor alltså klart vanligast, men tendensen är att dessa minskar och att e-postfrågor ökar.

Produktion och publicering bedriver extern informationsverksamhet i flera avseenden. På riksdagens webbplats publicerar sektionen alla riksdagsdokument, löpande information, Beslut i korthet/Aktuella ärenden, kalendarium, sammanträden, publika databaser, faktablad med basinformation och korttexter/inledningar; för statistik över antalet besök på riksdagens webbplats, se avsnitt 2.4.1. Sedan en tid tillbaka direktsänds alla sammanträden i riksdagens kammare på webben, s.k. webb-TV. Målsättningen är att även sända alla offentliga utskottsutfrågningar både direkt och i efterhand. I snitt tittar cirka 90 personer på varje utsändning från kammaren och cirka 60 personer på varje direktsänd utskottsutfrågning.⁸⁰ Vidare tar sektionen fram samhällsguiden i elektronisk form som underlag för den tryckta versionen. Man formger och producerar även trycksaker, bl.a. ledamotsförteckningen. De viktigaste externa mottagarna av information är massmedierna, förstagångsväljare och lärare. Riksdagens webbplats riktar sig till den intresserade allmänheten, organisationer och myndigheter. Till vissa grupper med särskilda behov anpassas informationen på olika sätt, t.ex. till ungdomar och till synskadade; delar av samhällsguiden finns tillgänglig på teckenspråk. POP:s information på webbplatsen består i första hand av riksdagsdokumenten. Därutöver är

⁸⁰ Härutöver kan nämnas att Sveriges Television planerar att inom ramen för SVT 24 starta en ny kanal, SVT Direkt, med digitala direktsändningar från bl.a. riksdagen. Sändningarna beräknas enligt uppgift från Sveriges Television komma i gång i början av 2003.

information om aktuella ärenden och beslut vanligast följt av löpande information och basinformation. Vad beträffar informationens form dominerar totalt sett inom sektionen elektronisk information. Även tryckt information är vanlig, men också andra informationsformer förekommer.

Besök och utbildning producerar framför allt extern information. Ett viktigt inslag i verksamheten är att ta emot grupper av besökare i organiserad form. Under 2001 deltog cirka 80 000 personer i organiserade besök i riksdagen, varav riksdagens ledamöter tog emot 20 000 och riksdagens guider och skolinformatorer resten. Gymnasieklaser tas emot vid 20 tillfällen per vecka, grundskoleklaser vid 12 tillfällen per vecka och allmänheten vid ungefär 10 tillfällen per vecka fördelat över tre dagar. Sektionen tar fram och skickar ut en stor mängd tryckt material. Riksdagens faktablad producerades under 2001 i en upplaga på 141 000 exemplar. BUS har också tagit fram 14 studiehäften, informationsbroschyrer, presentationsmaterial m.m. Totalt under 2001 skickades dessa ut i cirka 300 000 exemplar. De viktigaste mottagarna av extern information uppges vara den breda allmänheten, skolor, universitet och högskolor samt lärare. Till största delen rör det sig om basinformation om riksdagen. Informationen lämnas i muntlig form i samband med besök. I övrigt är skriftlig information vanligast. Elektronisk form är minst vanlig, men den uppges å andra sidan öka i omfattning. Info/BUS upplever ett antal problem med den externa informationsverksamheten. När det gäller säkerhetsfrågor har det skett en successiv skärpning av bestämmelserna. Restriktioner som har samband med allmänhetens tillträde till riksdagen i fråga om tider, registrering o.d. har ökat, och säkerhetspersonalen har fått en tuffare attityd till besökarna på åhörarläktaren. Slutligen uppger BUS att skolbesök från övriga delar av landet utanför Mälardalen inte förekommer i önskvärd omfattning. Orsaken till det är att många kommuners ekonomi inte medger utgifter för resor till Stockholm. Besök av klasser från yrkesförberedande program på gymnasienivå är också förhållandevis ovanliga.

Utöver ovan nämnda externa information produceras inom Info även Riksdagens årsbok med ett omfattande kalendarium om händelser, debatter och beslut. Organisatoriskt är produktionen av årsboken placerad direkt under informationschefen.

5.1.10 Verksamheter i övrigt

Administrativa kontorets stabsenheter lämnar på förfrågan extern information till allmänhet och medier. Flera av enheterna har i genomsnitt ett par externa kontakter per vecka. Det kan handla om vad riksdagen har för uppgifter, ledamöters aktivitet, men även om årsredovisning, budgetunderlag och myndighetsinformation till Arbetsgivarverket m.m. De som kommer i kontakt med någon av AK:s stabsenheter har ofta blivit kopplade dit av riksdagens telefonväxel.

IT-avdelningen lämnar framför allt extern information till leverantörer, kunder och samarbetspartner. Man håller också föreläsningar för intresseföreningar, företag, grupper på besök från bl.a. andra parlament, massmedier

och Regeringskansliet. En viktig del av den externa informationsverksamheten är utbyte av erfarenheter, vilket är betydelsefullt för utvecklingen av riksdagens IT-system.

Avdelningen för intern service producerar endast extern information i begränsad utsträckning. Ett undantag är telefonväxeln, som varje dag tar emot ett stort antal samtal från utomstående.

Utskottens och EU-nämndens kanslier producerar extern information om framför allt aktuella ärenden och beslut. Framför allt kan nämnas utskottens betänkanden och EU-nämndens yttranden, som även riktar sig till avnämare utanför riksdagen. Annan viktigt extern information är pressmeddelanden och Beslut i korthet, vilka görs tillsammans med Info respektive EUU. Mottagare av informationen är främst medierna.

Kammarkansliet lämnar verksamhetsanknuten, extern information till bl.a. allmänheten, medier inklusive journalister i riksdagshuset, Regeringskansliet, andra parlament och ambassader. Vanligtvis rör det sig om basinformation om riksdagen. Av de frågor som kommer till KK övertags flertalet av Info/PIK och i viss mån av Info/BUS.

Utredningstjänsten producerar endast extern information i begränsad utsträckning. Av de uppdrag som årligen inkommer till RUT är cirka 5 % externa från utländska parlament. Framför allt handlar det då om information om aktuella frågor. Informationen publiceras vanligen i skriftlig eller elektronisk form.

Internationella kansliet producerar i varierande grad extern information om bl.a. talmannens tillgänglighet och om mottagande i riksdagen. Mottagare av informationen kan vara ambassader, andra parlament, enskilda politiker, regeringsföreträdare och internationella organisationer. Vanligast är att den externa informationen lämnas muntligt per telefon, därefter per e-post.

5.2 Intern information

Som intern information räknas information som kommuniceras inom riksdagen. Målgrupper för informationen är således riksdagens ledamöter och anställda, inklusive anställda vid partigruppskanslierna.

5.2.1 Informationens omfattning

I stort sett samtliga verksamheter inom riksdagsförvaltningen uppger att de i större eller mindre omfattning lämnar intern information och/eller kunskap; undantag gäller vissa sektioner inom Info, vilkas verksamhet så gott som uteslutande vänder sig till externa grupper. Informationens omfattning varierar dock väsentligt. I många fall handlar det om att mer eller mindre regelbundet producera intern information som sedan görs tillgänglig för dem som vill ta del av den. Här kan t.ex. nämnas riktlinjer och föreskrifter för förvaltningen som produceras av juridiska enheten, personalinformation via Helgonät av personalenheten, Läslistan av förvärv och katalogisering inom Riks-

dagsbiblioteket, propositionsförteckningen av enheten för riksdagstryck, tillhandahållande av datahandböcker, guider och driftinformation av IT-service inom IT-avdelningen samt riksdagens interna telefonkatalog, Löpsedeln, Kalendariet på Helgonät och lokaltidningen Mitt i Strömmen av Info.

I andra fall handlar det om att lämna information som svar på specifika frågor. Sådan information förekommer hos flera verksamheter inom förvaltningen. Ett exempel på där detta fungerar i större skala är RUT, som årligen får cirka 3 000 uppdrag varav flertalet (95 %) är interna. Andra exempel är svar på biblioteksfrågor av lån och information inom Riksdagsbiblioteket, Helpdesk av IT-service, information till partigruppskanslier om utformning av motioner, frågor och interpellationer m.m. av KK.

Inom vissa verksamheter utgör produktion av intern information en betydande del av verksamhetens totala arbetsuppgifter. Så är fallet med t.ex. IT-service inom IT-avdelningen, RUT samt sektionen lån och information inom Riksdagsbiblioteket. Inom andra verksamheter produceras intern information snarast som en biprodukt av andra arbetsuppgifter.

Det finns även verksamheter inom riksdagsförvaltningen som arbetar med att möjliggöra för andra verksamheter att ta fram och sprida information. Här kan bl.a. nämnas flera enheter inom IT-avdelningen, vissa sektioner inom Info (POP) och enheten för riksdagstryck.

5.2.2 Viktiga mottagare av intern information

Mottagare av intern information kan antingen vara ledamöter eller tjänstemän i riksdagen. Tjänstemän kan i sin tur delas upp i anställda av partierna vid partigruppskanslierna och anställda i riksdagsförvaltningen.⁸¹ Slutligen kan anställda i riksdagsförvaltningen delas upp beroende på organisatorisk tillhörighet i förvaltningen.

Den grupp som i särklass oftast omnämns som viktig mottagare av intern information – i många fall den viktigaste gruppen – är *ledamöter*. Verksamheter som gör detta finns inom hela riksdagsförvaltningen. Bland annat kan nämnas RUT, sektioner inom Info (BUS, PIK och POP), RIK, vissa stabsenheter inom AK (främst enheten för administrativ ledamotsservice), EUU, tidningen RoD, sektioner inom Riksdagsbiblioteket (lån och information, förvärv och katalogisering) och avdelningen för intern service samt enheter inom IT-avdelningen (IT-service).

Ett inte lika stort antal uppger att *partigruppskanslier* är viktiga mottagare av intern information. Verksamheter inom riksdagsförvaltningen som omnämner partigruppskanslier är RUT, vissa sektioner inom Info (PIK), avdelningen för intern service, EUU och sektioner inom Riksdagsbiblioteket (lån och information).

⁸¹ Tjänstemännen i partigruppskanslierna är anställda av partierna och inte av riksdagen. De tillhör således inte riksdagsförvaltningen i egentlig mening. Däremot får de ta del av riksdagsförvaltningens resurser och service i den utsträckning de behöver för partigruppskansliets verksamhet.

Den sista gruppen mottagare av intern information är verksamheter/tjänstemän i riksdagsförvaltningen. Flera omnämner *utskottskanslierna/utskottstjänstemän* (inkl. EU-nämndens kansli) som en viktig grupp. Bland dem som gör det märks KK, vissa sektioner inom Info (BUS), EUU, enheten för riksdagstryck och flera sektioner inom Riksdagsbiblioteket (förvärv och katalogisering, lån och information, riksdagens arkiv). En annan mottagare av intern information som många uppger som viktig är *Info*. Bland dem som nämner Info märks utskottskanslierna, Riksdagsbiblioteket (samlingar, tillväxt, gallring) och enheter inom IT-avdelningen (utvecklingsenheten och teknikenheten).

Det bör också poängteras att flera verksamheter antingen nämner ett stort antal viktiga mottagare av intern information, alternativt att mottagarna är anställda, personalen, "blandade", tjänstemän inom riksdagen etc. Så är bl.a. fallet med information från sektioner inom Info (PIK, POP), flera stabsenheter inom AK (juridiska enheten, planeringsfunktionen, personalenheten), enheten för riksdagstryck och enheter inom IT-avdelningen (IT-service).

5.2.3 Informationens innehåll

Den interna informationens innehåll varierar i stor utsträckning. Jämfört med den externa informationen består den av klart fler områden. Den kan vara grundinformation och riktlinjer om verksamheter i riksdagen, administrativ information, kunskapsförsörjning, dokumentinformation, information om ärenden och beslutsprocessen etc. Informationen kan produceras löpande, dvs. med viss regelbundenhet. I informationsutredningens undersökning har den interna informationen delats upp i tre huvudkategorier: basinformation (grundläggande information om riksdagen), löpande information (regelbunden information om vad som händer i riksdagen) och information om aktuella ärenden och beslut.

Basinformation som riktar sig till interna mottagare produceras i huvudsak av olika verksamheter inom AK. Här kan nämnas juridiska enheten, planeringsfunktionen, personalenheten, enheten för administrativ ledamotsservice, avdelningen för intern service, EUU, tidningen RoD, Riksdagsbiblioteket. Utanför AK producerar Info basinformation (BUS, i mindre utsträckning PIK) som utnyttjas av ledamöter. Även EU-nämndens kansli uppger att det producerar viss basinformation.

När det gäller produktion av *löpande information* till interna mottagare är bilden nästan densamma. Framför allt produceras också sådan information inom AK, om än av delvis andra verksamheter. Här kan nämnas ekonomienheten, personalenheten, enheten för administrativ ledamotsservice, tidningen RoD, enheten för riksdagstryck, Riksdagsbiblioteket. Därutöver producerar flertalet enheter inom IT-avdelningen, vissa enheter hos Info (PIK, POP) och EU-nämndens kansli intern, löpande information.

Intern information om *aktuella ärenden och beslut* produceras till stor del av utskottskanslierna, EU-nämndens kansli och KK. Förutom dessa producerar även Info (PIK) och RIK sådan information. Inom AK produceras infor-

mation om aktuella ärenden och beslut hos planeringsfunktionen, avdelningen för intern service, EUU, tidningen RoD, enheten för riksdagstryck och Riksdagsbiblioteket.

5.2.4 Informationens form

Oavsett innehåll kan information förmedlas via olika kanaler, t.ex. i muntlig, tryckt eller elektronisk form. Flera verksamheter uppger att de lämnar intern information i minst två till tre former. Generellt verkar dock muntlig och elektronisk (e-post, webb) information vara vanligast, medan tryckt intern information är mindre vanlig. Många uppger att mängden elektronisk information ökar (t.ex. RIK, Info/BUS, avdelningen för intern service, ekonomienheten, sektioner inom Riksdagsbiblioteket).

Bland verksamheter som uppger att de i huvudsak lämnar intern information i *muntlig* form kan nämnas vissa sektioner inom Info (BUS) planeringsfunktionen, personalenheten, avdelningen för intern service, flertalet enheter inom IT-avdelningen, enheten för riksdagstryck och vissa sektioner inom Riksdagsbiblioteket (lån och information).

Intern information i *elektronisk* form (e-post, webb) är vanligast hos RIK, EU-nämndens kansli, juridiska enheten, vissa sektioner inom Info (POP), vissa sektioner inom Riksdagsbiblioteket (förvärv och katalogisering).

Skriftlig (tryckt) intern information är vanligast hos ekonomienheten och enheten för administrativ ledamotsservice.

Vissa verksamheter uppger att intern information i *elektronisk och skriftlig* form är vanligast. Bland dessa finns KK, RUT, utskottskanslierna (NU) och vissa verksamheter inom Info (PIK). Tidningen RoD ges numera ut i både skriftlig och elektronisk form.

5.2.5 Riksdagsbiblioteket

Riksdagsbiblioteket består av följande sektioner eller motsvarande: indexering och registerproduktion, förvärv och katalogisering, riksdagens arkiv, lån och information samt samlingar, tillväxt, gallring.

Indexering och registerproduktion producerar information genom indexering av motioner, interpellationer och frågor, som sedan görs tillgänglig för interna – och externa – mottagare i databaser på riksdagens webbplats och i tryckt form. Man producerar också ett sak- (propositioner, förslag och redogörelser, motioner, utskottsinitiativ samt inlagor) och personregister (ledamöter och ersättare) till riksdagstrycket, volym G, med en upplaga på 3 000 exemplar. Informationens innehåll varierar. I takt med att informationsmängden har ökat (alltfler motioner varje år) har sektionen haft vissa svårigheter med att hinna välja ut nyckelord och ligga i fas med utgivningen av det bundna riksdagstrycket.

Förvärv och katalogisering förvärvar böcker och tidskrifter (tryckta och elektroniska) till biblioteket och katalogiserar dessa. Sektionen producerar intern information i form av Läslistan, som är ett urval av bibliotekets nya

böcker samt tidskriftsartiklar. Listan utkommer varje vecka när riksmötet pågår, och den ges endast ut i elektronisk form. De viktigaste interna mottagarna av sektionens information uppges vara ledamöter, utskottstjänstemän, RUT och partigruppskanslier. Några nämnvärda problem i arbetet med att lämna information upplevs inte.

Riksdagens arkiv kartlägger och styr arkivbildningen i hela riksdagsförvaltningen. Genom arkivverksamheten produceras intern information, vilken kan beskrivas som "riksdagens minne". I genomsnitt får arkivet cirka 8 interna förfrågningar per dag. De viktigaste mottagarna av intern information uppges vara KK, utskotten och revisorerna.

Lån och information har som sin primära uppgift att betjäna drygt 900 personer inom riksdagen. Detta görs genom att man tillhandahåller låne- och informationsservice för ledamöter och anställda hela dagen, har jourtelefon mellan kl. 8 och 17 och tar emot e-postförfrågningar. De viktigaste interna mottagarna uppges vara RUT, partigruppskanslierna, utskottstjänstemän, övriga (inkl. revisorerna och JO) och ledamöter. År 2001 var antalet fysiska besök totalt 66 443 (interna och externa besökare). Antalet virtuella besök på bibliotekets hemsida var cirka 47 000. Ledamöter och anställda stod för 14 369 lånetransaktioner (av totalt cirka 31 000). Från enbart interna frågeställare besvarade sektionen under samma år 4 362 telefonfrågor och 1 768 e-postfrågor. De sistnämnda tenderar att öka i antal på bekostnad av personliga besök och telefonförfrågningar. Ett problem som nämns av sektionen är att avståndet till Riksdagshuset östra och västra efter bibliotekets flytt till nya lokaler har blivit större än förut, vilket har lett till färre spontana besök av ledamöter och tjänstemän. Vidare måste de ökande externa behoven på bibliotekets tjänster balanseras mot de interna.

Riksdagsarkivarien från *samlingar, tillväxt, gallring* uppger att han dagligen har interna kontakter, bl.a. för att själv få underlag till publikationen Fakta om folkvalda och i samband tillblivelsen av ledamotsförteckningen. I genomsnitt får riksdagsarkivarien 2–3 frågor per dag. Viktiga interna mottagarna av information är ledamöter, Info, KK, RUT, RIK, personalenheten, registratorsexpeditionen (vid juridiska enheten), enheten för riksdagstryck och utskotten. Alla slags frågor förekommer, men särskilt många gäller organisatoriska förändringar (basinformation, löpande information). Informationen lämnas företrädesvis per e-post, brev och telefon.

Utöver sektionerna inom Riksdagsbiblioteket ingår i undersökningen ansvarige för externa databaser. Arbetsuppgiften för denne tjänsteman är att tillhandahålla den elektroniska medie- och nyhetsbevakningen samt en rad externa databaser, fakta, uppslagsböcker, tidskrifter m.m. Varje vecka genereras cirka 7 700 sökningar genom de personliga nyhetsprenumerationerna som görs på uppdrag av ledamöter och anställda. Totalt tillhandahålls cirka 35 nyhetsdatabaser i Notes och ett 40-tal via Internet. Nyhetsbevakningen används av flera grupper inom riksdagen, bl.a. ledamöter, utskott, partigruppskanslier, KK, RUT, RIK, Info och AK. Nyhetsbevakningen gäller dagsaktuella händelser som inhämtas genom olika medier, men även retrospektiva

sökningar för inhämtning av kunskap inom olika områden görs. Informations tillhandahålls i elektronisk form.

5.2.6 EU-upplysningen

EUU:s informationsverksamhet är framför allt extern, men även intern information lämnas. Det sker i form av svar på frågor per telefon eller e-post, genom kursverksamhet, via webbplatsen och i tryckt form (faktablad, serien Din guide till EU m.m.). De viktigaste mottagarna av intern information uppges vara ledamöter och anställda i riksdagen. Bland de senare nämns särskilt RUT, utskottskanslierna och partigruppkanslierna. Löpande information och information om aktuella ärenden och beslut är något vanligare än basinformation. EUU upplever vissa generella problem med sin uppgift att lämna information (intern och extern). Man anser sig vara alltför styrd av den policy som gäller för riksdagens informationsverksamhet. Denna innehåller gemensamma riktlinjer om grafisk form, innehåll och navigeringsfrågor som begränsar EUU:s möjlighet att profilera sig och utveckla sin information via bl.a. webben.

5.2.7 Enheten för riksdagstryck

Enheten för riksdagstryck lämnar intern information till flera verksamheter: partigruppkanslierna, utskotten, KK, RUT, Info, EUU och Riksdagsbiblioteket (samt Riksdagens revisorer och JO). Informationen är avnämarsstyrd, och omfattningen är svår att uppskatta. Propositionsförteckning lämnas två gånger per år och har cirka 700 mottagare. De viktigaste mottagarna av intern information är utskotten och KK, därefter följer riksdagsförvaltningen i övrigt (t.ex. partigruppkanslierna, RUT, Info, EUU och Riksdagsbiblioteket). Mest framträdande är information om aktuella ärenden och beslut följt av löpande information. Oftast lämnas informationen i muntlig form men också i elektronisk och i viss utsträckning i skriftlig form. Några nämnvärda problem med uppgiften att lämna information upplever inte enheten för riksdagstryck.

5.2.8 Tidningen Från Riksdag & Departement

Tidningen RoD utkommer med 40 nummer per år. I genomsnitt består varje nummer av 26 sidor. Upplagan är på 14 700 exemplar, varav 3 100 är gratis-exemplar till framför allt riksdagen, inklusive avgångna ledamöter, och Regeringskansliet. Tidningen utkommer i tryckt form. Numera finns den även i en Internetversion. De viktigaste interna mottagarna uppges vara ledamöter och tjänstemän. Framför allt innehåller tidningen information om ärenden och beslut. Även löpande information förekommer, t.ex. propositionslistan, regeringsförklaringen, utrikesdeklarationer och skattekrönikan. Enligt chefredaktören finns i princip inga problem förknippade med tidningens uppgift att lämna intern information.

5.2.9 Informationsenheten

Info består av följande sektioner: InfoC, PIK, POP och BUS. Samtliga sektioner arbetar främst med extern information, men hos vissa förekommer även intern informationsverksamhet i förhållandevis stor omfattning.

Infocentrum har inte någon uttalad intern informationsverksamhet, utan arbetar främst gentemot den breda allmänheten. Dock upplevs att det finns vissa interna problem som har betydelse för InfoC:s externa informationsarbete. Tvärkontakterna inom riksdagen anses inte alltid fungera liksom logistiken när det gäller produktion och distribution av trycksaker. Kännedomen om InfoC inom riksdagen tros vara dålig, och man önskar mer engagemang från partiernas sida.

Press- och informationskansliet bedriver en bred informationsverksamhet. Främst vänder man sig till externa mottagare, men delar av utbudet används också inom riksdagen, t.ex. Riksdagskalendern och pressmeddelanden. Av dem som nyttjar informationen internt uppges ledamöter vara den viktigaste gruppen, därefter riksdagens tjänstemän och anställda vid partigruppernas kanslier. Uppskattningsvis handlar cirka hälften av den interna informationen om aktuella ärenden och beslut, knappt hälften är löpande information, medan basinformation står för en mycket liten del. Nästan all intern information lämnas i skriftlig och/eller elektronisk form.

Produktion och publicering arbetar till viss del med intern information. Här kan nämnas Löpsedeln och Kalendariet på Helgonät, informationsslingan på TV-nätet (Slingan) med information om arbetet i kammaren och utskottens offentliga utfrågningar samt produktion av trycksaker för distribution till riksdagens ledamöter och tjänstemän, t.ex. Riksdagens grafiska profil, introduktionspärm, Ledamotens lathund och Kartboken, hitta rätt i riksdagen, samt Riksdagens interna telefonkatalog. POP även styr och ansvarar för strukturen på Helgonät. Av mottagarna av POP:s interna information anses ledamöter och anställda vara lika viktiga grupper. Framför allt handlar det om löpande information, och den lämnas till övervägande delen i elektronisk form. Enligt POP behövs en tydligare orientering mot automatiserad dokumenthantering och databasdriven webbplats, och det är viktigt med bevakningen av att öppenheten garanteras. Arbetet med att utveckla den interna informationsverksamheten går inte tillräckligt fort på grund av att därför nödvändiga arbetssätt inte har fått tillräckligt genomslag i hela förvaltningen.

Besök och utbildning producerar intern information i marginell omfattning. Som exempel kan nämnas information i samband med att ledamöter har hand om praoelever, guidekurser, introduktion för nyanställda och ledamöter, översättningsarbete och hjälp till utskotten beträffande presentationsmaterial; det handlar alltså till stor del om intern information som är avsedd att spridas externt. De viktigaste mottagarna av intern information uppges vara ledamöterna och utskottskanslierna. Till största delen handlar det om basinformation som sedan används av ledamöterna. Vanligast är att informationen lämnas i muntlig form och därefter skriftlig. Information i elektronisk form är minst

vanlig men uppges å andra sidan öka i omfattning. Några större problem med den interna informationsverksamheten upplever man inte för egen del.

Utöver ovan nämnda interna information produceras inom Info även lokaltidningen Mitt i Strömmen, som vänder sig till ledamöter och anställda. Organisatoriskt är tidningen placerad direkt under informationschefen.

Enligt informationschefen råder viss oklarhet om vilka Mitt i Strömmen representerar. Talar den för arbetsgivaren eller för de anställda? Redan i dag läggs viss information som tidigare återfanns i Mitt i Strömmen i stället ut på Helgonät. Ett alternativ vore att gå ytterligare ett steg i denna riktning.⁸²

5.2.10 Verksamheter i övrigt

Administrativa kontorets stabsenheter producerar sammantaget en förhållandevis stor mängd intern information med huvudsakligen administrativt innehåll. Det kan t.ex. handla om riktlinjer och föreskrifter för riksdagsförvaltningen, budgetuppföljningar, handböcker, regler om ekonomiadministration, personalinformation och information om ekonomiska villkor för ledamöterna. De främsta mottagarna av den interna informationen uppges vara olika grupper av tjänstemän; undantaget är enheten för administrativ ledamotsservice för vilken ledamöterna är de viktigaste mottagarna. Till stor del avges informationen i muntlig eller tryckt form men mängden elektronisk information ökar; enheten för administrativ ledamotsservice uppger dock att det snarast är den muntliga interna informationen som ökar.

IT-avdelningen består av följande fyra enheter: IT-service, IT-utveckling, system och kommunikation samt teknik. En viktig del i IT-avdelningens interna informationsverksamhet i riksdagen är utbildning och kompetensutveckling av ledamöter och anställda på IT-området. Det sker i form av användarguider, handböcker, meddelanden på Helgonät, kursverksamhet, frukostmöten, projektet med IT-körkort etc. En annan viktig del av enhetens interna informationsverksamhet är användarstödet Helpdesk, som under 2001 hade cirka 16 000 registrerade ärenden. Bortsett från Helpdesk upplever man vissa problem med att nå ut med intern information; den interna kommunikationen upplevs i vissa avseenden som svårare än den externa. När t.ex. information läggs ut på Helgonät om frukostmöte är responsen som regel dålig. I övrigt kan nämnas att IT-avdelningens verksamhet till stor del går ut på bygga upp, underhålla och driva en väl fungerande teknisk infrastruktur inom riksdagen. På så vis kan avdelningen sägas bidra indirekt till att övriga verksamheter inom riksdagen förmår upprätthålla en väl fungerande kommunikation och information.

Avdelningen för intern service består av följande fem enheter: bevakning, drift, fastighet, lokalvård och service. Avdelningens interna information handlar till stor del om fastighetsskötsel och säkerhet, och man vänder sig till

⁸² I takt med att Helgonät har utvecklats har också antalet nummer av Mitt i Strömmen minskat, från sju nummer år 2000 till fem nummer år 2001. Under år 2002 är fyra nummer planerade.

såväl ledamöter som tjänstemän i riksdagsförvaltningen och vid partigrupp-kanslierna. En allt större del av informationen läggs ut på Helgonät.

Utskottens och EU-nämndens kanslier producerar central intern information i form av betänkanden respektive yttranden. I övrigt producerar de intern information i förhållandevis liten utsträckning. EU-nämndens kansli lägger ut handlingar på Helgonät inför nämndens sammanträden. De viktigaste mottagarna av denna information uppges vara utskotten, RIK, EUU och partigrupp-kanslierna.

Kammarkansliet producerar intern information till partigrupp-kanslierna om utformning av motioner, frågor och interpellationer, ärendeplanering och utbildningsinsatser. Andra mottagare av information från KK är utskott-kanslierna. Efter en inledande muntlig kontakt levereras information oftast i skriftlig eller elektronisk form.

Utredningstjänsten, som ingår i KK, producerar huvudsakligen intern information. De flesta av RUT:s uppdrag (90 %) kommer från ledamöter och partigrupp-kanslier och endast en liten del (5 %) av uppdragen är från andra verksamheter inom riksdagsförvaltningen. Informationen lämnas i skriftlig eller elektronisk form.

Internationella kansliet producerar i varierande grad intern information om aktuella ärenden och beslut. Viktiga interna mottagare av RIK:s information uppges vara talmannen, riksdagsdirektören, utskotten och enskilda ledamöter. Vanligast är att informationen lämnas per e-post eller i muntlig form; en tendens är att den försträmda ökar.

5.3 Bedömning av informationsverksamheten

Här redovisas uppfattningen hos intervjuade verksamheter om hur man anser sig lösa sina uppgifter i fråga om att lämna information.

5.3.1 Generell självbild inom riksdagsförvaltningen

Självbilden hos olika verksamheter inom riksdagsförvaltningen av hur man löser sina uppgifter i fråga om att lämna information varierar. Drygt hälften av de intervjuade verksamheterna anser att man löser uppgifterna på ett bra sätt medan knappt hälften anser att man löser dem på ett mer eller mindre nöjaktigt sätt. Ingen anser att den egna informationsverksamheten fungerar direkt dåligt. Ett mönster är att de verksamheter inom riksdagsförvaltningen som producerar information i stor utsträckning har en mer positiv självbild än övriga verksamheter. De har ofta genomfört utvärderingar av informations-mottagarnas uppfattning om verksamheten, och som regel ger dessa stöd för den positiva självbilden.

Bland de verksamheter som anser att de löser sina informationsuppgifter på endast ett nöjaktigt sätt uppges flera olika skäl till att så är fallet. Många uppger att det saknas tid och resurser. Ett antal menar att de bör bli bättre beträffande informationen på Internet och/eller Helgonät.

5.3.2 Riksdagsbiblioteket

Inom Riksdagsbiblioteket anser man överlag att Riksdagsbiblioteket löser sina uppgifter i fråga om att lämna information på ett bra sätt. Till svaren fogas dock vissa kommentarer. Förvärv och katalogisering anser att den externa informationen fungerar bra, men att den internt inriktade verksamheten går långsamt på grund av upphandlingsbestämmelserna. Den ansvariga för externa databaser ger också uttryck för att bestämmelserna som kringgärdar större offentliga upphandlingar gör sådana tids- och kostnadskrävande, vilket användarna ibland saknar förståelse för. Riksdagens arkiv anser att den egna externa informationsverksamheten fungerar bra, men att det internt inom riksdagsförvaltningen finns en tendens att ärendena stannar upp. Sektionen indexering och registrering hoppas att indexeringen och registerproduktionen skall fungera bättre i framtiden. Bland annat skall registerfunktionen få ett bättre stöd i Unix.

5.3.3 EU-upplysningen

På basis av de resurser som står till förfogande anser EUU att man löser sina informationsuppgifter på ett bra sätt. Mandatet som EUU har fått från riksdagen anses dock ge utrymme för ytterligare aktiviteter, men det fordrar bl.a. mer marknadsföring än i dag. Kravet på partipolitiskt neutral information har hittills inneburit att EUU haft ett alltför försiktigt förhållningssätt i sin utåtriktade verksamhet. Man borde i stället använda detta krav som ett verktyg för att synas utåt och ta på sig rollen som initiativtagare och samordnare av information på den svenska EU-arenan.

5.3.4 Enheten för riksdagstryck

Enheten för riksdagstryck anser att man löser sina informationsuppgifter på ett bra sätt. Man får positiva reaktioner från de fasta kunderna och klagomålen uppges vara mycket få.

5.3.5 Tidningen Från Riksdag & Departement

Tidningen RoD anser att redaktionen löser sina informationsuppgifter på ett bra sätt, men lägger samtidigt till att man kan bli ännu bättre. Papperstidningen skulle kunna vara mer aktuell, något som skulle kunna åstadkommas genom att utgivningsdagen flyttades från fredag till måndag eller tisdag. En sådan förändring skulle ge tidningen mer karaktären av ett veckomagasin.

5.3.6 Informationsenheten

Informationschefen anser att enheten löser sina uppgifter i fråga om att lämna information på ett bra sätt. Uppfattningen stöds av flera utvärderingar. Av sektionerna inom Info uppger både PIK, POP och BUS att de löser sina informationsuppgifter på ett bra sätt. POP menar emellertid att man inte är lika

bra när det gäller den interna informationen och att man borde vara mer lyhörd i detta avseende.

InfoC ser inte helt positivt på hur man löser sina informationsuppgifter. Detta förklaras till stor del av faktorer utanför InfoC:s egen verksamhet men som man är beroende av. Till exempel nämns dålig kännedom såväl inom riksdagen som bland allmänheten om InfoC och att det finns vissa problem med den interna hanteringen inom riksdagen av trycksaker. Man ser även gärna ytterligare engagemang från partiernas sida i InfoC:s verksamhet. Mätningar visar samtidigt att de som besöker InfoC är positiva.

5.3.7 Verksamheter i övrigt

Administrativa kontorets stabsenheter är i vissa fall inte helt nöjda med hur man i dag löser sin informationsuppgift. Det uppges vara svårt att nå ut med information både till ledamöter och till anställda. Stöd och hjälp med hur man kan gå till väga bör bli bättre, och man saknar informationsverktyg. Helgonät anses svårt att komma åt. Även om information kommer ut, t.ex. på Helgonät, är den ofta svår att hitta för mottagarna.

IT-avdelningen har också vissa svårigheter att nå ut med intern information; den externa kommunikationen med avdelningens samarbetspartner och leverantörer fungerar bättre. Intresset internt i riksdagen för dator- och IT-relaterad information är inte begränsat. På många håll i förvaltningen brister kännedomen om datasystemet och beställarkompetensen, vilket försvårar en dialog i IT-frågor. Man saknar ett gemensamt språk. Samtidigt är ledamöter och anställda mycket nöjda med riksdagens datasystem. Information till och från Helpdesk fungerar mycket bra och utnyttjas i stor utsträckning. Möjligen borde datoranvändarna i större utsträckning än i dag ta del av den skriftliga användarhandledningen, vilket skulle minska den stundtals höga belastningen på Helpdesk. I framtiden bör den dator- och IT-relaterade informationen bli mer behovsanpassad och individualiserad, något som torde leda till ökat intresse hos mottagarna.

Avdelningen för intern service anser att man löser sin informationsuppgift på ett knappt nöjaktigt sätt. Tid och kunskap om hur man informerar saknas till viss del, och man efterlyser mer stöd och hjälp.

Utskottens och EU-nämndens kanslier anser att man löser sin informationsuppgift på ett nöjaktigt sätt; det sistnämnda är dock mer nöjt. Utskottskanslierna (NU) skulle vilja ha mer information om den egna verksamheten på riksdagens webbplats, såsom ärendeplan, pressmeddelanden och kallelser. Eventuellt skulle man kunna tänka sig en utvecklad egen avdelning på riksdagens webb.

Kammarkansliet anser att man löser sin informationsuppgift på endast ett nöjaktigt sätt. Framför allt brister man i tillgänglighet.

Utredningstjänsten ser i stort sett positivt på hur man i dag arbetar. En bekräftelse på detta är det höga betyget RUT får i den årliga serviceenkäten.

Internationella kansliet anser att man löser sin informationsuppgift på ett bra sätt. Den feedback RIK får är positiv.

5.4 Bedömning av kompetens för informationsuppgifterna

Här behandlas frågan om huruvida de intervjuade anser att den egna verksamheten saknar viss, för informationsuppgifterna, viktig kompetens.

5.4.1 Generell bild av hur olika verksamheter inom riksdagsförvaltningen uppfattar sin egen kompetens

Den klart dominerande uppfattningen hos verksamheterna inom riksdagsförvaltningen är att man i dag saknar åtminstone viss, för informationsuppgifterna viktig, kompetens; i en del fall kopplas bristen på kompetens direkt till bristande resurser och/eller för lite personal. Särskilt många efterlyser ökad IT- och webbkompetens inom den egna verksamheten. En annan vanlig önskan är mer kompetens kopplad till verksamhetens relation med medierna. Det kan handla om hur man informerar och handskas med journalister, hur man skall formulera sig och hur man går till väga vid annonsering. Somliga gör härvidlag dock gällande att det snarare handlar om mer service från Info än om att tillföra den egna verksamheten ny kunskap. Slutligen anser vissa verksamheter inom riksdagsförvaltningen att man bör stärka sin rent ämnesmässiga kompetens, framför allt inom EU-området.

5.4.2 Riksdagsbiblioteket

Inom Riksdagsbiblioteket är man i stort sett nöjd med den kompetens man har för uppfyllandet av informationsuppgifterna. Sektionen för indexering och registrering önskar dock djupare kunskaper om hur databaserna fungerar. Man vill även öka sin kompetens om hur man går till väga vid annonseringar i dagspressen om den egna verksamheten. Sektionen för förvärv och katalogisering önskar eventuellt ytterligare kunskaper inom IT. Till detta kan läggas att man inom Riksdagsbiblioteket betonar vikten av att biblioteket anpassar sig till att information i allt större utsträckning blir elektronisk, vilket kommer att kräva teknikkunnande och beställarkompetens av IT-lösningar inom Riksdagsbiblioteket samt mer samarbete mellan biblioteket och IT-avdelningen (se nedan).

5.4.3 EU-upplysningen

EUU anser inte att man saknar kompetens i någon nämnvärd omfattning. Däremot efterlyser man fler tjänster.

5.4.4 Enheten för riksdagstryck

Inom enheten för riksdagstryck anser man att den egna kompetensen bör öka beträffande layout och produktion av annat material än riksdagstrycket.

5.4.5 Tidningen Från Riksdag & Departement

Inom RoD finns planer på att i framtiden öka bevakningen av EU:s utveckling, bl.a. utvidgningen, och att i större utsträckning informera om lagstiftningsprocessen inom EU. För att kunna leva upp till dessa ambitioner krävs dock mer personal än vad som i dag finns på redaktionen.

5.4.6 Informationsenheten

Avsaknaden av kompetens skiljer sig till viss del mellan olika sektioner inom Info. PIK önskar både ytterligare juridisk kompetens och djupare EU-kompetens, vilket skulle möjliggöra snabbare svar på allmänhetens m.fl. frågor. Även InfoC vill utöka sina kunskaper på EU-området. Vidare önskar man ytterligare kompetensutveckling inom områdena allmän samhällskunskap och grafisk teknik samt av sådan kompetens som är nödvändig för utställningsverksamhet och dekorationsteknik. BUS anser att den egna kompetensen i stort sett är tillräcklig med undantag för kunskaper i IT, som borde öka. Även guidernas kompetens skulle kunna utvecklas ytterligare. Dessutom efterlyser BUS fler skribenter inom Info. Även POP och informationschefen anser att det i dag saknas skribenter; den senare menar dock att sådan kompetens skulle kunna köpas in externt. POP betonar också vikten av att hela enheten ligger i framkanten av teknikutvecklingen, vilket fordrar kontinuerlig kompetensutveckling. Vid utredningens samtal med representanter för Info om information till människor med särskilda behov framfördes att det finns behov av utökad kompetens inom Info och övriga riksdagsförvaltningen för att anpassa och utforma informationen så att den är tillgänglig för alla, oavsett funktionshinder eller annan etnisk och/eller kulturell bakgrund. En ökad mångfald bland förvaltningens anställda kan vara ett sätt att öka insikten och kunskapen om de särskilda behov som finns i detta avseende.

5.4.7 Verksamheter i övrigt

Administrativa kontorets stabsenheter önskar i vissa fall mer kunskap om hur man arbetar för att nå ut med information och formulera sig väl på ett journalistiskt sätt. Man önskar också mer hjälp från Info, och flera frågor skulle kunna tas om hand av Info/PIK innan de eventuellt hamnar hos AK. Vissa stabsenheter uppger även att det råder brist på personal snarare än brist på kompetens.

IT-avdelningen uppger att det finns mycket kompetens inom organisationen som man inte alltid tar till vara. Även om IT-avdelningen har lärt sig att ta vara på den expertis som finns inom Info och Riksdagsbiblioteket anser man sig kunna bli bättre på detta. Till stor del beror olika brister i avdelningens verksamhet på tidsbrist. Det finns också behov av viss teknisk kompetens beträffande felsökning och åtgärder på votingssystemet samt pedagogisk kompetens för förmedling av intern, IT-relaterad information.

Avdelningen för intern service önskar bättre kompetens vad gäller att formulera sig väl på ett journalistiskt sätt.

Utskottens och EU-nämndens kanslier anser att man i stort sett har den kompetens som krävs. Däremot efterfrågas (NU) en person från Info med vilken utskotten direkt kan samverka.

Kammarkansliet önskar eventuellt öka sin kompetens i hur man bör vara i sin relation till medierna.

Utredningstjänsten menar att man har goda generalister och specialister på olika områden. Dock behöver man stärka sin EU-kompetens, och den nya uppgiften som tilldelats RUT med uppföljning och utvärdering kräver också ett kompetenstillskott.

Internationella kansliet har till och från behov av vissa språkkunskaper, t.ex. ryska.

5.5 Utveckling av verksamheten

Här behandlas frågan hur de intervjuade ser på utvecklingen i framtiden av den egna verksamheten utifrån de frågeställningar som hanteras inom informationsutredningen.

5.5.1 Generell bild av hur olika verksamheter inom riksdagsförvaltningen uppfattar utvecklingen av den egna verksamheten

I stort sett samtliga verksamheter som medverkat i undersökningen – inklusive de som anser att den egna verksamheten fungerar bra – anser att det i framtiden bör göras vissa förändringar av den egna verksamheten. Många frimhåller att betydelsen av väl fungerande informationsverksamhet kommer att öka. Informationen kommer i större utsträckning än i dag att vara i elektronisk form. Verksamheterna inom riksdagsförvaltningen måste IT-anpassas. En sådan omställning är dock resurskrävande och för att klara av den kan förvaltningen behöva köpa in konsultinsatser.

5.5.2 Riksdagsbiblioteket

Riksdagsbiblioteket betonar att informationen framöver i allt större utsträckning blir elektronisk. Sökverktygen kommer också att utvecklas mycket. Av detta följer att direktkontaktarna med dem som söker information blir färre; en utveckling som för övrigt redan kan skönjas i Riksdagsbibliotekets statistik över fysiska och virtuella biblioteksbesökare. Biblioteket måste anpassa sig till denna utveckling, vilket bl.a. kräver bra teknikkunnande, beställarkompetens av IT-lösningar och mer samarbete med IT-avdelningen. Informationsarbetet behöver bli mer inriktat på analys och värdering av tillgänglig information. Mängden information kommer att öka och för att kunna hantera informationen är utveckling av sökverktyg samt av presentation, ”personalisering”, gruppering etc. av information nödvändig. Åtminstone initialt kommer det att finnas behov av stöd till ledamöter och anställda i form av kurser och demon-

strationer av alla tjänster som tillhandahålls. Härvidlag kan biblioteket behöva vara uppsökande i sin verksamhet. Eventuellt skulle man kunna arbeta med "förmedlargrupper" som kan fungera som stöd på sina olika enheter, kanslier etc.

5.5.3 EU-upplysningen

EEU anser att dess egen roll bör bli tydligare såväl internt som externt. Självständigheten bör stärkas. Marknadsföringen för att göra EEU:s verksamhet mer känd i Sverige måste bli bättre, men för det krävs ytterligare personella och finansiella resurser. EEU vill också ha en tydligare identitet på sin webbsida – vilket inte anses vara möjligt med nuvarande bestämmelser – och databasen EUSvar bör webbanpassas ytterligare (i dag är EUSvar en Notesdatabas). Ambitionen är även att kursverksamheten bör utökas och spridas runtom i landet genom att mer offensivt gå ut och erbjuda kurser till vidareinformatörer. Slutligen ställer sig EEU frågande till om man i framtiden skall behöva ha egen kompetens för layout.

5.5.4 Enheten för riksdagstryck

Företrädare för enheten för riksdagstryck uppger att den kommer att påverkas av Unix och den elektroniska världen. Informationen kommer att bli mer elektronisk. Behovet av tryckt material kommer emellertid att finnas kvar, vilket vidimeras av att försäljningen av tryckt material sjunker långsammare än beräknat.⁸³ Vidare är proceduren densamma oavsett upplagens storlek. Enheten menar också att målet i framtiden är att trycka en mindre volym externt och i stället något mera internt.

5.5.5 Tidningen Från Riksdag & Departement

RoD anser att tidningens webbtjänster bör utvecklas med länkar till gällande lagstiftning och tidigare publicerade artiklar. Den elektroniska utvecklingen av tidningen bör fortsätta genom att tidningen länkas in i ett mobilt system (sms, e-post). Vad beträffar tidningens innehåll vill man i större utsträckning följa demokratiutvecklingen och EU:s utveckling, bl.a. utvidgningen. Informationen om lagstiftningsprocessen inom EU bör bli bättre. En övergång till utgivning måndag/tisdag är önskvärd, vilket skulle ge möjlighet att göra en tidning som speglar den gångna veckan i sin helhet.

5.5.6 Informationsenheten

Inom Info har man avskaffat befattningen biträdande informationschef. Informationschefen har i stället valt att stärka sektionschefernas ansvar och kompetens. I framtiden bör sektionerna inom Info arbeta gränsöverskridande, och enheten bör ha en funktionellt inriktad organisation. Vidare skulle even-

⁸³ År 2001 minskade försäljningen av riksdagstrycket med 15 %.

tueellt sektionerna PIK och InfoC kunna samlokaliseras, vilket skulle kunna medföra bättre fördelning av arbetet mellan sektionerna, och verksamheten skulle kunna rationaliseras. Informationschefen tycker också att kursverksamheten bör samordnas bättre än i dag. Det finns för många "producenter", och målgruppsanpassningen bör bli bättre. Arbetet inom Info med Rixlex kan utlokaliseras, exempelvis till KK eller utskottskanslierna. I framtiden bör kanske fler tjänster köpas in externt.

PIK ser ett behov hos allmänhet och medierna av att även i framtiden kunna få ställa muntliga frågor. Arbetsuppgiften utvecklas dock i riktning mot "informationsmäkleri". De som ställer frågor har inte sällan behov av att lära sig söka i databaser, och ofta får PIK lotsa den frågande till rätt information. Särskilda sökkurser för journalister är önskvärda. Generellt sett bör servicen till pressen, inklusive landsortspressen, öka. Vidare anser PIK att man skulle kunna lägga mer tid på att göra kvalificerade sammanställningar och på att tillskapa en databas med vanligt förekommande frågor och svar (jfr EUU:s databas EUsvar).

InfoC anser att samarbetet mellan InfoC och PIK bör utvecklas och att man lokalmässigt bör sitta närmare varandra än i dag. Bakgrunden är att frågor om riksdagsarbetet och övriga samhällsfrågor kommer till Info på olika sätt. Svaren på frågorna bör utgå från ett och samma ställe där all kunskap och allt material finns samlat. I förlängningen av detta ligger tillskapandet av ett mer renodlat informationscentrum där alla anställda svarar på frågor, säljer tryck och arrangerar träffar. Vidare tror man att det i framtiden blir mindre viktigt att ha tryckt material på lager. I stället kommer man att jobba med "print on demand" och då kan man trycka ut dokument från olika institutioner vid behov.

5.5.7 Verksamheter i övrigt

Administrativa kontorets stabsenheter anser överlag att behovet av och kraven på information kommer att öka ytterligare i framtiden och att det innebär att informationsaspekterna måste få en mer framträdande plats än vad som i dag är fallet. Inom vissa stabsenheter anser man att AK är marginaliserat och att det råder brist på information om vad som händer i övriga verksamheter. I framtiden måste kontakterna över förvaltningsgränserna bli bättre.

IT-avdelningen betonar vikten av att i framtiden individanpassa IT-systemen i riksdagen. Vidare bör IT, beslutsprocess och organisation bli mer integrerade. Detta försvåras dock av den nuvarande organisationen. Inom IT-avdelningen kommer man att arbeta vidare med processinriktat arbete, något som man hoppas även sprider sig till övriga riksdagsförvaltningen. Avdelningen måste också balansera den egna personalen mot den externa (konsulter). Samtidigt som man måste kunna verksamheten i stort måste man släppa vissa delar, t.ex. programmering. Arbetet med IT-arkitekturen är viktigare för avdelningen.

Avdelningen för intern service anser att informationsaspekterna bör få en mer framträdande plats framöver inom avdelningen. En utveckling i den riktningen har redan påbörjats.

Utskottens och EU-nämndens kanslier uppger att man i framtiden bör utveckla arbetet med att informera utåt om den egna verksamheten. Utskottskanslierna (NU) anser också att man bör utveckla ett slags rapportörskap inom utskottet beträffande EU-frågor, t.ex. i samband med grönböcker.

Kammarkansliet framför inga direkta uppfattningar om utvecklingen av specifikt den egna verksamheten men anser att samordningen med övriga verksamheter skulle kunna bli bättre.

Utredningstjänsten menar att behovet av utredningstjänster kan komma att växa framöver. Att bygga ut utskottens kanslier är dock för dyrt, och en utbyggnad av RUT vore därför mer rationell.

Internationella kansliet anser att informationen i dag dels är mer tekniskt avancerad, dels att den utarbetas mera informellt tillsammans med ledamöter. Ledamöterna kommer sannolikt i framtiden att själva ha bättre språkkunskaper än vad som tidigare varit fallet.

5.6 Sammanfattning

5.6.1 Extern information

Som extern information räknas information som kommuniceras till olika grupper utanför riksdagen. Bland dessa grupper kan bl.a. nämnas allmänheten, massmedier, organisationer, undervisningsväsendet, myndigheter, företag.

Informationens omfattning

Nästan samtliga verksamheter inom riksdagsförvaltningen uppger att de producerar extern information. Den externa informationsverksamhetens omfattning varierar dock väsentligt. Inom vissa verksamheter utgör den en betydande del av verksamheten, ibland till och med den mest betydande delen, t.ex. i form av besöksverksamhet, biblioteksservice till allmänheten, svar på frågor från allmänheten per telefon eller e-post och tidningsutgivning. I andra fall handlar det om att lämna extern information till följd av särskilt riktade frågor från allmänheten, media, andra parlament etc., t.ex. information om riksdagens regelverk, ledamöternas arvoden och resor samt ärendehantering i kammaren.

Viktiga mottagare av extern information

Mottagare av extern information kan delas upp i en stor mängd grupper. Något förenklat kan man dock tala om följande huvudgrupper: allmänheten, skolor, lärare, studenter och forskare, medier, företag och organisationer, myndigheter och bibliotek samt mottagare (t.ex. parlament) i andra länder.

Informationens innehåll

Extern *basinformation* produceras av ett fåtal verksamheter inom förvaltningen. Något mer utbredd är produktionen av extern *löpande information*. Den externa information som produceras av flest verksamheter är information om *aktuella ärenden och beslut*. Nästan samtliga av verksamheterna uppger att de till lämnar sådan information.

Informationens form

Extern information kan förmedlas via olika kanaler, t.ex. muntliga, tryckta eller elektroniska. Flertalet verksamheter uppger att de lämnar extern information via minst två kanaler. Den mest förekommande formen av extern information förefaller vara elektronisk (e-post, webb), följt av skriftlig/tryckt och muntlig. I flera fall är det vanligt att kombinera elektronisk och skriftlig/tryckt information.

5.6.2 Intern information

Som intern information räknas information som kommuniceras inom riksdagen. Målgrupper för informationen är således riksdagens ledamöter och anställda, inklusive anställda vid partigruppskanslierna.

Informationens omfattning

I stort sett samtliga verksamheter inom riksdagsförvaltningen uppger att de i större eller mindre omfattning lämnar intern information. I många fall handlar det om att mer eller mindre regelbundet producera intern information som sedan görs tillgänglig för dem som vill ta del av den, t.ex. riktlinjer och föreskrifter för förvaltningen av juridiska enheten, personalinformation via Helgonät av personalenheten, Läslistan av sektionen förvärv och katalogisering inom Riksdagsbiblioteket, propositionsförteckningen av enheten för riksdagstryck, datahandböcker, guider och driftinformation av IT-service inom IT-avdelningen samt Riksdagskalendern, riksdagens interna telefonkatalog, Löpsedeln, Kalendariet på Helgonät och lokaltidningen Mitt i Strömmen av Info.

I andra fall handlar det om att lämna information som svar på specifika frågor. Sådan information förekommer hos flera verksamheter, t.ex. hos RUT, Riksdagsbiblioteket, IT-service (Helpdesk) och KK.

Inom vissa verksamheter utgör produktion av intern information en betydande del av verksamhetens totala arbetsuppgifter. Så är fallet med t.ex. IT-service inom IT-avdelningen, RUT samt sektionen lån och information inom Riksdagsbiblioteket. Inom andra verksamheter produceras intern information snarast som en biprodukt av andra arbetsuppgifter.

Det finns även verksamheter inom riksdagsförvaltningen vars arbete går ut på att möjliggöra för andra verksamheter att ta fram och sprida information, t.ex. flera enheter inom IT-avdelningen, vissa sektioner inom Info (POP) och enheten för riksdagstryck.

Viktiga mottagare av intern information

Den grupp som i särklass oftast omnämns som viktig mottagare av intern information – i många fall den viktigaste gruppen – är *ledamöterna*. Färre uppger att *partigruppskanslier* är viktiga mottagare av intern information. Flera omnämner *utskottskanslierna* och utskottstjänstemän (inkl. EU-nämndens kansli) som en viktig grupp.

Informationens innehåll

Den interna informationen inbegriper grundinformation och riktlinjer om verksamheter i riksdagen, administrativ information, kunskapsförsörjning, dokumentinformation, information om ärenden och beslutsprocessen etc. I undersökningen delas den upp i tre huvudkategorier: basinformation (grundläggande information om riksdagen), löpande information (regelbunden information om vad som händer i riksdagen) och information om aktuella ärenden och beslut. *Basinformation* som riktar sig till interna mottagare produceras i huvudsak av olika verksamheter inom AK. När det gäller produktion av *löpande information* till interna mottagare är bilden nästan densamma. Intern information om *aktuella ärenden och beslut* produceras till stor del av utskottskanslierna, EU-nämndens kansli och KK.

Informationens form

Oavsett innehåll kan information förmedlas via olika kanaler, t.ex. muntliga, tryckta eller elektroniska. Flera verksamheter uppger att de lämnar intern information via minst två till tre kanaler. Generellt verkar dock information i muntlig och elektronisk (e-post, intranät) form vara vanligast, medan intern information i tryckt form är mindre vanlig.

5.6.3 Bedömning av informationsverksamheten

Drygt hälften av de intervjuade verksamheterna anser att man löser uppgifterna på ett bra sätt medan knappt hälften anser att man löser dem på ett mer eller mindre nöjaktigt sätt. Ingen anser att den egna informationsverksamheten fungerar direkt dåligt. Ett mönster är att de verksamheter inom riksdagsförvaltningen som producerar information i stor utsträckning har en mer positiv bild av hur informationsverksamheten fungerar än vad övriga verksamheter har. De verksamheter som anser att de löser sina informationsuppgifter på endast ett nöjaktigt sätt uppger i flera fall olika skäl till att så är fallet, t.ex. att det saknas tid och resurser eller att den information de svarar för på Internet och/eller Helgonät bör göras bättre.

5.6.4 Bedömning av kompetens för informationsuppgifterna

Den klart dominerande uppfattningen hos verksamheterna inom riksdagsförvaltningen är att man i dag saknar åtminstone viss, för informationsuppgifterna viktig, kompetens; i en del fall kopplas bristen på kompetens direkt till

bristande resurser och/eller för lite personal. Särskilt många efterlyser ökad IT- och webbkompetens inom den egna verksamheten. En annan vanlig önskan är mer kompetens kopplad till verksamhetens relation med medierna. Det kan t.ex. handla om hur man informerar och handskas med journalister, hur man skall formulera sig och hur man går till väga vid annonsering. Somliga gör härvidlag dock gällande att det snarare handlar om mer service från Info än om att tillföra den egna verksamheten ny kunskap. Slutligen anser vissa verksamheter inom riksdagsförvaltningen att man bör stärka sin rent ämnesmässiga kompetens, framför allt inom EU-området.

5.6.5 Utveckling av verksamheten

I stort sett samtliga verksamheter som medverkat i undersökningen – inklusive de som anser att den egna verksamheten fungerar bra – anser att det i framtiden bör göras förändringar av den egna verksamheten. Många menar att betydelsen av väl fungerande informationsverksamhet kommer att öka. Informationen kommer i större utsträckning än i dag att vara i elektronisk form. Verksamheterna inom riksdagsförvaltningen måste IT-anpassas. En sådan omställning är dock resurskrävande och för att klara av den kan det vara nödvändigt att köpa in konsultinsatser.

6 Relationer mellan olika verksamheter inom riksdagsförvaltningen

6.1 Verksamhetsmässiga samband

Här behandlas verksamhetsmässiga samband och kontakter på informationsområdet mellan olika verksamheter inom riksdagsförvaltningen samt förekomst av eventuella oklarheter härvidlag.

6.1.1 Generellt om verksamhetsmässiga samband inom riksdagsförvaltningen

När det gäller verksamhetsmässiga samband finns det betydande skillnader mellan olika verksamheter inom riksdagsförvaltningen. Vissa har intensiva kontakter med nästan samtliga övriga verksamheter, andra har intensiva kontakter med något färre verksamheter, en tredje grupp har mindre intensiva kontakter med ett stort antal verksamheter och ytterligare en grupp har knappt några inomorganisatoriska kontakter över huvud taget.

Till dem som har intensiva kontakter med nästan samtliga verksamheter hör enheten för riksdagstryck och IT-avdelningen. Detta indikeras i intervjuundersökningen av att flera verksamheter uppger att de har mycket kontakt med just dessa. Förhållandevis många verksamheter uppger även att de har mycket kontakt med utskottens och/eller EU-nämndens kanslier. Till den andra gruppen – intensiva kontakter med något färre verksamheter – kan föras kammarkansliet (KK), informationsenheten (Info), internationella kansliet (RIK), Riksdagsbiblioteket och EU-upplysningen (EUU). Den tredje gruppen – många kontakter men inte så intensiva – består av bl.a. utredningstjänsten (RUT), vars största uppdragsgivare ju befinner sig utanför riksdagsförvaltningen i egentlig mening (ledamöter och partigruppskanslier). Slutligen finns verksamheter i riksdagsförvaltningen som knappast någon annan verksamhet uppger att man har kontakt med, åtminstone inte i någon större omfattning. Här märks framför allt tidningen Från Riksdag & Departement (RoD).

I ett antal figurer illustreras nedan kontakter inom riksdagsförvaltningen för var och en av de primärt berörda verksamheterna i utredningen (Riksdagsbiblioteket, enheten för riksdagstryck, EU-upplysningen, RoD och Info). Varje organisatoriskt block – dvs. utskottskanslierna, KK och administrativa kontoret (AK) – symboliseras av en oval, och övriga organisatoriska enheter (avdelningar, enheter, kanslier, sektioner etc.) av fyrkanter; den i sammanhanget aktuella organisatoriska enheten har en fyrkant med tjockare ram. De primärt berörda verksamheterna i utredningen är markerade med grå färg. Förekomst av kontakt markeras i form av en linje; kontakter som uppges vara

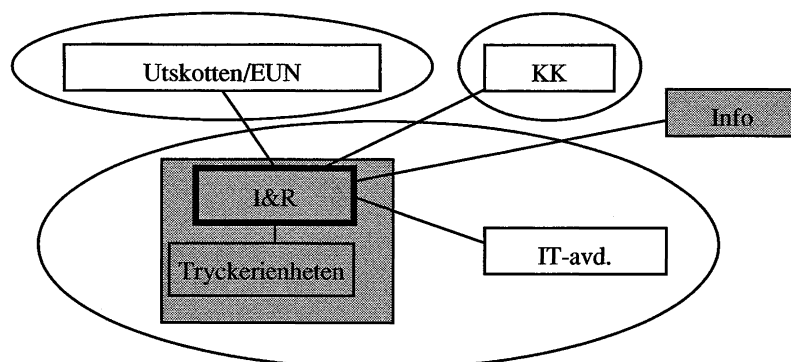
omfattande är markerade med tjockare linje och kontakter som uppges förekomma endast i begränsad omfattning med streckad linje.

6.1.2 Verksamhetsmässiga samband avseende Riksdagsbiblioteket

När det gäller andra verksamheters bedömning av egna kontakter med Riksdagsbiblioteket kan konstateras att EU-nämndens kansli och flertalet enheter inom IT-avdelningen uppger att dessa är legio. I det förstnämnda fallet förklaras det av att Riksdagsbiblioteket är depåbibliotek för EU-dokument och att kansliet lånar mycket som stöd för sin verksamhet. I det sistnämnda fallet beskrivs samarbetet med biblioteket som omfattande, bl.a. beträffande URIS-projektet. Utskottskanslierna (FiU, NU) har däremot knappast några kontakter med Riksdagsbiblioteket. Övriga verksamheter uppger att de har mer eller mindre omfattande kontakter med Riksdagsbiblioteket.

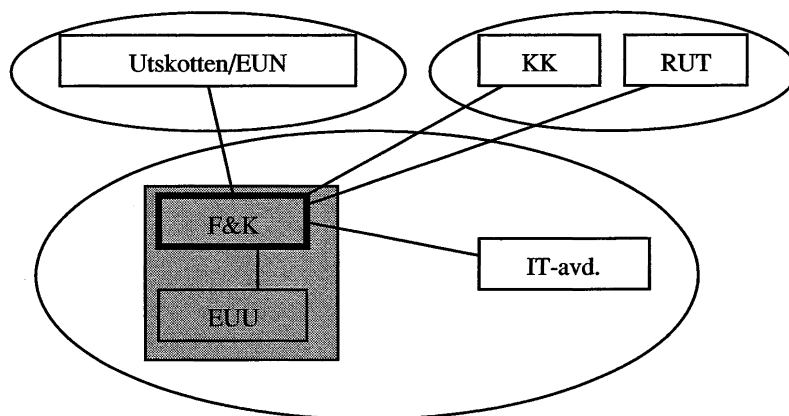
När Riksdagsbiblioteket bedömer sina kontakter med övriga verksamheter i riksdagsförvaltningen ser det förhållandevis olika ut för olika sektioner inom biblioteket, vilket tyder på att Riksdagsbiblioteket rymmer en mångfasetterad verksamhet. Gemensamt för nästan samtliga sektioner är dock omfattande kontakter med IT-avdelningen. Denna bild bekräftas av bibliotekschefen. Som exempel på kontakter med IT-avdelningen nämns samarbete och utvecklingsprojekt på flera områden som är kopplade till att verksamheter inom Riksdagsbiblioteket blir alltmer IT-baserade.

Sektionen indexering och registerproduktion (figur 6:1) har kontakter med IT-avdelningen gällande bl.a. med tesaurs (dokumentspråk avsett att förbättra sökmöjligheterna; sökningar kan göras i utskottens ärenden) och mallar. Sektionen nämner också kontakter med utskottskanslierna och KK; utskottskanslierna lämnar uppgifter som ligger till grund för index i databaser, och med KK har man kontakt i samband med dokumentpublicering. I fråga om Rixlex och databaser har sektionen kontakter med Info (POP). När det gäller den egna avdelningen (kunskapsförsörjning) förekommer kontakter med enheten för riksdagstryck i samband med utgivning av visst tryckt material.

FIGUR 6:1 INDEXERING OCH REGISTERPRODUKTION (I&R) INOM RIKSDAGSBIBLIOTEKET

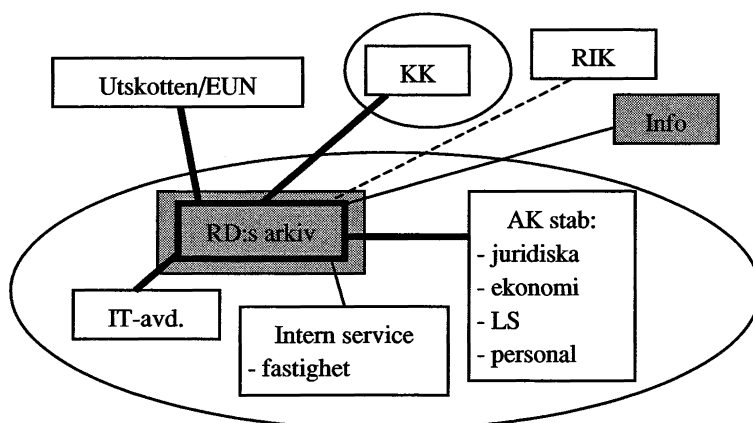
Förvärv och katalogisering (figur 6:2) har kontakter med IT-avdelningen bl.a. när det gäller Läslistan samt system- och driftfrågor. Till viss del lyfter sektionen också fram sina kontakter med EUU; man tillhandahåller EU-information och bemannar en informationsdisk. Därutöver nämner förvärv och katalogisering ingen övrig samverkan med verksamheter inom den egna avdelningen (kunskapsförsörjning). I relation till utskotten och EU-nämndens kansli bevakar sektionen litteratur och skaffar fram böcker inför resor. I övrigt uppger sektionen att det förekommer samverkan med RUT, och att man i samband med presenter i bokform har kontakter med KK.

FIGUR 6:2 FÖRVÄRV OCH KATALOGISERING (F&K) INOM RIKSDAGSBIBLIOTEKET

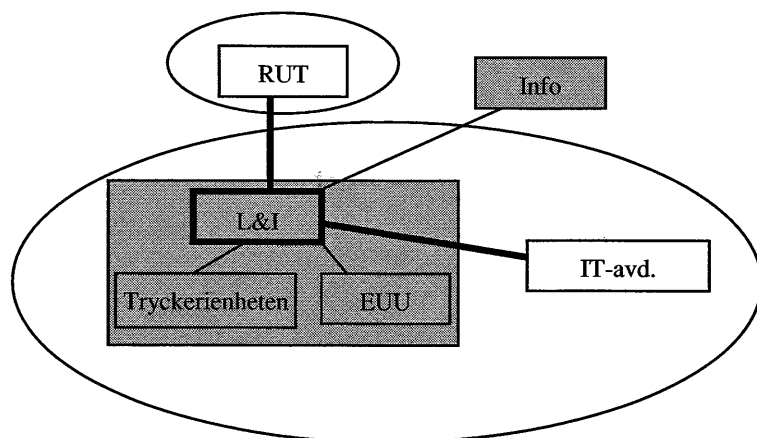
Riksdagens arkiv (figur 6:3) har omfattande (markeras med tjock pil) samarbete med IT-avdelningen – framför allt utvecklingsenheten – i fråga om teknikutveckling. Särskilt nämns projektet Det elektroniska biblioteket, inom vilket det förekommer daglig kontakt. Dessutom har arkivet kontakt med alla

diarieförande enheter/personer inom riksdagsförvaltningen. För upprättandet av en ny diarie- och dossierplan förekommer samarbete med registratörsexpeditionen (juridiska enheten). Av övriga stabsenheter inom AK har man relativt intensiva kontakter med ekonomienheten, enheten för administrativ ledamotsservice och personalenheten, då arkivet har ansvar för och tillgång till arkivlokaler för samtliga dessa. När det gäller lokalfrågan förekommer samarbete med fastighetsenheten inom avdelningen för intern service. Några kontakter med verksamheter inom den egna avdelningen (kunskapsförsörjning) nämns inte. I samband med utställningar har man kontakter med Info, varifrån man även tillhandahåller vissa dokument. I vad som kan beskrivas som arkivets huvuduppgift förekommer samverkan med ansvariga för arkivfrågor på utskottskanslierna och med KK. I mindre utsträckning (streckad pil) har arkivet även kontakt med RIK.

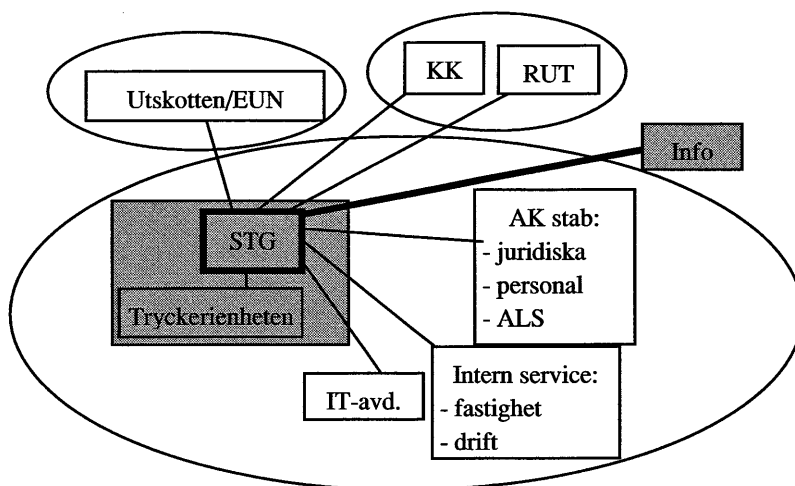
FIGUR 6:3 RIKSDAGENS ARKIV INOM RIKSDAGSBIBLIOTEKET

Lån och information (figur 6:4) lyfter fram kontakter med IT-avdelningen och med RUT; med IT-avdelningen därför att det finns ett mycket nära samarbete i projektet med datakörkort samt i system- och driftfrågor, och med RUT därför att utredningstjänsten är den största låntagaren. Sektionen har även kontakter med Info på flera områden, t.ex. beträffande biblioteksmässan, webbinformation och Internet, kursverksamhet och projektet Det elektroniska biblioteket. Av verksamheterna inom den egna avdelningen (kunskapsförsörjning) förekommer samverkan med EUU i form av gemensam kursverksamhet och, vid behov, hjälp med bemanning av telefonen hos EUU. I frågor som lagring, gallring och samordning har lån och information kontakter med enheten för riksdagstryck.

FIGUR 6:4 LÅN OCH INFORMATION (L&I) INOM RIKSDAGSBIBLIOTEKET

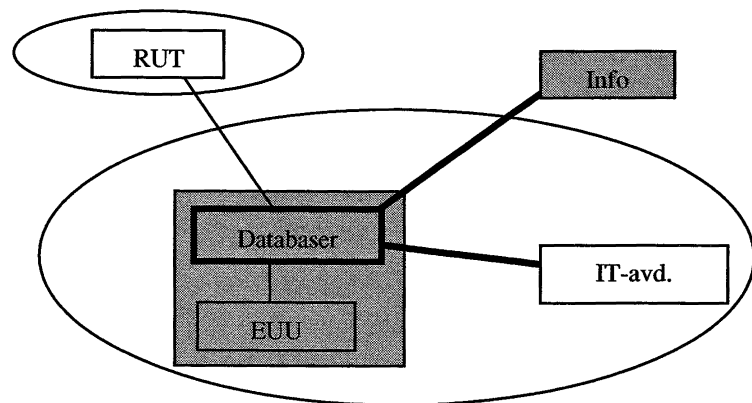
Samlingar, tillväxt, gallring (figur 6:5) har kontakter med flera verksamheter. Särskilt omfattande är de med Info. Tillsammans med Info ger riksdagsarkivarierna ut Fakta om folkvalda och Ledamotsförteckningen. Med Info/BUS finns ett samarbete när det gäller Bok & biblioteksmässan i Göteborg samt vid riksdagens besök ute i landet. Riksdagsarkivarierna kontaktas ofta av Info/PIK med frågor om äldre ledamöter o.d., och av InfoC i samband med utställningsverksamhet.

FIGUR 6:5 SAMLINGAR, TILLVÄXT, GALLRING (STG) INOM RIKSDAGSBIBLIOTEKET

Vidare hämtar biblioteksservice, som återfinns inom sektionen samlingar, tillväxt, gallring, dagligen material på enheten för riksdagstryck. Man har även gemensamma magasinsutrymmen i Kungl. biblioteket, samarbete vad gäller utskick av riksdagshandlingar m.m., marknadsföring osv.; utöver detta nämns inga andra kontakter med verksamheter inom den egna avdelningen (kunskapsförsörjning). Det finns kontakter med IT-avdelningen i samband med utvecklingen av Riksdia och Urx, personregistret (persreg) m.m. Av verksamheterna inom AK förekommer samarbete med registratorsexpeditionen (juridiska enheten) angående Riksdia, fastighetsenheten angående magasinfrågor, Kungl. biblioteket och museifrågan, personalenheten, enheten för administrativ ledamotsservice inför utgivningen av Fakta om folkvalda, samt godsmottagningen inom driftenheten. Samlingar, tillväxt, gallring samverkar också med KK beträffande ledamotsfrågor, protokollsutgivningen och kammarservice. Genom statistikprojektet överlämnar RUT årligen ett tiotal frågor från ledamöter som besvaras av riksdagsarkivarien. Slutligen finns kontakter med utskotten och EU-nämnden i samband med undersökningen av den administrativa utvecklingen under enkammartidens 30 första år, samt i arkivfrågor.

Ansvarig tjänsteman för externa databaser inom Riksdagsbiblioteket (figur 6:6) har omfattande kontakter med Info och med IT-avdelningen. Med Info på grund av intranätets olika delar, sökningar, interna kurser och kursmaterial samt pressklipp via Nyhetssidan, och med IT-avdelningen för drift och utveckling av nyhets/mediebevakningen, utveckling av informationshantering, samarbete kring TV-licenser, nyhetsbrev samt användarstöd kring databaserna. Dessutom tillhandahåller Riksdagsbiblioteket databaser som används av RUT och EUU. Generellt om Riksdagsbibliotekets nyhetsbevakning kan sägas att den utnyttjas av en rad olika verksamheter inom riksdagen.

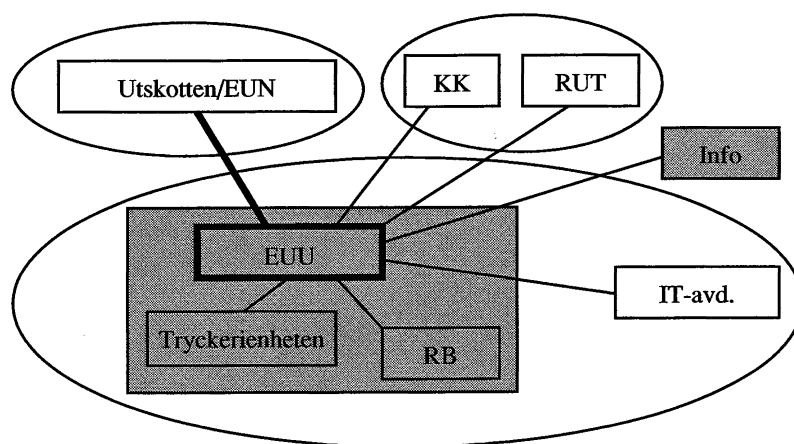

FIGUR 6:6 ANSVARIG INOM RIKSDAGSBIBLIOTEKET FÖR EXTERNA DATABASES

6.1.3 Verksamhetsmässiga samband avseende EU-upplysningen

Bland verksamheter som uppger att de har omfattande kontakter med EUU kan nämnas EU-nämndens kansli. Dessa kontakter sker i form av regelbundna möten och ett kontinuerligt informationsutbyte. Därtill lägger EUU ut material från EU-nämnden på webben samt skriver pressmeddelanden inför och efter EU-nämndens sammanträden. Vidare säger teknikenheten inom IT-avdelningen att man har förhållandevis intensiva kontakter med EUU. Utöver EU-nämndens kansli och teknikenheten uppger ett flertal andra verksamheter att de har kontakt med EUU. Bland dem som uppger att de inte har någon nämnvärd kontakt märks utskottskanslierna (FiU, NU) och stabsenheterna inom AK.

För egen del betonar EUU (figur 6:7) särskilt sina kontakter med EU-nämndens kansli, åt vilket man sköter pressinformationen och publicerar nämndens sammanträdesdokument på webben. Dessutom svarar EUU på frågor från tjänstemän vid utskottskanslierna; de sistnämnda använder sig även av EUU:s databaser i sitt arbete. Härutöver har EUU en mängd kontakter med andra verksamheter inom riksdagsförvaltningen. Med Info finns samverkan beträffande mässor, utställningar, webb och broschyrer; Info/PIK vidarebefordrar frågor som ställts till dem och som handlar om EU. Tillsammans med KK har EUU ett projekt med faktapromemorior på webben och ett projekt med webbanpassning av publiceringsverktyg för EU-dokument. Vidare uppges att RUT använder sig av EUU för information om EU. Av verksamheterna inom den egna avdelningen (kunskapsförsörjning) förekommer samverkan med Riksdagsbiblioteket (RB) och enheten för riksdagstryck. Tillsammans med Riksdagsbiblioteket bedriver man framför allt intern och extern kursverksamhet, och enheten för riksdagstryck står för lagerhållning, beställning och distribution av EUU:s trycksaker. I övrigt inom AK finns kontakter med IT-avdelningen i samband med utveckling av webbsidan.

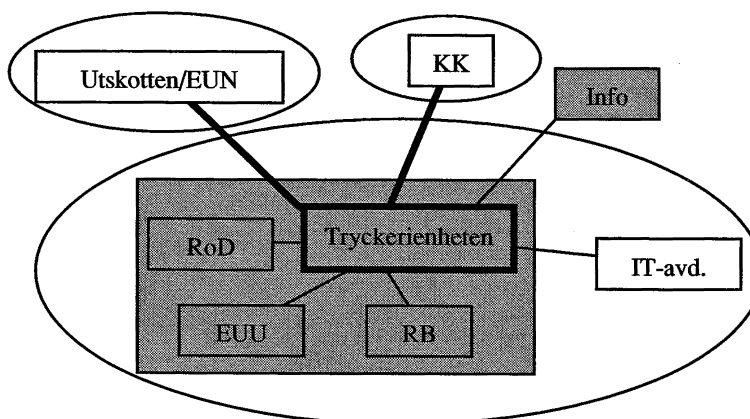

FIGUR 6:7 EU-UPPLYSNINGEN (EUU)

6.1.4 Verksamhetsmässiga samband avseende enheten för riksdagstryck

Som nämnts ovan uppger flera verksamheter att de har mycket kontakt med enheten för riksdagstryck. Bland dessa märks bl.a. utskottskanslierna och KK, Info, delar inom IT-avdelningen och inom Riksdagsbiblioteket.

Enheten för riksdagstryck (figur 6:8) uppger sig ha mer eller mindre omfattande kontakter med flertalet verksamheter inom riksdagen. Mest har man att göra med utskotten och KK. Beträffande utskotten rör det sig om betänkan-
kandeproduktion inklusive textgranskning, utkast till betänkanden, elektroniska original, motioner, gemensam planering gällande trycklov och propositioner. Beträffande KK handlar kontakterna om riksdagstryck, bordläggningslistor, snabbprotokoll, talarlistor, textgranskning och förslag till beslut i utskottsärenden (klämmor). Vidare samverkar enheten med IT-avdelningen om hela produktionsmiljön (mallar etc.). De har även kontakter dels gällande ett gemensamt projekt om kopiatorer, dels i samband med tryck av manualer. Med Info uppger enheten för riksdagstryck att den har kontakter som omfattar skoltryck, riksdagskalendern, faktablad och förlagsprodukter. Man ger även trycklov för riksdagstrycket på riksdagens webbplats samt har kontakter med InfoC. Inom den egna avdelningen (kunskapsförsörjning) producerar, distribuerar och textgranskar enheten för riksdagstryck diverse tryckt material åt EUU. Med Riksdagsbiblioteket (RB) finns liknande kontakter när det gäller registerdelen för det bundna riksdagstrycket, volym G. Dessutom har man kontakter med biblioteket i frågor som rör arkiv och lagerhållning av vissa produkter som biblioteket har producerat. Som en av få verksamheter har enheten för riksdagstryck kontakter med tidningen RoD genom att enheten tillhandahåller textgranskning. Med övriga verksamheter inom AK samt RUT och RIK uppges kontakterna vara begränsade.

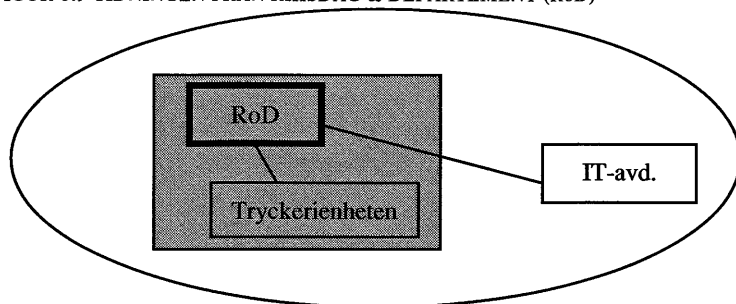
FIGUR 6:8 ENHETEN FÖR RIKSDAGSTRYCK

6.1.5 Verksamhetsmässiga samband avseende tidningen Från Riksdag & Departement

Inte någon verksamhet uppger att man har omfattande kontakter med tidningen RoD. Mest kontakt verkar ändå IT-avdelningen ha i form av teknikstöd till tidningen. Ekonomienheten inom AK uppger att den har vissa gemensamma administrativa system med RoD. Dessutom hjälper, som framgått ovan, enheten för riksdagstryck till med textgranskning.

Tidningen RoD:s (figur 6:9) egen beskrivning av sina kontakter med övriga verksamheter inom riksdagsförvaltningen är i stort sett densamma som övriga verksamheters beskrivning. Redaktionen uppger att man har kontakter med IT-avdelningen och enheten för riksdagstryck; av dessa ligger den senare i samma avdelning som tidningen (kunskapsförsörjning). I övrigt finns inga nämnvärda kontakter med verksamheter vare sig inom den egna avdelningen, inom övriga AK eller i den övriga riksdagsförvaltningen.

FIGUR 6:9 TIDNINGEN FRÅN RIKSDAG & DEPARTEMENT (RoD)

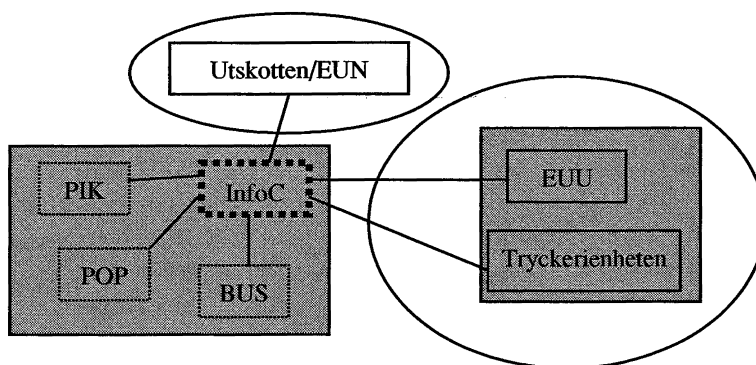

6.1.6 Verksamhetsmässiga samband avseende informationsenheten

När det gäller andra verksamheters bedömning av egna kontakter med Info kan konstateras att nästan samtliga verksamheter inom riksdagsförvaltningen uppger att de har mer eller mindre omfattande kontakt med Info. Mest kontakt tycks IT-avdelningen ha; samtliga enheter inom IT-avdelningen uppger att de har mycket kontakt och samverkan med Info. Kontakterna gäller framför allt Helgonät och riksdagens webbplats. Bland övriga som uppger att de har kontakter med Info kan nämnas Riksdagsbiblioteket, EUU och enheten för riksdagstryck (se ovan). Även utskottskanslierna och framför allt KK uppger att de har kontakter med Info.

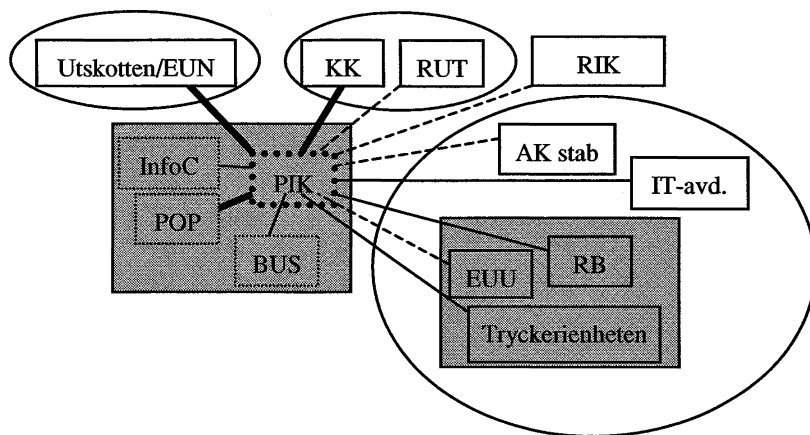
Infocentrum (figur 6:10) uppger att man har relativt få kontakter med övriga verksamheter inom riksdagsförvaltningen. Viss samverkan finns med övriga tre sektioner inom enheten. Till följd av att frågor ställs från allmänheten till InfoC förekommer en del kontakter med EUU. I övrigt när det gäller avdelningen för kunskapsförsörjning inom AK levererar enheten för riksdagstryck riksdagstrycket i tryckt form och broschyrer, tar emot telefonbe-

ställningar och står för reprohjälp. Med utskottens och EU-nämndens kanslier finns vissa kontakter i samband med ärendefrågor.

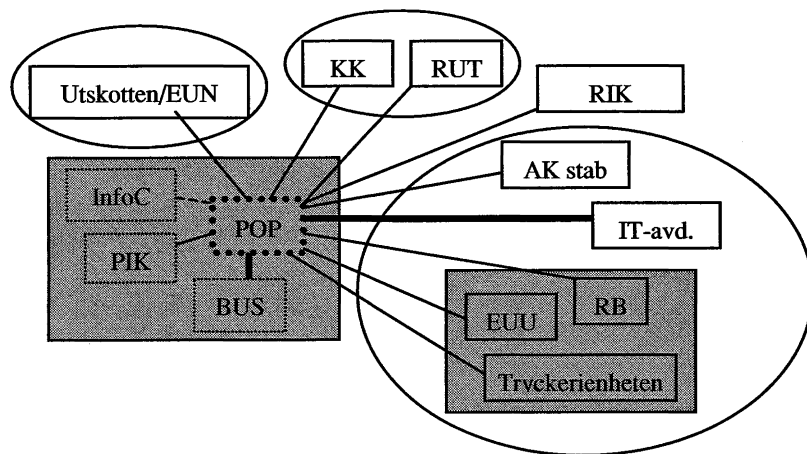
FIGUR 6:10 INFOCENTRUM (InfoC) INOM INFORMATIONSENHETEN

Press och informationskansliet (figur 6:11) uppger att man har kontakter med övriga sektioner inom den egna enheten, särskilt med webbredaktionen (POP). Sektionen bedömer att det finns mycket nära samverkan med KK och utskottskanslierna – däremot inte så mycket med EU-nämndens kansli eftersom dess pressmeddelanden produceras av EUU. Till viss del har PIK kontakter med RUT och RIK. Vad beträffar avdelningen för kunskapsförsörjning har PIK kontakt med enheten för riksdagstryck i samband med produktionen av riksdagskalendern, och för information om gamla ärenden använder man sig av Riksdagsbibliotekets tjänster. I mindre utsträckning förekommer också kontakt med EUU. Vidare anser PIK att man har ett stort beroende av IT-avdelningen i tekniska frågor, men fasta kontakter förekommer inte. I enstaka fall har PIK också kontakter med AK.

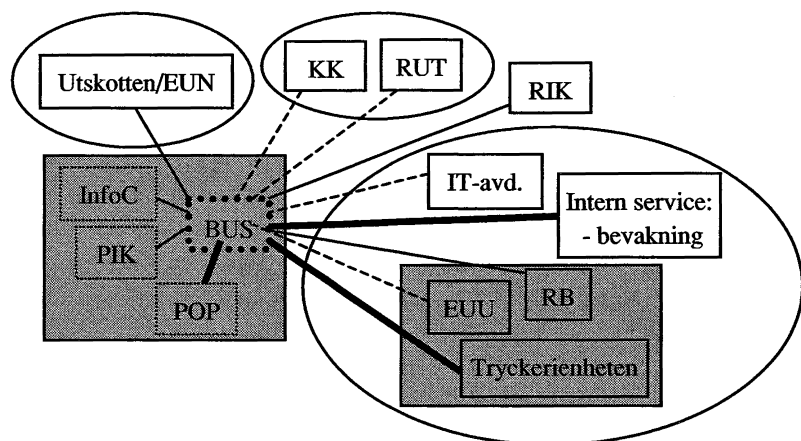
FIGUR 6:11 PRESS- OCH INFORMATIONSKANSLIET (PIK) INOM INFORMATIONSENHETEN

Produktion och publicering (figur 6:12) uppger att man har kontakt med alla sektioner inom Info, speciellt med BUS och något mindre beträffande InfoC. Mest samverkan i tid räknat har POP med IT-avdelningen. Framför allt handlar detta om riksdagens webbplats och Helgonät. Med KK, RUT och AK har POP kontakter i fråga om Helgonät. Vidare samverkar POP med KK och utskottskanslierna när det gäller Beslut i korthet m.m. Från RIK får man underlag för produktion av tryckt material. Av verksamheterna inom avdelningen för kunskapsförsörjning har POP kontakter angående webbplatsen med Riksdagsbiblioteket och EUU; i det sistnämnda fallet handlar det också om rent informationsutbyte. Kontakter förekommer även mellan POP och enheten för riksdagstryck när det gäller viss trycksaksproduktion.

FIGUR 6:12 PRODUKTION OCH PUBLICERING (POP) INOM INFORMATIONSENHETEN

Besök och utbildning uppger att man har täta kontakter med bevakningsenheten (avdelningen för intern service) (figur 6:13). Beträffande verksamheterna inom avdelningen för kunskapsförsörjning finns ett nära samarbete med enheten för riksdagstryck som bl.a. ombesörjer sektionens utskick. Man medverkar också i Riksdagsbibliotekets kursverksamhet, och det förekommer ett visst utbyte av erfarenheter med biblioteket. Med EUU förekommer kontakter emellanåt. I samband med att nytt material tas fram fungerar utskottens och EU-nämndens kanslier som bollplank. Info/BUS medverkar även vid konferenser i utskottens regi. Med RIK har sektionen ett ökande samarbete som omfattar konferenser, översättningar och besöksverksamhet. I liten utsträckning har man även kontakter med KK, RUT och IT-avdelningen.

FIGUR 6:13 BESÖK OCH UTBILDNING (BUS) INOM INFORMATIONSENHETEN

6.1.7 Verksamhetsmässiga samband avseende övriga verksamheter

Administrativa kontorets stabsenheter har kontakter med olika verksamheter inom riksdagsförvaltningen. Generellt sett förekommer viss samverkan med Info, t.ex. med Info/POP beträffande Helgonät. Inom AK:s organisation uppger flera av stabsenheterna att de har kontakter med IT-avdelningen i samband med utarbetande av olika datasystem för den egna verksamheten. Vidare förekommer vissa kontakter med bl.a. enheten för riksdagstryck och, utanför AK, med RUT.

IT-avdelningen har omfattande kontakter med flertalet verksamheter inom riksdagsförvaltningen. KK samt utskottens och EU-nämndens kanslier är mycket viktiga kunder för IT-avdelningen eftersom de utgör centrum i beslutsprocessen. Kontakter förekommer inom bl.a. URIS-projektet. Vidare uppger man att det förekommer kontakter med RUT (framför allt budgetkontoret) och RIK. Med Info, i synnerhet POP, har IT-avdelningen omfattande kontakter om framför allt Helgonät men även om webbplatsen. Inom AK har

man kontakter med i stort sett samtliga verksamheter. Särskilt omfattande är dessa med Riksdagsbiblioteket och enheten för riksdagstryck.

Avdelningen för intern service samverkar mest med verksamheter utanför AK. Här kan nämnas utskottens och EU-nämndens kanslier, KK, Info och i stor utsträckning RIK.

Utskottens och EU-nämndens kanslier har framföra allt kontakt med verksamheter utanför AK, såsom KK, RUT och Info. Inom AK förekommer kontakt med enheten för riksdagstryck. EU-nämndens kansli nämner härvidlag också EUU och Riksdagsbiblioteket.

Kammarkansliet uppger att man har mycket kontakt med utskottens och EU-nämndens kansli och RIK. Man har även kontakter med RUT och Info/PIK. Av verksamheterna inom AK har man daglig kontakt med enheten för riksdagstryck beträffande leveranser av betänkanden o.d. Det kan även nämnas att KK har viss kontakt med enheten för administrativ ledamotsservice.

Utredningstjänsten uppger att man får vissa uppdrag från KK och RIK. Man lånar ut personal motsvarande en tjänst till utskotten för uppdrag om uppföljning och utvärdering; utskottskanslierna är även en viktig informationskälla. Inom AK har RUT kontakter med framför allt Riksdagsbiblioteket, men även med EUU, AK:s stabsenheter angående personal, ekonomi, vissa utredningsuppgifter, introduktioner och projektledning, samt IT-avdelningen.

Internationella kansliet har ständiga kontakter med utskottens och EU-nämndens kanslier. I samband med riksdagens öppnande och olika evenemang har man kontakter med KK och vid visningar av riksdagen med Info. Inom AK har man mycket kontakt med avdelningen för intern service i fråga om säkerhetsfrågor. Dessutom producerar enheten för riksdagstryck trycksaker, t.ex. program, för utgående delegationer, gästande delegationer och konferenser.

6.2 Förbättringar av verksamhetsmässiga samband

Här behandlas eventuella oklarheter i gränsdragningen, vad gäller t.ex. ansvarsfördelningen eller att målgrupperna är sammanfallande, mellan olika verksamheter samt möjligheter att förbättra samverkan inom riksdagsförvaltningen.

6.2.1 Generellt om förbättringar av verksamhetsmässiga samband inom riksdagsförvaltningen

Överlag är det få verksamheter inom riksdagsförvaltningen som uttrycker att det finns oklarheter i relation till andra verksamheter inom förvaltningen. Den verksamhet som ändå flest anser att det finns oklarhet i relation till är Info. Många föreslår också förändringar för att förbättra och utveckla sin samverkan med Info. Många ger även förslag på hur samverkan skall kunna förbättras med EUU, IT-avdelningen och utskottskanslierna.

6.2.2 Förbättringar av verksamhetsmässiga samband avseende Riksdagsbiblioteket

När det gäller andra verksamheters bedömning av sin samverkan med Riksdagsbiblioteket kan konstateras att knappast någon uppger att det finns oklarheter härvidlag. Däremot uppger ett antal att det finns möjligheter till förbättringar. Till största delen återfinns dessa inom Info. Flera sektioner efterlyser mer kontakt med biblioteket och bättre kunskap om dess verksamhet, t.ex. beträffande databaserna. Juridiska enheten inom AK ser möjligheter till effektivitetsvinster genom mer samverkan med Riksdagsbiblioteket.

Indexering och registerproduktion uppger att det finns vissa oklarheter i relation till Info och till KK. I båda fallen handlar det om oklarheter beträffande databaser som innehåller officiella riksdagsdokument (riksdagstrycket): Vem skall ha kontroll över databaserna, och vem skall rätta eventuella fel i dem? Vidare finns viss osäkerhet i ansvarsfrågan mellan å ena sidan indexering och registrering och å andra sidan enheten för riksdagstryck beträffande volym G i riksdagstrycket: Är det den egna sektionen eller enheten för riksdagstryck som skall svara för originalframställning och tryck av denna?

Förvärv och katalogisering anser att det finns vissa oklarheter i förhållande till RUT. I dag vill RUT ha snabbare svar i fråga om internationella organisationer och EU. Ett alternativ vore att frågorna gick direkt till biblioteket.

Riksdagens arkiv har en bra relation till IT-avdelningen, men uppger att kund/konsultrelationen känns svår. Man önskar även närmare samarbete med AK beträffande arkiv och diarieföring.

Lån och information upplever vissa oklarheter i förhållande till Info, EUU och RUT. I relation till Info finns vissa oklarheter i fråga om externa kontakter, och man önskar mer samarbete om både externa och interna kurser. Samarbetet med EUU anses fungera bra, men det finns en viss överlappning mellan verksamheterna. Här efterfrågas kompetensutveckling och mer informationsutbyte. Också med RUT fungerar samarbetet bra, men i samband med frågor från ledamöter och tjänstemän finns vissa oklarheter. Var går gränsen för bibliotekets svar på frågor som kommer utifrån respektive från interna frågeställare?

Samlingar, tillväxt, gallring menar att det borde gå att göra effektivitetsvinster i samarbetet mellan riksdagsarkivarien, webbredaktionen (Info/POP) och KK när det gäller persreg. Som det fungerar nu registreras samma uppgifter av tre olika arbetslag. Riksdagsarkivarien tror att det finns fler exempel i verksamheten där dubbel- och trippelregistreringar görs.

Ansvarig tjänsteman för externa databaser inom Riksdagsbiblioteket uppger att samarbetet kan utvecklas ytterligare när det gäller intranätets olika delar, sökning, interna kurser och kursmaterial, samt pressklippen via Nyhets- sidan (Info).

6.2.3 Förbättringar av verksamhetsmässiga samband avseende EU-upplysningen

Ett antal verksamheter inom riksdagsförvaltningen uppger att det finns oklarheter mellan den egna verksamheten och EUU:s verksamhet, och/eller anser att man skulle kunna förbättra samarbetet med EUU. EU-nämndens kansli har goda kontakter med EUU och föreslår att EU-nämndens och EUU:s bibliotek slås samman, och att EUU eventuellt flyttar sin verksamhet till Riksdagshuset östra. KK har i dag knappt några kontakter med EUU, utan efterfrågar mer gränssytor i form av t.ex. webbinformation och undvikande av dubbelregistrering av handlingar med EU-anknytning. RUT anser att deras resurser skulle kunna utnyttjas betydligt mer av EUU; 2001 hade RUT endast 60 uppdrag med EU-anknytning. InfoC efterfrågar mer samverkan med EUU och menar bl.a. att det vore bra om någon från EUU deltog i verksamheten vid InfoC och att man fick mer regelbunden information från dem. Även andra sektioner inom Info anser att EUU i större utsträckning borde integreras i riksdagsförvaltningen, och att det borde finnas större utbyte av information mellan dem och EUU. En åsikt är att det endast borde finnas ett 020-nummer för den som söker information, inte som i dag två. Inom IT-avdelningen uppger vissa att det i dag finns mycket och goda kontakter med EUU. En nackdel uppges dock vara att EUU köper IT-lösningar externt, vilket gör det svårare att uppnå synergieffekter inom IT-området. Inom Riksdagsbiblioteket önskar sektionen Lån och information mer kompetensutveckling och mer informationsutbyte med EUU (se ovan). Slutligen uppger enheten för riksdagstryck att det skulle vara möjligt att samordna verksamheten med EUU genom att flytta de delar inom EUU som sysslar med produktion till enheten för riksdagstryck.

När EUU bedömer sin relation till andra verksamheter inom riksdagsförvaltningen uppger man att det finns vissa oklarheter mellan den egna verksamheten och Infos. Uppfattningarna om vad man skall informera om går delvis isär. EUU har ett bredare informationsuppdrag. I det ligger att ge allmänheten partipolitiskt neutral information om EU, verksamheten i EU:s institutioner och om Sveriges medlemskap i EU. Riksdagens EU-arbete är bara en mindre del i EUU:s verksamhet. EUU anser att samarbetet med Info skulle kunna utvecklas beträffande webbplatsen, eventuellt genom tillsättande av en gemensam arbetsgrupp för policyfrågor om t.ex. webbplatsens utseende. Man skulle också kunna utveckla samarbetet med Info/BUS beträffande EU-information. Med RUT anser EUU att man borde kunna samordna underlagen till ledamöterna bättre. RUT skulle i större utsträckning kunna utnyttja material som EUU producerar, och vice versa. Slutligen önskar EUU bättre kunskap om vad de kan göra för att hjälpa utskottskanslierna. Som det fungerar i dag finns risk för dubbelarbete.

6.2.4 Förbättringar av verksamhetsmässiga samband avseende enheten för riksdagstryck

Knappast någon verksamhet inom riksdagsförvaltningen uppger att det finns oklarheter mellan den egna verksamheten och enheten för riksdagstryck. Inom Riksdagsbiblioteket råder dock en viss tveksamhet om var ansvaret för arbetet med originalframställning och tryck av volym G i riksdagstrycket ligger: Faller detta på indexerings och registrering inom Riksdagsbiblioteket eller på enheten för riksdagstryck? Samtidigt uttrycker flera verksamheter önskemål om att förbättra samverkan med enheten för riksdagstryck. Ut-skottskanslierna (FiU) tycker att deras ökade ansvar för betänkandena innebär mycket extraarbete, vilket tynger verksamheten. Inom Info anser InfoC att man borde ha gemensamt ekonomiredovisningssystem och system för redovisning av lager, fakturering etc. med enheten för riksdagstryck. Inom IT-avdelningen finns önskemål om en bättre definition av den IT-utveckling som enheten för riksdagstryck behöver. I en del fall, t.ex. adressdatabasen, har enheten för riksdagstryck köpt externa system på egen hand.

Enheten för riksdagstryck anser å sin sida att det finns vissa oklarheter i förhållande till Info. Oklarheterna gäller produktion (format), marknadsföring, prissättning av tryckt material och lagerhållning. Ett förslag på hur verksamheten skulle kunna förbättras vore att flytta dem som arbetar med produktion på Info till enheten; detsamma gäller dem som arbetar med produktion på EUU. Enheten för riksdagstryck och Info bör också bli bättre på att samordna lagerhållningen. Slutligen anser enheten att samordningen med tidningen RoD kan bli bättre avseende marknadsföringen av tidningen.

6.2.5 Förbättringar av verksamhetsmässiga samband avseende tidningen Från Riksdag & Departement

Inte någon verksamhet ger uttryck för att det finns några oklarheter i relationen med tidningen RoD. Info/BUS uppger dock vissa möjligheter till samarbete beträffande skribenter. Sådana diskussioner har också förts, men än så länge utan resultat. Enheten för riksdagstryck anser att samordningen med tidningen RoD kan bli bättre avseende marknadsföringen av tidningen (se ovan). Inom Riksdagsbiblioteket anser man att RoD borde använda sig av riksdagens ämnesordsregister i stället för av ett eget; uppbyggnaden av ett register skulle kunna vara ett framtida samarbetsområde.

Tidningsredaktionen nämner i stort sett inga oklarheter eller möjligheter till förbättringar av verksamheten. Förhållandet till IT-avdelningen beskrivs som bra, men det skulle kunna utvecklas. Vissa problem har förekommit som varit kopplade till Internettidningens format (HTML vs Notes).

6.2.6 Förbättringar av verksamhetsmässiga samband avseende informationsenheten

I förhållande till Info uppger flera verksamheter inom riksdagsförvaltningen att det både finns oklarheter och möjligheter till bättre samverkan. Inom ut-

skottskanslierna (NU) finns en viss osäkerhet om vem som är ansvarig – kansliet eller Info – för att information från utskott kommer ut till allmänheten och medierna. Man önskar också ett mer journalistiskt arbetssätt hos Info (NU), och underlagen till pressmeddelanden skulle kunna bli bättre (FiU). Utskottskanslierna (FiU) anser även att informationen inför utskottsutfrågningar borde samordnas bättre. Inför utskottsutfrågningar vill Info gå ut med information via annonser i dagspress och via webben och Kalendariet. Samordningen av denna information är i dag bristfällig. Vid t.ex. ändringar av tider kan inaktuell information ligga kvar, och utskottskansliet måste ta många kontakter för att få till stånd korrigeringar. EU-nämndens kansli menar också att det finns problem med kalendern; det är oklart vem som har ansvar för denna.

Förvaltningschefen uppger att det finns vissa oklarheter i förhållande till Info. Ett exempel är gränssnittet mellan Info och IT-avdelningen när det gäller webbverksamheten. När det gäller personalinformation från AK finns i dag vissa problem att gå via Info. Tidningen Mitt i Strömmen fungerar som ett fristående organ. Ett alternativ vore dock att i större utsträckning än i dag gå ut med personalinformation via Helgonät. Vidare menar förvaltningschefen att det råder viss oklarhet mellan Info och Riksdagsbiblioteket beträffande riksdagens kursverksamhet. Av stabsenheterna inom AK efterlyser flera mer samverkan med Info. Bland annat önskar personalenheten ytterligare hjälp med texter etc. Avdelningen för intern service anser att det vore möjligt att samverka bättre genom att vissa av Infos förråd förs till serviceenheten inom avdelningen. Inom IT-avdelningen är uppfattningen att samverkan med Info borde bli bättre. I förhållande till Info/POP kan utvecklingsarbetet av riksdagens webbplats förbättras mycket; i dag bedrivs ett delvis parallellt utvecklingsarbete. Det finns även vissa oklarheter om vem som äger och ansvarar för vad beträffande Helgonät. EUU anser att det finns oklarheter mellan Infos verksamhet och den egna verksamheten, bl.a. grundat på respektive verksamhets olika informationsuppdrag (se ovan). Även enheten för riksdagstryck och flera sektioner inom Riksdagsbiblioteket anser att det finns oklarheter mellan dem och Info, och att verksamheterna borde kunna samordnas bättre (se ovan).

Informationschefen anser att det finns en del oklarheter i förhållande till EUU, t.ex. beträffande samarbetet om skolbroschyrer, riksdagens webbplats och Helgonät. Med IT-avdelningen har Info i dag ett omfattande samarbete, inte minst beträffande framtidsfrågor. I samband med oplanerad verksamhet skulle samarbetet kunna utvecklas och förbättras. Det finns slutligen en önskan om allmänt ökad förståelse inom riksdagsförvaltningen för Infos uppdrag, vilket fordrar ett öppet förhållningssätt till såväl intern som extern information.

Infocentrum uppger flera möjligheter till bättre samverkan med olika verksamheter inom riksdagsförvaltningen. Av utskottskanslierna önskas mer information i rätt tid. Informationsmässigt arbetar utskottskanslierna väldigt olika, och det är svårt för InfoC att skaffa information om ärendeläget. Inom

Info borde samverka med framför allt PIK och POP kunna utvecklas beträffande svar på samhällsfrågor från allmänheten, grafiska arbeten och gruppbesök; det finns en generell önskan inom InfoC att bli mer integrerad i Infos övriga verksamhet. I förhållande till EUU råder oklarhet när det gäller hur långt man kan gå i svaren till allmänheten. Det skulle därför vara bra om någon från EUU deltog i verksamheten vid InfoC, och man skulle också vilja ha mer regelbunden information från EUU. I förlängningen kan ligga en integration mellan EUU och Info, vilket skulle främja samarbetet mellan framför allt InfoC, Info/PIK och EUU. Vidare uppger InfoC att man inte har mycket kontakt med Riksdagsbiblioteket samtidigt som det finns viss överlappning av verksamheterna. Det vore önskvärt att personalen i biblioteket var mer insatt i InfoC:s verksamhet och hade kännedom om produkter och utställningar. Det finns önskemål om gemensamt ekonomiredovisningssystem och system för redovisning av lager, fakturering etc. med enheten för riksdagstryck

Press och informationskansliet uppger flera möjligheter till bättre samverkan med olika verksamheter inom riksdagsförvaltningen. Man önskar bättre kontakter med såväl utskottskanslierna som KK för att därigenom skaffa sig en bättre beredskap inför kända, kommande frågor. När det gäller relationen till RUT anser PIK att man ibland får svara på frågor som lika gärna skulle kunna gå till RUT. Bland dem som vänder sig till PIK i sådana ärenden finns bl.a. andra parlament. Vidare saknas tillräcklig kunskap om innehållet i Riksdagsbibliotekets databaser. Fler och regelbundna träffar, inklusive tekniska sådana, vore därför önskvärda. Mot bakgrund av att många riksdagsbeslut i dag har en EU-aspekt borde det enligt PIK endast finnas ett 020-nummer för den som söker information i stället för, som i dag, två olika (EUU:s och PIK:s). PIK hänvisar endast till EUU i "svåra" fall och om man har ont om tid. Samtidigt upplever PIK vissa svårigheter med att hålla sig ajour med aktuella ärenden som har anknytning till EU. Ett mer omfattande kunskapsutbyte och fler löpande kontakter med EUU vore därför önskvärt. En strikt tillämpning av informationspolicyn vore bättre och skulle underlätta samverkan mellan PIK och EUU.

Produktion och publicering anser att den interna informationsverksamheten kan göras bättre inom flera verksamheter inom riksdagsförvaltningen. Ansvaret för intern information – att producera och publicera den – bör vara mer delegerat än i dag, även om POP också i framtiden bör ha ansvaret för helheten i Helgonät. Man anser även att arbetet inom Info med Beslut i kort-het (POP) och pressmeddelanden (PIK) borde kunna samordnas. I förhållande till IT-avdelningen finns vissa oklarheter när det gäller utvecklingsarbetet.

Besök och utbildning anser att det finns möjligheter att förbättra samverkan med flera verksamheter inom riksdagsförvaltningen. Förhållandet till RIK borde kunna bli bättre beträffande mottagande av studiebesök. I dag lägger RIK över för mycket på Info/BUS. Det finns behov av bättre kontakt med AK i säkerhetsfrågor (avdelningen för intern service). Som det fungerar råder vissa oklarheter och Info/BUS får ta på sig mer ansvar än vad som bör ligga

på sektionen. Internt inom Info skulle samverkan mellan å ena sidan BUS och å andra sidan PIK och POP kunna bli bättre. Relationen till EUU borde kunna utvecklas, t.ex. i form av medverkan vid olika mässor. När det gäller Riksdagsbiblioteket har funnits brist på samverkan beträffande kursverksamheten. Man har tidigare talat om ett gemensamt kurssekretariat, men tack vare bra datarutiner uppges samverkan på det området numera fungera bättre. Slutligen uppger Info/BUS att man har fört diskussioner om samarbete med tidningen RoD beträffande gemensamma skribenter, men dessa har än så länge varit resultatlösa.

6.2.7 Förbättringar av verksamhetsmässiga samband avseende övriga verksamheter

Administrativa kontorets stabsenheter önskar mer samverkan med Info. Informationsutbytet med KK skulle kunna förbättras. Samarbetet med RUT fungerar bra, men uppfattningen finns att RUT i den nya organisationen befinner sig långt borta från AK. Vissa av AK:s stabsenheter upplever att de är avskärmade från övriga verksamheter, och att kontakten med riksdagsdirektören borde vara mer direkt. Flera önskar mer kontakt med IT-avdelningen.

IT-avdelningen efterlyser systemansvariga ute i verksamheten, vilket skulle medföra att ansvarsfördelningen blev tydligare. Över huvud taget bör dialogen mellan IT-avdelningen och övriga verksamheter inom riksdagsförvaltningen bli bättre. I relationen till olika verksamheter anser man att kontakterna med Info/POP inte är tillfredsställande utan måste bli bättre. För närvarande finns två spår i utvecklingsarbetet med riksdagens webbplats, ett som drivs av IT-avdelningen och ett som drivs av Info. Det råder även viss oklarhet över vem som ansvarar för vad när det gäller Helgonät; detta måste tydliggöras. Vidare måste IT och beslutsprocessen integreras, vilket främst berör relationen till utskottskanslierna och KK. Den nuvarande organisationen fungerar inte i detta avseende. Till exempel blir IT-avdelningen aldrig inbjuden till kanslichefsmötena. Bland utskottskanslierna saknas på många håll intresse för IT-frågor. Inom AK anser IT-avdelningen att IT-utvecklingen inom enheten för riksdagstryck bör samordnas bättre med övriga riksdagsförvaltningen.

Avdelningen för intern service önskar bättre samverkan med Info genom att vissa förråd förs från Info till serviceenheten. Man önskar även mer information från utskotten. Samordningsfunktionen på utskottssidan anses fungera bra, men den skulle kunna bli bättre.

Utskottens och EU-nämndens kanslier menar att det finns viss oklarhet mellan dem och Info när det gäller vem som ansvarar för att föra ut information; detta gäller i mindre utsträckning EU-nämndens kansli som har ett omfattande samarbete med EUU i detta avseende. Samordningen inom Info av den information olika sektioner går ut med borde bli bättre. Man efterlyser också ett mer journalistiskt arbetssätt från Info. I relation till KK vill EU-nämndens kansli ha bättre koordinering av statsrådets engagemang i kammaren och EU-nämnden. Man önskar även förbättra kontakten med såväl RIK

beträffande EU-frågor, t.ex. genom ”delning” av talunderlag som produceras av RIK, som utskotten. I det sistnämnda fallet skulle man vilja ta del av utskottens återrapportering till kammaren.

Kammarkansliet vill ha en bättre samverkan med EUU. I dag har KK och EUU inga nämnvärda kontakter. Enligt KK bör man skapa mer av gränsytor och integrering av verksamheterna, och man bör verka för att undvika dubbel registrering av handlingar med EU-anknytning.

Utredningstjänsten anser att det finns viss oklarhet mellan den egna verksamheten och EUU:s verksamhet. En ledamot kan i dag vända sig till både RUT och EUU för att få EU-information. Man anser att EUU skulle kunna utnyttja RUT:s tjänster betydligt mer än vad som i dag är fallet.

Internationella kansliet anser att man har en mellanställning i EU-frågor. Vid diskussioner i EU-beredningen om inbjudningar till olika aktiviteter går information från talmannen till RIK, tillbaka till talmannen och hamnar där efter ibland i ett utskott.

6.3 Sammanfattning

Det finns betydande skillnader beträffande verksamhetsmässiga samband inom riksdagsförvaltningen. Enheten för riksdagstryck och IT-avdelningen, samt i viss mån även utskottens och EU-nämndens kanslier, kännetecknas av omfattande kontakter med ett stort antal verksamheter. Andra har endast få verksamhetsmässiga samband med den övriga förvaltningen. Här märks särskilt tidningen RoD. Som regel uppges att det inte finns några större oklarheter mellan den egna verksamheten och övriga verksamheter. Ett undantag härvidlag är Info, till vilken flera verksamheter anser att det finns oklarheter, och många föreslår också hur den egna relationen till Info skulle kunna förbättras.

Riksdagsbibliotekets sektioner eller motsvarande har vid en samlad bedömning mycket kontakt med dels utskottskanslierna och KK, dels kunskapsförsörjande verksamheter såsom RUT, Info och EUU; av dessa tre ligger i dag endast den sistnämnda i samma avdelning (kunskapsförsörjning) som Riksdagsbiblioteket. Inom den egna avdelningen har man jämförelsevis även mycket kontakt med enheten för riksdagstryck. I övrigt inom AK har Riksdagsbiblioteket mycket kontakt med IT-avdelningen. Med avdelningen för intern service och AK:s stabsenheter är kontakterna mindre. Enligt andra verksamheters bedömning finns knappast några oklarheter alls i deras samverkan med Riksdagsbiblioteket, medan några sektioner inom biblioteket uppger att det finns vissa oklarheter i förhållande till andra verksamheter. I flera fall har de intervjuade inom biblioteket lämnat förslag till förbättringar av samverkan med främst Info.

EUU:s kontaktmönster påminner om Riksdagsbibliotekets. Man har kontakt med dels KK och utskottskanslierna, dels informations- och kunskapsförsörjande verksamheter såsom RUT, Info och Riksdagsbiblioteket. Förutom den sistnämnda inskränker sig EUU:s kontakter inom AK till enheten för

riksdagstryck och IT-avdelningen. I intervjuerna har framförts att det finns vissa oklarheter av de verksamhetsmässiga sambanden mellan EUU och Info. I flera fall har förslag framförts om hur samverkan skulle kunna bli bättre.

Enheten för riksdagstryck lyfter särskilt fram kontakter med utskottskanslierna och KK. Man har även kontakt med bl.a. informations- och kunskapsförsörjande verksamheter såsom RoD, EUU, Riksdagsbiblioteket och Info; av dessa ligger i dag de tre förstnämnda inom samma avdelning (kunskapsförsörjning) som enheten för riksdagstryck. Inom AK i övrigt har enheten för riksdagstryck kontakt med IT-avdelningen. Övriga verksamheter har i mycket få fall anmält att det finns oklarheter i förhållande till enheten för riksdagstryck. Intervjuade inom enheten anser att det finns vissa oklarheter i förhållande till framför allt Info.

Tidningen RoD förefaller endast ha nämnvärd kontakt med enheten för riksdagstryck inom den egna avdelningen (kunskapsförsörjning) och med IT-avdelningen inom övriga AK. Inga oklarheter i relationerna mellan tidningen och övriga verksamheter har rapporterats i intervjuerna. Några få exempel på möjliga förbättringar har framkommit.

Infos sektioner har främst kontakt med dels utskottskanslierna och KK, dels vissa kunskapsförsörjande verksamheter, framför allt Riksdagsbiblioteket men även enheten för riksdagstryck. I övrigt framgår av undersökningen att InfoC har mindre omfattande kontakter än övriga sektioner inom Info, såväl beträffande kontakter inom den egna enheten som beträffande kontakter med övriga verksamheter inom riksdagsförvaltningen. Flera verksamheter inom större delen av riksdagsförvaltningen har i intervjuerna uppgivit att det finns oklarheter, men också möjligheter till bättre samverkan, i relationen till Info.

När det gäller de verksamheter som står i centrum för denna utredning, dvs. Info och verksamheterna inom avdelningen för kunskapsförsörjning, och deras samarbete med näraliggande verksamheter, främst IT, kan konstateras att Info, EUU och tidningen RoD har tagit upp aspekter på relationen till IT-avdelningen. IT-avdelningen har också framfört önskemål om bättre samverkan med specifikt Info, men även mer allmänt med verksamheter inom riksdagsförvaltningen. Bland annat efterlyser IT-avdelningen systemansvariga ute i verksamheterna.

Det framgår av undersökningen att enheterna inom avdelningen för kunskapsförsörjning har förhållandevis få kontakter med övriga verksamheter inom AK, med undantag för IT-avdelningen. Såväl Info som de kunskapsförsörjande verksamheterna har framför allt verksamhetsmässiga samband med dels utskottskanslierna och KK, dels varandra.

7 Uppfattningar om riksdagsförvaltningens organisation

7.1 Den nuvarande organisationens ändamålsenlighet

Här behandlas hur de intervjuade ser på den egna verksamhetens organisatoriska placering inom riksdagsförvaltningen i förhållande till riksdagens övergripande uppgifter, enhetens uppgifter, externa målgrupper respektive interna målgrupper.

7.1.1 Generell bild av den egna verksamhetens organisatoriska placering

Det finns klara skillnader mellan hur olika verksamheter inom riksdagsförvaltningen uppfattar sin egen organisatoriska placering (frågan ställdes inte till utskottskanslierna och KK). Ett påfallande tydligt mönster är att ju närmare riksdagsdirektören den egna verksamheten är placerad organisatoriskt, desto mer nöjd är man med sin organisatoriska placering. Följdenligt är RUT, RIK och Info helt nöjda. Detsamma gäller AK:s ledning och vissa stabsenheter direkt under förvaltningschefen. Från avdelningsnivån inom AK och nedåt tenderar missnöjet med den egna verksamhetens organisatoriska placering att tillta.

7.1.2 Riksdagsbibliotekets uppfattning om sin organisatoriska placering

Inom Riksdagsbiblioteket anser man att bibliotekets organisatoriska placering under AK är mindre bra; enligt bibliotekschefen får enhetens frågor inte tillräckligt stort genomslag på ledningsnivå. Man anser att enheter som har nytta av biblioteket bör höra ihop organisatoriskt.

7.1.3 EU-upplysningens uppfattning om sin organisatoriska placering

EUU är nöjd med att tillhöra avdelningen för kunskapsförsörjning. Däremot anser man att placeringen under AK är mindre bra. Kunskapsproduktionen som bedrivs inom avdelningen har svårt att nå den högsta ledningen i riksdagsförvaltningen. Det finns för många nivåer i organisationen. Enligt EUU saknas viss förståelse för EUU:s verksamhet. Stödet från AK är inte tillräckligt, och sakmässigt anser man sig ha mer gemensamt med t.ex. utskotten än med AK. Det organisatoriska avståndet till de verksamheter man informerar

om och till vilka man ger information – utskotten och EU-nämnden – är för långt.

7.1.4 Enhetens för riksdagstryck uppfattning om sin organisatoriska placering

Enheten för riksdagstryck är inte nöjd med den nuvarande organisationen. Dess placering vid den senaste organisationsförändringen uppfattas som slumpmässig. Med utgångspunkt i enhetens primära uppgift – att lämna service till beslutsprocessen – är avståndet till KK och utskotten i dag för långt.

7.1.5 Tidningen Från Riksdag & Departements uppfattning om sin organisatoriska placering

RoD menar att det finns flera fördelar med att tillhöra riksdagens organisation, bl.a. närhet till den verksamhet som tidningen skildrar, bra service i form av Riksdagsbiblioteket, IT-stöd och hjälp med korrekturläsning av enheten för riksdagstryck. RoD menar också att tidningens trovärdighet till stor del bestäms av kopplingen till riksdagen. Det anses även finnas vissa nackdelar med att tillhöra riksdagens organisation. Riksdagsförvaltningen är uppbyggd för ett helt annat ändamål än tidningsverksamhet, och byråkratin kan ibland vara tidskrävande. Enligt redaktionen finns grund för en mer fristående ställning för tidningen. Det finns flera möjliga organisatoriska placeringar av tidningen, inklusive utanför riksdagsförvaltningen i t.ex. stiftelseform. En sådan ordning skulle bl.a. kunna medföra bättre möjlighet för riksdagen att styra tidningen genom en tydlig stiftelseurkund och en särskild styrelse som skulle kunna innehålla representanter från såväl ägaren som professionen.

7.1.6 Informationsenhetens uppfattning om sin organisatoriska placering

Inom Info är man nöjd med enhetens organisatoriska placering. Stabspositionen under riksdagsdirektören innebär närhet till central information och information om riksdagens verksamhet. Det är lättare att bedriva verksamheten än vad som var fallet när Info låg under förvaltningskontoret. PIK betonar vikten av närhet till KK för att kunna ge snabba besked och god service. Närhet till den beslutande nivån och korta beslutsvägar lyfts fram som fördelar av flera sektioner. Den nuvarande ordningen med Infos ställning som adjungerad i ledningsgruppen är enligt informationschefens mening inte bra. Infos verksamhet bör graderas upp.

7.1.7 Övriga verksamheters uppfattningar om sin organisatoriska placering

Administrativa kontorets stabsenheter skiljer sig åt i sina uppfattningar om huruvida den organisatoriska placeringen är ändamålsenlig. Vissa enheter är nöjda med hur det ser ut i dag eller anser att den organisatoriska placeringen

inte spelar någon roll. Andra menar att den rådande organisationen leder till ett informationsvakuum. Man har för lite kunskap om vad som händer centralt i riksdagsförvaltningen, och det är svårt att nå ut med egen information. Förvaltningschefen anser att den senaste organisationsförändringen inom AK har varit lyckosam och lett till en bättre samordning, effektivare ledning och ökad kvalitet i verksamheten.

IT-avdelningen anser att den nuvarande organisationen inte fungerar tillfredsställande. Den hierarkiska uppbyggnaden är problematisk. Byråkratin anses snarast ha ökat efter den senaste organisationsförändringen. Man har svårt att nå ut till rätt målgrupper och viktig information når inte alltid riksdagsdirektören. Frågor som har att göra med IT som drivkraft i verksamheten får för lite uppmärksamhet på ledningsnivå.

Avdelningen för intern service är nöjd med att tillhöra det administrativa blocket. Det finns dock, menar man, skäl att se över hur informationsflödet m.m. inom riksdagsförvaltningen fungerar.

Utskottens och EU-nämndens kanslier berörs inte av frågan.

Kammarkansliet berörs inte av frågan.

Utredningstjänsten anser att den nuvarande organisatoriska placeringen, som en del av KK, har varit positiv. Man har kommit närmare beslutsprocessen. Samtidigt har inte, det för utredningsverksamheten viktiga, samarbetet med Riksdagsbiblioteket påverkats negativt.

Internationella kansliet uppger att man är nöjd med sin organisatoriska placering.

7.2 Förändringar av den nuvarande organisationen

Här redovisas om de intervjuade anser att det från t.ex. verksamhets- eller effektivitetssynpunkt är möjligt eller tänkbart att ändra organisationen eller arbetssättet för de verksamheter som är aktuella i informationsutredningens arbete samt om det är önskvärt att vissa verksamheter eller delar av verksamheter ges en annan organisatorisk placering än i dag.

7.2.1 Generell bild av hur den nuvarande organisationen bör ändras

Enligt undersökningen är det en vanligt förekommande uppfattning att den nuvarande organisationen bör ändras. Bedömningarna av hur omfattande förändringarna bör vara varierar dock betydligt. De verksamheter som ligger organisatoriskt högt upp, nära riksdagsdirektören, tenderar att vara mindre benägna att föreslå stora förändringar, åtminstone förändringar som inbegriper den egna verksamheten. Verksamheter som ligger organisatoriskt långt ifrån riksdagsdirektören är däremot mer benägna att föreslå stora förändringar.

7.2.2 Riksdagsbibliotekets organisatoriska placering i framtiden

Enligt Riksdagsbiblioteket borde det skapas ett nytt organisatoriskt block bestående av de verksamheter inom riksdagsförvaltningen som sysslar med omfattande informationsverksamhet. I detta skulle ingå den nuvarande avdelningen för kunskapsförsörjning (Riksdagsbiblioteket, enheten för riksdagsstryck, RoD, EUU), delar av IT-avdelningen, Info samt RUT. Som helhet skulle riksdagsförvaltningen kunna delas in i tre block: ett bestående av KK och utskotten, ett annat bestående av den samlade informationsverksamheten, och ett tredje bestående av AK i övrigt inklusive delar av IT-avdelningen. RUT kan enligt detta synsätt ligga i antingen samma block som KK och utskotten eller i informationsblocket. En smärre organisationsförändring som också föreslås går ut på att arkivet och registraturen, som i dag ligger under juridiska enheten, samorganiseras.

Förvaltningschefen anser att Riksdagsbiblioteket och övriga enheter inom avdelningen för kunskapsförsörjning även i framtiden helst bör ligga inom AK. Till AK skulle även vissa delar av Info flyttas. Att flytta biblioteket tillsammans med EUU, RoD, hela eller delar av Info samt eventuellt enheten för riksdagstryck till ett nytt fjärde block skulle enligt förvaltningschefen kunna vara ett annat alternativ. Inom Info finns uppfattningen att Riksdagsbiblioteket och InfoC skulle kunna läggas samman – företrädare för InfoC nämner emellertid inte detta. En sammanläggning av Riksdagsbiblioteket och InfoC skulle dock kräva ett annat uppdrag för InfoC än det som gäller i dag. Av övriga verksamheter uppger en del att de tycker att Riksdagsbiblioteket i dag ligger på en för låg organisatorisk nivå. Vissa är dock tveksamma till en sammanläggning av hela Info och Riksdagsbiblioteket till ett block; verksamheterna anses inte ha tillräckligt mycket gemensamt för att det skall motivera en gemensam organisation.

7.2.3 EU-upplysningens organisatoriska placering i framtiden

EUU har inga invändningar mot att tillhöra avdelningen för kunskapsförsörjning i framtiden. Däremot anser man att hela avdelningen för kunskapsförsörjning bör flyttas närmare Info, utskotten och EU-nämnden, RIK samt RUT. På så sätt kommer blocket för kunskapsförsörjning närmare riksdagsdirektören. Ett annat alternativ enligt EUU vore att EUU – och även RoD, Info och RIK – fanns placerade i stabsposition direkt under riksdagsdirektören. En sådan organisatorisk lösning skulle befästa och tydliggöra EUU:s självständiga roll i riksdagen, vilken grundas på principen att EUU skall ge allmänheten partipolitiskt neutral information om EU och Sveriges medlemskap i EU. Organisationstillhörigheten skulle alltså vara riksdagen men samtidigt skulle EUU kunna få större frihet att skapa möjligheter att nå allmänheten.

Förvaltningschefen anser att EUU även i framtiden helst bör ligga inom AK (se även ovan). Inom Info och ytterligare några verksamheter finns uppfattningen att åtminstone EUU bör knytas närmare Info, framför allt till delar-

na PIK och InfoC. En idé är ett sammanslaget riksdags- och EU-informationscentrum.

7.2.4 Enhetens för riksdagstryck organisatoriska placering i framtiden

Enheten för riksdagstryck uppger att man har mest att göra med KK och utskotten. Man anser därför att det vore mer naturligt att placera enheten i anslutning till dessa. Ytterligare en förändring vore att enheten tog över viss personal som sysslar med produktion hos Info/POP.

Inom Info föreslår ingen att delar av Info/POP flyttar över till enheten för riksdagstryck. KK anser att enheten för riksdagstryck bör knytas närmare KK. Förvaltningschefen å sin sida anser att det finns naturliga samband mellan enheten för riksdagstryck och avdelningen för kunskapsförsörjning, mer ser samtidigt att det finns verksamhetsmässiga samband mellan den och utskottskanslierna respektive KK.

7.2.5 Tidningen Från Riksdag & Departements organisatoriska placering i framtiden

Tidningsredaktionen anser att RoD representerar en exklusiv verksamhet i riksdagsmiljön, och att det därför finns grund för en mer fristående ställning för tidningen än i dag. Här finns flera alternativ, inklusive utanför riksdagsförvaltningen i t.ex. stiftelseform. Genom en tydlig stiftelseurkund och en särskild styrelse bestående av representanter för såväl ägaren som professionen skulle riksdagen ändå kunna behålla inflytande över tidningen.

Förvaltningschefen anser att det finns ett naturligt samband mellan RoD och övriga verksamheter inom avdelningen för kunskapsförsörjning. För riksdagsförvaltningen finns dock vissa svårigheter i rollen som ägare och huvudman för tidningen kopplat till den administrativa knytningen till riksdagsförvaltningen. Vissa andra verksamheter inom riksdagsförvaltningen framför åsikten att RoD bör ha en mer fristående ställning än vad den har i dag.

7.2.6 Informationsenhetens organisatoriska placering i framtiden

Info är i stort sett nöjd med sin organisatoriska placering; för att producera korrekt och snabb information är Info i behov av direktinformation, och därför anser man sig även i framtiden vara beroende av en central organisatorisk placering. Vissa förändringar föreslås ändå. Informationschefen bör ges en tydligare position i ledningssammanhang. Vidare skulle allmän riksdagsinformation (Info) och EU-information (EUU) eventuellt kunna samordnas i större utsträckning. En annan tanke är att InfoC läggs samman med Riksdagsbiblioteket, men det kräver i så fall ett annat uppdrag för InfoC – själva nämner InfoC dock inte en sådan förändring. Vissa förändringar inom Info är också tänkbara. På grund av den innehållsmässiga likheten mellan pressmed-

delanden (PIK) och Beslut i korthet (POP) skulle produktionen av dem kunna ligga på samma ställe.

Av övriga verksamheter inom riksdagsförvaltningen nämner, som framgått ovan, flera att Info i framtiden skulle kunna ingå i ett nytt organisatoriskt block tillsammans med bl.a. Riksdagsbiblioteket och EUU. Förvaltningschefen vill föra samman delar av Info och avdelningen för kunskapsförsörjning men helst inom AK, inte som ett eget huvudblock; det skulle ge större möjlighet till samordning, prioritering och effektivt resursutnyttjande.

7.2.7 Övriga verksamheters organisatoriska placering i framtiden

Bland *administrativa kontorets stabsenheter* finns skilda uppfattningar om framtida organisatorisk placering. Vissa menar att det inte är nödvändigt med några större förändringar. Bland dem finns uppfattningen att delar av Info borde föras åter till AK. Andra vill ha en mindre hierarkisk organisation bestående av upp till fem organisatoriska huvudblock, jämfört med dagens tre. Målet med en sådan organisation är att minska avståndet till riksdagsdirektören och underlätta kommunikation och information mellan olika verksamheter inom förvaltningen.

IT-avdelningen menar att riksdagsförvaltningen bör ha en mindre hierarkisk organisation än i dag. Enligt vissa inom avdelningen vore idealet om alla verksamheter (avdelningar) lades på samma nivå direkt under riksdagsdirektören. I framtiden bör riksdagsförvaltningens organisation bli mer processorienterad. Ett i tiden mer näraliggande alternativ skulle kunna vara en informations- och kunskapsavdelning samt en IT-avdelning utanför AK. Ett annat vore en ny superavdelning som omfattar information, kunskapsförsörjning och IT. Inom IT-avdelningen finns uppfattningen att delar av arbetet med webben, vissa teknikdelar och Helgonät bör föras samman till en ny funktion, något som även skulle beröra Info/POP. Vidare önskar eventuellt teknikenheten en organisatorisk placering närmare KK.

Avdelningen för intern service önskar inte någon annan organisatorisk placering än den placering den har i dag.

Utskottens och EU-nämndens kanslier nämner att den gemensamma ärendepattformen som ligger inom URIS-projektet kan ha betydelse för arbetsrutinerna inom riksdagsförvaltningen (FiU). Inmatning av uppgifter om ärenden kan automatiseras i större utsträckning. Hur detta kan komma att påverka riksdagsförvaltningens organisation berör man dock inte. Vidare önskar utskottskanslierna att någon med uppgift att informera utåt knyts närmare utskotten (NU). EU-nämndens kansli efterlyser inga organisatoriska förändringar av den egna verksamheten, men man menar att EUU borde få en mer framträdande ställning med koppling till t.ex. Info.

Kammarkansliet anser att RUT:s integrering i KK inte var nödvändig ur verksamhetssynpunkt, men samtidigt har det underlättat diskussionen om samverkan. Då man har mycket kontakt med enheten för riksdagstryck anser man att den bör få en organisatorisk placering närmare KK.

Utredningstjänsten kommenterar inte organisatoriska förändringar kopplade till den egna verksamheten. Däremot anser man att avdelningen för kunskapsförsörjning är feltänkt eftersom den innehåller alltför disparata verksamheter. Riksdagsförvaltningens organisation bör också göras "plattare". I dag finns för många chefsnivåer.

Internationella kansliet vill behålla sin nuvarande organisatoriska placering.

7.3 Sammanfattning

En huvudlinje kan urskiljas när det gäller synen på den nuvarande organisationen. Flera verksamheter, däribland Riksdagsbiblioteket, EUU och enheten för riksdagstryck, vissa av AK:s stabsenheter och IT-avdelningen, tycker att nuvarande organisation inte är helt lyckad. Info, RUT och RIK samt vissa av AK:s stabsenheter och serviceavdelningen är däremot nöjda i stort med sin organisatoriska placering. De som anser att den nuvarande organisationen inte är bra menar i de flesta fall också att en organisationsförändring i någon form är angelägen att genomföra. Förvaltningschefen anser för sin del att den senaste organisationsförändringen inom AK har varit lyckosam och lett till en bättre samordning, effektivare ledning och ökad kvalitet i verksamheten.

När det gäller de primärt berörda verksamheterna i denna undersökning är man i allmänhet nöjd med den egna verksamhetens placering inom avdelningen/enheten och sättet på vilket avdelningen/enheten fungerar. Däremot ger tre av fyra enheter – Riksdagsbiblioteket, EUU och enheten för riksdagstryck – inom avdelningen för kunskapsförsörjning i varierande grad uttryck för missnöje med sin placering inom AK. Kontakt- och informationsvägarna upplevs som långa och ibland ineffektiva på grund av AK:s hierarkiska uppbyggnad. Det finns en inställning från enskilda verksamheter att man ligger för långt ned i organisationen och en önskan om att den egna verksamheten lyfts till en högre nivå. Till grund för denna inställning ligger att de frågor som enheterna bedömer som angelägna inte anses få tillräckligt med uppmärksamhet eller att verksamheten ligger fel i förhållande till avnämarna (t.ex. enheten för riksdagstryck i förhållande till KK och utskotten). Tidningen RoD har en allmän önskan om en mer fristående ställning än den nuvarande. Inom AK finns också kritik mot AK:s struktur hos vissa av AK:s stabsenheter och IT-avdelningen. Utanför AK är RUT kritisk till AK:s struktur.

När det gäller synen på eventuella förändringar av den nuvarande organisationen kan man också tala om en huvudlinje: det finns ett intresse på olika håll i organisationen för skapandet av ett nytt fjärde – eventuellt också ett femte – "huvudblock" som väsentligen skulle bestå av informationsverksamhet och kunskapsproduktion. Dock finns det skilda uppfattningar i fråga om hur stor del av de nuvarande verksamheterna av detta slag och vilka delar av dessa som skulle ingå i ett sådant block. En idé går ut på att en ny, stor avdelning skapas, omfattande information, kunskapsförsörjning och IT.

När det gäller särskilt placering av enheten för riksdagstryck finns det en gemensam uppfattning inom enheten och KK om att verksamheten borde flyttas närmare KK.

8 Tidningen Från Riksdag & Departement

8.1 Bakgrund

8.1.1 Direktiven

Tidningen Från Riksdag & Departements redaktionella policy har varit föremål för diskussion i riksdagsstyrelsen våren 2001 (riksdagsstyrelsens prot. 2000/01:5). I oktober 2001 har riksdagsdirektören i styrelsen anmält att den av styrelsen aktualiserade frågan om överväganden beträffande inriktning m.m. för tidningen skulle omfattas av det förestående utredningsarbetet avseende informations- och kunskapsförsörjningsområdet (riksdagsstyrelsens prot. 2001/02:1).

Med anledning härav har riksdagsdirektören beslutat om särskilda direktiv (tilläggsdirektiv 2001-11-24) avseende tidningen.

Enligt direktiven skall utredaren

- analysera om och i så fall hur bl.a. teknikutvecklingen och målgruppernas tillgång till annan information påverkat behovet av en publikation som tidningen Från Riksdag & Departement (RoD);
- analysera resultatet av det utökade uppdrag till tidningen i fråga om EU-bevakning som beslutades i budgetpropositionen för år 2000 i perspektivet av riksdagens riktlinjer för tidningen.

Med utgångspunkt i denna analys skall utredaren överväga tidningens ställning med avseende på huvudmannaskap, organisationsform m.m. och i förekommande fall föreslå vilka förändringar som bör vidtas.

Utredaren skall under arbetet samråda med företrädare för Regeringskansliet.

Utredarens analys och förslag skall avrapporteras inom ramen för det allmänna utredningsuppdraget avseende verksamhetsstruktur för intern och extern information och grundläggande kunskapsförsörjning.

8.1.2 Tidningens tillkomst och hittillsvarande utveckling

Tidningen RoD tillkom genom ett beslut i riksdagen 1975 (bet. KU 1975:21). Till grund för beslutet låg riksdagens informationsutrednings andra delbetänkande, Riksdagens tidningsfråga. I utredningens betänkande föreslogs att riksdagen skulle medge utgivande av en för riksdagen och departementen gemensam tidning, som avsågs ersätta tidningen Departementsnytt, med Finansdepartementet som utgivare. Den nyinrättade Nämnden för samhällsinformation föreslogs vara den nya tidningens huvudman. Tidningens syfte skulle enligt utredningen vara att underlätta för personal i stat och kommun,

företag och organisationer samt förtroendevalda och övriga politiskt intresserade att följa verksamheten i riksdagen och regeringens kansli. Redaktionen för tidningen avsågs få en oberoende ställning och själv utforma innehållet i enlighet med de riktlinjer som dragits upp av den nämnda utredningen.

Enligt KU, som hänvisade till ett uttalande i ett tidigare betänkande (bet. KU 1974:19), fanns det otvivelaktigt ett behov av en fortlöpande, mera fyllig information om riksdagen och dess verksamhet än vad som gavs på annat håll, varvid en möjlighet var att ge ut en tidning som var samordnad med Departementsnytt. Utskottet anslöt sig till informationsutredningens förslag och uttalade som sin mening att ”i varje fall i dagsläget” skulle de riktlinjer för tidningens utgivning som dragits upp av utredningen för tidningens syfte, målgrupper och upplaga samt organisation vara lämpliga. Erfarenheterna fick sedan enligt utskottet visa i vad mån ändringar borde göras t.ex. beträffande tidningens innehåll och spridning.

Nämnden för samhällsinformation lades ned vid årsskiftet 1981/82. Till grund för riksdagens beslut låg regeringens proposition 1980/81:100 bilaga 11, enligt vilken nämnden borde avvecklas. I propositionen föreslogs också att tidningen RoD skulle knytas till departementens organisationsavdelning, då nämnden upphörde. I propositionen anfördes bl.a. att det föreslagna bytet av administrativ anknytning av tidningen enbart var en praktisk konsekvens av att nämnden upphörde och hade ingen betydelse för tidningens utgivningsförhållanden i övrigt. I en motion med anledning av propositionen (mot. 1980/81:399) undertecknad av representanter för samtliga riksdagspartier föreslogs att riksdagens förvaltningskontor i stället borde ges det administrativa ansvaret för tidningen. Det främsta motivet för förslaget var att företrädare för riksdagspartierna skulle få ansvaret för att anställa tidningens personal. Utskottet anslöt sig till motionärernas uppfattning och föreslog att riksdagen skulle ge förvaltningsstyrelsen till känna vad utskottet anförte angående fortsatt utgivning av tidningen och huvudmannaskap för tidningen. Vad gäller tidningens fortsatta ställning upprepade KU vad som anförts inför tidningens tillkomst 1975. Tidningen skulle även i fortsättningen ha en oberoende ställning, och anknytningen till riksdagen skulle enbart innefatta rent administrativa frågor. Chefredaktören, som skulle vara ansvarig utgivare, skulle fortsättningsvis tillsättas av förvaltningsstyrelsen efter samråd med företrädare för Budgetdepartementet.

I ett betänkande om samhällsinformation, där även samhällsinformationen i riksdagen behandlades (bet. 1994/95:KU41), uttalade KU beträffande tidningen RoD att frågan om anpassning av tidningen till förändringar i efterfrågan, t.ex. att innehållet skulle bli tillgängligt i elektronisk form och om tidningen skulle tillhandahålla enskilda, faxdistribuerade artiklar, kunde betraktas som en del i en allmän produktutveckling, varför utskottet inte hade anledning att ange någon mening i frågan.

I KU:s betänkande om EU-frågornas behandling i riksdagen (bet. 1996/97:KU2) aktualiserades frågan om en utvidgning av tidningens uppdrag till att också omfatta den normgivning som beslutas inom EG. Enligt KU

borde möjligheten att koordinera verksamheten med riksdagens EU-upplysning också beaktas. Utskottet föreslog att riksdagen skulle uppdra till förvaltningskontoret att utreda frågan om EU-information i enlighet med vad utskottet anförde. Riksdagen följde utskottet.

Förvaltningskontoret uppdrog med anledning av riksdagens beslut till en beredningsgrupp att utreda riksdagens roll och ansvar för allmänhetens tillgång till fullgod information om lagstiftningskedjan inom EG. I beredningsgruppens rapport, som överlämnades i november 1997, föreslogs bl.a. att tidningen RoD skulle få ett vidgat uppdrag omfattande även bevakning av EU och lagstiftningsprocessen inom EG och att tidningen skulle beviljas erforderliga resurser för detta ändamål. Rapporten behandlades inte explicit av styrelsen. Den kom senare att utgöra en del av underlaget till en utredning om tidningens uppdrag och allmänna inriktning m.m.

Förvaltningsdirektören gav våren 1998 tidningens chefredaktör i uppdrag att genomföra en sådan utredning. Rapporten överlämnades våren 1998 till direktionen. I rapporten redovisades tre alternativa förslag, där det första alternativet innebar en allmän ambitionshöjning i fråga om tidningens innehåll och en förstärkt redaktion. Det andra alternativet innebar att tidningen skulle ges ut med samma frekvens och innehåll som tidigare men med viss ambitionshöjning. Det tredje alternativet innebar en begränsad förstärkning av tidningen och en fortsatt utveckling i riktning mot en ren Internettidning inom 5–7 år.

Direktionen tog vid sin behandling av rapporten inte ställning till förslagen. I april 1999 behandlades ett reviderat förslag i direktion och styrelse i samband med förslaget till budget för år 2000. I styrelsens budgetunderlag till budgetpropositionen för år 2000 (prop. 1999/2000:1) redovisades alternativa resursnivåer för tidningen. I underlaget till propositionen föreslogs en höjd ambitionsnivå genom en begränsad förstärkning av EU-bevakningen i tidningen, varigenom EU-perspektivet bedömdes få en naturlig plats med hänsyn till Sveriges ordförandeskap våren 2001. Vidare föreslogs att resurser skulle avsättas för att förverkliga en Internetversion av tidningen.

Sedan tillkomsten har tidningen som framgått haft ett publicistiskt uppdrag som går ut på att täcka hela beslutsprocessen. Inom ramen för uppdraget kan tidningen belysa hela kedjan av beslut, ställa dem i relation till varandra, visa på skillnader mellan t.ex. en utrednings ursprungliga förslag, förändringar i propositionen samt det slutliga beslutet i riksdagen. Tidningen lyfter även fram olika nationella och internationella aspekter på en politisk fråga.

8.1.3 Sammanfattning

Tidningen RoD etablerades 1975. Syftet med tidningen skulle enligt riksdagens beslut vara att underlätta för personal i stat och kommun, företag och organisationer samt förtroendevalda och övriga politiskt intresserade att följa verksamheten i riksdagen och regeringens kansli. Tidningens redaktion skulle få en oberoende ställning. Tidningen fick år 2000 en begränsad förstärkning av resurserna för att åstadkomma en ökning av EU-bevakningen. Numera

omfattar tidningens bevakning alla dokument i den svenska lagstiftningskedjan och delar av EU:s beslutsprocess.

Formellt sett delar riksdagen och Regeringskansliet sedan början av 1980-talet på huvudmannskapet för tidningen, men riksdagsförvaltningen har det administrativa ansvaret för tidningen. Chefredaktören som också är ansvarig utgivare tillsätts av riksdagsstyrelsen efter samråd med Regeringskansliet.

8.2 Den aktuella verksamheten

8.2.1 Verksamheten 2001

Tidningen RoD omfattade vid årsskiftet 2001/02 cirka 11 heltidstjänster.⁸⁴ Tidningen utkom 2001 med 40 nummer omfattande drygt 25 sidor i genomsnitt. Den TS-kontrollerade upplagan var detta år 14 700 exemplar, en minskning med cirka 10 % jämfört med 2000. Tidningen lästes enligt Orvesto av i genomsnitt 50 000 personer per nummer.

Enligt tidningens årsredovisning för 2001 har redovisningen av beslut i riksdagen och regeringen utvecklats under året, och tidningen har redovisat alla kommittédirektiv, utredningar, propositioner och skrivelser från regeringen samt utskottsbetänkanden och beslut i riksdagen. I ökad omfattning har tidningen tagit upp debatten i riksdagen, redovisat interpellationer och olika partiers initiativ samt givit ökat utrymme för beslut och åtgärder från myndigheter. Tidningen har även på sista sidan lyft fram personer ur olika partier, myndigheter och annan verksamhet som inte självklart uppmärksammas i andra medier. RoD har under 2001 ambitiöst följt det svenska ordförandeskapet inom EU och bevakat ett antal informella ministerrådsmöten och beredande möten i Sverige samt ministerrådsmötena i Bryssel. Rapportering från toppmötena i Stockholm och Göteborg har varit fyllig och uppskattad. Annonsvolymen har varit betydligt mindre än beräknat, beroende på dels en allmän konjunkturedgång för annonsmarknaden, dels att en kontrakterad annonsbyrå lade ned försäljningen efter halva året. En läsvärdesundersökning genomfördes under året (mera härom i avsnitt 8.3.2).

8.2.2 Tidningens upplaga och ekonomi

Upplaga, prenumerationer, räckvidd m.m.

Tidningens upplaga har under perioden 1992–2001 (se tabell 8.1) minskat med drygt 10 000 exemplar, vilket motsvarar 41,5 %. Antalet prenumerationer som betalar fullt pris har sedan 1995 gått ned från cirka 21 900 till 10 300, vilket motsvarar en minskning med 56 %. Rabatterade prenumerationer motsvarar 90 % av fullt prenumurationspris. Den rabatterade andelen av upplagan

⁸⁴ Enheten består personellt av redaktionen som innefattar 9,6 tjänster inklusive chefredaktör samt 1,5 administrativa tjänster med uppgifter gällande prenumerationer, fakturering, personalrapportering m.m.

utgjorde 2001 cirka 9 % av TS-upplagan. Antalet friexemplar har i stort sett tredubblats under perioden, från 1 050 till 3 100. Friexemplarens andel av totalupplagan har därmed ökat från cirka 4 % 1992 till drygt 20 % 2001. Sammantaget utgör rabatterade prenumerationer och friexemplar cirka 30 % av tidningens upplaga. Prenumerationspriset har höjts från 195 kr 1992 till 460 kr 2001; under 2002 har det höjts ytterligare, till 500 kr, en ökning med 156 %. (Upplagan har enligt tidningens egen mätning stigit under 2002, sannolikt till följd av en målinriktad marknadsföring under året, från cirka 14 500 exemplar i början av året till cirka 16 500 i slutet av året.)

TABELL 8:1 TIDNINGEN FRÅN RIKSDAG & DEPARTEMENTS UPPLAGA 1992–2001

År	Upplaga	Fullt pris	Rabatterat	Friex.	Pren.pris
1992	24 141	21 898	2 193	1 050	195
1993	23 500	20 300	2 200	1 000	225
1994	24 700	23 200	-	1 500	250
1995	24 900	23 500	-	1 400	275
1996	22 900	21 600	-	1 300	310
1997	21 500	19 100	-	2 400	350
1998	19 600	16 200	-	3 400	375
1999	18 100	13 000	1 900	3 200	375
2000	16 400	13 300	-	3 100	420
2001	14 700	10 300	1 300	3 100	460
2002					500

Källa: Tidningsstatistik AB (TS).

Tidningens upplaga kan jämföras med upplagor för andra tidningar vars inriktning kan klassificeras som offentlig verksamhet.⁸⁵ Tidningen KommunAktuellt hade 2001 en TS-upplaga på totalt 34 600 exemplar, varav 4 600 (cirka 13 %) var rabatterade prenumerationer eller friexemplar. Tidningen Landstingsvärlden hade en TS-upplaga på 10 600 exemplar, varav 6 800 (cirka 64 %) var rabatterade prenumerationer eller friexemplar. Svenska Kyrkans Tidning hade en TS-upplaga på 49 800 exemplar, varav 11 600 (cirka 23 %) var rabatterade prenumerationer eller friexemplar.

Orvesto gör undersökningar där den s.k. räckvidden mäts. Enligt Orvestors undersökning hade tidningen RoD 2002 totalt cirka 51 000 läsare. De tre senaste åren har antalet läsare varit drygt 50 000. Som jämförelse kan nämnas att KommunAktuellt enligt samma undersökning hade 82 000 läsare, Landstingsvärlden 41 000 och Svenska Kyrkans Tidning 51 000. Vid en jämförelse mellan de nämnda fyra tidningarna vad gäller antalet läsare enligt Orvestos undersökning i förhållande till antalet prenumeranter enligt TS undersökning uppvisar Landstingsvärlden det högsta antalet läsare i förhållande till prenumeranter (kvot 3,9). Därefter kommer RoD (3,5), KommunAktuellt (2,4) och Svenska Kyrkans Tidning (1,0). Vissa tidningar inom andra områden, såsom ekonomi, medicin och media, har en högre kvot, t.ex. Dagens Medicin med en upplaga på 19 500 och 91 000 läsare (kvot 4,7) och mediatidningen Resumé med 10 000 prenumeranter och 46 000 läsare (kvot 4,6). Andra tidningar

⁸⁵ Jfr Orvesto Näringsliv 2002.

har en mindre skillnad mellan antalet prenumeranter och antalet läsare, t.ex. Privata Affärer (kvot 1,4) och Dagens Media (kvot 1,2). Flera fackliga tidningar, där tidningen utgör en medlemsförmån och finansieras via medlemmarnas avgifter, har enligt Orvesto färre läsare än prenumeranter (Jusek-tidningen, SKTF-tidningen, TCO-tidningen), dvs. en kvot under 1.

Av intresse i sammanhanget är också hur stor del av en tidnings upplaga som är betald fullt ut. För RoD:s del är 70 % av upplagan fullbetald. Motsvarande för de nämnda tidningarna som har en kvot mellan antalet läsare och antalet prenumeranter som överstiger RoD:s är motsvarande siffra för Resumé 71, för Dagens Medicin 66 och för Landstingsvärlden 36 %.

Data från Observers Media Monitor Report avseende perioden 2000–2002 ger en uppfattning om RoD:s genomslag i andra medier. Perioden 1 januari–30 november 2000 citerades eller omnämndes RoD i 70 tidningar (82 artiklar). Motsvarande notering för perioden december 2000–november 2001 var 116 tidningar (156 artiklar) och för perioden december 2001–november 2002 137 tidningar (186 artiklar). Det är framför allt i dagspressen som artiklar i RoD uppmärksammas, med en ungefär jämn fördelning mellan storstads- och landsortspress.

Tidningens ekonomi

Tidningens dominerande utgifter är lönekostnader samt kostnader för produktion och distribution. Tillsammans svarade de 2001 för nästan 95 % av de totala kostnaderna. Intäkterna utgörs av prenumerationsavgifter och annonsintäkter.

Som framgår av tabell 8:2 kan utvecklingen under de senaste 10 åren beskrivas så att kostnaderna har ökat, medan intäkterna minskat, vilket medfört att nettot blivit permanent negativt och ökande sedan 1997. År 2001 uppmättes ett negativa nettot på cirka 6,8 miljoner kr. (Enligt preliminära data har resultatet förbättrats något under 2002. Kostnaderna har fortsatt öka samtidigt som intäkterna har ökat jämfört med 2001. Det negativa nettot inklusive löner har sjunkit från cirka 6,8 miljoner kr till cirka 6 miljoner kr.)

Ser man till vissa enskilda kostnadsposter kan konstateras att lönerna har ökat med drygt 90 % under perioden 1992–2001 (från cirka 2,5 till cirka 4,8 miljoner kr), delvis till följd av att antalet anställda ökat något. Kostnader för produktion och distribution har förändrats mycket lite under samma period (från cirka 5,1 till 5,8 miljoner). På intäktssidan har prenumerationserna efter att under en period på 6 år ha legat på 4–5 miljoner kr/år gått ned till ungefär samma nivå som 1992 (cirka 3,5 miljoner kr). Annonstänkterna har genomgått en liknande utveckling med en topp 1999 på cirka 2,5 miljoner kr; därefter har de sjunkit till ungefär samma nivå (1 miljon kr) som 1993/94, då man började sälja annonsutrymme.

TABELL 8:2 TIDNINGEN FRÅN RIKSDAG & DEPARTEMENTS KOSTNADER INKLUSIVE LÖNER OCH INTÄKTER 1991/92–2001 (KR)

År	1991/ 92	1992/ 93	1993/ 94	1994/ 95	1997	1998	1999	2000	2001
Kostnader	7 557	8 340	8 289	8 389	8 757	9 922	9 641	10 000	11 202
Intäkter	6 523	8 786	8 695	8 445	6 618	6 661	6 885	5 532	4 403
Netto	-1 034	445	406	55	-2 138	-3 261	-2 756	-4 467	-6 799

Kommentar: Uppgifter enligt årsbokslut och årsredovisningar. (Uppgifter för 1996 har inte tagits med på grund av statsbudgetens övergång till kalenderårsbudget.)

Alla faktiska kostnader redovisas inte i tabellen. Vad som saknas är framför allt kostnad för lokaler och IT. Enligt fastighetsenheten inom riksdagsförvaltningen kan riksdagens kostnader för de lokaler tidningen disponerar värderas till 1 miljon kr per år (500 kvadratmeter à 2 000 kr/år). Enligt IT-avdelningen debiterar riksdagsförvaltningen Riksdagens revisorer och Justitieombudsmannen cirka 42 000 kr/år per IT-arbetsplats. Omräknat till tidningens förhållanden uppgår IT-kostnaderna för tidningen till cirka 500 000 kr per år. Härtill kommer kostnader för telefonitjänster. Följaktligen kan drygt 1,5 miljoner kr/år läggas till det i tabellen redovisade nettot, om man vill visa totalbilden av tidningens årskostnader. Tidningens samlade underskott för 2001 blir då drygt 8,3 miljoner kr.

Till detta kan läggas att några specifika ekonomiska mål inte satts upp för tidningen från förvaltningens sida. De senaste åren har enligt redaktionen ambitionen varit att intäkterna från prenumerationerna skall täcka utgifterna för papperstidningen inklusive foto, frilanstexter, illustrationer m.m.

8.2.3 Tidningen Från Riksdag & Departement i intervjuundersökningen

I det följande redovisas kortfattat resultatet – i den del den berör tidningen – av den intervjuundersökning med representanter för riksdagsförvaltningens olika verksamhetsgrenar som genomfördes hösten 2001 och våren 2002 inom ramen för utredningens arbete och som redovisats i detalj i kapitel 5–7.

Redaktionen anser att den löser sina informationsuppgifter på ett bra sätt men att tidningen skulle kunna bli ännu bättre. Som områden som kan förbättras nämns ändrad utgivningsdag till början av veckan i stället för som nu i slutet av veckan, vilket skulle kunna ge tidningen mer karaktär av veckomagasinet. (Denna förändring genomförs 2003.) För att tidningen skall kunna leva upp till sina ambitioner att öka bevakningen av EU:s utveckling krävs mer personal. Tidningens webbtjänster bör utvecklas med länkar till gällande lagstiftning och tidigare publicerade artiklar. Den elektroniska utvecklingen av tidningen bör fortsätta genom att tidningen länkas in i ett mobilt system. Vad gäller tidningens innehåll vill man följa demokratiutvecklingen och EU:s utveckling, inklusive lagstiftningsprocessen, i större utsträckning än hittills.

Inte någon del av riksdagsförvaltningen uppger att man har omfattande kontakter med tidningen, men IT-avdelningen förefaller ha mest kontakt i

form av teknikstöd; därutöver finns kontakter med bl.a. enheten för riksdagsstryck. Bilden är väsentligen densamma enligt tidningens egen bedömning.

Varken andra verksamheter eller redaktionen uppger att det finns några nämnvärda oklarheter i fråga om arbetsuppgifter o.d. Informationsenheten, enheten för riksdagsstryck och Riksdagsbiblioteket uppger att det finns möjligheter att utveckla samverkan med tidningen. Förhållandet till IT-avdelningen beskrivs som bra men att det kunde bli bättre.

Redaktionen anser att det finns viss grund för en mer fristående ställning för tidningen på grund av att tidningen representerar en speciell verksamhet i riksdagsmiljön. Man kan tänka sig flera alternativ till den nuvarande ordningen, inklusive en placering utanför riksdagsförvaltningen i t.ex. stiftelseform. Enligt förvaltningschefen finns det ett naturligt samband mellan tidningen och övriga verksamheter inom avdelningen för kunskapsförsörjning. Den nuvarande ställningen ger emellertid enligt förvaltningschefen upphov till vissa svårigheter för riksdagsförvaltningen i rollen som ägare till tidningen. Vissa andra verksamheter anser att tidningen bör ha en mer fristående ställning jämfört med i dag.

8.2.4 Analys av tidningens EU-innehåll

Projektledare Elisabet Lindkvist Michailaki vid Riksdagsbiblioteket har på informationsutredningens uppdrag genomfört en analys av tidningens EU-bevakning under perioden hösten 2000–våren 2002. Uppdraget anknyter till vad som sägs i direktiven (tilläggsdirektiv 2001-11-24) om vilket genomslag tidningens utökade uppdrag av EU-bevakningen fått på tidningens innehåll.

Av utredningen framgår att tidningens EU-bevakning ökat under den studerade perioden. Andelen sidor med EU-innehåll ökade från drygt 17 % våren 2000 till 22 % våren 2002. Under ordförandeskapshalvåret 2001 ökade bevakningen jämfört med föregående halvår med cirka 10 procentenheter. Bevakningen sjönk efter ordförandehalvåret men har sedan dess stigit igen. EU-bevakningen ligger med en snävare definition, som utgår från Bryssel eller ort för toppmöten samt intervjuer och dokument, i genomsnitt på cirka 20 % av tidningens redaktionella material och på cirka 25 % med en bredare definition som även innefattar bl.a. vad som händer i Sverige med EU-anknytning.

Innehållsligt dominerar under rubriken EU eller ett särskilt tema arbetsmarknad och socialpolitik, följt av EU:s institutioner och beslutsprocess, ekonomi, skatter och utvidgningen av unionen. Med ett annat sätt att räkna – andelen av det totala antalet sidor med EU-innehåll – faller den mest omfattande bevakningen på EU:s institutioner och beslutsprocess, arbetsmarknad och socialpolitik samt ekonomi och skatter.

8.2.5 Sammanfattning

Tidningen har för närvarande cirka 11 heltidstjänster. Tidningen utkom 2001 i 14 700 exemplar och utgavs i 40 nummer. Tidningen finns sedan början av 2002 också i en Internetversion.

Tidningens upplaga har under perioden 1992–2001 minskat från drygt 24 000 till 14 700, en minskning med drygt 40 %. (Under 2002 har upplagan enligt tidningens egen mätning ökat.) Under perioden 1992–2002 har prenumerationspriset höjts från 195 till 500 kr, en ökning med 156 %.

Tidningen når drygt 50 000 läsare, vilket innebär att antalet läsare är 3,5 gånger större än antalet prenumeranter. 70 % av tidningens upplaga är fullbetald. Tidningen har under 2002 citerats eller omnämnts i 186 artiklar i 137 tidningar.

Under de senaste tio åren har tidningens kostnader ökat medan intäkterna minskat. Detta har medfört ett permanent och ökande underskott sedan 1997. (Resultatet för 2002 har enligt preliminära data förbättrats något.) Om man inkluderar kostnader för lokaler och IT uppgick det samlade underskottet 2001 till drygt 8,3 miljoner kr. Lönekostnaderna har sedan 1992 ökat med drygt 90 %, medan kostnaderna för produktion och distribution förändrats mycket lite. Både prenumerations- och annonsintäkterna har minskat under de senaste åren.

Av intervjuerna har framgått bl.a. att redaktionen skulle föredra att utgivningsdagen ändrades till början av veckan, vilket skulle ge tidningen en tydligare veckomagasinskaraktär, en ändring som genomförs 2003. Enligt redaktionen bör webbtjänsterna liksom nättidningen utvecklas. Tidningen har relativt få kontakter med andra verksamheter inom riksdagsförvaltningen. Redaktionen anser att den på grund av tidningens speciella karaktär borde kunna få en mer fristående organisatorisk ställning än i dag.

En analys av tidningens innehåll visar att EU-bevakningen har ökat under de senaste åren, framför allt under Sveriges ordförandehalvår 2001. Beroende på om man använder en vidare eller en snävare definition utgör EU-bevakningen 20–25 % av tidningens totala innehåll. Arbetsmarknadspolitik, socialpolitik och EU:s institutioner är de mest frekventa temana.

8.3 Tidningens framtida utveckling

8.3.1 Teknikutvecklingen och dess konsekvenser för tidningen

Enligt tilläggsdirektiven (dir. 2001-11-24) skall utredningen analysera om och i så fall hur bl.a. teknikutvecklingen och målgruppernas tillgång till annan information påverkar behovet av en publikation som RoD. Med RoD menas här pappersversionen av tidningen. Med teknikutveckling torde här närmast avses att elektronisk information kan sökas främst på riksdagens och regeringens hemsidor på Internet och att en elektronisk version av RoD etablerats i början av 2002. Med målgrupper torde avses främst de grupper som nämndes i underlaget till beslutet av riksdagen 1975 om att inrätta tidningen, dvs. ”personal i stat och kommun, företag och organisationer samt förtroendevalda och övriga politiskt intresserade”.

Papperstidningen RoD har ett innehåll vars kärna utgörs av en kontinuerlig och systematisk rapportering av stegen i beslutsprocessen (direktiv, utredning, proposition, utskottsbetänkande och beslut i riksdagen). Under senare år har tidningens EU-bevakning utökats så att den för närvarande omfattar 20–25 % av det redaktionella utrymmet i tidningen. När det gäller rapporteringen om beslutsprocessen kan man hävda att tidningen är unik; inget medium har samma innehållsmässiga profil som RoD.

Internettidningen RoD innehåller korta, dagsaktuella artiklar och notiser som ligger kvar upp till en månad från första publiceringen. Tidningen innehåller också en samling politiska dokument av varierande slag, bl.a. dokument från EU-toppmöten, regeringsdeklaration, utrikespolitisk deklaration. De som prenumererar på tidningen har också tillgång till ett artikelarkiv där de kan söka efter tidigare i papperstidningen publicerade artiklar. Det finns även ett länkbibliotek med länkar till bl.a. riksdagen, regeringen, Sverige Direkt, Lagrummet och EU. Nättidningen har under perioden januari–september 2002 besökts vid cirka 16 000 tillfällen, vilket motsvarar cirka 1 800 per månad och cirka 60 per dag i genomsnitt. I oktober 2002 var antalet besök 2 737, vilket motsvarar drygt 90 besök per dag.

Nättidningen är i sitt nuvarande skick närmast ett komplement till papperstidningen. Den som vill ha information om beslutsprocessen redovisad på det sätt som är RoD:s signum kan knappast se nättidningen som ett reellt alternativ.

Den som söker efter *elektronisk information* om beslutsprocessen på egen hand torde i de flesta fall söka sådan information på riksdagens och regeringens hemsidor. Riksdagens hemsida tillhandahåller alla dokument utom SOU och Ds-serien, som kan sökas på regeringens hemsida. EU-material finns på riksdagens hemsidas avdelning för EU-information (EU-upplysningen). När det gäller riksdagsärenden finns på riksdagens hemsida tjänsterna Aktuella ärenden/Beslut i korthet och Pressmeddelanden (den sistnämnda kategorin är inte heltäckande i den meningen att den omfattar alla utskottsbetänkanden eller motsvarande).

Teknikutvecklingen har medfört att skillnaden mellan den journalistiskt bearbetade information som tidningen RoD tillhandahåller och den (elektroniska) information som den enskilde kan söka på egen hand i viss mån har minskat. Framför allt innehållet i tjänsterna Beslut i korthet och Pressmeddelanden har utvecklats. Den kvarstående och tills vidare avgörande skillnaden är att den information som RoD ger är mera omfattande och djupgående utan att vara direkt kommenterande.

En annan viktig skillnad mellan den information tidningen tillhandahåller och den information som kan sökas på riksdagens och regeringens hemsidor är att tidningen bevakar remissvaren på statliga utredningar för att på så sätt tidigt fånga upp opinionen i en politisk fråga. Remissvaren finns inte på riksdagens hemsida och inte alltid på organisationers och myndigheters webbplatser utan de måste sökas på annat sätt.

RoD:s artikelarkiv är tillgängligt endast för tidningens prenumeranter. Från RoD:s artikelarkiv på nätet är det för närvarande inte möjligt att via länk ta sig från en artikel till grunddokumentet, t.ex. den proposition som beskrivs i artikeln. Planer finns hos redaktionen på att göra detta möjligt. Däremot planeras inte den omvända länkmöjligheten, från riksdagens webbplats till RoD-artiklar.

Ett viktigt mått på behovet av tidningen är dess upplaga, som 2001 uppgick till 14 700 exemplar. Jämfört med 1992, då upplagan var 25 200 har den minskat med 10 800 exemplar, en minskning med cirka 42 %. Mellan 1997 och 2001 var minskningen cirka 32 %. Enligt redaktionen har dock tidningens upplaga under 2002 börjat stiga, delvis tack vare ökade marknadsföringsinsatser. Det är enligt redaktionen för tidigt att säga om denna utveckling kommer att vara bestående.

Som jämförelse kan nämnas utvecklingen vad gäller antalet besök på riksdagens hemsida. I oktober 2002 var antalet besök 470 410, vilket motsvarar 15 174 per dag. Genomsnittet för månaderna januari–oktober var 325 479 besök per månad, motsvarande 10 849 besök per dag. Antalet besök under 2001 uppgick till 3 071 408, motsvarande 8 447 besök per dag. Under perioden 1997–2001 har antalet besök per månad respektive per dag ökat med cirka 550 %. Regeringens hemsida hade 2002 under årets första tio månader cirka 2,8 miljoner besök, vilket motsvarar cirka 280 000 besök per månad eller cirka 9 300 per dag.

Det kan på goda grunder antas att den snabba utvecklingen av webbaserad information både på produktsidan och på konsumtionssidan kommer att fortsätta. Vilka effekter denna utveckling får för RoD i pappersformat liksom för andra tidningar är för tidigt att dra några slutsatser om.

Internet utgör i vissa avseenden hot mot papperstidningar.⁸⁶ Ett hot består i att Internet eroderar tidningarnas viktigaste inkomstkällor, dvs. intäkter från prenumeranter och annonser, i synnerhet om aktörer på Internet väljer att inte ta betalt för sina produkter och tjänster. Ett annat hot är att konsumenterna via Internet skaffar sig andra medievänor än vad de har haft tidigare, varpå de väljer att ta del av nyheter och annan information via Internet i stället för via papperstidningar.

Samtidigt har de senaste åren tidningsföretag och andra medieföretag i allt större utsträckning börjat använda teknik för att utveckla nya produkter och tjänster på Internet inom ramen för den redan etablerade verksamheten, och i stort sett alla dagstidningar har numera en nätversion. Nättidningen förefaller i allt större utsträckning integreras med papperstidningen, och tidningsföretagen försöker skapa intressanta nättjänster som kompletterar papperstidningen. Digitaliseringen av produktionen har också gjort det möjligt att lösa exempelvis distributionsproblem i områden dit det egentligen är för dyrt att distribuera papperstidningar.

⁸⁶ Lowe Hedman. 2002. "Dagstidningar på nätet". I Ulla Carlsson & Ulrika Facht (red.): *MedieSverige 2001/2002. Statistik och analys*. Göteborg: Nordicom.

Sammantaget är nättidningar i dag ett etablerat inslag på mediemarknaden, men fortfarande dominerar papperstidningar tillsammans med andra traditionella medier. Huruvida nättidningar på sikt kan komma att påverka och eventuellt ersätta olika papperstidningar är oklart. Forskning visar att stödet för dagstidningar i pappersformat alltså är mycket utbrett bland medborgarna. Dock ökar medborgarnas vana att skaffa nyheter och annan information via Internet kontinuerligt, och andelen i befolkningen som läser dagstidningar på Internet ökar kontinuerligt bland framför allt yngre och medelålders.⁸⁷

8.3.2 Temo och Orvestos undersökningar

Temo AB har vid fyra tillfällen, 1992, 1995, 1999 och 2001, genomfört läs- värdesundersökningar för RoD:s räkning. Över tiden har frågebatteriet förändrats med konsekvensen att det inte genomgående är möjligt att göra jämförelser över tiden. Undersökningarna genomförs i form av postala enkäter. I 2001 års undersökning var svarsfrekvensen 66 % (297 av 450 svarade). Bortfallet leder till att förändringar mellan t.ex. 1999 och 2001 på mindre än cirka 5 procentenheter ligger inom felmarginalen, dvs. de är inte statistiskt säkerställda.

Undersökningarna spänner över ett flertal områden: läsarpromil (läsarnas personliga egenskaper), läsmönster, attityder till tidningen och dess innehåll. I stora drag visar undersökningarna att läsarna är nöjda med tidningen; i 2001 års undersökning anser t.ex. 88 % av de svarande att tidningen är bra eller ganska bra, och 91 % anser att tidningen är trovärdig.

I det följande redovisas endast utfallet på vissa strategiskt betydelsefulla variabler, sådana som kan anses ha betydelse för tidningens ställning på marknaden och därmed dess långsiktiga utveckling.

En viktig faktor i detta perspektiv är *prenumeranternas och läsarnas ålderssammansättning samt könsfördelning*. En jämförelse över tid visar att prenumeranterna i åldrarna upp till 49/50 år utgjorde 49 % år 1992 och 35 % år 2001, en minskning med 14 procentenheter. Prenumeranter i åldern 50/51–65 år svarade 1992 för en andel av 41 %, att jämföras med 47 % år 2001. Prenumeranter som var 66 år eller äldre utgjorde 9 % år 1992 och 15 % år 2001. Slår man ihop de två sistnämnda kategorierna till en – 50/51–66 år och äldre – finner man en ökning från 50 till 62 procentenheter. Temo kommenterar dessa tendenser så att tidningen (eller snarare prenumeranterna) har en hög medelålder och en dålig "tillväxt" av yngre. Bland prenumeranter dominerar män (61 %) enligt Temo.

Läsargruppen är enligt Orvestos undersökning något yngre än prenumerationsgruppen. Personer under 35 år är förhållandevis ovanliga i båda grupperna. Däremot är andelen mellan 35 och cirka 50 år större bland läsarna än bland prenumeranterna, medan andelen mellan cirka 50 år och cirka 65 år är

⁸⁷ Lowe Hedman. 2002. "Nättidningen – ett komplement till papperstidningen?". I Sören Holmberg & Lennart Weibull (red.): *Det våras för politiken*. SOM-rapport nr 30. Göteborg: SOM-institutet, Göteborgs universitet.

större bland prenumeranterna än bland läsarna. Både bland prenumeranter och läsare dominerar åldersgruppen från cirka 50 år och äldre. Läsargruppen utmärks också av att andelen kvinnor och andelen män är ungefär lika stora.

En annan faktor som kan antas ha betydelse för tidningens framtid är *i vilken roll som man läser tidningen* – yrkesroll, rollen som förtroendevald, som föreningsaktiv eller som privatperson. Här började mätningarna 1995. Det kan konstateras att yrkesrollens andel fallit från 65 % år 1995 via 78 % år 1999 till 54 % år 2001, medan rollen som förtroendevald ökat från 16 % år 1995 till 35 % år 2001. För de återstående kategorierna är förändringarna över tiden små. Temo har inte lämnat någon kommentar i denna del.

I detta fall kan det antas att även den tidigare nämnda ökningen av äldre personer utgör en delförklaring till den minskande andel av läsekretsen som säger sig läsa tidningen i sin yrkesroll. En variant på den nyssnämnda frågan är i vilken omfattning läsarna anser att tidningen är värdefull för deras yrke. Nedgången från 82 % år 1999 till 69 % år 2001 är så stark att den är statistiskt säkerställd. Temos kommentar i denna del är att minskningen till viss del kan förklaras av att läsekretsen blivit äldre och att gruppen äldre inte är yrkesverksam i samma utsträckning som övriga läsargrupper.

En tredje fråga av intresse i detta sammanhang är *hur läsarna ser på presentationsformen*; om de t.ex. föredrar långa artiklar eller korta. Andelen som föredrar fler korta och översiktliga artiklar har ökat från 35 % år 1999 till 47 % år 2001. Förändringen mellan dessa år beträffande svarsalternativet "fler och utförligare artiklar" är obetydlig, medan andelen som anser att det är bra som det är i dag har minskat från 53 % till 44 %. Temos kommentar i denna del är att läsarnas brist på tid är en förklaringsfaktor.

En fjärde fråga gäller graden av *överensstämmelse mellan redaktionens och läsarnas prioriteringar vad gäller ämnesval*. Här kan det vara intressant att studera hur satsningen på ett utökat EU-material, som grundas på ett formellt uppdrag från huvudmannen, uppfattas av läsarna. En försiktig tolkning av mätningen i denna del är att trots att EU-materialet ges ett förhållandevis stort utrymme i tidningen – 20–25 % enligt innehållsanalysen – är läsarna, enligt Temo, hittills inte benägna att ta del av detta stoff i någon större omfattning.

En femte fråga är *läsekretsens inställning till Internetversionen av tidningen*, som etablerades i början av 2002. Temos undersökning genomfördes innan etableringen ägt rum och en fråga gällde hur man vid en eventuell etablering av en Internetversion skulle vilja prenumerera på tidningen. En majoritet av de svarande, 56 %, valde alternativet enbart papperstidning som förstahandsalternativ. 67 % valde detta alternativ som första- och andrahandsalternativ tillsammans. En dryg fjärdedel, 28 %, valde papperstidning i kombination med en Internettidning med daglig uppdatering som förstahandsalternativ. 50 % valde detta alternativ som första- och andrahandsalternativ i kombination. En deciderad minoritet, 5 %, föredrog alternativen enbart Internettidning med daglig uppdatering respektive Internettidning med daglig uppdatering tillsammans med textarkiv på Internet.

I 1999 års undersökning ställdes frågan om man skulle vara intresserad av att köpa ett abonnemang för att kunna läsa RoD:s artiklar på Internet med möjlighet att söka på olika ämnen. 46 % svarade ja, varav 9 procentenheter ”ja, absolut”. 53 % svarade nej, varav 8 procentenheter svarade ”absolut inte”. I 2001 års undersökning hade andelen ja, absolut-svar minskat till 3 % och andelen nej, absolut inte-svar ökat till 27 %. Temos kommentar är att det i dagsläget verkar svårt att kunna ta betalt för Internet-tidningen men att det möjligen finns en öppning för att ta betalt för textarkivet.

8.3.3 Temos undersökning av f.d. prenumeranter

Informationsutredningen har hösten 2002 låtit Temo undersöka skälen till att vissa prenumeranter under de senaste åren inte förnyat sin prenumeration. Temo har genomfört 26 djupintervjuer fördelade på fyra målgrupper: politiker (3 intervjuer), företagare (8), jurister/advokatbyråer (7) och statstjänstemän (8).

Många av de avhoppade prenumeranterna har en lång relation till tidningen, i vissa fall flera decennier. Alla respondenter uppger att de läst tidningen översiktligt för att sedan gå djupare in på artiklar som varit av intresse för yrkesrollen. Trots att relationen varit långvarig har den inte varit särskilt nära; tidningen har företrädesvis varit ett redskap.

Det främsta skälet till att man avslutat sin prenumeration är att man hittat andra informationskällor, främst på Internet. Bland alternativa källor nämns nyhetstjänster på Internet, pressreleaser, nyhetsbrev och personliga nätverk. Denna förändring är tydligast för gruppen jurister/advokater. Andra uppgivna orsaker är man fått mindre tid för att läsa tidningen, att informationsbehovet förändrats till följd av att respondenten fått andra arbetsuppgifter och att tidningen dragits in av besparingsskäl.

De främsta fördelarna med information som man hämtar från Internet är enligt avhopparna att man snabbt kan söka information när man behöver den, att fördjupningen är pricksäker och att informationen är aktuell. Det finns också en grupp som föredrar papperstidningen; som en fördel med den framhålls att man kan ta med sig tidningen och läsa den på andra platser än arbetsplatsen.

Avhopparnas idéer om vad som kan förbättras i tidningen förefaller delvis motsägelsefulla. Å ena sidan vill de se bl.a. fler konsekvensbeskrivningar, färskare nyheter, mer fördjupning samt bättre layout. Å andra sidan efterlyses en stramare form och ”mindre journalistik”.

Avhopparnas generella syn på tidningen är att den är bra men att det material som finns i tidningen inte längre är unikt. Som mest värdefullt med tidningen uppger en majoritet att den gav dem en översikt över vad som hänt den senaste tiden. Bland negativa synpunkter generellt kan nämnas att tidningen anses tråkig i fråga om språk, innehåll och layout, att den sällan innehåller något som är intressant för den egna verksamheten, inte går tillräckligt på djupet, saknar konsekvensbeskrivningar och att informationen inte är aktuell.

Majoriteten av de svarande känner inte till om tidningen finns på Internet. De flesta känner inte heller till att det finns ett artikelarkiv på tidningens webbplats.

Majoriteten av de svarande uttryckte ett starkt intresse för en tänkt bevakningstjänst, innebärande att man skulle få hjälp med att söka t.ex. information/artiklar på vissa sakområden. Avhopparna har dock svårt att bedöma vilket värde en sådan tjänst skulle ha för dem.

Av Temos kommentarer framgår bl.a. att det är möjligt att tidningens starka "varumärke" kan ha påverkat omdömena om tidningen i positiv riktning. Det bedöms att tidningen saknar element som skulle ge avhopparna ett mer värde. Om avhopparna har rätt i att det är anställda inom den offentliga sektorn som har störst nytta av tidningen, har tidningen en möjlighet att söka nya prenumeranter inom den privata sektorn. Enligt Temo kan papperstidningen kanske främst ge översiktlig information med hänvisningar till webbtidningen, där fördjupning och analyser skulle finnas. Temos rekommendation är att tidningen bör arbeta vidare med nättidningen för att locka tillbaka avhopparna och närliggande, nya grupper av potentiella prenumeranter.

8.3.4 Sammanfattning

I det föregående har tre kanaler och typer av information om beslutsprocessen studerats: papperstidningen RoD, Internetversionen av samma tidning och utbudet av elektronisk information på riksdagens och regeringens hemsidor.

Om man betraktar *utbudet av information* framstår vid en jämförelse RoD:s heltäckande, journalistiska rapportering som dess viktigaste egenskap; den är i detta avseende unik. Nättidningen, som fortfarande befinner sig i ett etableringsskede, kan ses som ett komplement till papperstidningen. Riksdagens och regeringens webbaserade information kännetecknas av att den erbjuder såväl obearbetad information om beslutsprocessen (t.ex. betänkanden i SOU-serien, propositioner och utskottsbetänkanden) som i viss omfattning bearbetad information i form av t.ex. Aktuella ärenden/Beslut i korthet (riksdagen) och pressmeddelanden (riksdagen och regeringen).

Efterfrågan på informationen är för papperstidningens del vikande sedan länge, för nättidningen svagt ökande och för den webbaserade informationen kraftigt växande.

Produktutvecklingen kan när det gäller papperstidningen betecknas som måttlig, även om EU-bevakningen ökat och layouten i viss mån förnyats. Nättidningen är under uppbyggnad och kan mot den bakgrunden anses ha en stor utvecklingspotential. Den webbaserade informationen från riksdagen och regeringen har hittills i viss mån utvecklats i riktning mot ökad förädlingsgrad.

I takt med den webbaserade informationens utveckling minskar skillnaden något i fråga om informationsinnehållet mellan papperstidningen och den elektroniska informationen; samtidigt gäller att papperstidningen är ensam om att lämna en heltäckande och delvis djupgående/analyserande information om beslutsprocessen.

Enligt undersökningar genomförda 2001 och 2002 är tidningens prenumeranter i stort sett nöjda med tidningen. Det framgår också av undersökningen att prenumeranternas medelålder är hög och i ökande samt att tillskottet av yngre prenumeranter är svagt. Gruppen läsare är något yngre än prenumeranterna. Fördelningen mellan män och kvinnor är jämn bland läsarna; bland prenumeranterna dominerar män. Andelen prenumeranter som läser tidningen för att den är värdefull för deras arbete/yrke har minskat kraftigt mellan 1999 och 2001. När det gäller tidningens innehåll framgår det att hälften av tidningens prenumeranter föredrar korta artiklar framför längre och att intresset för artiklar med EU-anknytning är begränsat. Enligt undersökningen, som genomfördes före tillkomsten av den nuvarande Internetversionen, föredrar en majoritet av prenumeranterna alternativet enbart papperstidning framför enbart Internettidningen. Intresset för att köpa tilläggstjänster innebärande tillgång till artikelarkivet är mycket begränsat.

En undersökning av tidigare prenumeranter som genomförts hösten 2002 visar bl.a. att det viktigaste skälet till avhopp är att man funnit andra informationskällor, främst på Internet, som är omedelbart tillgängliga och som ger dagsaktuella uppgifter. Avhopparnas generella syn på tidningen är att den är bra men att materialet inte längre är unikt. En majoritet av avhopparna kände inte till att tidningen finns på Internet och inte heller att det finns ett artikelarkiv på webbplatsen. Enligt Temo, som genomfört undersökningen, kan nya prenumeranter finnas främst inom den privata sektorn. Det finns också enligt Temo en möjlighet att låta papperstidningen svara för översiktlig information och nättidningen för fördjupning. Det är enligt Temo i en utveckling av nättidningen som framgång är möjlig.

8.3.5 Överväganden om tidningens fortsatta utveckling

Teknikutvecklingen och data om tidningens marknadssituation i form av bl.a. läsvärdesundersökningar och en analys av avhoppade prenumeranter har sammanfattats i avsnitt 8.3.4; denna sammanfattning ligger till grund för de följande övervägandena.

Enligt direktiven är det utredningens uppgift att bedöma vilket behovet är av en publikation som papperstidningen RoD mot bakgrund av teknikutvecklingen och framväxten av alternativa informationskällor och -kanaler. Detta är en svår uppgift, av skäl som skall utvecklas i det följande. Trots dessa komplikationer bör en grund för en bedömning vara det behov från samhällsinformationssynpunkt som papperstidningen kan anses tillfredsställa.

Att mäta graden av behovstillfredsställelse är en teknik som tillämpas inom nationalekonomins underdisciplin välfärdsteori. För att göra en undersökning på denna grund fordras stora datamängder om ett relativt stort antal individers behovstillfredsställelse. En sådan undersökning får anses alltför krävande och avancerad för det här aktuella ändamålet.

En näraliggande teknik är cost/benefit-analys, där upplevd eller uppskattad nytta ställs mot kostnaden för att producera en viss vara eller tjänst. Denna teknik har fördelen att den ena variabeln, kostnaden, är lätt att ange. Nyttan är

däremot svårare att uppskatta, om man inte är beredd att göra en omfattande undersökning av en relativt stor population vad gäller upplevd eller faktisk nytta. En komplikation i denna del är att det också finns vissa immateriella värden involverade, t.ex. goodwill och eventuellt också den prestige som är förknippad med en tidningsutgivning av detta slag. Väljer man att genomföra en (förenklad form av) cost/benefit-analys av tidningen RoD, får man grovt uppskatta den relativa nytta från samhällsinformationssynpunkt som tidningen genererar och jämföra den med den totala kostnaden som tidningsverksamheten medför. I en sådan förenklad analys kan man t.ex. arbeta med renodlade situationer eller typfall.

Typfall 1 konstitueras av att tidningen är ensam i sitt slag, att det finns en stor efterfrågan på tidningen vilket innebär att den har många läsare, att inga eller få alternativ är tillgängliga och att nettokostnaderna för att producera och distribuera tidningen är relativt låga. I detta fall är det naturligt att man anser att nyttan överstiger kostnaderna. I typfall 2 gäller att tidningen fortfarande är ensam på marknaden men har färre läsare än i typfall 1, att konkurrensen ökar genom att ett eller flera alternativ för informationssökning tillkommer och att kostnaderna för att producera och distribuera tidningen ökar i jämförelse med alternativen. I detta fall är det svårare att hävda att den nytta från samhällsinformationssynpunkt som tidningen ger upphov till klart överstiger kostnaderna. Översatt till det konkreta fallet motsvarar typfall 1 situationen för tidningen vid 1990-talets början. Den pågående teknikutvecklingen och de dramatiskt fallande marginalkostnaderna för att producera elektronisk information leder stegvis till en situation som liknar typfall 2.

Svaret på frågan om papperstidningens kostnader motsvarar summan av den nytta från samhällsinformationssynpunkt som den åstadkommer och de värden av immateriellt och symboliskt slag som kan uppskattas, kan endast ägarna lämna, dvs. riksdagen eller riksdagsstyrelsen, som också har att ta ställning till konsekvenserna av denna bedömning.

För att riksdagsstyrelsen skall kunna göra en seriös bedömning av behovet av papperstidningen RoD krävs egentligen en vidare referensram och ett fylligare underlag än vad utredningen erbjuder. Inom ett sådant större perspektiv finns ett behov av att kartlägga och analysera det svenska medielandskapet med avseende på vilka medier som gör vad, vilka förändringar som sker och vilken roll och betydelse RoD har i detta sammanhang.

En annan fråga som också skulle behöva uppmärksammas särskilt är hur man skall bedöma RoD:s betydelse för medborgarnas möjligheter att orientera sig i ett ständigt expanderande informationsutbud, som kännetecknas av överflöd av information och ökande svårigheter för den enskilde att sova i den strida strömmen av ny information. Vad som här skulle behöva studeras är bl.a. olika praktiska arrangemang som underlättar överblick och orientering. Exempel på sådana arrangemang är s.k. personalisering av informationsinflödet, portaler samt guider eller lotsar av den typ som RoD och olika informationstjänster på riksdagens webbplats representerar.

Frågan om behovet av tidningen RoD hänger nära samman med bl.a. frågan om erfarenheterna av hur etableringen av en kompletterande nättidning påverkar papperstidningen och hur den ömsesidiga påverkan mellan dessa ser ut. Detta är en empirisk fråga, och det kan konstateras att omfattande och systematiska studier saknas i dagsläget.

Dessa frågor tillsammans med bl.a. frågan om styrningen av och de materiella villkoren för en fortsatt utgivning av papperstidningen RoD utgör en mediepolitisk fråga som skulle behöva studeras närmare.

8.4 Tidningens organisatoriska placering m.m. – en principdiskussion

8.4.1 Grundfrågor om tidningens organisatoriska placering

Ett par grundfrågor som bör ställas för att utröna vad som är en bra (ändamålsenlig, lämplig etc.) placering för tidningen är följande:

- Skall tidningen betraktas som en del av riksdagens informationsutbud?
- Vilken redaktionell frihet bör tidningen ha?

Den första frågan grundar sig på antagandet att det finns i huvudsak två skilda synsätt på tidningens funktion inom ramen för riksdagsförvaltningen. Den ena är att tidningen helt eller i huvudsak bör ses som en del av riksdagens totala informationsutbud. Den andra uppfattningen är att tidningen är något som helt eller i huvudsak ligger utanför riksdagsförvaltningens informationsproduktion och -utbud.

Den första uppfattningen innebär att tidningens innehåll inte på något avgörande sätt skiljer sig från den övriga information som distribueras till den intresserade allmänheten. Om det ändå finns en skillnad är det mer en fråga om formen än innehållet. Tidningens redaktion arbetar på uppdrag av riksdagen och är en del av riksdagsförvaltningen. Journalisterna skiljer sig från andra tjänstemän bara genom sin speciella professionella kompetens.

Den andra uppfattningen innebär att tidningen i flera avseenden skiljer sig från den övriga informationsverksamheten. Den viktigaste skillnaden är att information om riksdagens verksamhet som distribueras av tidningen har en annan karaktär än sådan information som produceras av t.ex. informationsenheten. Journalisterna och informatörerna skiljer sig från varandra enligt detta synsätt inte bara i fråga om formell utbildning utan också beträffande attityder till kommunikation och information. Till detta kan läggas att det finns en särskild journalistisk praxis. Av detta följer att information om riksdagen som förmedlas av tidningen innehållsmässigt och funktionellt skiljer sig från sådan information som framställs i t.ex. broschyrform. Tidningen återger t.ex. ett ärendes gång från kommittédirektiv till riksdagens beslut om lagstiftning på ett särskilt sätt som lägger vikt vid aktualitet, ett språkligt enkelt och läsvän-

ligt framställningssätt och som har en viss journalistisk ”knorr” (förenkling, fokusering på en viss aspekt eller vissa aspekter, en offensiv presentation).

Den andra frågan gäller vilken redaktionell frihet tidningen har eller bör ha. Denna fråga måste relateras till den formella grunden för tidningens verksamhet, dvs. vad ägaren/huvudmannen bestämt.

I det ursprungliga riksdagsbeslutet 1975 låg att redaktionen skulle ha en oberoende ställning och självständigt utforma innehållet på grundval av de riktlinjer som dragits upp av riksdagens informationsutredning. Utredningen hade framhållit att syftet med tidningen var att underlätta för personal i stat och kommun, företag och organisationer samt förtroendevalda och övrigt politiskt intresserade att följa verksamheten i riksdagen och regeringens kansli. I det utskottsbetänkande som låg till grund för riksdagens beslut framhölls att erfarenheterna av dessa riktlinjer senare fick visa i vad mån ändringar borde göras beträffande t.ex. innehållet och spridningen. I viss mening har en sådan ändring tillkommit så sent som 2000, då tidningen fick medel för en begränsad försträkning av EU-bevakningen.

Sammanfattningsvis kan sägas att redaktionen får anses ha en relativt långtgående frihet att utforma tidningen, och denna frihet får anses gälla till dess huvudmannen beslutar om en annan policy.

En konsekvens av detta är att tidningens chefredaktör får anses ha rätt att över tiden tolka innebörden av den frihet som lagts i hans händer. Tidningen har under senare år fått en allt tydligare journalistisk touche i fråga om val av ämnen som behandlas samt s.k. vinklingar. Lämpligheten av denna utveckling är inte oomstridd bland dem som ytterst representerar ägaren, dvs. ledamöterna; mera härom nedan.

8.4.2 Analys av den redaktionella friheten och tidningens särart

Om man vill föra analysen ett steg vidare, kan det vara lämpligt att låta de båda grundfrågorna utgöra var sin dimension i en fyrfältstabell enligt figur 8:1.

FIGUR 8:1 GRUNDLÄGGANDE PERSPEKTIV PÅ TIDNINGEN FRÅN RIKSDAG & DEPARTEMENT

Grad av redaktionell frihet	RoD betraktas helt eller i huvudsak som en del av informationsutbudet	RoD betraktas i huvudsak inte eller inte alls som en del av informationsutbudet
Hög	1	2
Låg	3	4

Tabellen ger upphov till fyra kombinationer eller typer av egenskaper:

1. Hög grad av redaktionell frihet + att tidningen är helt eller i huvudsak en del av riksdagens informationsutbud.
2. Hög grad av redaktionell frihet + att tidningen är i huvudsak inte eller inte alls en del av riksdagens informationsutbud.
3. Låg grad av redaktionell frihet + att tidningen är helt eller i huvudsak en del av riksdagens informationsutbud.
4. Låg grad av redaktionell frihet + att tidningen är i huvudsak inte eller inte alls en del av riksdagens informationsutbud.

Det är rimligt att anta att det finns ett visst teoretiskt samband mellan de två dimensionerna i tabellen som innebär att med hög grad av redaktionell frihet följer logiskt att tidningen i huvudsak inte eller inte alls är en del av riksdagens informationsutbud och vice versa. Av detta följer att det i typ 2 och 3 teoretiskt råder ett slags balans eller harmoni, medan motsatsen gäller i typ 1 och 4. Dessa renodlade fall kan bara ge en antydning om vad som kan vara en bra eller mindre bra utgångspunkt för en organisatorisk placering av tidningen, eftersom verkligheten är mer komplicerad.

Beträffande *typ 1* kan sägas att det finns en uppenbar svårighet både för ägaren och redaktionen att agera på ett rationellt sätt. Om ägaren betraktar tidningen helt eller i huvudsak som en del av riksdagens informationsutbud, är det svårt att se vitsen med en hög grad av redaktionell frihet, eftersom denna frihet kolliderar med uppfattningen om slutprodukten karaktär. Vill ägaren skapa harmoni, ligger det nära till hands att friheten begränsas med hjälp av riktlinjer och regler om hur tidningen skall se ut, vilket innebär att man närmar sig typ 3.

Typ 2 kännetecknas av kombinationen hög grad av frihet för redaktionen och låg grad av identifiering med det övriga informationsutbudet. Detta är en av de två harmoniska typerna i tabellen. Den relativa harmonin är grundad på att med en hög frihetsgrad följer en naturlig strävan efter att minimera identifieringen med riksdagens informationsutbud. Den yttersta, logiska konsekvensen av typ 2 är att tidningen organisatoriskt kanske inte bör ingå i riksdagsförvaltningen utan att den i stället ges en fristående ställning utanför riksdagsförvaltningen. Om ägaren å andra sidan vill behålla tidningen inom riksdagsförvaltningen, krävs att ägaren accepterar att tidningen tydligt skiljer sig från det övriga informationsutbudet och att man ger redaktionen ett tydligt "frihetligt" uppdrag. Därvid drar ägaren konsekvenserna av den långtgående redaktionella friheten och behovet att göra en avvägning och att finna en balans mellan ett professionellt förhållningssätt och ett politiskt förhållningssätt till frågan om tidningens allmänna karaktär; mera härom nedan.

Typ 3 kännetecknas av en låg frihetsgrad och att tidningen helt eller i huvudsak betraktas som en del av informationsutbudet. Denna typ är den andra "harmoniska" typen. Mellan en redaktion som har en låg grad av frihet och en ägare som ser tidningen som en del av informationsutbudet bör det teoretiskt inte finnas någon större anledning till konflikt. Frågan här torde väl vara dels om ägaren anser att det behövs en journalistisk kompetens för att göra en

sådan mer renodlad informationsprodukt som det här är tal om, dels om journalisterna i längden accepterar att arbeta inom en så begränsad journalistisk ram som fallet är här. Den yttersta, logiska konsekvensen är att ägaren integrerar tidningen i den övriga informationsverksamheten och överlåter uppgifterna till informatörerna inom förvaltningen.

Typ 4, som utgör en kombination av låg redaktionell frihet och uppfattningen att tidningen huvudsakligen inte eller inte alls är en del av informationsutbudet, är en "oharmonisk" typ av samma slag som typ 1. Det är svårt att föreställa sig att en redaktion med låg grad av frihet skulle klara av att producera en tidning som förväntas skilja sig innehållsmässigt och även på andra sätt från det övriga informationsutbudet. Om ägaren vill behålla tidningsproduktionen inom riksdagsförvaltningen, är det logiskt att den redaktionella friheten ökas, varigenom en på detta sätt modifierad typ 4 skulle röra sig i riktning mot typ 2. Därmed skulle även här den yttersta, logiska konsekvensen bli att ägaren överväger att flytta ut tidningen till en fristående ställning utanför riksdagsförvaltningen.

Nästa steg i analysen blir att försöka *bestämma tidningens aktuella position* i de två dimensionerna.

När det gäller den redaktionella friheten har det redan i det föregående sagts att tidningen har en relativt hög grad av redaktionell frihet.

När det gäller ägarens uppfattning om huruvida tidningen skall betraktas som en del av det allmänna informationsutbudet eller om den skall skilja sig från detta är bedömningen svårare. En utgångspunkt för bedömningen bör vara vad som kan anses följa av tidningens uppdrag i enlighet med det grundläggande riksdagsbeslutet, eftersom det mycket allmänt formulerade uppdraget inte säger någonting direkt om detta. Som nämnts tidigare är det rimligt att anta att det bör finnas en korrespondens mellan den uttalade friheten för tidningens redaktion att utforma tidningen och uppfattningen att innehållet kan eller bör skilja sig från det övriga informationsutbudet.

Här är det nödvändigt att göra en åtskillnad mellan ägarens synsätt och intentioner 1975 respektive i dagsläget. När tidningen startades för drygt 25 år sedan, var riksdagens totala informationsutbud mycket begränsat. Rapporteringen om lagstiftningsprocessen var i allt väsentligt en uppgift för dagspressen och etermedier. Beslutet 1975 innebar att riksdagen höjde ambitionsnivån beträffande den utåtriktade informationen genom att tillsammans med regeringen starta en egen tidning som syftade till att ge information om lagstiftningsprocessen till vissa utpekade målgrupper. Sedan dess har det totala informationsutbudet från riksdagen ökat dramatiskt i takt med att de personella resurserna byggts ut och att de tekniska förutsättningarna att informera allmänheten ökat i motsvarande mån. I kontrast till denna utveckling ligger tidningens ställning och uppdrag kvar i stort sett oförändrade.

Det kan konstateras att den information som distribueras genom tidningen har en annan karaktär än det övriga utbudet i främst följande avseenden:

1. Tidningens heltäckande rapportering om de olika stegen i lagstiftningsprocessen är unik, både i medievärlden och i riksdagssammanhang.

2. Tidningens innehåll skiljer sig från innehållet i det övriga utbudet genom att det är en journalistisk produkt.

Slutsatsen av detta är att tidningen rimligen inte, med hänsyn till dess speciella karaktär och funktion, kan ses som en del av riksdagens informationsutbud. Av detta följer i sin tur att tidningens position i tabellen är närmast "typ 2".

8.4.3 Implikationer för tidningens organisatoriska placering

Inför valet av en framtida placering av tidningen i eller utanför riksdagsförvaltningen måste ägaren ställa sig frågan vad som talar för respektive emot de båda alternativen.

För en fortsatt placering i riksdagsförvaltningen och mot en utflyttning talar främst

- att det är viktigt att tidningen framställs i den miljö där informationskällorna finns och där det finns service som tidningen kan repliera på;
- att ägaren och redaktionen under en längre tid lärt sig att praktiskt hantera policyn för tidningen och arbetat upp rutinerna för att hårbärga tidningen i riksdagsförvaltningen;
- att tidningen hittills har fullgjort sitt uppdrag på ett tillfredsställande sätt genom en heltäckande bevakning av beslutsprocessen;
- att värdet och konsekvenserna av en utflyttning av verksamheten är svår att beräkna.

För en utflyttning av tidningen och mot en fortsatt placering i riksdagsförvaltningen talar främst

- att riksdagen befrias från ansvaret för att administrera en verksamhet som i vissa avseenden avviker från den övriga verksamheten;
- att redaktionens frihet att utveckla tidningen i en extern position begränsas endast av vad som formellt bestäms i uppdraget från riksdagen, vilket innebär att ansvaret för innehållet skulle bli tydligare än i dag.

Härtill kommer två indirekta plusfaktorer. Den ena är att en utflyttning kräver en genomgång och omformulering av tidningens policy, vilket från allmänna utgångspunkter framstår som angeläget. Den andra är att ett förslag om en utflyttning av tidningen ger möjlighet för ägaren att på ett seriöst sätt analysera de faktiska, totala kostnaderna för att driva tidningen och ställa dessa mot det värde tidningsutgivningen representerar.

Generellt gäller att det vid överväganden om tidningens organisation är viktigt att hänsyn också tas till tidningens uppdrag, ställning och ekonomiska villkor. Om ägaren t.ex. vill fastställa vissa mål för upplaga och/eller intäkter, bör hänsyn också tas till vilka medel som ställs till tidningens förfogande. Om ägaren önskar att tidningen i högre grad skall bära sina kostnader, kan marknadsmässiga hänsyn behöva tas. Vid en fortsatt placering av tidningen i riksdagsförvaltningen begränsas naturligt – på grund av de allmänna restriktioner som följer av riksdagsförvaltningens regelsystem – möjligheterna för tidning-

en att agera med snabbhet på marknaden. En konsekvens av detta är att ägaren måste acceptera de svängningar på intäktsidan som är ett resultat av bl.a. konjunkturvariationer och redaktionens förmåga att sälja sina produkter på tidnings- respektive annonsmarknaden.

8.4.4 Alternativa externa associationsformer för tidningen

Riksdagen har (prop. 1995/96:61, bet. 1995/96:LU7) ställt sig bakom regeringens principiella uttalande att när en privaträttslig form krävs för statlig verksamhet som är beroende av återkommande tilldelning av anslagsmedel skall främst formerna aktiebolag eller ideell förening användas.

Ett *aktiebolag* är en egen juridisk person utan personlig ansvarighet för delägarna, vars förhållanden regleras i aktiebolagslagen (1975:1385). Lagen innehåller regler om hur bolag bildas och registreras, om bolagets organ (styrelse, bolagsstämma, verkställande direktör och revisorer), om skydd för ägarminoriteter och borgenärer samt om likvidation. Svensk aktiebolagsrätt reglerar två typer av aktiebolag, privata och publika aktiebolag. Endast publika bolag får vända sig till allmänheten för att anskaffa kapital. Det får antas att i ett fall som det här är tal om skulle staten (riksdagen och regeringen) ha ett avgörande inflytande genom att äga alla aktier eller den dominerande delen av aktierna.

Ideella föreningar är ur associationsrättslig synvinkel särpräglade genom att de inte finns reglerade i någon lag. De associationsrättsliga reglerna om ideella föreningar har i stället utvecklats i praxis och i rättsvetenskaplig litteratur. Ofta kan man göra analogier från lagen (1987:667) om ekonomiska föreningar eller aktiebolagslagen (1975:1385), men i vissa fall får man i stället göra motsatsslut. Klart är dock att en ideell förening är en juridisk person utan personlig ansvarighet för delägarna.⁸⁸

En *stiftelse* är en enskild juridisk person som förvaltar medel som anslagits för ett särskilt ändamål. Stiftelser regleras i stiftelselagen (1994:1220). En stiftelse bildas genom att egendom enligt förordnande av en eller flera stiftare avskiljs för att varaktigt förvaltas som en självständig förmögenhet. Stiftelsen är en juridisk person och för dess förpliktelser svarar bara stiftelsens tillgångar. Om förvaltningen gäller att föreskrifterna i stiftelseförordningen skall följas, om de inte strider mot några bestämmelser i stiftelselagen. Man skiljer mellan egen förvaltning, då en eller flera fysiska personer bildar styrelse för stiftelsen, och anknuten förvaltning, då en juridisk person bildar styrelse för stiftelsen. En stiftelse har ingen ägare och karakteriseras som en självständig och självägande förmögenhet. Stiftaren har ingen rätt att bestämma över förvaltningen utöver vad som föreskrivits i stiftelseförordnandet. Avgörande blir vad stiftelseurkunden innehåller om stiftelsens ändamål och det sätt på vilket förvaltningen skall ske. Inte heller har den personkrets till vars förmån stiftelsen skall verka något inflytande över förvaltningen. Denna kontrolleras i

⁸⁸ Svante Johansson. 2002. *Associationsrätten*. Stockholm: Norstedts juridik.

stället genom den offentliga insyn som stiftelselagen föreskriver. – Enligt förarbetena till stiftelselagen (prop. 1993/94:9, bet. 1993/94:LU12) kan inte s.k. anslagsberoende stiftelser, dvs. stiftelser som redan från början är beroende av statligt anslag för att kunna bedriva sin verksamhet, bildas, en bestämmelse som torde vara tillämplig i det här aktuella fallet.

En *entreprenad* innebär att två parter, t.ex. riksdagen och en ekonomisk förening eller ett aktiebolag, i avtal reglerar ett uppdrag om att t.ex. producera RoD inom ramen för uppdragsgivarens direktiv och mot en viss årlig ersättning.

8.4.5 En jämförelse med andra organisationsägda tidningar

Gullers Grupp Informationsrådgivare AB har för utredningens räkning tagit fram underlag för en beskrivning av tre tidningar som har en ställning och funktion som påminner om RoD. Uppdraget har redovisats i en rapport i maj 2002.

Råd & Rön (R&R) har funnits sedan 1958 och är nu en av Sveriges största facktidningar inom bl.a. privatekonomi, mat, miljö och konsumenträtt. Prenumererad upplaga är cirka 135 000 exemplar. Det totala antalet läsare är cirka 520 000. Initialt utgavs tidningen av dåvarande Konsumentinstitutet. Nuvarande ägare är Konsumentverket. 1972 fick R&R sitt nuvarande format om 28–32 sidor per nummer.

R&R är kommersiellt oberoende och en av få tidningar som är fri från annonser och enbart innehåller redaktionella artiklar. Därför har redaktionen en journalistisk särställning och frihet att kritisera produkter och tjänster från företag, organisationer och myndigheter. Redaktionen består av erfarna journalister och kompletteras av Konsumentverkets sakkunskap. Ansvar för vad som publiceras ligger på chefredaktören, som också är ansvarig utgivare, medan innehållet utformas av journalister.

Konsumentverket som äger tidningen är en myndighet, medan tidningen har en egen ansvarig utgivare och därmed lyder under tryckfrihetslagstiftningen. *Råd & Rön* omfattas därmed inte av offentlighetsprincipen för handlingar som gäller det redaktionella arbetet.

Sedan Konsumentverket omorganiserats vid årsskiftet 2002 utser generaldirektören chefredaktören. Generaldirektören har fått flera fristående enheter under sig vid denna omorganisation, varav R&R är en. En anledning var att R&R bedömdes som en viktig informationskanal för Konsumentverket. Tidigare låg R&R under en avdelningschef. I princip medför den nya ordningen att generaldirektören i samråd med en ledningsgrupp på Konsumentverket utser en chefredaktör.

Tidningen är självfinansierad genom prenumerationsintäkter som täcker kostnaderna för tryckning, distribution, marknadsföring, personal, lokaler etc.

En i sammanhanget relevant fråga är var R&R passar in i Konsumentverkets struktur/policy. Konsumentverkets informationschef ser R&R som en av tre viktiga kanaler de har, där de övriga två är kommunernas konsumentvägledare samt webben. R&R har dock en mycket självständig ställning. Infor-

mationschefen uttrycker det som att R&R får samma service som övriga medier. Därtill tar R&R egna initiativ till tester etc.

Informationschefen ser verkets informationsverksamhet och tidningen som två parallella spår, vilket innebär att man dels har R&R:s kanal för kvalitet, djup, trovärdighet och fokus på konsumentfrågor, dels delar med sig av konsumentfrågor till andra medier. På detta sätt når man två olika målgrupper.

R&R finns även på Internet sedan 1996 med 100 000 besök per månad, varav 27 % prenumeranter. Bara en del av webbplatsen är öppen för allmänheten, helheten blott för prenumeranter. Besökarna är företrädesvis högutbildade och yngre samt män.

Forskning & Framsteg är sedan drygt 30 år en populärvetenskaplig tidskrift med nära kontakter med forskarvärlden, vilket skall borga för dess vederhäftighet. Tidningen har cirka 45 000 prenumeranter. Redaktionen består av forskare, vanligen med kompletterande journalistutbildning, samt vetenskapsjournalister. Chefredaktören är ansvarig utgivare och bestämmer vad som publiceras. Tidningen ägs av en stiftelse utan vinstsyfte.

Stiftelsen *Forskning & Framsteg* bildades 1979 för att överta utgivningen av tidskriften *Forskning & Framsteg*, som hade grundats redan 1966. Vid tidskriftens tillkomst stöddes den av 4 intressenter. Vid stiftelsebildningen 1979 hade detta antal utökats till 12, och år 2000 var antalet intressenter 24. Vid omstruktureringen av den statliga forskningsfinansieringen den 1 januari 2001 ombildades 10 av intressenterna till 4 nya myndigheter, varefter antalet intressenter är 18. Bland dessa kan Sida och Naturvårdsverket nämnas, men även organisationer som bl.a. Cancerfonden, Hjärt-Lungfonden samt olika forskningsstiftelser.

Intressenterna tillsätter var sin ledamot i stiftelsens styrelse och är förbundna att lämna ett årligt verksamhetsbidrag, vars storlek beräknas på de egna resurserna för forskning. Dessa ekonomiska bidrag är av avgörande betydelse för tidskriftens utgivning. Alltsedan tillkomsten år 1979 av Stiftelsen *Forskning & Framsteg* har ekonomiska bidrag till verksamheten lämnats även av andra än stiftarna. Dessa fristående organisationer är inte bundna att lämna bidrag. Även dessa bidrag är mycket betydelsefulla för tidskriftens kvalitet.

Kommunaktuellt är en nyhets- och debattidning som ägs av Svenska Kommunförbundet. Upplagan är cirka 37 400. Tidningen finns också i en Internetversion på förbundets hemsida. Finansiering sker med intäkter från annonser och prenumerationer. Tidningen har en oberoende chefredaktör som ansvarig utgivare. Chefredaktören utses formellt av Kommunförbundets styrelse. I praktiken är det förbundsdirektören som utser chefredaktör.

Kommunaktuellt är inte ett bolag i juridisk mening, utan är en del av Kommunförbundet. Reellt arbetar dock *Kommunaktuellt* som ett bolag i och med att den lämnar ett ägarbidrag till ägarna, om än av symbolisk karaktär, har rätt att fondera överskott och är totalt publicistiskt oberoende, vilket står inskrivet i chefredaktörens avtal.

Utifrån journalistiska principer skall tidningen bevaka och granska Kommun-Sverige. Bland annat görs jämförelser mellan kommuner och goda exempel från olika håll i landet presenteras. Vissa delar av tidningens bakgrundsartiklar, kommunjämförelser och annat fördjupande material på nätet finns bara tillgängliga på Internet för tidningens prenumeranter genom lösenord.

8.4.6 Konsekvenser av en fortsatt placering i riksdagen

Om tidningen behålls som en del av riksdagsförvaltningen finns det, oavsett den exakta organisatoriska placeringen, skäl att se över den mer än 25 år gamla policy som ligger till grund för tidningens verksamhet. Därvid bör riksdagen ställa sig vissa frågor, t.ex. följande:

- Vad vill riksdagen åstadkomma med tidningen?
- Hur mycket får tidningen kosta?
- Hur kan man mäta det värde som utgivningen av tidningen ger i förhållande till de kostnader den för med sig?
- Vilken frihet respektive vilka restriktioner skall gälla för utformningen av tidningen vad gäller innehåll, layout, journalistisk profilering etc.? (I denna del bör det vara en allmän strävan att finna en sådan balanserad situation som motsvaras av typ 2 eller typ 3 enligt analysen i det föregående.)
- Vilka villkor skall gälla för chefredaktörens anställning?

Även om de allmänna villkoren för tidningens verksamhet kan klaras ut på det sätt som nyss angivits, återstår vissa mer subtila frågor och problem som inte kan regleras i styrdokument o.d. men som spelar en viktig roll i den dagliga verksamheten och i samspelet mellan ägaren och redaktionen. Dessa frågor gäller framför allt hur man kan hantera mötet mellan den politiska och den publicistiska kulturen.

Ägaren representeras ytterst av riksdagens ledamöter, av vilka ett fåtal kan antas ha en närmare kännedom om tidningsverksamhet. De kan med andra ord inte förväntas ha några djupare kunskaper om journalistiska principer och praxis. Deras bedömning av RoD gäller främst ämnesval, presentation, layout etc. Till detta kommer en förväntan eller rent av ett krav på att tidningen opartiskt och sakligt skall återge t.ex. debatterna i riksdagen, vilket innebär att enskilda partiers eller åtminstone majoritetens respektive oppositionens ståndpunkter skall återges på ett korrekt och rättvisande sätt.

I 2002 års serviceenkät till ledamöterna ingick en fråga om huruvida ledamöterna regelbundet läser tidningen RoD eftersom den innehåller relevant information för riksdagsarbetet. Cirka 30 % av ledamöterna instämde helt i detta påstående, och ytterligare nästan 30 % instämde delvis. Ett i sammanhanget förhållandevis stort antal ledamöter – 34 av de totalt 173 som besvarade enkäten – valde att kommentera tidningen. Av dessa var 2 positiva, 3 gav icke värderande förslag och 29 var kritiska till tidningen. De kritiska omdö-

mena gällde tidningens föregivna "tråkighet", kommenterande inslag, osaklighet och politisk vinkling samt krav på nedläggning. (Med tråkighet avses här tråkighet i allmänt negativ bemärkelse. Bland ledamöterna finns också uppfattningen att tidningen bör vara tråkig i bemärkelsen strikt, återhållsam o.d.)

Om man betraktar tidningen från den professionella sidan, dvs. med journalisternas ögon, framkommer ett delvis annorlunda förhållningssätt. Tidningen har under de drygt 25 år den funnits till utvecklats från en väsentligen strikt refererande publikation ("straight reporting") med en återhållsam layout till en visserligen fortfarande väsentligen refererande men även i viss mån granskande och kommenterande tidning ("making the news") med en något utvecklad layout. Denna utveckling får anses väsentligen dels vara resultatet av en normal professionell ambition, dels ligga inom ramen för vad som kan vara tillåtet enligt riksdagens policy för tidningen. Det finns i denna inga formuleringar om hur tidningen mer precist skall utformas vare sig innehållsmässigt eller grafiskt, och därför finns det ett utrymme för att utveckla tidningen i olika avseenden, i takt med att andra medier utvecklas. Att ägaren hittills inte intervenerat i tidningens verksamhet, tas troligen av redaktionen till intäkt för att ägaren accepterar den utveckling av tidningen som ägt rum under senare år.

En allmän reflexion med anknytning till den inledande analysen om sambandet mellan graden av journalistisk frihet och graden av identifiering med riksdagens allmänna informationsutbud är att en hög grad av journalistisk frihet kan antas medföra en risk för att det uppstår en friktion mellan ägarens respektive redaktionens syn på vad som är en bra produkt. Det kan också antas att en lägre grad av frihet medför mindre risk för friktion.

I en tidningsverksamhet som bedrivs i en så utpräglad politisk miljö som riksdagen framstår friktionen mellan det politiska och det professionella förhållningssättet som något oundvikligt. Vad som krävs för att undvika en öppen konflikt är att det finns en vilja och en förmåga till ömsesidig förståelse och respekt för den andra sidans värderingar, synsätt och förväntningar. En rimlig balans mellan dessa skilda förhållningssätt är en nödvändig förutsättning för att tidningen även framgent skall kunna finnas kvar i riksdagsförvaltningen.

8.4.7 Konsekvenser av en utflyttning av tidningen

En extern placering innebär, oavsett vilken form man väljer, att riksdagen på ett tydligt sätt, tydligare än för närvarande, får ikläda sig rollen av ägare. Det ställer krav på att en tydlig policy för tidningen utarbetas. Riksdagen som ägare får tillsätta en del av styrelsen (vid AB eller stiftelse) och därmed ta på sig ett delansvar för drift och ekonomi. Verksamheten blir också tydligare från finansiell synpunkt genom att riksdagen skall lämna ägartillskott (vid AB), bidra med stiftelsekapital eller betala avgift till entreprenören. Det krävs med andra ord ett aktivt engagemang i tidningens verksamhet på ett helt annat sätt än i dag.

Vad som nyss sagts om behovet av en tydligare styrning kan synas strida mot den tidigare framförda föreställningen att den redaktionella friheten närmast skulle öka om tidningen ges en extern placering. Vad som här avses med en tydligare styrning innebär dock inte nödvändigtvis att friheten därmed skulle minska. Poängen med det förda resonemanget är att ett tydligare styrdokument kan ge antingen en reellt stor eller en mer begränsad redaktionell frihet. Var balanspunkten skall ligga kommer sannolikt att bestämmas vid en förhandling mellan representanter för ägaren respektive redaktionen. I en sådan situation bör det vara ett ömsesidigt intresse att försöka minimera grunderna för den begränsade friktion som det talats om i det föregående. Det kan inte uteslutas att den redaktionella friheten av ägarna kan sättas relativt högt, förutsatt att ägaren får gehör för vissa grundläggande önskemål om tidningens innehåll och karaktär.

En naturlig utgångspunkt för en sådan förhandling är riksdagens beslut 1975, där vissa övergripande mål för tidningen lades fast. En annan vägledning kan vara de regler som gäller för verksamheten vid Sveriges Radio och Sveriges Television. Sådana överenskommelser bör som sagts i det föregående vara den enda begränsningen för den redaktionella friheten.

8.4.8 Sammanfattning

Av principanalysen av tidningens ställning framgår att tidningen får anses ha en relativt hög grad av redaktionell frihet och att tidningen inte entydigt kan ses som en del av riksdagsförvaltningens informationsutbud. En jämförelse med tidningarna Råd & Rön (Konsumentverket), Forskning & Framsteg (stiftelse) och Kommunaktuellt (Svenska Kommunförbundet) visar på både likheter och skillnader i fråga om ägande, finansiering och policy och ger ingen direkt vägledning för RoD:s framtida organisatoriska placering. En fortsatt placering i riksdagsförvaltningen kräver att den policy som ligger till grund för tidningen revideras och förtydligas. En utflyttning av tidningen ur riksdagsförvaltningen kräver också en revidering av policyn och ett tydligare ägaransvar för tidningens drift och ekonomi. Riksdagen måste i sin egenskap av huvudman svara för finansieringen av tidningens nettokostnader, oavsett vilken extern form som väljs. Generellt gäller att vid överväganden om tidningens organisation bör hänsyn tas även till tidningens uppdrag och ställning samt de ekonomiska villkoren för tidningsverksamheten.

8.4.9 Den organisatoriska frågans fortsatta behandling

I detta betänkande kommer behandlingen av frågan om tidningens organisatoriska placering att slutföras i kapitel 9 Överväganden och förslag (avsnitt 9.2.1 och 9.2.2).

9 Överväganden och förslag

9.1 Betydelsen av god informations- och kunskapsförsörjning

Information är en resurs. Den eller de som har god information har bättre förutsättningar för att göra korrekta analyser, fatta rätt beslut och agera ändamålsenligt. Tillgång till rätt information, och förmåga att kunna utnyttja denna, kan ses som mer eller mindre grundläggande i all verksamhet.

Genom IT har informationen blivit mer tillgänglig, och dess betydelse tycks också öka (bet. 1999/2000:TU9). Samtidigt har informationsförsörjning blivit en alltmer krävande process. Sambandet mellan information och kunskap har försvagats. Osorterad, orelaterad information i stor mängd riskerar att skapa överbelastning och stress. Arbetsuppgifter såsom sökning, systematisering, bearbetning, förädling, förmedling och återvinning av information blir därför allt viktigare i organisationer som bygger sin verksamhet på ny information och nya kunskaper.

Den ökande informationsmängden har självklart påverkat förutsättningarna för parlamentariskt arbete, t.ex. i riksdagen. Samtidigt som ledamöterna förses med mer information än någonsin från en mängd olika källor blir det en alltmer krävande uppgift att hitta rätt information och att tillgodogöra sig denna. En väl fungerande informations- och kunskapsförsörjning är av central betydelse för att riksdagen med hög kvalitet skall kunna fullgöra sina konstitutionella och demokratiska funktioner.

På en övergripande nivå består riksdagsförvaltningens uppgifter av fyra verksamhetsgrenar: stöd till beslutsprocessen, stöd till riksdagens ledamöter och anställda, information till allmänheten och det internationella parlamentariska arbetet. Informations- och kunskapsförsörjningen inom riksdagsförvaltningen har betydelse för förvaltningens förmåga att uppfylla sina uppgifter i alla fyra avseendena, men särskilt när det gäller stödet till beslutsprocessen och informationen till allmänheten. För kunskapsförsörjningen i beslutsprocessen och i det politiska arbetet svarar bl.a. utskottskanslierna, kammarkansliet (KK), utredningstjänsten (RUT), Riksdagsbiblioteket, EU-upplysningen, (EUU), tidningen Från Riksdag & Departement (RoD), informationsenheten (Info), partigruppskanslierna m.fl. För den externa och interna informationen svarar i princip alla verksamheter inom riksdagsförvaltningen för sin del, men ett huvudansvar att föra ut och möjliggöra spridning av information ligger främst på Info, Riksdagsbiblioteket, enheten för riksdagstryck, EUU och tidningen RoD. IT-avdelningen bidrar till informations- och kunskapsförsörjningen genom att utveckla och tillhandahålla tekniska system för informationshantering.

Riksdagsförvaltningen är således i stor utsträckning beroende av att informations- och kunskapsförsörjningen fungerar väl, bl.a. för att kunna förse riksdagen med gott beslutsunderlag och god information, och allmänheten med god information om riksdagens arbete och beslut. Det är därför viktigt att skapa goda förutsättningar för informations- och kunskapsförsörjningen i riksdagsförvaltningen. Behovet av informations- och kunskapsförsörjning har ökat och kommer sannolikt att fortsätta öka, och att riksdagsförvaltningen klarar av att bemöta detta kommer att vara av avgörande betydelse framöver. Samtidigt måste behovet av informations- och kunskapsförsörjning ställas mot behov av andra angelägna verksamheter i riksdagsförvaltningen. Prioriteringar både inom området informations- och kunskapsförsörjning och mellan informations- och kunskapsförsörjning och andra verksamheter kommer att vara nödvändiga. Hur dessa prioriteringar görs har stor strategisk betydelse för riksdagsförvaltningens framtida utveckling och förmåga att utföra sina uppgifter.

9.2 Organisering av informations- och kunskapsförsörjningen inom riksdagsförvaltningen

Informationsutredningen skall enligt direktiven (Riksdagsdirektörens direktiv 2001-04-02) se över riksdagsförvaltningens framtida verksamhetsstruktur för intern och extern information och grundläggande kunskapsförsörjning. I uppdraget ingår bl.a. att förutsättningslöst överväga lämplig organisatorisk samverkan för Riksdagsbiblioteket, EUU, tidningen RoD, enheten för riksdagstryck och Info, samt överväga hur en eventuellt förändrad organisation av dessa verksamheter skall inplaceras i riksdagsförvaltningens struktur.

9.2.1 Överväganden beträffande riksdagsförvaltningens organisering

Historiskt bestod riksdagsförvaltningen fram till år 2000 av tre relativt självständiga delar: de 16 utskottskanslierna och sedermera även EU-nämndens kansli, KK samt förvaltningskontoret. Sedan 2000 utgör riksdagsförvaltningen en myndighet med riksdagsdirektören som myndighetschef. Organisatoriskt är förvaltningen alltjämt uppdelad i tre huvudblock: utskottskanslierna inklusive EU-nämndens kansli, KK och administrativa kontoret (f.d. förvaltningskontoret). Därutöver finns Info och internationella kansliet (RIK), vilka är placerade i stabsposition direkt under riksdagsdirektören.

Primärt berörda verksamheter i informationsutredningens arbete är Riksdagsbiblioteket, EUU, tidningen RoD, enheten för riksdagstryck och Info. Organisatoriskt är dessa placerade i olika delar av riksdagsförvaltningen. Riksdagsbiblioteket, EUU, tidningen RoD och enheten för riksdagstryck ingår i avdelningen för kunskapsförsörjning inom administrativa kontoret (AK), medan Info, som nämnts ovan, är placerad i stabsposition direkt under riksdagsdirektören.

Av de intervjuer utredningen har gjort med företrädare för samtliga verksamheter inom riksdagsförvaltningen framkommer att det finns flera brister i riksdagsförvaltningens nuvarande organisation både vad gäller området intern och extern information och kunskapsförsörjning och riksdagsförvaltningen som helhet.

Organisering av informations- och kunskapsförsörjning

Vad beträffar organisationen av riksdagsförvaltningens informations- och kunskapsförsörjning kan till att börja med konstateras att det finns naturliga verksamhetsmässiga samband mellan de primärt berörda enheterna i undersökningen. Tidningen RoD är dock ett undantag; på grund av sin speciella karaktär av journalistisk produkt förefaller den generellt sett ha färre inomorganisatoriska kontakter än övriga verksamheter. I övrigt, som framkommer i utredningens undersökning, har enheterna inom avdelningen för kunskapsförsörjning frekventa kontakter dels med varandra, dels med Info. Kontakterna med övriga delar av AK är färre. Det kan också konstateras att enheterna inom avdelningen för kunskapsförsörjning och Info i huvudsak arbetar mot samma interna och externa målgrupper, även om målgrupperna har olika prioritet. Deras interna och externa verksamheter utgörs av information och informationsrelaterad service i olika former, seminarie- och kursverksamhet och annan utbildning, utställningar, trycksaksproduktion, tidningsutgivning, försäljning m.m. I framtiden torde det vara möjligt att såväl effektivisera som utveckla informations- och kunskapsförsörjningen genom ytterligare samordning och samverkan i fråga om de nämnda verksamheterna. Mot denna bakgrund framstår den nuvarande organisatoriska indelningen som mindre lyckad. Den skapar ogynnsamma förutsättningar för mer omfattande och fördjupad kommunikation och tätare samarbete.

I informationsutredningens undersökning (se kap. 7) framkommer också att både Riksdagsbiblioteket, EUU och enheten för riksdagstryck inte är helt nöjda med sina placeringar inom AK. Kontakt- och informationsvägarna upplevs som långa och ibland ineffektiva på grund av AK:s organisatoriska struktur. Det finns en uppfattning om att man ligger för långt ned i organisationen och en önskan om att den egna verksamheten synliggörs högre upp i organisationen. Även inom IT-avdelningen finns denna uppfattning.

Utredningen konstaterar också att antalet organisatoriska nivåer har ökat de senaste åren. Denna utveckling beror på förändringar både inom AK och på den överordnade chefsnivån för hela riksdagsförvaltningen. Inom AK har en ny chefsnivå tillkommit genom inrättandet av tre avdelningar. På den överordnade chefsnivån tillkom en organisatorisk nivå när riksdagsdirektören blev chef för hela riksdagsförvaltningen, inklusive AK. Enheterna inom AK, som tidigare endast var underordnade en chef – förvaltningschefen – är således numera underordnade tre chefer – en avdelningschef, förvaltningschefen och riksdagsdirektören. Det organisatoriska avståndet till den högsta ledningen har alltså ökat under de senaste åren. Samtidigt har ett arbete påbörjats med att utveckla mål- och resultatstyrningen inom riksdagsförvaltningen. Det

finns också ett omfattande IT-stöd inom riksdagsförvaltningen som utvecklas kontinuerligt. Sammantaget skapar detta förutsättningar för en plattare organisation (jfr avsnitt 4.5.3). Mot denna bakgrund anser utredningen att den för vissa verksamheter, däribland avdelningen för kunskapsförsörjning, tilltagande hierarkin inom riksdagsförvaltningen är steg i fel riktning.

EUU har under 2002 varit föremål för en statlig utredning, som letts av en utredningsman, generalkonsul Sören Thunell. Sakkunniga har varit informationsrådet Marianne Carlbom, Sveriges riksdag, och departementsrådet Axel Moberg, Utrikesdepartementet. Utredningens uppgift har varit att föreslå vilken inriktning och omfattning regeringens och riksdagens EU-relaterade information till allmänheten bör ha (dir. 2002:77). Uppdraget har avrapporterats i betänkandet Allmänhetens tillgång till EU-relaterad information (SOU 2002:96).

Thunellutredningen anser bl.a. att det inte finns anledning att ifrågasätta riksdagsbeslutet 1995 om att EU-upplysningen borde lokaliseras till riksdagen. Huvudskälet är enligt utredningen att verksamhetens saklighet och allsidighet garanteras bäst av att riksdagen är huvudman. Utredningen anser också att det är viktigt att Allmänhetens EU-upplysning – den nya benämning som utredningen föreslår – ges en stark ställning och förses med erforderliga resurser och ett tydligt mandat från riksdagsstyrelsen. Utredningen föreslår ingen speciell organisatorisk placering i riksdagen för verksamheten men förutsätter att riksdagen ger den en sådan särställning i organisationen att den kan få en egen tydlig identitet och möjlighet att självständigt marknadsföra sig som Allmänhetens EU-upplysning.

Informationsutredningen återkommer i avsnitt 9.2.2 till frågan om den organisatoriska placeringen för EUU.

Tidningen RoD har i enlighet med de direktiv som redovisats i det föregående och inom ramen för informationsutredningens arbete varit föremål för en särskild undersökning, som redovisats i kapitel 8. Av denna utredning framgår att två frågor är grundläggande för tidningens organisatoriska placering. Den första frågan är om tidningen är en del av riksdagens informationsutbud. Den andra frågan är vilken redaktionell frihet tidningen skall ha. Utifrån den principiella analysen dras slutsatsen att RoD rimligen inte, med hänsyn till dess speciella karaktär och funktion, kan ses som en del av riksdagens allmänna informationsutbud. Analysen ger också vid handen att tidningen i praxis har skaffat sig en relativt hög grad av redaktionell frihet. Svaren på de båda frågorna pekar mot två alternativa lösningar. Om ägaren anser att tidningen bör vara kvar inom riksdagsförvaltningen är det nödvändigt att ägaren accepterar en tydlig åtskillnad mellan tidningen och det övriga informationsutbudet. Alternativt bestämmer ägaren att tidningen bör ges en fristående ställning utanför riksdagsförvaltningen. Dessa alternativ bör enligt utredningens mening ligga till grund för de mera detaljerade övervägandena om tidningens organisatoriska placering.

Utredningen återkommer till dessa överväganden i avsnitt 9.2.2.

Organisering av riksdagsförvaltningen som helhet

Inledningsvis konstaterar utredningen att riksdagsförvaltningen historiskt sett har en tudelad struktur. Den ena delen av förvaltningen består av verksamheter som direkt stöder det parlamentariska arbetet (utskottskanslierna och KK). Den andra delen består av den helt dominerande delen av övriga verksamheter samlade i det dåvarande förvaltningskontoret, numera AK. Återstoden finns i stabsposition direkt under riksdagsdirektören.

Den nya övergripande ordning, som infördes 2000, innebär att riksdagsförvaltningen är en gemensam myndighet under riksdagsstyrelsens och riksdagsdirektörens ledning och att förvaltningen har gemensamma huvuduppgifter. Denna nya ordning, som principiellt innebär ett steg bort från den historiska duala strukturen, har emellertid ännu inte fått något tydligt genomslag inomorganisatoriskt och operativt, i och med att i stort sett alla verksamheter, som inte har ett direkt samband med det parlamentariska arbetet, är samlade i AK. Utredningen vill i detta sammanhang erinra om det samband som kan finnas mellan en organisations struktur och processer respektive kultur (avsnitt 4.5.1), och som kan ha betydelse för utvecklingen av organisationen i integrativ riktning.

Utredningen konstaterar också att informations- och kunskapsförsörjningen inom riksdagsförvaltningen är organisatoriskt splittrad på så sätt att Info är placerad i stabsposition direkt under riksdagsdirektören. Från allmänna och principiella utgångspunkter kan den ordning som innebär att sammantaget relativt omfattande verksamheter är samlade i stabsposition under riksdagsdirektören ifrågasättas (jfr avsnitt 4.5.2). Sammantaget utgör personalen i de tre stabsorganen – riksdagsdirektörens sekretariat, Info och RIK – cirka 12 % av riksdagsförvaltningens anställda, vilket t.ex. är en något större andel än personalen inom KK inklusive RUT.⁸⁹ Avgörande för huruvida en verksamhet bör vara placerad i stabsposition är till syvende och sist verksamhetens karaktär. En organisatorisk placering i stabsposition bör motiveras av att verksamheten främst syftar till att stödja organisationens ledning i dess arbete med att leda och utveckla organisationen (se kap. 4). Verksamheter av operativ karaktär och/eller som utför organisationens kärnuppgifter bör däremot vara placerade i linjeorganisationen. Enligt utredningen kan det ifrågasättas om alla verksamheter som i dag är placerade i stabsposition direkt under riksdagsdirektören har som främsta uppgift att stödja denne i sitt arbete med att leda och utveckla riksdagsförvaltningen. Sett till riksdagsförvaltningens fyra verksamhetsgrenar, som kan sägas definiera riksdagsförvaltningens kärnuppgifter, rör det sig i vissa fall snarare om rena kärnverksamheter av tydlig operativ karaktär, utan direkta kopplingar till riksdagsdirektören. Detta skapar en onödigt omfattande stabsorganisation och det finns förutsättningar för att ändra vissa verksamheters organisatoriska placering.

⁸⁹ Den 31/12 2001 var antalet anställda i stabsposition under riksdagsdirektören 62 (4 i riksdagsdirektörens sekretariat, 39 i Info och 19 i RIK) och antalet anställda i KK 58 st. (7 i centralkansliet, 23 i protokollskansliet och 28 i RUT).

Vad gäller särskilt AK finner utredningen att verksamheterna inom AK är omfattande och mångskiftande. Över hälften (56 %) av riksdagsförvaltningens anställda är i dag verksamma i olika enheter inom AK.⁹⁰ Under de senaste decennierna har personalökningen i riksdagsförvaltningen till största delen ägt rum inom AK, vilket hänger samman med tillväxten och tillkomsten av nya verksamhetsområden, såsom kunskapsförsörjning och IT. Inom riksdagsförvaltningen finns således ett block (AK) som blivit alltmer dominerande sett till antalet anställda och verksamhetsmässig omfattning. Detta skapar en asymmetri i riksdagsförvaltningens organisation mellan AK och övriga verksamheter och en långtgående differentiering inom AK. Denna differentiering inom AK förefaller medföra vissa nackdelar för de enskilda verksamheterna vad gäller kontakter och information, vilket framkommit i intervjuerna (se avsnitt 7.3).

9.2.2 En ny organisatorisk struktur för informations- och kunskapsförsörjningen

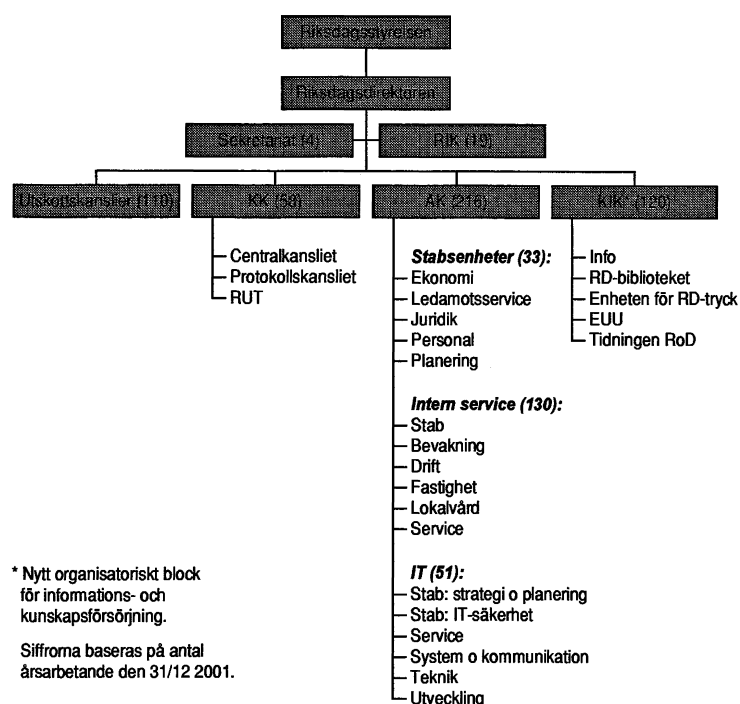
Utredningens förslag: Ett nytt organisatoriskt block för informations- och kunskapsförsörjning tillskapas i riksdagsförvaltningen vid sidan av KK, utskottens och EU-nämndens kanslier samt AK. Blocket föreslås bestå av den nuvarande informationsenheten och nuvarande avdelningen för kunskapsförsörjning. Benämningen av blocket föreslås bli kansliet för informations- och kunskapsförsörjning.

Den närmare innebörden av förslaget

Förslaget innebär att flera i dag organisatoriskt åtskilda enheter som bedriver informations- och kunskapsförsörjande verksamhet samlas i ett gemensamt organisatoriskt block. Den organisatoriska statusen för detta block bör vara jämställd med KK, utskottens kanslier och AK. Det innebär bl.a. att blocket utgör en egen del av riksdagsförvaltningens linjeorganisation och är företrätt i riksdagsförvaltningens ledningsgrupp. Blocket föreslås preliminärt få namnet kansliet för informations- och kunskapsförsörjning (KIK). Benämningen kansli kan ses som en pendang till utskottens kanslier respektive KK.

Sammantaget skulle riksdagsförvaltningen därmed komma att bestå av följande fyra organisatoriska huvudblock: utskottskanslierna inklusive EU-nämndens kansli, KK, AK och KIK. I KK ingår centralkansliet, protokollskansliet och RUT, i AK ingår de nuvarande stabsenheterna, avdelningen för intern service och IT-avdelningen, och i KIK ingår enheterna Info, Riksdagsbiblioteket, enheten för riksdagstryck, EUU och tidningen RoD. I stabsposition direkt under riksdagsdirektören finns riksdagsdirektörens sekretariat och RIK.

⁹⁰ Av övriga anställda arbetar 21 % i utskottskanslierna, 11 % i KK och 12 % i stabsposition direkt under riksdagsdirektören.

FIGUR 9:1 UTREDNINGENS FÖRSLAG TILL NY ORGANISATORISK STRUKTUR

Prövning av ändamålsenligheten av den nuvarande organisationen

Som framgått av föregående avsnitt anser utredningen att det finns flera brister i den nuvarande organisationen vad gäller dels informations- och kunskapsförsörjningen, dels riksdagsförvaltningen som helhet. Utredningen bedömer att den organisatoriska splittringen av informations- och kunskapsförsörjningen medför ogynnsamma förutsättningar för en önskvärd mer omfattande och djupgående kommunikation och ett närmare samarbete mellan de olika enheterna.

Utredningen har också fört en diskussion om ändamålsenligheten med den nuvarande organisatoriska placeringen av avdelningen för kunskapsförsörjning inom AK. Som de främsta nackdelarna har anförts att kontakt- och informationsvägarna är långa och ibland ineffektiva och att de här aktuella verksamheterna ligger för långt ned i organisationen. Till detta kan läggas att organiseringen av informations- och kunskapsförsörjningen i vissa viktiga avseenden skiljer sig från sättet på vilket man organiserat motsvarande verksamheter i parlamenten i Norden i övrigt (se avsnitt 3.2.5). Skillnaderna är främst att de aktuella verksamheterna i den svenska riksdagsförvaltningen är organisatoriskt splittrade samt att merparten av dem (avdelningen för kunskapsförsörjning) inte är placerade direkt under parlamentets direktör (riksdagsdirektören) utan har en förvaltningschef mellan sig och direktören. Sammantaget finner utredningen att skälen som talar för en fortsatt placering i AK

är avsevärt svagare än skälen som talar för en förflyttning av avdelningen från AK.

I övervägandeavsnittet har även analyserats den relativt stora omfattningen av verksamhet och personal i stabsposition under riksdagsdirektören, där Info utgör en betydande del. I detta sammanhang har utredningen anfört att det kan ifrågasättas om verksamheterna i denna position, inklusive Info, uppfyller kravet att de främst syftar till att stödja riksdagsdirektören i dennes arbete med att leda och utveckla riksdagsförvaltningen. Detta förhållande indikerar att Info i detta avseende inte har en ändamålsenlig organisatorisk placering. Att enheten till stora delar utför arbetsuppgifter som kan hänföras till riksdagsförvaltningens kärnverksamheter, dvs. de fyra verksamhetsgrenarna, och som dessutom är av operativ karaktär, talar för en placering i förvaltningens linjeorganisation.

Sammantaget leder dessa bedömningar till slutsatsen att den mest ändamålsenliga organiseringen av informations- och kunskapsförsörjningen i riksdagsförvaltningen totalt sett är att Info och avdelningen för kunskapsförsörjning förs samman till ett nytt organisatoriskt huvudblock inom riksdagsförvaltningen. Alternativet att Info och avdelningen för kunskapsförsörjning förs samman inom AK framstår inte som ändamålsenligt. Mot en sådan ordning talar de förhållanden som anförts om nackdelar vad gäller den nuvarande organisatoriska placeringen av avdelningen för kunskapsförsörjning. En mera utförlig analys av vad som talar för och emot olika organisatoriska placeringar av Info respektive de enskilda verksamheterna inom avdelningen för kunskapsförsörjning lämnas nedan i avsnittet Skäl för enskilda verksamheters organisatoriska placering.

Skäl för förslaget

Förslaget har enligt utredningen flera fördelar för informations- och kunskapsförsörjningen inom riksdagsförvaltningen. Ett nytt block för informations- och kunskapsförsörjning markerar denna verksamhets betydelse för riksdagens arbete och förstärker riksdagsförvaltningen som kunskapsorganisation. I takt med att mängden information i samhället ökar har, som anförts i kapitlets inledning, informationshantering och förädling av information till kunskap blivit en allt viktigare, men också mer komplicerad och krävande, process. Ett nytt organisatoriskt block för informations- och kunskapsförsörjning innebär att riksdagsförvaltningen anpassas till ett ökande framtida behov av en kvalificerad informations- och kunskapsförsörjning. Genom att merparten av informations- och kunskapsförsörjningen samlas i ett eget organisatoriskt block blir denna del av riksdagsförvaltningen synligare och dess behov och anspråk kan lättare jämföras med övriga verksamheters.

Det nya blocket skapar också förutsättningar för ökad samordning, styrning och effektivisering av informations- och kunskapsförsörjningen inom riksdagsförvaltningen. Enheter mellan vilka det redan i dag råder verksamhetsmässiga samband ges bättre möjligheter att utveckla dessa och öka samarbetet. Utredningen återkommer till detta under avsnitt 9.3.

En förflyttning av avdelningen för kunskapsförsörjning från AK innebär även att riksdagsförvaltningens organisation inom området informations- och kunskapsförsörjning blir plattare. Som framförts i övervägandeavsnittet har det organisatoriska avståndet till den högsta ledningen ökat påtagligt genom förändringar under de senaste åren. Företrädare för enheterna inom avdelningen upplever kontakt- och informationsvägarna som långa och ibland ineffektiva. Samtidigt har det påbörjade arbetet med att utveckla mål- och resultatstyrningen inom riksdagsförvaltningen samt utvecklingen på IT-området skapat förutsättningar för en mindre hierarkisk organisation. En förändring enligt utredningens förslag innebär att det organisatoriska avståndet mellan enheterna inom den nuvarande avdelningen för kunskapsförsörjning och riksdagsförvaltningens högsta ledning minskar.

Skäl för enskilda verksamheters organisatoriska placering

Nedan följer motiv för enskilda, berörda verksamheters placering inom ramen för den nya organisatoriska struktur som föreslagits ovan.

Riksdagsbiblioteket

Riksdagsbiblioteket ingår i dag tillsammans med enheten för riksdagstryck, RoD och EUU i avdelningen för kunskapsförsörjning inom AK. Sedan indelningen av förvaltningskontoret i serviceområden genomfördes 1991 har biblioteket, tillsammans med som regel RUT, permanent tillhört området/avdelningen för kunskapsförsörjning eller motsvarande.

Mot bakgrund av den verksamhet som bedrivs inom Riksdagsbiblioteket anser informationsutredningen att biblioteket naturligen hör hemma i KIK, inte minst på grund av den grundläggande roll biblioteket har för en stor del av informations- och kunskapsförsörjningen i riksdagsförvaltningen. Biblioteket deltar inte bara med egen informations- och kunskapsförsörjning, utan tillhandahåller i stor utsträckning även material (litteratur, databaser etc.) för informations- och kunskapsförsörjning inom riksdagsförvaltningen i övrigt. Med tanke på detta framstår Riksdagsbiblioteket som en del av det nya huvudblockets kärnverksamhet.

Biblioteket har också verksamhetsmässiga samband med flera av de enheter som föreslås ingå i KIK. Detta gäller inte bara flertalet av de enheter som i dag tillsammans med biblioteket ingår i avdelningen för kunskapsförsörjning, utan även Info. En placering av Riksdagsbiblioteket i KIK ökar möjligheten till utvecklad samverkan i de nämnda avseendena och skapar förutsättningar för samverkan på nya områden inom riksdagens informations- och kunskapsförsörjning. Utredningen återkommer till detta nedan i avsnittet Samverkansmöjligheter inom det nya blocket.

Riksdagens arkiv, som ingår i Riksdagsbiblioteket, har nära samarbete med registratörsexpeditionen (juridiska enheten) inom AK. Framöver kan det finnas behov av att ytterligare stärka detta samarbete kring t.ex. arbetet med diarie- och dossierplaner och förbättringar av Riksdia. Om biblioteket ges en

ny placering i det föreslagna blocket för informations- och kunskapsförsörjning ökar det organisatoriska avståndet mellan arkivet och registratorsexpeditionen. Det är enligt utredningen viktigt att det finns goda förutsättningar för fortsatt och utvecklad samverkan mellan arkivet och registratorsexpeditionen. Ett alternativ skulle därför kunna vara att skilja arkivet eller delar av arkivets verksamhet från biblioteket och behålla det inom AK. Utredningen anser emellertid att det finns naturliga kopplingar mellan arkiv- och biblioteksverksamheten. Bland annat utifrån användarsynpunkt förefaller det rationellt att organisatoriskt samordna arkivhandlingar från riksdagen med bibliotekets övriga samlingar. Riksdagens arkiv bör därför tills vidare fortsätta att ingå i Riksdagsbiblioteket.

Enheten för riksdagstryck

Enheten för riksdagstryck ingår i dag i avdelningen för kunskapsförsörjning inom AK. Historiskt har enheten varit placerad tillsammans med en rad olika enheter. I början av 1990-talet utgjorde den serviceområdet data och dokument tillsammans med ADB-verksamheten. Från och med mitten av 1990-talet utgjorde den verksamhetsområdet information och dokument tillsammans med Info och tidningen RoD.

Enheten har sina flesta och viktigaste kontakter med KK och utskottskanslierna i samband med planering och produktion av riksdagstrycket. Mot denna bakgrund vore en placering inom KK ett tänkbart alternativ till den föreslagna placeringen inom KIK. Utredningen ser dock vissa nackdelar med en placering inom KK. Enheten för riksdagstryck har inte bara uppgifter som riktar sig mot beslutsprocessen med att planera och producera riksdagstrycket, utan fungerar också som serviceorgan för annan verksamhet inom riksdagsförvaltningen, särskilt för verksamhet som bedrivs av de enheter som föreslås ingå i KIK. Här kan nämnas viss tryckning samt lagerhållning, beställning och distribution av material från Info och EUU.

Utredningen anser därför att enheten för riksdagstryck bör placeras inom KIK. Ett skäl är att det redan finns flera verksamhetsmässiga samband mellan enheten för riksdagstryck och de enheter som är tänkta att ingå i KIK. Ett annat skäl är att det skapar goda förutsättningar för att ytterligare utveckla enhetens samverkan med t.ex. Info och EUU. Utredningen återkommer till detta nedan i avsnittet Samverkansmöjligheter inom det nya blocket.

Vad beträffar enhetens kontakter med KK och utskottskanslierna torde dessa inte påverkas negativt av placeringen i KIK. I den mån det kan tänkas bli någon skillnad härvidlag torde den nya placeringen i jämförelse med den nu gällande innebära bättre förutsättningar för enhetens kontakter med KK och utskottskanslierna.

EU-upplysningen

EUU bildades i mitten av 1990-talet som en sektion inom förvaltningskontoret. Sedan dess har EUU tillhört området/avdelningen för kunskapsförsörjning. I dag utgör EUU en självständig sektion i avdelningen för kunskapsförsörjning inom AK. Frågor som berör EUU:s framtida organisation har behandlats i en statlig utredning (SOU 2002:96) vars huvudinnehåll i denna del redovisats i avsnitt 9.2.1.

Mot bakgrund av EUU:s verksamhet framstår en placering inom KIK som naturlig. Alternativa placeringar i något av de övriga huvudblocken i riksdagsförvaltningens organisation eller i stabsposition direkt under riksdagsdirektören framstår inte som ändamålsenliga. EUU har verksamhetsmässiga samband med flera av de enheter som är tänkta att ingå i KIK, såsom Info, Riksdagsbiblioteket och enheten för riksdagstryck. En placering inom detta block skapar förutsättningar för bättre samordning och samverkan mellan dessa och skapar utrymme för att utveckla och effektivisera EUU:s verksamhet. Utredningen återkommer till detta nedan i avsnittet Samverkan inom det nya blocket och med IT-avdelningen.

Den nyss nämnda utredningen har framhållit att EUU bör ges en sådan ställning att den kan få en tydlig identitet och möjlighet till marknadsföring. Informationsutredningen ställer sig bakom dessa principer. Innan regeringen tagit ställning till utredningens förslag genom ett remissförfarande och en eventuell proposition är det inte meningsfullt att inom ramen för denna utredning gå in på enskildheter i förslaget. Riksdagsstyrelsen får ta ställning i denna del om och när regeringen i propositions- eller annan form anmäler sin uppfattning i dessa frågor till riksdagen.

Tidningen Från Riksdag & Departement

I dag ingår RoD som en enhet i avdelningen för kunskapsförsörjning inom AK. I ett historiskt perspektiv är denna organisatoriska placering den normala för tidningen – med den skillnaden att avdelningsindelningen tidigare motsvarades av en områdesindelning. Under en kort period, mellan 1998 och 2000, var tidningen placerad i stabsposition direkt under förvaltningschefen. Utredningen har särskilt behandlat RoD i kapitel 8 samt i övervägandena i avsnitt 9.2.1.

I avsnitt 9.2.1 framhölls att det i princip finns två organisatoriska alternativ: en placering inom riksdagsförvaltningen eller en placering utanför densamma.

Vid en extern placering finns i huvudsak alternativen aktiebolag, ideell förening, stiftelse eller entreprenad. Aktiebolagsformen är tänkt för en affärs- mässig verksamhet som genererar vinst för ägaren. RoD kan inte anses ha en sådan kommersiell potential; snarare skulle den behöva ett kontinuerligt ägartillskott av rörelsekapital. På grund av detta förefaller formen aktiebolag olämplig för RoD. Alternativet ideell förening är tänkt att tillämpas då staten samarbetar med en icke-statlig verksamhet; något sådant är det inte tal om i

det här aktuella fallet, varför även denna form bör undvikas. Stiftelselagen lägger hinder i vägen för bildande av nya stiftelser, där verksamheten kräver bidrag från ägaren. Även stiftelseformen framstår som olämplig. Entreprenadformen är möjlig men till stor del beroende av vilka ekonomiska förutsättningar riksdagen kan erbjuda.

En organisatorisk placering inom riksdagsförvaltningen är dock enligt utredningens mening ett mera realistiskt alternativ, varvid en placering i det nya blocket KIK synes vara den mest naturliga organisatoriska hemvisten. Av de enheter som är tänkta att ingå i det nya blocket för informations- och kunskapsförsörjning har RoD visserligen regelbundna kontakter endast med enheten för riksdagstryck, som textgranskar RoD:s material. Även om de begränsade kontakterna inom blocket talar mot en placering där, framstår alternativa placeringar av tidningen, t.ex. inom AK eller i stabsposition direkt under riksdagsdirektören, som mindre ändamålsenliga.

I de allmänna övervägandena i denna del (avsnitt 9.2.1) bedömdes det som nödvändigt att, om tidningen skall vara kvar i riksdagsförvaltningen, ägaren accepterar en tydlig åtskillnad mellan tidningen och det övriga informationsutbudet samt att man ger tidningen ett klart formulerat uppdrag så som oftast sker i annan publicistisk verksamhet. Detta aktualiserar frågan hur en sådan åtskillnad kan konkretiseras. I kapitel 8 har även behovet av att utveckla en ny policy för tidningen betonats. En utgångspunkt därvidlag är naturligt det beslut som riksdagen fattade 1975 där vissa övergripande mål för tidningen lades fast. En annan vägledning vid utformningen av tidningens uppdrag kan vara det tillstånd som gäller för Sveriges Radios och Sveriges Televisions verksamhet. I detta sammanhang har i kapitel 8 lämnats förslag till frågor som ägaren i riksdagsstyrelsens skepnad bör ställa sig angående syftet med och värdet av tidningsutgivningen samt frihetsgrader för redaktionen och dess arbete. Även sättet på vilket de mer subtila frågorna om mötet mellan den politiska och den publicistiska kulturen skall hanteras har berörts. Generellt bör i detta sammanhang framhållas betydelsen av att vid överväganden om tidningens organisatoriska placering hänsyn tas även till tidningens publicistiska uppgift och behovet av en fri ställning samt de ekonomiska villkoren för tidningsverksamheten.

Om man behåller tidningen inom riksdagsförvaltningen och vill åstadkomma en maximal frihet för redaktionen kombinerad med ett tydligt uppdrag, kan ett system med en s.k. intraprenad vara intressant. Med intraprenad menas att verksamheten bedrivs på basis av ett avtal mellan den administrativa eller den politiska ledningen och den utförande enheten. Denna form, som avses ge ett ökat handlingsutrymme för verksamheten, har praktiserats framför allt i kommunal och landstingskommunal verksamhet sedan 1990-talet.

Informationsenheten

Info har sedan 1998 varit placerad i stabsposition direkt under riksdagsdirektören. Dessförinnan ingick enheten i förvaltningskontoret. Placeringen i

stabsposition motiverades med att planeringen av ärendenas behandling och besluten i utskott och kammare utgör grunden för riksdagens information i form av t.ex. svar på frågor från allmänheten, riksdagens hemsida, pressmeddelanden och publikationerna Kammarkalendern och Riksdagsveckan (nuvarande Riksdagskalendern). Detta ansågs i sin tur förutsätta ett dagligt nära samarbete med främst KK (förs. 1997/98:RFK4).

Utredningens förslag innebär att Info får en ny organisatorisk hemvist i det nya blocket, KIK. En sådan placering har enligt utredningen flera fördelar. För det första består Infos verksamhet av intern och extern information av förhållandevis stor omfattning, och enheten har en central och samordnande roll för informationsverksamheten i riksdagsförvaltningen totalt sett. Med tanke på det framstår en placering i KIK som naturlig, och i likhet med Riksdagsbiblioteket kan Info betraktas som en del av det nya huvudblockets kärnverksamhet.

Vidare finns i dagens organisation, vilket framgår av utredningens intervjuundersökning, verksamhetsmässiga samband mellan Info och flertalet enheter inom avdelningen för kunskapsförsörjning. En organisatorisk placering i KIK skapar förutsättning för en framtida utveckling av dessa. Utredningen återkommer till detta nedan i avsnittet Samverkansmöjligheter inom det nya blocket.

Slutligen innebär en placering av Info i KIK en verksamhetsmässig och personell minskning av stabsfunktionerna direkt under riksdagsdirektören. Enligt utredningen bör en placering i stabsposition motiveras av att verksamheten främst syftar till att stödja riksdagsdirektören i dennes arbete med att leda och utveckla riksdagsförvaltningen. Merparten av Infos verksamhet kan inte sägas vara av sådan karaktär, utan är snarast att betrakta som kärnverksamhet inom riksdagsförvaltningen (jfr verksamhetsgrenarna). Detta talar för en placering i förvaltningens linjeorganisation, t.ex. i det nya huvudblocket.

Närheten till KK och utskottskanslierna, som var argumentet för Infos nuvarande organisatoriska placering, bör inte försämrats nämnvärt i och med placeringen i KIK. Även den nuvarande placeringen i riksdagsdirektörens stab innebär ett visst organisatoriskt avstånd mellan å ena sidan Info och å andra sidan KK och utskottskanslierna. Redan i dag förutsätter relationen ett tvärfunktionellt samarbete, och förutsättningarna för det behöver inte påverkas negativt av en placering i KIK. Ett alternativ vore att placera Info som en del av KK, vilket skulle innebära maximal organisatorisk närhet. Med hänsyn tagen till hela Infos verksamhet, och enhetens centrala roll för informationsverksamhet i riksdagsförvaltningen totalt sett, vore en sådan placering emellertid inte ändamålsenlig.

*Skäl för vissa näraliggande verksamheters oförändrade placering*Utredningstjänsten

På förslag av den organisationskommitté som arbetade på uppdrag av Riksdagskommittén fick RUT en ny organisatorisk placering vid halvårsskiftet 2000. Dessförinnan tillhörde RUT verksamhetsområdet kunskapsförsörjning inom förvaltningskontoret. Förändringen innebär att RUT placeras inom KK. Skälet till denna åtgärd var enligt en intern promemoria att RUT ansågs ha större anknytning till den parlamentariska beslutsprocessen. Enligt organisationskommittén torde det dessutom ligga betydande synergieffekter i ett närmande mellan RUT och utskottskanslierna.

Sett till arbetsuppgifterna bedriver RUT kunskapsförsörjning i genuin mening. Som framgår av utredningens intervjuundersökning finns även utvecklad samverkan mellan framför allt Riksdagsbiblioteket och RUT. Bland annat kan nämnas att biblioteket ansvarar för, administrerar och tillhandahåller en stor mängd fakta- och nyhetsdatabaser, införskaffar litteratur och tar fram olika slags information. Det finns även en viss överlappning mellan RUT:s och Riksdagsbibliotekets verksamheter genom att båda svarar på frågor från ledamöter och anställda i stor utsträckning. Informationens förädlingsgrad skiljer sig åt genom att RUT:s svar som regel föregås av en mer omfattande utredning än bibliotekets, men det finns en otydlighet var gränsen mellan dem går. Det finns även en viss överlappning mellan RUT:s och EUU:s verksamheter, även om RUT:s målgrupp i stort sett är intern (ledamöter och anställda) och EUU:s till största delen är extern (allmänheten). Enbart det faktum att RUT får sina flesta uppdrag från ledamöter och partigruppskanslier motiverar knappast en placering inom KK. Sammantaget talar ovannämnda verksamhetsmässiga samband för att RUT borde placeras inom KIK.

En annan omständighet som har betydelse för RUT:s organisatoriska placering är att det i dag finns ett samarbete mellan utredningstjänsten och utskottens kanslier, som består av att medarbetare från RUT under perioder med hög arbetsbelastning i utskottskanslierna går in och hjälper till i utskottsarbetet. Vidare har en resursgrupp för uppföljning och utvärdering börjat byggas upp inom RUT. Bakgrunden till inrättandet av gruppen är de ökande krav på uppföljning och utvärdering som, efter Riksdagskommitténs förslag (förs. 2000/01:RS1 kap. 5), numera ställs på utskotten enligt 4 kap. 16 § riksdagsordningen (RO). Tanken är att gruppen skall vara en stödfunktion och resurs för utskotten i uppföljnings- och utvärderingsarbetet. Dessutom fungerar budgetkontoret inom RUT som stöd för oppositionens arbete i beslutsprocessen. Mot bakgrund av det framstår den nuvarande organisatoriska placeringen inom KK som mer lämplig än en placering inom KIK. Informationsutredningen anser därför att RUT även fortsättningsvis bör vara placerad inom KK.

IT-avdelningen

I samband med den senaste organisationsförändringen inrättades en särskild avdelning för IT-verksamheten i riksdagsförvaltningen inom AK. Dessförinnan hade den organisatoriska placeringen av IT-verksamheten varierat inom AK. Under en period, 1997–1998, var den placerad som en enhet i stabsposition direkt under förvaltningsdirektören. Efter det utgjorde den tillsammans med enheten för riksdagstryck verksamhetsområdet data och dokument.

Ett alternativ, som har övervägts av informationsutredningen, vore att helt eller delvis placera IT-avdelningen i det nya blocket för informations- och kunskapsförsörjning. För det talar att det finns starka verksamhetsmässiga samband mellan IT-avdelningen och så gott som samtliga de verksamheter som avses ingå i KIK, bl.a. riksdagens webb och Helgonät inom Info och det digitala biblioteket inom Riksdagsbiblioteket.

Informationsutredningen menar dock att IT-avdelningen även tillsvidare bör tillhöra AK. Skälet till det är främst IT-verksamhetens karaktär. Den går till stora delar ut på att analysera behov, bygga och underhålla nya system samt tillhandahålla teknisk service för hela riksdagsförvaltningen. Informationsutredningens undersökning visar också att IT-avdelningen har omfattande kontakter med flertalet verksamheter inom riksdagsförvaltningen.

Hela riksdagsförvaltningen har följaktligen mer eller mindre starka kopplingar till IT-avdelningen. I synnerhet gäller detta verksamheterna inom det nya huvudblocket. För att utveckla informations- och kunskapsförsörjningen fordras ett utvecklat samarbete mellan dessa verksamheter och vissa delar inom IT-avdelningen.

Utredningen tar nedan i ett särskilt avsnitt upp frågan om IT-verksamhetens samverkan med övriga verksamheter inom riksdagsförvaltningen. Dessutom lämnas förslag om en mer rationell ordning för prioriteringar och strategiska beslut på IT-området.

Konsekvenser av förslaget för riksdagsförvaltningen i övrigt

Förslaget om ett nytt block för informations- och kunskapsförsörjning har enligt utredningen positiva konsekvenser för riksdagsförvaltningen i övrigt. Härvidlag är det lämpligt att göra en åtskillnad i fråga om konsekvenser för dels riksdagsförvaltningen i ett mer övergripande perspektiv, dels AK och dess verksamhet.

I ett mer övergripande perspektiv innebär tillskapandet av ett nytt block för informations- och kunskapsförsörjning, och en därav följande minskning av AK, att den högsta ledningen (riksdagsdirektören och riksdagsförvaltningens ledningsgrupp) får en bättre överblick över verksamheterna i hela riksdagsförvaltningen. Detta skapar bättre förutsättningar för ledningen att på ett effektivt sätt aktivt styra, samordna och påverka inriktningen inom hela riksdagsförvaltningen samt att göra prioriteringar mellan riksdagsförvaltningens olika verksamheter. Möjligheterna ökar därmed till en rationell drift och ett bättre resursutnyttjande inom förvaltningen i sin helhet.

Minskningen av AK leder också till en tydligare organisatorisk arkitektur och en bättre balans mellan de funktionella huvudverksamheterna. Den interna struktur som upprätthåller den historiska tudelningen av riksdagsförvaltningen i en parlamentarisk del och en del för övriga verksamheter bryts. Det innebär ytterligare ett steg bort från denna ordning, som formellt upphörde då hela riksdagsförvaltningen blev en myndighet med gemensam ledning och underordnad samma instruktion med gemensamma huvuduppgifter. Detta bör i sin tur kunna skapa förutsättningar för en utveckling av riksdagsförvaltningens organisation i integrativ riktning, med bättre samordning som följd.

Även den föreslagna förflyttningen av Info från stabsposition under riksdagsdirektören till det nya blocket innebär en förbättring av den organisatoriska strukturen i riksdagsförvaltningen som helhet. Antalet stabsorgan reduceras från tre till två, och den personal som för närvarande finns inom stabsorganen minskar med nästan två tredjedelar. Kärnverksamhet av operativ karaktär inom förvaltningen flyttas från stab till linje. De återstående stabsorganen – riksdagsdirektörens sekretariat och RIK – svarar bättre mot vad som formellt och funktionellt kan anses vara stabsorgan i genuin mening. Även denna förändring bidrar till den tydligare arkitektur som nämnts i det föregående.

En förflyttning av avdelningen kunskapsförsörjning från AK medför att AK:s egen organisation och verksamhet blir något mindre beträffande personal och verksamhetsmässig omfattning. Antalet avdelningar exklusive stabsorgan minskar genom den föreslagna förändringen från tre till två, och antalet årsarbetande minskar med drygt en fjärdedel. Differentieringen inom AK blir mindre än i dag. De återstående verksamheterna kommer att bestå av traditionella förvaltnings- och serviceuppgifter (administration och intern service) samt IT.

9.3 Samverkan inom det nya blocket och med IT-avdelningen

Enligt direktiven (Riksdagsdirektörens direktiv 2001-04-02) skall informationsutredningen bl.a. förutsättningslöst överväga lämplig organisatorisk samverkan för Riksdagsbiblioteket, enheten för riksdagstryck, EUU, tidningen RoD och Info samt överväga olika samarbetsformer med näraliggande verksamheter, i första hand IT-avdelningen.

9.3.1 Överväganden beträffande samverkan inom riksdagsförvaltningens informations- och kunskapsförsörjning och IT-verksamhet

Redan i dag förekommer en omfattande samverkan inom området intern och extern information och kunskapsförsörjning. Denna fungerar emellertid inte optimalt. Flera verksamheter upplever att särskilt relationen till Info är oklar och anser att det finns möjligheter att förbättra denna. I vissa fall är detta

sannolikt en konsekvens av den splittrade organisatoriska struktur som råder för informations- och kunskapsförsörjning. Samordningen kan och bör av effektivitets- och utvecklingsskäl öka. Ökad samordning och samverkan ger också möjlighet till att öka kvalitet, tillgänglighet, överblick och användbarhet för avnämarna av informationen och kunskapsproduktionen. Utredningen konstaterar att det finns flera områden där verksamheterna delvis överlappar varandra och/eller där det framöver borde finnas mycket att vinna på ett ökat samarbete.

Den externa informationsverksamheten involverar bl.a. Info, Riksdagsbiblioteket och EUU i stor utsträckning. Deras målgrupper är till stora delar gemensamma. Ett närmare samarbete mellan dessa enheter vore önskvärt på flera områden. Ett exempel är utbyggnaden av riksdagens regionala informationsverksamhet och de satsningar som därvidlag kommer att göras på bibliotek ute i landet. Alla tre bedriver även en omfattande kursverksamhet, samt är engagerade i en rad utåtriktade aktiviteter såsom mässor, konferenser och utställningar samt annonsering och liknande marknadsföring. De besvarar också, via olika ingångar, frågor av delvis gemensam karaktär från allmänheten. Info och Riksdagsbiblioteket, däremot inte EUU, har lokaler som står öppna för allmänheten att besöka för att bl.a. få information. Info och enheten för riksdagstryck är involverade i framtagning, försäljning, distribution och lagerhållning av riksdagstryck och annat material från riksdagen.

Den interna informationen och kunskapsförsörjningen involverar i stor utsträckning flera av de primärt berörda verksamheterna, men även andra verksamheter inom riksdagsförvaltningen. Riksdagsbiblioteket och Info arbetar båda med att tillhandahålla olika databaser för internt, och i vissa fall även externt, bruk. Riksdagsbiblioteket, RUT och delvis EUU ger svar på frågor från ledamöter, partigruppskanslier och andra i riksdagen. Alla tre enheterna har sin särskilda inriktning och kompetens, men till viss del rör det sig om överlappande verksamheter. Även om den förmedlade informationens och kunskapens förädlingsgrad varierar rör det sig om gradskillnader snarare än artskillnader. För vissa råder det därför i dag en otydlighet om var gränsen mellan enheterna går, och det ter sig emellanåt slumpartat om frågor hamnar hos t.ex. Riksdagsbiblioteket eller RUT. Dessutom har Riksdagsbiblioteket en grundläggande stödfunktion till kunskapsförsörjningen inom riksdagsförvaltningen, t.ex. genom ansvar för administration och tillhandahållande av fakta- och nyhetsdatabaser och införskaffande av litteratur. Ett utvecklat samarbete mellan Riksdagsbiblioteket, RUT och EUU m.fl. ökar förutsättningarna för att biblioteket skall känna till övriga verksamheters önskemål, krav och behov i dessa avseenden.

Utredningen konstaterar också att IT-avdelningen har omfattande kontakter med flertalet verksamheter inom riksdagsförvaltningen, men att dialogen i IT-frågor trots detta är bristfällig. I många fall handlar det om kommunikationssvårigheter. Lågt intresse för IT-frågor, dåliga IT-kunskaper hos användarna och bristande beställarkompetens är enligt IT-avdelningen problem härvidlag. Flera verksamheter efterlyser också utveckling av den egna perso-

nalens IT-kompetens. Inom IT-avdelningen säger man sig behöva utveckla den egna pedagogiska kompetensen. I andra fall handlar det om oklara gränser mellan IT-avdelningen och enskilda verksamheter. Här kan t.ex. nämnas utvecklingsarbetet med riksdagens webb och Helgonät i relation till Info samt ansvar för inköp av IT-lösningar för olika verksamheter.

Det är uppenbart att riksdagsförvaltningen i allmänhet, och de i utredningen primärt berörda verksamheterna i synnerhet, har nära kopplingar till IT-avdelningen. En väl fungerande informations- och kunskapsförsörjning är i stor utsträckning beroende av att även IT-verksamheten fungerar väl, och arbetet med att utveckla informations- och kunskapsförsörjningen kräver ett nära samarbete mellan dessa enheter och delar av IT-avdelningen. I dag förekommer regelbundna utvecklingsmöten mellan avdelningen för kunskapsförsörjning och IT-avdelningen. Även utveckling av andra verksamheter i riksdagsförvaltningen, t.ex. inom utskottskanslierna, KK och stabsorganen inom AK, kräver ett nära samarbete med delar av IT-avdelningen. Det måste finnas en kontinuerlig dialog i utvecklingsfrågor mellan IT-avdelningen och verksamheter i riksdagsförvaltningen, och det förefaller naturligt att IT-avdelningen tilldelas den drivande rollen därvidlag. När det gäller IT bör även eventuella oklarheter i ansvarsförhållandena klaras ut, bl.a. vad beträffar webbutveckling och inköp av IT-lösningar för olika verksamheter.

9.3.2 Exempel på samverkan inom det nya blocket och med IT-avdelningen

Utredningens bedömning: Förslaget om en ny organisatorisk struktur för informations- och kunskapsförsörjningen ger förutsättningar för bättre samordning och samverkan på flera områden. Enheterna i det nya blocket bör utvärdera i vilken utsträckning de överlappar varandra och gemensamt utveckla och effektivisera informations- och kunskapsförsörjningen. Exempel på områden inom vilka utredningen bedömer att ökad samordning och samverkan är eftersträfvansvärd är:

- riksdagens regionala informationsverksamhet,
- kurser och utåtriktade aktiviteter,
- frågeservice till allmänheten,
- drop in-besök från allmänheten,
- tryckeri- och förlagsverksamheten inom riksdagen,
- viss bearbetad information om ärenden och beslut,
- intern information via Helgonät respektive Mitt i Strömmen,
- kunskapsförsörjning till beslutsprocessen och på EU-området,
- information till människor med särskilda behov,
- verksamhetsutveckling och IT samt
- webbutveckling.

Skäl för utredningens bedömning: Som framgått ovan finns det naturliga verksamhetsmässiga samband mellan de enheter som föreslås ingå i det nya blocket. Med undantag av tidningen RoD har redan i dag enheterna inom avdelningen för kunskapsförsörjning frekventa kontakter dels med varandra, dels med Info. Enheterna arbetar också i stor utsträckning mot samma interna och externa målgrupper, fast med delvis olika prioritet. Deras interna och externa verksamheter utgörs av information och informationsrelaterad service i olika former, seminarie- och kursverksamhet och annan utbildning, utställningar, trycksaksproduktion, tidsningsutgivning, försäljning m.m.

Utredningens förslag till ny organisatorisk struktur för informations- och kunskapsförsörjningen skapar förutsättningar för bättre samordning och samverkan i syfte att utveckla och effektivisera den interna och externa informationen och kunskapsförsörjningen. Det samarbete som redan förekommer mellan enheterna kan intensifieras och göras bättre. Särskilt angeläget är detta i den mån det i dag förekommer delvis överlappande verksamheter. Det handlar även om att dra nytta av varandras kompetens, resurser och nätverk för att göra informations- och kunskapsförsörjningen bättre och mer rationell.

Enheterna i det nya blocket för informations- och kunskapsförsörjning bör därför fortlöpande och gemensamt gå igenom sina verksamheter för att utröna i vilken utsträckning de överlappar varandra och diskutera hur man kan utveckla och effektivisera informations- och kunskapsförsörjningen. En lämplig metod för detta kan vara att kartlägga och utveckla verksamheterna i blocket utifrån ett processororienterat perspektiv (jfr avsnitt 4.5.2). Utredningen vill redan här lyfta fram vissa områden som bör bli föremål för översyn.⁹¹

Info, Riksdagsbiblioteket och EUU är alla i stor utsträckning involverade i den externa informationsverksamheten. De har till stora delar gemensamma målgrupper, och de torde ha mycket att vinna på ett utvecklat samarbete. Deras delvis olika uppdrag, kompetenser och nätverk kompletterar varandra. Ett område inom vilket ett fortsatt utvecklat samarbete mellan dem vore eftersträfvansvärt är utbyggnaden av riksdagens regionala informationsverksamhet och de satsningar som därvidlag kommer att göras på bibliotek ute i landet. Vidare bedriver både Info, Riksdagsbiblioteket och EUU kursverksamhet. De är engagerade i annonsering om riksdagen och i olika marknadsföringsinsatser samt i en rad utåtriktade aktiviteter såsom mässor, konferenser och utställningar. Ytterligare ett område inom vilket ökad samordning bör eftersträvas är frågeservicen till allmänheten. I dag tillhandahåller alla tre enheterna sådan service i form av svar på frågor via telefon eller e-post; inom Info görs det på två sektioner (PIK och InfoC). Samtidigt bör erinras om informationsutredningens tidigare ställningstagande, att EUU bör ges en sådan ställning att den kan få en tydlig identitet och möjlighet till marknadsföring (avsnitt 9.2.2). Dessa principer innebär bl.a. att EUU bör ha en tydlig profil utåt gentemot allmänheten.

⁹¹ För en utförlig beskrivning av olika verksamheters produktion av information och möjligheter till utvecklad samverkan mellan olika verksamheter, se kapitlen 5 och 6.

Bortsett från åhörarläktaren har allmänheten möjlighet att göra drop in-besök på två ställen i riksdagen: InfoC och Riksdagsbiblioteket. På båda ställena kan allmänheten få svar på frågor om bl.a. riksdagen. Därutöver säljer InfoC bl.a. riksdagstryck och annat offentligt tryck, medan Riksdagsbiblioteket tillhandahåller bibliotekstjänster till allmänheten. Det bör övervägas om det härvidlag finns möjligheter till samordning av verksamheterna och i vilken utsträckning EUU kan delta i denna.

Verksamheten inom enheten för riksdagstryck överlappar i några avseenden Infos och till viss del även EUU:s verksamhet, och en ökad samordning mellan dem borde kunna ligga till grund för bättre resursutnyttjande och utveckling av tryckeri- och förlagsverksamheten inom riksdagen. I dag är produktionen av riksdagstrycket uppdelad på så vis att det produceras i tryckt form av enheten för riksdagstryck och publiceras i elektronisk form av Info. Enheterna arbetar i varierande omfattning med layout och formger dokument av olika slag. Lagerhållning, marknadsföring, försäljning och distribution av riksdagstrycket och andra riksdagsprodukter sköts av enheten för riksdagstryck, Info och EUU.

Riksdagsbiblioteket, EUU och Info arbetar med att tillhandahålla olika databaser till interna grupper och till allmänheten.

Bearbetad information till allmänheten om beslutsprocessen, dvs. information exklusive riksdagstrycket, produceras på flera ställen i riksdagsförvaltningen. Info producerar pressmeddelanden i en sektion (PIK) och Aktuella ärenden/Beslut i korthet i en annan sektion (POP). Tidningen RoD skildrar beslutsprocessen från kommittédirektiv via kommittébetänkande och proposition till riksdagsbeslut. EUU producerar information om frågor och ärenden i riksdagen med koppling till EU. Ökad samordning, och därigenom bättre resursutnyttjande, torde vara möjlig åtminstone beträffande produktionen av pressmeddelanden och Aktuella ärenden/Beslut i korthet inom Info.

Inom Info bör det vidare klargöras vilken roll lokaltidningen Mitt i Strömmen bör ha i relation till Helgonät beträffande riksdagens interna information.

Även om RUT inte föreslås ingå i det nya blocket för informations- och kunskapsförsörjning vill utredningen framhålla behovet av samordning mellan RUT och Riksdagsbiblioteket samt i viss mån EUU. Alla tre verksamheterna arbetar med kunskapsförsörjning till beslutsprocessen genom att ge svar på frågor från ledamöter, partigruppskanslier och anställda. Deras inriktning och kompetens skiljer sig från varandra, men delvis rör det sig om överlappande verksamheter. Det råder i dag en viss otydlighet om var gränsen mellan enheterna går, och det ter sig emellanåt slumpartat om en fråga hamnar hos t.ex. Riksdagsbiblioteket eller RUT. En tydligare uppgiftsfördelning mellan RUT och Riksdagsbiblioteket är önskvärd; eventuellt skulle det vara rationellt med en gemensam ingång för uppdrag från ledamöter och anställda. RUT och EUU skulle kunna utnyttja varandras kompetenser bättre och förbättra samordningen av kunskapsförsörjning på EU-området.

Utredningen har i avsnitt 4.3.3. redogjort för bestämmelser beträffande information till människor med särskilda behov. Arbetet med att skapa tillgänglighet bedrivs i dag inom flera verksamheter i riksdagsförvaltningen. Särskilda resurser har tilldelats bl.a. Info, enheten för riksdagstryck, EUU och tidningen RoD. Det är enligt utredningen viktigt att det tillgänglighetsskapande arbetet bedrivs samordnat utifrån ett gemensamt synsätt. Info bör härvidlag ta initiativ till att stödja och utveckla riksdagsförvaltningens arbete med att ta fram information i särskilda format och versioner samt etablera samverkan med övriga verksamheter.

Nedan tar utredningen särskilt upp frågan om beslutsordning inom riksdagsförvaltningen för IT-strategiska frågor. När det gäller enskilda verksamheters utveckling har utredningen lyft fram behovet av dialog med IT-avdelningen. Flertalet verksamheter inom riksdagsförvaltningen är i det dagliga arbetet beroende av ett väl fungerande IT-stöd. Beroendet gäller även förnyelse och utveckling av olika slags arbetsuppgifter, som ofta måste göras tillsammans med IT-avdelningen. I de nämnda exemplen på områden, inom vilka det enligt utredningen bör finnas utrymme för ökad samordning och samverkan, är det i flera fall viktigt att också involvera IT-avdelningen. Inte sällan ligger innovationer på IT-området bakom förnyelse- och utvecklingsarbetet, och IT-avdelningen spelar då en viktig roll som förmedlare av dessa.

En ordning bör skapas som innebär att i stort sett alla enskilda verksamheter regelbundet träffar IT-avdelningen i syfte att diskutera verksamhetsutveckling och IT utifrån de enskilda verksamheternas perspektiv. IT-avdelningen bör ges i uppdrag att vara initiativtagare och drivande. För att mötena skall vara givande fordras ömsesidigt engagemang och intresse och en gemensamt formulerad agenda. Vid mötena bör några från den enskilda verksamheten delta, däribland chefen och minst en kontaktperson från utvecklingsenheten inom IT-avdelningen. De enskilda verksamheterna ges möjlighet att föra fram problem, önskemål och behov relaterade till riksdagens IT-stöd, och IT-avdelningen erhåller nödvändig information och inblick i övriga verksamheter för att kunna utveckla IT-verksamheten. Mötena ger även IT-avdelningen möjlighet att presentera idéer och nyheter på IT-området direkt för dem som använder IT och med dessa gemensamt diskutera eventuell nytta med olika IT-lösningar samt på vilket sätt IT kan bidra till verksamhetsutveckling inom olika delar av riksdagsförvaltningen.

Utredningen anser även att IT-avdelningens huvudansvar för all IT-utveckling inom riksdagen bör tydliggöras. Ett samlat ansvar är nödvändigt för att åstadkomma en integrerad IT-infrastruktur. Om olika enheter bedriver utvecklingsarbete på egen hand finns risk för suboptimala IT-lösningar och ett splittrat IT-system. Av detta följer att alla funktioner inom riksdagsförvaltningen för IT-utveckling på sikt bör samlas i IT-avdelningen. Det skulle också minska beroendet av enstaka personer för IT-utveckling av enskilda verksamheter samt skapa bättre förutsättningar för lärande och kompetensutveckling. Samtidigt aktualiserar det ytterligare betydelsen av dialog mellan IT-avdelningen och enskilda verksamheter.

Förhållandet mellan Info och IT-avdelningen beträffande utveckling av riksdagens webbplats bör tydliggöras med detta som utgångspunkt. Info skall svara för webbplatsens struktur och innehåll, och IT-avdelningen för system och teknik. På sikt bör medarbetare inom Info som arbetar med IT-utveckling få en ny organisatorisk placering inom IT-avdelningen. För att säkerställa informationsinnehållets styrande inverkan på teknikval m.m. krävs först ett klagörande av ansvar och arbetssätt. Kontinuerlig samverkan kommer att ha stor betydelse. Info och IT-avdelningen har viktiga, men olika, uppgifter beträffande webbplatsen. Uppgifterna går delvis in i varandra, och mer eller mindre permanenta arbetsgrupper med representanter från Info, IT-avdelningen och även EUU torde vara nödvändiga.

Det bör även tydliggöras att alla datasystem, programvaror, applikationer etc. inom riksdagen utvecklas och/eller inhandlas av eller tillsammans med IT-avdelningen. Enskilda enheter bör inte på egen hand köpa IT-lösningar eftersom det bl.a. försvårar synergieffekter på IT-området. En ordning som innebär kontinuerlig samverkan mellan IT-avdelningen och övriga verksamheter inom riksdagsförvaltningen torde också minska risken för att enskilda verksamheter känner behov av att agera utan IT-avdelningen.

9.3.3 Samverkan mellan ledamöter och riksdagsförvaltningen i informations- och kommunikationsfrågor

Utredningens bedömning: Riksdagsförvaltningen bör sträva efter att i ökad utsträckning samverka med ledamöterna i informationsverksamheten. Riksdagsförvaltningen bör också utarbeta stöd för talmannen, de vice talmännen och övriga ledamöter i deras information om riksdagen. Frågan om vilka kommunikationsverktyg riksdagsförvaltningen skall ge till ledamöterna är inte en principiell fråga utan en fråga om resurser.

Skäl för utredningens bedömning: En viktig skiljelinje går mellan partipolitisk information och partipolitisk neutral information om riksdagens arbete och beslut. I riksdagen ger ledamöterna och partigrupperna partipolitisk information, medan riksdagsförvaltningen endast svarar för partipolitiskt neutral information. Även ledamöterna ger partipolitiskt neutral information. Flera av dem medverkar därvidlag i olika evenemang som organiseras av riksdagsförvaltningen, t.ex. kurs- och besöksverksamhet i regi av Info, Riksdagsbiblioteket och EUU. Ledamöternas medverkan i dessa sammanhang är mycket uppskattad. I egenskap av parlamentariker ger ledamöterna partipolitiskt neutral information även på egen hand, t.ex. till olika medborgargrupper från den egna valkretsen och besökare i riksdagen.

Talmannen har en betydelsefull roll i den utåtriktade informationen. Talmannen är riksdagens främsta företrädare och har ett särskilt ansvar att representera riksdagen som institution. Det innebär bl.a. att talmannen i olika sammanhang informerar om riksdagens och talmannens arbete och konstitutionella uppgifter. Även de vice talmännen har ett sådant ansvar.

Enligt utredningen är det viktigt att riksdagsförvaltningen samverkar med ledamöterna i informationsverksamheten, inte minst på grund av den stora uppskattning deras medverkan har bland dem som informationsaktiviteten riktar sig till. Vid planering av utåtriktade informationsaktiviteter bör förvaltningen därför beakta om och på vilket sätt man i större utsträckning kan samverka med ledamöterna.

Det är även viktigt att riksdagsförvaltningen ger talmannen, de vice talmännen och övriga ledamöter adekvat stöd att informera om riksdagen. Info bör tillsammans med övriga enheter inom det nya blocket för informations- och kunskapsförsörjning utarbeta och tillhandahålla ett sådant stöd. Till exempel kan det röra sig om att ta fram ett "informationspaket" som ledamöterna kan använda i sina kontakter med allmänheten; visst material och vissa verktyg som kan ingå i ett sådant paket finns redan. Avgörande för stödets utformning är talmannens, de vice talmännens och ledamöternas egna önskemål och behov. Det nya blocket bör härvidlag föra en regelbunden dialog med talmannen, de vice talmännen och övriga ledamöter. Samråd bör göras med rådet för ledamotsnära frågor.

Ledamöterna behöver även ett mer generellt stöd från riksdagsförvaltningen för att kommunicera inom ramen för sitt uppdrag, t.ex. för att kunna upprätthålla en väljardialog eller för sitt opinionsbildande arbete. I dag tillhandahåller riksdagsförvaltningen flera tekniska hjälpmedel som kan nyttjas för sådana ändamål. Härvidlag kan nämnas telefon, telefax och datorer utrustade med olika slags programvaror. Dessa hjälpmedel ses i dag som självklara verktyg i ledamöternas arbete. De senaste årens teknikutveckling har ökat omsättningen av datorer, telefoner etc. Utvecklingen har också aktualiserat frågan om riksdagsförvaltningen bör tillhandahålla olika nya verktyg för ledamöternas kommunikation, t.ex. för att möjliggöra personliga presentationer i form av webb-TV, chatt, dialog och omröstnings- och opinionsyttringar. Genom en ökad samverkan med ledamöterna, t.ex. via rådet för ledamotsnära frågor, kan förvaltningen kontinuerligt fånga upp ledamöternas behov av stöd för att kommunicera inom ramen för sitt uppdrag som ledamot.

Enligt utredningens uppfattning finns det inget principiellt att invända mot att sådant stöd ges till ledamöterna, förutsatt att det enbart rör sig om att tillhandahålla tekniska lösningar och att stödet erbjuds till samtliga ledamöter. Avgörande är i stället dels synen på behovet och vikten av ett ökat interaktivt arbetssätt bland ledamöterna, dels naturligtvis kostnaden för det tekniska stöd som krävs.

9.4 Övriga frågor beträffande organisation, samverkan m.m.

Under utredningens arbete och till följd av förslaget till en ny organisatorisk struktur har ett antal övriga frågor aktualiserats. Dessa gäller representation i riksdagsförvaltningens ledningsgrupp, behandlingen av IT-strategiska frågor

inom riksdagsförvaltningen och ändamålsenligheten i riksdagsförvaltningens organisatoriska struktur i övrigt.

9.4.1 Representation i riksdagsförvaltningens ledningsgrupp

Utredningens förslag: Inrättandet av en ny organisatorisk struktur innebär att riksdagsförvaltningens ledningsgrupp bör få en ny sammansättning. Den nya ledningsgruppen föreslås bestå av riksdagsdirektören, kanslichefen vid KK, en tjänsteman med samordningsansvar beträffande utskottens kanslier, förvaltningschefen och chefen för det nya blocket för informations- och kunskapsförsörjning samt informationschefen som adjungerad.

Skäl för förslaget: Utredningens förslag om en ny organisatorisk struktur för informations- och kunskapsförsörjning aktualiserar frågan om representation i riksdagsförvaltningens ledningsgrupp. Bestämmelser om riksdagsförvaltningens ledningsgrupp finns i 5 § föreskrift (2000:2) om arbetsordning för riksdagsförvaltningen. Enligt denna består ledningsgruppen av riksdagsdirektören, förvaltningschefen, kanslichefen vid KK och en tjänsteman med samordningsansvar beträffande utskottens kanslier. På sammanträdena deltar enligt praxis även informationschefen som adjungerad. Riksdagsdirektören kallar till och leder sammanträdena, som i regel äger rum varje vecka. Gruppen är inget beslutsorgan, utan ett forum för cheferna med det tyngsta ansvaret i förvaltningen att dels diskutera strategiska frågor och långsiktig planering, dels samordna verksamheten inom riksdagsförvaltningen.

Principen för representation i ledningsgruppen är således att varje organisatoriskt block inom riksdagsförvaltningen har en representant i ledningsgruppen. Från KK och AK deltar högsta chefen för respektive block. Från utskottskanslierna finns ingen motsvarande chef, utan representationen sker genom att kanslicheferna inom sig utser en person med ansvar för att samordna utskottens kanslier. Informationschefen är ett undantag från principen då denne inte representerar ett block, utan en enhet som ligger i stab direkt under riksdagsdirektören.

Förslaget om en ny organisatorisk struktur innebär att ett nytt block bildas inom riksdagsförvaltningen. Chefen för blocket kommer att bli ansvarig för ledningen av verksamheten inom blocket närmast under riksdagsdirektören. Riksdagsförvaltningens ledningsgrupp föreslås utökas med chefen för blocket.

Den föreslagna organisatoriska förändringen aktualiserar även frågan om informationschefens ställning i riksdagsförvaltningens ledningsgrupp. Till följd av att Info får en ny placering inom blocket för informations- och kunskapsförsörjning kommer informationschefen inte längre att vara direkt underställd riksdagsdirektören. Eftersom chefen för blocket kommer att ingå i ledningsgruppen kan Info, i likhet med övriga enheter, sägas vara indirekt representerad.

Det finns, menar utredningen, skäl för att informationschefen ändå bör ingå i ledningsgruppen på samma villkor som nu gäller, dvs. som adjungerad.

Ett skäl till det är att informationschefen i sin befattning fortlöpande bör ha kännedom om vad som händer inom riksdagsförvaltningen och riksdagen. Det är därför viktigt att denne närvarar vid ledningsgruppens möten och tar del av central information från förvaltningens olika delar. För att effektivt kunna leda den egna enheten måste informationschefen snabbt få information om händelser och aktiviteter i riksdagsförvaltningen.

Sammantaget bör enligt utredningen riksdagsförvaltningens ledningsgrupp förutom riksdagsdirektören utgöras av kanslichefen vid KK, en tjänsteman med samordningsansvar beträffande utskottens kanslier, förvaltningschefen och chefen vid KIK. Därutöver bör även informationschefen ingå som adjungerad.

9.4.2 Beslutsordning för IT-strategiska frågor

Utredningens förslag: En beslutsordning föreslås som skapar förutsättningar för en bred förankring av IT-strategiska frågor i riksdagsförvaltningen. IT-strategigruppen föreslås få en organisatoriskt bredare sammansättning under IT-chefens ledning. IT-strategiska frågor föreslås bli en fast punkt på dagordningen för riksdagsförvaltningens ledningsgrupp.

Skäl för förslaget: IT har i dag stor betydelse för flertalet verksamheter inom riksdagsförvaltningen. Tidigare bidrog IT främst till att effektivisera och automatisera enskilda aktiviteter. Det senaste decenniets utveckling på IT-området har varit omvälvande. Den har på ett grundläggande sätt förändrat arbetsprocesser och organisationers sätt att fungera.

Beslut i IT-strategiska frågor fattas i dag av framför allt IT-chefen. I enstaka fall fattas sådana beslut av i första hand förvaltningschefen och i andra hand av riksdagsdirektören. Vid enstaka tillfällen diskuteras IT-strategiska frågor av framåtsyftande karaktär i riksdagsförvaltningens ledningsgrupp efter föredragning av IT-chefen.

IT-strategigruppen är en grupp av personer inom riksdagsförvaltningen som skall diskutera, dokumentera och föreslå strategiska beslut för IT-verksamheten och ansvara för att förvalta och utveckla riksdagens framtida IT-plattform. Den har dessutom en informations- och marknadsföringsuppgift i verksamheten. Sammanträdena äger rum en gång i månaden under ledning av IT-chefen. För närvarande består gruppen av 13 personer. Av dessa kommer ungefär hälften från IT-avdelningen. Övriga kommer från Info, avdelningen för kunskapsförsörjning, KK, utskottskanslierna och riksdagsdirektörens sekretariat.

Utredningen har ovan slagit fast behovet av en god dialog mellan IT-avdelningen och övriga verksamheter. Mot bakgrund av IT-frågornas genomgripande betydelse för stora delar av förvaltningen anser utredningen att det bör tillskapas en beslutsordning för s.k. IT-strategiska frågor som innebär att de får en bred förankring dels i riksdagsförvaltningens olika verksamheter, dels i riksdagsförvaltningens ledning.

IT-strategigruppen bör spela en viktig roll härvidlag. Det är i denna som företrädare för IT-avdelningen och övriga verksamheter möts och kan diskutera IT-frågor. Utredningen anser att IT-strategigruppen bör ges ett vidgat och tydligare mandat än i dag. Gruppens uppgift bör vara att föreslå prioriteringar och initiera projekt på IT-området. I princip skall alla IT-projekt av viss betydelse behandlas av IT-strategigruppen. Diskussionen skall gälla nyttan av olika projekt utifrån riksdagsförvaltningen i stort samt utifrån de enskilda verksamheterna inom riksdagsförvaltningen. IT-chefen leder diskussionen och bidrar med sin tekniska kompetens samt med information om kostnader, tidsåtgång, ekonomiska och personella resurser m.m., medan representanterna från övriga verksamheter bedömer behovet och graden av angelägenhet av olika projekt för den egna verksamheten. Det grundläggande syftet är att involvera övriga verksamheter i IT-frågor som berör dem; diskussioner som enbart gäller IT utan direkta kopplingar till andra verksamheter kan däremot föras internt inom IT-avdelningen. Detta förutsätter sannolikt en ny sammansättning av IT-strategigruppen. Med den stora representation som i dag finns från IT-avdelningen finns det risk att diskussionerna förs på IT-avdelningens villkor utifrån ett IT-perspektiv, inte utifrån ett verksamhetsperspektiv. IT-avdelningens representation skulle t.ex. kunna vara IT-chefen (ordförande), utvecklingschefen samt eventuellt den ansvarige för samordning av IT-avdelningens projekt. Vad beträffar den övriga representationen bör samtliga verksamheter vara representerade i någon form.

Utredningen anser även att IT-strategiska frågor bör förankras i riksdagsförvaltningens ledning. Ett sätt att åstadkomma detta vore att låta IT-strategiska frågor vara en regelbundet återkommande punkt på dagordningen för riksdagsförvaltningens ledningsgrupp, t.ex. en gång per kvartal. IT-strategigruppen skulle i dessa sammanhang vara beredande organ och IT-chefen den som föredrar IT-strategiska ärenden i ledningsgruppen.

9.4.3 Översyn av informationshanteringen vid kriser

Utredningens bedömning: Riksdagens Informationsplan i händelse av kris och katastrof bör ses över med avseende på arbets- och ansvarsfördelning. Informationsenheten bör ansvara för denna översyn.

Utredningen har i avsnitt 4.3.4 redogjort för riksdagens Informationsplan i händelse av kris och katastrof. Planen ingår i den övergripande Plan för åtgärder vid särskilda händelser i riksdagen och anger hur informationsfrågorna skall hanteras när något allvarligt har hänt. Syftet är att få kontroll och snabbt finna rutiner och en väl fungerande arbetsfördelning av informationsarbetet såväl internt som externt. Arbets- och ansvarsfördelningen i informationsplanen utgår ifrån att den som har en viss uppgift under normala förhållanden också skall ha den i kris- och katastrofsituationen.

Enligt utredningen kan bildandet av ett nytt block för informations- och kunskapsförsörjning eventuellt påverka lämplig arbets- och ansvarsfördelning av informationshanteringen vid kriser. Utredningen anser därför att riksdag-

gens nuvarande Informationsplan i händelse av kris och katastrof bör ses över med utgångspunkt i den föreslagna organisatoriska strukturen. Ansvaret för översynen bör ligga på Info.

9.4.4 Behovet av en fortsatt översyn av riksdagsförvaltningens organisation

Riksdagsförvaltningen är sedan 2000 en sammanhållen myndighet med riksdagsdirektören som gemensam myndighetschef och en gemensam instruktion för hela förvaltningen. Bakom inrättandet av denna ordning låg, som utredningen har beskrivit i avsnitt 2.1.3, en ambition att effektivisera och utveckla samverkan inom riksdagsförvaltningen.

Enligt utredningen är det både önskvärt och naturligt att arbetet med att effektivisera och utveckla samverkan inom riksdagsförvaltningen fortsätter. Därvidlag framstår en fortsatt översyn av riksdagsförvaltningens organisation som angelägen. Målet bör vara att skapa en integrerad myndighet som förmår uppfylla de övergripande målen på ett kostnadseffektivt och ändamålsenligt sätt. Översynen bör omfatta såväl stödet till beslutsprocessen som AK, riksdagsförvaltningens övergripande ledningsstruktur och stabsfunktioner.

9.5 Principer för informationsverksamheten inom riksdagsförvaltningen

9.5.1 Allmänt om principer för riksdagens informationsverksamhet och kunskapsförsörjning

Enligt direktiven (Riksdagsdirektörens direktiv 2001-04-02) skall informationsutredningen utarbeta en strategi för den interna och den externa informationsverksamheten och kunskapsförsörjningen. Enligt utredningens mening bör arbetet med en sådan strategi anstå till dess att den nya organisationen för informations- och kunskapsförsörjning inom riksdagsförvaltningen, som utredningen föreslår, har funnit sin form. Utredningen har i stället utarbetat ett antal principer som bör vara vägledande i arbetet med att utforma en strategi för informations- och kunskapsförsörjning. Principerna säger inte hur det operativa arbetet skall bedrivas; arbetssätt och verksamhetens konkreta innehåll avgörs bäst av berörda chefer och medarbetare tillsammans. Syftet med principerna är att lyfta fram och ange önskvärd inriktning på centrala och strategiska områden inom riksdagsförvaltningens informations- och kunskapsförsörjning.

Principerna bör ge svar på ett antal frågor av strategisk karaktär beträffande informations- och kunskapsförsörjningen. Dessa är:

- För vem?
- Vad?
- Hur?

- Syfte?
- Av vem?

För vem? avser vilka som informationsverksamheten riktar sig till, dvs. användarna av informationen.

Vad? har att göra med informationens innehåll i allmän mening.

Hur? tar upp sättet på vilket informationen förmedlas. I det inbegrips även frågan om informationens tillgänglighet.

Syfte? handlar om målsättningen med informationsverksamheten.

Av vem?, slutligen, har att göra med produktionen och ansvarsfördelningen för informationen och kunskapsförsörjningen inom riksdagsförvaltningen.

I det följande görs en åtskillnad mellan principer för den externa respektive interna informationsverksamheten. Det innebär inte att dessa är oberoende av varandra. Den utåtriktade informationsverksamheten är i stor utsträckning beroende av hur informationsverksamheten inom riksdagen fungerar. En del information fungerar också som både extern och intern information. Sammanhangen ser dock olika ut, vilket i grunden har att göra med att det rör sig om olika målgrupper med olika behov av information och kunskap. Den interna informationen griper över fler områden än den externa; i viss mån kan den senare sägas vara en delmängd av den förra.

9.5.2 Principer för extern information

För vem?

Utredningens förslag till princip: Alla som söker bör kunna få information om riksdagen och dess arbete av riksdagsförvaltningen; i det aktiva arbetet med att föra ut information bör riksdagsförvaltningen främst rikta sig till vidareinformatörer.

Skäl för förslaget: Som framgår av utredningens intervjuundersökning har den externa informationen en stor mängd mottagare. Dessa fördelar sig på följande huvudgrupper: allmänheten, skolor, lärare, studenter och forskare, media, företag och organisationer, myndigheter samt parlamentariska församlingar i andra länder och internationella organisationer.

I riktlinjerna för riksdagens informationsverksamhet slås fast att det är en skyldighet för riksdagen att ge och en rätt för allmänheten, massmedier, organisationer, undervisningsväsende, myndigheter, företag m.fl. att få information om riksdagens funktion, arbete och beslut. Under avsnittet om målgrupper anges att den externa informationen riktar sig till allmänheten. Den viktigaste formen är direktkommunikation. Information sprids också genom kontakt med vidareinformatörer, t.ex. massmedier, lärare, folkbildningsorganisationer, bibliotek, medborgarkontor, myndigheter, organisationer, landsting och kommuner.

Genom offentlighetsprincipen är riksdagen, liksom alla offentliga institutioner, skyldig att tillhandahålla viss typ av information (allmänna handlingar) till envar som önskar ta del av den. Utöver detta har riksdagen genom sin roll

i demokratin ett särskilt ansvar för att förmedla information till allmänheten om riksdagen och dess arbete – riksdagens förvaltning har härvidlag en viktig uppgift beträffande partipolitiskt neutral information. Riksdagsförvaltningen bör på enklaste och mest kostnadseffektiva sätt tillhandahålla korrekt och lättillgänglig information och upplysningar om riksdagen och dess arbete till alla som söker sådan information. En utgångspunkt för informationsverksamheten bör vara att alla som söker information om riksdagen och dess arbete skall kunna få begriplig sådan i antingen elektronisk eller muntlig form. Utöver detta har riksdagsförvaltningen också till uppgift att aktivt föra ut information om riksdagen och dess arbete till allmänheten, så att även de som inte tar egna initiativ och efterfrågar information får ta del av den.

Av detta följer inte, enligt utredningen, att riksdagsförvaltningen i denna del av informationsverksamheten bör ha som ambition att i varje enskilt fall kommunicera direkt med den enskilde. Kostnaden för att på detta sätt nå ut till medborgarna skulle bli enormt stor. Riksdagsförvaltningen bör i stället främst rikta in sig på en indirekt kommunikation via vidareinformatörer. Dessa förmedlar i sin tur informationen vidare antingen till den breda allmänheten (vilket görs av t.ex. massmedier, bibliotek och medborgarkontor) eller till särskilda grupper i samhället (vilket görs av t.ex. lärare och olika organisationer). Vad beträffar den senare kategorin vidareinformatörer – de som förmedlar informationen vidare till särskilda grupper – bör riksdagsförvaltningen aktivt söka samarbete med sådana som kan förväntas ha goda förutsättningar för att föra information vidare till andra medborgare eller grupper av medborgare. Till stor del handlar det här om organisationer och aktörer med utbrett kontaktnät och som åtnjuter högt förtroende i de aktuella grupperna.

Vad?

Utredningens förslag till princip: Riksdagsförvaltningens informationsverksamhet bör främst omfatta information om riksdagen och dess arbete och endast på en övergripande nivå främja informationsverksamheten inom den övriga offentliga sektorn; EU-upplysningen och tidningen Från Riksdag & Departement har särskilda och vidare informationsuppdrag.

Skäl för förslaget: Som framgått av det föregående består den externa informationen av basinformation och information om aktuella ärenden och beslut. Den förra kan sägas ha att göra med riksdagens roll i demokratin och dess arbetssätt och den senare med de beslut som skall fattas eller har fattats av riksdagen. Ytterligare en informationstyp är löpande information, vilken har att göra med information (basinformation eller aktuella ärenden och beslut) som produceras med viss regelbundenhet. Den externa information som produceras av flest verksamheter i riksdagen är information om aktuella ärenden och beslut. Basinformation produceras av ett begränsat antal verksamheter inom riksdagsförvaltningen.

När det gäller informationens innehåll kan konstateras att riksdagens informationsansvar enligt riktlinjerna i första hand omfattar information om

riksdagen och dess arbete. Informationen skall vara saklig och partipolitiskt neutral. Dessutom slås fast att riksdagen har ett särskilt ansvar för samhällsinformationen i stort i syfte att ge medborgarna vägledning, överblick och sammanhang. EUU och tidningen RoD har ett vidare informationsuppdrag som även inbegriper information om beslutsprocessen inom EU.

Utredningen har ingen annan uppfattning än att riksdagens informationsansvar främst omfattar information om riksdagen och dess arbete. Riksdagsförvaltningen har i detta avseende till uppgift att informera om riksdagens roll i demokratin och arbetssätt samt om ärenden och beslut som skall fattas eller har fattats av riksdagen. Härigenom svarar riksdagsförvaltningen för samhällsinformation på ett centralt och viktigt område. Enligt utredningen är det lika självklart att innehållet i den information som riksdagsförvaltningen producerar skall vara sakligt och partipolitiskt neutralt. När det gäller information om riksdagens roll i demokratin och arbetssätt (basinformation) torde detta inte vara något problem. I samband med information om de beslut som skall fattas eller har fattats av riksdagen (aktuella ärenden och beslut) kan gränsen mellan vad som utgör partipolitisk information och partipolitiskt neutral information vara svårare att dra, t.ex. i sammanfattningar av riksdagens beslut. I det praktiska arbetet förefaller det emellertid som regel inte heller på detta område föreligga några större problem.

Som högsta beslutande organ har riksdagen i uppgift att lagstifta och principiellt uttala sig om grunder och normer för samhällsinformationen. Riksdagen har också i uppgift att följa upp riktlinjer och andra beslut rörande samhällsinformationen samt att utvärdera verksamheten (1993/94:URD5). Riksdagsförvaltningen har ett avgränsat ansvar för samhällsinformation i stort. Ansvaret innebär inte att riksdagsförvaltningen skall tillhandahålla samhällsinformation i stort, dvs. vara en upplysningscentral för allmänhetens frågor om offentlig verksamhet. Varje offentligt organ ansvarar för informationen inom sitt verksamhetsområde. Det vore mot denna bakgrund av såväl principiella som ekonomiska skäl inte försvarligt att riksdagsförvaltningen åtar sig att ansvara för denna information. Däremot bör riksdagsförvaltningen på en *övergripande nivå främja* informationsverksamheten inom den offentliga sektorn. Detta görs främst genom att förvaltningen är en god förebild i arbetet med att skapa öppenhet och tillgänglighet. Ett annat sätt är att vid behov initiera och som part medverka i arbetet med att utveckla plattformar för samhällsinformation.

Noteras bör att EUU och tidningen RoD har ett vidare informationsuppdrag än den övriga riksdagsförvaltningen. EUU har i uppdrag att ge allmänheten partipolitiskt neutral information om EU och om Sveriges medlemskap i EU (bet. 1994/95:KU:36). Tidningen rapporterar om verksamheten i riksdagen och regeringens kansli (bet. KU 1975:21), vilket innebär att hela lagstiftningskedjan täcks in. Efter Sveriges inträde som medlem i EU utvidgades tidningens uppdrag med bevakning av EU och lagstiftningsprocessen inom EG (bet. 1996/97:KU2).

Hur?

Utredningens förslag till principer:

- Den externa informationsverksamheten bör baseras på att informationen görs tillgänglig i elektronisk form, och de fördelar som elektronisk publicering innebär bör utnyttjas.
- Information som produceras inom riksdagsförvaltningen bör vara så lättläst som möjligt.
- Riksdagsförvaltningen bör ta fram information i särskilda format och versioner när sådan information efterfrågas.
- Riksdagsförvaltningen bör utforma sin informationsverksamhet i enlighet med Handikappombudsmannens förslag till riktlinjer för en tillgänglig statsförvaltning.

Skäl för förslaget: De senaste åren har tendensen varit att extern information i allt större utsträckning förmedlas i elektronisk form, medan information via tryckta och muntliga kanaler minskar.

Enligt riktlinjerna för riksdagens informationsverksamhet skall – eftersom människor söker och använder information på olika sätt – information tillhandahållas och aktivt spridas via såväl muntliga och tryckta som elektroniska kanaler.

Enligt informationsutredningen är samtliga kanaler viktiga vid kommunikation av extern information. Den kommunikationskanal som väljs bör vara den som är mest effektiv i det aktuella fallet. Den pågående utvecklingen inom det informationstekniska området och förändrade metoder bland medborgarna att söka efter information är dock av sådan art att de motiverar ett delvis nytt förhållningssätt.

För det första ökar efterfrågan på *elektronisk information*, medan efterfrågan på muntlig information minskar; som exempel på denna utveckling kan nämnas att antalet telefonfrågor till Info mellan 1997 och 2001 minskade från drygt 26 000 till cirka 12 500 per år. Även efterfrågan på viss tryckt information, t.ex. riksdagstrycket, minskar. Positiva effekter av det är bl.a. mindre material-, lager- och distributionskostnader för riksdagen. Dessutom skapar elektroniskt lagrad information förutsättningar för nya sätt att arbeta med och nyttja informationen, t.ex. genom förbättrad struktur, söksystem, personalisering, länkning mellan olika informationskällor och ökad tillgänglighet.

För det andra blir gränsen mellan tryckt och elektronisk information alltmer flytande. I princip framställs allt tryckt material på digital väg; elektronisk information kan numera sägas vara en förutsättning för tryckt information.⁹² Huruvida informationen skall presenteras i tryckt eller elektronisk form behöver inte avgöras förrän i sista steget. I takt med att skrivarnas prestanda och kvalitet blivit bättre, och teknik utvecklats som klarar efterbehandling (falsning, häftning, limning) lika bra som trycket, har också "print on de-

⁹² Det finns även teknik som på ett förhållandevis enkelt sätt medger den omvända transformationen, dvs. att information överförs från pappersmedium till datamedium.

mand"-tekniken börjat framstå som ett reellt alternativ. Med denna teknik kan trycksaker tas fram i exakt antal allteftersom det beställs, och tryckning av överupplagor för lagring är inte längre nödvändig. Detta suddar ytterligare ut gränsen mellan tryckt och elektronisk information.

För det tredje skiftar den muntliga informationsverksamheten karaktär. Denna går i allt större utsträckning ut på att hjälpa de frågande att hitta vägen till rätt information, som ofta finns lagrad digitalt. Arbetsuppgiften utvecklas i riktning mot "informationsmäkleri". Det innebär även att en allt större del av informationsverksamheten bör inriktas på att dels utveckla informationsdatabaser som allmänheten kan söka i, dels i takt med en stigande efterfrågan tillhandahålla sådana mäklartjänster.

Sammantaget talar detta för att elektronisk information får allt större betydelse, inte bara för att den elektroniska informationen ökar i sig, utan också för att både tryckt och muntlig information alltmer utgår från elektronisk information. Detta bör också vara en utgångspunkt för riksdagsförvaltningens informationsverksamhet. Den elektroniska informationen bör vara ordnad så att den dels ytterligare minskar behovet av muntlig information, dels utgör ett stöd till den muntliga information som det alltså finns behov av och inte minst till den lotsning fram till informationen som allmänheten kan antas efterfråga i ökande omfattning. Den elektroniska informationen skall vid behov kunna tas ut på papper och till viss del ersätta tryckt information. I princip bör också allt tryckt material som riksdagen producerar (riksdagstrycket, skolmaterial, informationsbroschyrer etc.) finnas tillgängligt i elektronisk form på riksdagens webbplats för att kunna läsas och laddas ner av dem som önskar.

Frågan hur information förmedlas aktualiserar även frågan om informationens tillgänglighet. Språket spelar i detta avseende en central roll. Många medborgare har svårt att förstå myndighetsinformation såsom den i dag framställs (se not i avsnitt 2.4.3). Som allmän princip för hur man bestämmer innehållet i en text bör gälla hänsynen till läsaren (jfr Ds 1998:43). De tänkta läsarnas kunskaper i ämnet, inte de egna, bör vara utgångspunkten. Från demokratisynpunkt är det viktigt att alla medborgare kan läsa och förstå den producerade texten. Inte sällan får dock hänsynen till en större läsekrets (allmänheten) ge vika för hänsynen till de traditionsbundna förväntningar på språket som finns i vissa grupper (departement, myndigheter, domstolar etc.). I praktiken kan det också i vissa sammanhang vara svårt att fullt ut anpassa språket till en bredare publik. Detta bör emellertid inte hindra att all slags information som produceras inom riksdagsförvaltningen och som vänder sig till externa mottagare görs så lättläst som möjligt.⁹³

En annan aspekt av informationens tillgänglighet är i vilken form den presenteras. Enligt informationsutredningen har elektronisk information, särskilt via Internet, i detta avseende flera fördelar framför tryckt och, i vissa avseenden, muntlig information. Bland annat är den lätt att uppdatera, den når många potentiella mottagare snabbt, den är lätt att komma åt i princip när som

⁹³ Jfr Statsrådsberedningens PM 1994:4 (reviderad 1998-06-30).

helst, den är i förhållandevis stor utsträckning sökbar, möjlig att återanvända och anpassa efter individuella behov, samt innebär inga distributionskostnader. Mottagaren kan också ges möjlighet att anpassa materialets utformning på ett sätt som passar de egna behoven, t.ex. så att textstorleken kan förändras. Detta ökar tillgängligheten till information för människor med särskilda behov, t.ex. personer med nedsatt syn. Tillgången till dator och Internet är emellertid ett problem, även om den har ökat kraftigt under de senaste åren. I synnerhet i vissa grupper av befolkningen, t.ex. äldre och lågutbildade (se avsnitt 4.5.1), är tillgången alltjämt låg. För dessa är det viktigt att det framöver är möjligt att få information i tryckt form eller via muntliga kanaler.

Det finns också grupper som inte på egen hand med egna tekniska verktyg kan anpassa informationen till sina behov. Det kan röra sig om personer med olika funktionshinder och personer med annan etnisk och/eller kulturell bakgrund. I dessa fall är tillgången till muntlig information av stor betydelse. I den mån de behöver ta del av information som riksdagen tillhandahåller bör, enligt informationsutredningen, riksdagsförvaltningen vara skyldig att tillgodosätta detta behov genom att ta fram information i särskilda format och versioner (se avsnitt 4.3.3). Detta bör inte göras så att riksdagsförvaltningen på förhand väljer ut vilken information som skall finnas i särskilda format och versioner, utan i stället tar fram sådan när detta efterfrågas. Av denna anledning är det betydelsefullt att de operativa resurserna för att ta fram sådan information samordnas (se avsnitt 9.3.2). För att underlätta allmänhetens kontakter med riksdagen i detta avseende bör det nya blocket eventuellt till skapa en gemensam ingång till vilken allmänheten kan vända sig för att få information i särskilda format och versioner.

Utredningen anser även att riksdagsförvaltningen bör utforma sin informationsverksamhet i enlighet med de riktlinjer för en tillgänglig statsförvaltning som framlagts av Handikappombudsmannen och som regeringen förväntas fatta beslut om våren 2003; utredningen redogör för Handikappombudsmannens förslag till riktlinjer i avsnitt 4.3.3. I egenskap av myndighet under riksdagen är riksdagsförvaltningen inte bunden till riktlinjerna, men utredningen anser att de i tillämpliga delar bör beaktas när det gäller hur förvaltningens verksamhet skall bedrivas inom området information och kommunikation.

Syfte?

Utredningens förslag till princip: Målen för den externa informationen och kommunikationen bör vara formulerade så att de är realistiska, dvs. är möjliga att uppfylla.

Skäl för förslaget: I kapitel 2 redovisar informationsutredningen undersökningar som den har låtit genomföra om riksdagens "public image" bland allmänheten och om allmänhetens uppfattning om riksdagens informationsmaterial. Den första undersökningen visar bl.a. att riksdagen avviker något jämfört med andra myndigheter som ingår i undersökningen. Kännedomen om riksdagen är hög, medan attityden till riksdagen (positiv-negativ) intar ett mellanläge. Cirka 54 % uppger att de åtminstone något känner till hur riksdagen

gen arbetar, 40 % att de åtminstone något känner till vilken roll riksdagen har i samhället och 70 % att de åtminstone något känner till hur man kan komma i kontakt med riksdagen samt få information om riksdagens arbete och beslut. Ungefär en tredjedel av allmänheten säger sig vilja veta mer om riksdagen. Undersökningen av allmänhetens uppfattning om riksdagens informationsmaterial visar att de intervjuade ger detta ett förhållandevis gott betyg.

Av riktlinjerna för riksdagens informationsverksamhet framgår de grundläggande målen för informationsverksamheten. Enligt dessa skall informationsverksamheten "bidra till att skapa öppenhet och tillgänglighet i riksdagsarbetet och genom aktiv information verka för att intresset för och kunskaperna om riksdagen och dess arbete ökar". Vidare sägs att riksdagen som folkets främsta företrädare har ett särskilt ansvar att främja samhällsinformationen i stort och att ge en partipolitiskt neutral information om riksdagen och dess arbete. Om den externa informationen och kommunikationen sägs att den skall

- tillgodose allmänhetens, massmediers, myndigheters, organisationers och näringslivets behov av snabb och korrekt information om riksdagen, såväl nationellt som internationellt,
- öka kunskaperna om riksdagen och den demokratiska processen hos allmänhet, ungdomar och studerande samt hos vidareinformatörer som journalister, lärare, bibliotekarie och informatörer och
- aktivt arbeta för att väcka intresse för riksdagen hos allmänheten, grupper med särskilda behov och grupper som ej själva uppsöker information.

Utredningen konstaterar att den externa informationsverksamheten har hög prioritet inom riksdagsförvaltningen; ett uttryck för det är att information till allmänheten utgör en av förvaltningens fyra verksamhetsgrenar. Som framgår av riktlinjerna för informationsverksamheten är ambitionerna också högt ställda. Enligt informationsutredningen kan målen delas upp i två huvudkategorier. Den första kategorin har att göra med verksamhetens kvalitet. Till denna hör målen att informationen skall vara partipolitiskt neutral samt snabb och korrekt. Den andra kategorin har att göra med verksamhetens effekter. Även här anger riktlinjerna flera mål. Det rör sig om att skapa öppenhet och tillgänglighet i riksdagsarbetet, öka kunskaperna om riksdagen och den demokratiska processen hos allmänhet, ungdomar och studerande samt hos vidareinformatörer och väcka intresse för riksdagen hos allmänheten, grupper med särskilda behov och grupper som ej själva uppsöker information.

Utredningen instämmer till fullo i kvalitetsmålen. Däremot är vissa av effektmålen oklara. Målen för en verksamhet bör inte bara vara utformade så att de ger vägledning för hur verksamheten skall bedrivas och inspirerar medarbetarna i deras arbete, de bör även vara realistiska i förhållande till de resurser som finns. Mot den bakgrunden är, enligt utredningen, mål som att öka allmänhetens kunskap om och intresse för riksdagen problematiska. Möjligheten för riksdagsförvaltningen att på egen hand uppfylla dessa är i det närmaste obefintlig; därtill är målgruppen (allmänheten) alldeles för stor och heterogen.

Inte ens med resurser som vida överstiger dagens är det sannolikt att riksdagsförvaltningen märkbart kan höja allmänhetens kunskaps- och intressenivå.

Utredningen anser därför att vissa av målen i riktlinjerna för riksdagens informationsverksamheten bör formuleras om med utgångspunkten att de skall vara realistiska och därmed möjliga att uppfylla för riksdagsförvaltningen. I det föregående har utredningen anförts att riksdagsförvaltningen i sitt aktiva arbete med att föra ut information bör rikta sig till vidareinformatörer, inte direkt till allmänheten. I enlighet med detta bör effektmålen för informationsverksamheten begränsas till att gälla vidareinformatörer; genom deras arbete är i sin tur en generell höjning av kunskaps- och intressenivå möjlig. I relation till allmänheten bör riktlinjerna för informationsverksamheten begränsas till att ta upp kvalitetsmål om den externa informationens innehåll och tillgänglighet.

Av vem?

Utredningens förslag till princip: Ansvarsförhållandena beträffande den externa informationsverksamheten bör tydliggöras och institutionaliseras både inom riksdagsförvaltningen och i förhållande till talmannen, de vice talmännen och övriga ledamöter.

Skäl för förslaget: Informationsutredningens undersökning visar att så gott som samtliga verksamheter inom riksdagsförvaltningen producerar någon form av extern information. För vissa verksamheter utgör den externa informationsverksamheten en betydande del, t.ex. Info, EUU, tidningen RoD och Riksdagsbiblioteket.

Enligt riksdagsförvaltningens arbetsordning har varje chef ansvar för informationsverksamheten inom sitt ansvarsområde. Det innebär att chefen bl.a. skall se till att ansvarsområdets utåtriktade information utformas och lämnas i samråd med Info. I riktlinjerna för riksdagens informationsverksamhet vidgas informationsansvaret till att också gälla övriga medarbetare inom riksdagsförvaltningen. Alla riksdagsanställda har således ansvar för att både hålla sig själva informerade och delge andra information, såväl internt som externt. I Info har riksdagen en särskild resurs med samordningsansvar för extern och intern informationsverksamhet. Enheten har till uppgift att utveckla, stödja och utvärdera informationsinsatser samt ta initiativ till samordnade informationsåtgärder av gemensam karaktär.

Trots att informationsansvaret slås fast i såväl arbetsordningen som riktlinjerna för riksdagens informationsverksamhet råder härvidlag i dag oklarhet kring ansvarsförhållandena. Detta framkommer bl.a. i informationsutredningens undersökning, i vilken flera enheter uppger att det råder oklarhet i förhållande till Info. Det finns därför anledning att uppmärksamma den nuvarande ansvarsordningen.

Enligt utredningen har ett decentraliserat ansvar för den externa informationen flera fördelar. Det innebär bl.a. bättre förutsättningar för att informera om rätt saker. Samtidigt riskerar det att leda till oklarhet om vem som skall göra vad. Decentraliserat ansvar kan i sämsta fall leda till ett ytterligt uttunnat

ansvar eller inget ansvar alls längst ned i verksamheten. Utredningen anser därför att informationsansvaret inom riksdagsförvaltningen även fortsättningsvis bör vara decentraliserat men att det måste bli tydligare vad denna ordning innebär. Det bör slås fast att Info ansvarar för information som är gemensam för hela riksdagen samt för att kanaler finns som kan fyllas med information av andra. Chefer inom riksdagsförvaltningen bör ansvara för att information tas fram inom det egna ansvarsområdet. Detta innebär att chefen som ett minimum tar initiativ till informationen. Denne kan sedan välja att antingen låta den egna verksamheten utarbeta informationen i samarbete med Info eller överlåta till Info att utarbeta informationen. Vidare bör det på varje enhet finnas en person som ansvarar för kontakterna med Info; kontaktpersonen kan men behöver inte vara chefen för enheten. På motsvarande sätt bör det inom Info finnas en ansvarig person för kontakterna med respektive enhet. På detta vis etableras och institutionaliseras ett nätverk för informationsfrågor inom riksdagsförvaltningen.

Även talmannens, de vice talmännens och övriga ledamöters roll i den externa informationsverksamheten bör lyftas fram och tydliggöras i riksdagsförvaltningens arbete. Som riksdagens främsta företrädare har talmannen ett särskilt ansvar att representera riksdagen som institution, av vilket bl.a. följer att i olika sammanhang informera om riksdagens och talmannens arbete och konstitutionella uppgifter. Även de vice talmännen har ett särskilt ansvar. Ledamöterna i allmänhet företräder inte bara sitt parti och sin valkrets, utan även riksdagen som institution. I det senare avseendet har ledamöterna till uppgift att informera om riksdagen och dess roll i demokratin (basinformation). Ledamöternas medverkan i riksdagens informationsverksamhet är i dag mycket uppskattad. Info bör i större utsträckning sträva efter att samverka med ledamöterna som informatörer i riksdagens aktiva informationsverksamhet samt tillhandahålla stöd för talmannen, de vice talmännen och övriga ledamöter i deras information om riksdagen (se även avsnitt 9.3.3).

9.5.3 Principer för intern informations- och kunskapsförsörjning

För vem?

Utredningens förslag till princip: All kommunikation av intern information bör ske utifrån ett tydligt målgruppstänkande.

Skäl för förslaget: Intern information är sådan information och kunskap som kommuniceras inom riksdagen. Målgrupperna kan delas in i tre huvudkategorier: ledamöter, anställda vid partigruppskanslierna och anställda i riksdagsförvaltningen. Varje huvudkategori kan i sin tur delas in i flera underkategorier. Ledamöter kan delas in t.ex. efter parti- och utskottstillhörighet. Anställda vid partigruppskanslierna kan delas in t.ex. efter partitillhörighet och funktion inom kansliet. Anställda i riksdagsförvaltningen kan delas in t.ex. efter organisatorisk tillhörighet eller i chefer och övriga medarbetare. Enligt informationsutredningens undersökning uppger flera verksamheter att ledamöter är

den viktigaste målgruppen för den interna informationen. Av dessa uppger vissa även anställda vid partigruppkanslierna. Inom riksdagsförvaltningen uppges särskilt utskottskanslierna och Info vara viktiga målgrupper för intern information. Flera enheter uppger också hela riksdagsförvaltningen (anställda, personalen, tjänstemän etc.) som den viktigaste målgruppen.

Enligt riktlinjerna för riksdagens informationsverksamhet är den interna informationens målgrupp riksdagens ledamöter och anställda.

För att kommunikationen av den interna informationen skall vara effektiv, dvs. nå fram till dem den vänder sig till, är det nödvändigt med tydligt definierade målgrupper. Som framhållits i kapitel 4 kan uppmärksamhet i och kring en organisation betraktas som en ändlig resurs, att jämföras med t.ex. ekonomiska resurser. Att ständigt förse medarbetarna med en stor mängd information är detsamma som att misshushålla med medarbetarnas uppmärksamhet. "Allt till alla" blir i det närmaste en förlamande princip. Även om alla har rätt till viss information innebär det inte att alla vill ha denna information. För att kommunikationen av den interna informationen skall vara effektiv måste den sorteras, struktureras och värderas, och budskapen måste relateras till varandra. Både sändare och målgrupp måste vara tydliga. Ju mer homogen målgruppen är, desto lättare är det att skapa ett budskap som tar tag i och intresserar mottagarna.

Informationsutredningen anser att kommunikationen av intern information inom riksdagen bör ske utifrån ett tydligt målgruppstänkande. Viss intern information har hög relevans för samtliga inom riksdagen och skall självklart gå ut till samtliga ledamöter och anställda, men annan information berör endast vissa grupper. Ett kommunikationssystem för intern information där olika målgrupper hålls isär bör utvecklas. För att möjliggöra riktad och behovsanpassad information bör målgruppsindelningen vara mer nyanserad än den ovan nämnda trikotomin (ledamöter, anställda vid partigruppkanslier och anställda i riksdagsförvaltningen). Systemet bör inbegripa flera hierarkiska nivåer; det kan liknas vid kinesiska askar, där den yttersta asken är hela riksdagen och den innersta är den enskilde medarbetaren/ledamoten. En funktionell/organisatorisk målgruppsindelning skulle kunna kombineras med en uppdelning av informationen på riksdagsförvaltningens fyra verksamhetsgrenar. Varje avsändare av intern information måste med ett sådant system aktivt precisera vilka delar av organisationen informationen vänder sig till och eventuellt också om informationen gäller beslutsprocessen, stöd och service, den externa informationsverksamheten eller den internationella verksamheten.

Vad?

Utredningens förslag till princip: Den interna informationens innehåll bör delas in i huvudkategorier som knyter an till riksdagsförvaltningens verksamhetsgrenar.

Skäl för förslaget: Intern information inom riksdagen kan vara av mycket varierande innehåll. Den kan innehålla grundinformation, administrativ in-

formation, ledningsinformation, kunskapsförsörjning, dokumentinformation, information om ärenden och beslutsprocessen etc. Informationen kan produceras löpande, dvs. med viss regelbundenhet.

Den interna informationens innehåll berörs i arbetsordningen för riksdagsförvaltningen. Enligt 24 § har varje chef bl.a. ansvar för att informera närmast högre chef om ärenden och händelser som är av större vikt inom det egna ansvarsområdet. Enligt 27 § skall varje chef bl.a. se till att personalen erhåller den information som behövs för verksamheten. Av riktlinjerna för riksdagens informationsverksamhet framgår att den interna informationen består av den information, det faktaunderlag och de grunddokument som riksdagens ledamöter och anställda behöver i sitt arbete. Särskilt omnämns sådan intern information som är ett stöd för ledamöter och tjänstemän i deras externa informationsarbete och som bidrar till ett gott arbetsklimat.

Informationsutredningen anser att det i dag råder viss oklarhet om vad som utgör intern information. I princip innehåller all kommunikation information av något slag. All kommunikation inom riksdagen innehåller således intern information, alternativt information av privat karaktär. Den interna informationen är följaktligen omfattande och, som framgår ovan, av mycket varierande innehåll. Gemensamt för den är att den på ett eller annat sätt knyter an till verksamheten som bedrivs inom riksdagen och riksdagens förvaltning. För att bringa en tydligare struktur i den interna informationens innehåll bör den, enligt utredningen, delas upp i olika huvudkategorier. En sådan uppdelning är nödvändig för att det skall gå att tala om olika slags intern information och strukturera den utifrån innehåll; här kan knytas an till det föregående resonemanget om målgruppstänkande. Kategorierna bör vara klara, heltäckande och ömsesidigt uteslutande samt inte utgöra ett alltför stort antal.

Utredningens förslag är att den interna informationen delas upp i fyra huvudkategorier som knyter an till riksdagsförvaltningens verksamhetsgrenar. All informations- och kunskapsförsörjning skall således gå att hänföra till arbetet med att stödja beslutsprocessen, arbetet med att ge stöd och service till ledamöter och anställda, arbetet med att informera allmänheten eller arbetet med att stödja det internationella parlamentariska arbetet. Inom varje huvudkategori kan, om det visar sig nödvändigt, informationen delas upp i olika underkategorier.

Hur?

Utredningens förslag till principer:

- Intern information bör i första hand kommuniceras via intranätet; i vissa fall bör kommunikationen vara muntlig och endast i undantagsfall bör den kommuniceras i tryckt form.
- Samtliga inom riksdagen bör ha tillgång till en dator med uppkoppling till riksdagens datornät samt klara av att ta del av information via intranätet.

Skäl till förslaget: I informationsutredningens undersökning görs en åtskillnad mellan intern information som förmedlas via muntliga, tryckta eller elektroniska kanaler. Vanligast är muntlig information, därefter följer elektronisk information. Många uppger att intern information i elektronisk form ökar.

I riktlinjerna för riksdagens informationsverksamhet slås fast att det är viktigt att använda både muntliga, tryckta och elektroniska kanaler för att kommunicera internt.

Generellt inom området intern kommunikation kan två utvecklingslinjer skönjas. Å ena sidan utvecklar alltfler organisationer olika intranätlösningar för kommunikation av intern information.⁹⁴ Å andra sidan väljer alltfler organisationer att kommunicera intern information muntligt och interpersonellt med linjechefer som centrala aktörer.⁹⁵

Informationsutredningen ser flera fördelar med att kommunicera intern information via elektroniska kanaler (intranät och Internet) jämfört med tryckta och i vissa avseenden även muntliga kanaler. Information och kunskap kan göras tillgänglig för många och förmedlas snabbt, kostnaderna för lagring och distribution blir lägre, och det är lättare att återfinna, uppdatera, differentiera och specialanpassa information. Information via elektroniska kanaler ger även möjlighet till interaktivitet, t.ex. i form av s.k. diskussionsdatabaser. Samtidigt får inte den muntliga kommunikationens betydelse inom organisationen förringas. Inte minst är den viktig genom att den ger god möjlighet till dialog mellan ledning och medarbetare.

Enligt informationsutredningen bör riksdagsförvaltningen framöver basera den interna kommunikationen på 1) intranät och 2) muntlig kommunikation via chefer. Utgångspunkten är att information kommuniceras via intranätet. Muntlig kommunikation av information bör väljas när kommunikation via intranätet inte bedöms vara effektiv, t.ex. på grund av informationens komplexitet eller när det är viktigt med dialog av t.ex. opinionsbildande, meningsskapande eller social karaktär. För att säkra en god dialog mellan ledning och medarbetare bör även rutiner skapas för regelbundna möten (t.ex. en gång per halvår eller år) mellan riksdagsförvaltningens ledning och grupper av medarbetare inom olika linjeverksamheter. Endast i undantagsfall bör informationen ha tryckt form, t.ex. när det finns särskild anledning att informationen presenteras i en tilltalande grafisk form eller när information i elektronisk eller muntlig form inte förväntas få avsedd spridning.

Principen är endast möjlig om intranätet är tillgängligt för användarna. Tre förutsättningar måste vara uppfyllda härvidlag. För det första måste alla inom riksdagen ha tillgång till en dator med uppkoppling till riksdagens datornät. För de grupper inom riksdagsförvaltningen som inte använder dator i sitt arbete är detta ingen självklarhet. En lösning skulle kunna vara att riksdagen tillhandahåller ett antal PC-kiosker för deras bruk. För det andra måste alla inom riksdagen ha kunskap om hur intranätet fungerar. Detta kan kräva vissa

⁹⁴ T.ex. *Intranet og den lærende organisation*. Köpenhamn: Nordisk Kommunikation.

⁹⁵ T.ex. *Intern kommunikation – et område under forandring*. Köpenhamn: Nordisk kommunikation.

utbildningsinsatser. För det tredje måste intranätet ha en struktur som gör det lätt för användarna att hitta information. Informationsutredningens undersökning ger signaler om att så inte är fallet; vissa upplever det som ostrukturerat och svårtillgängligt. Möjligen finns behov av en omfattande översyn av intranätet utifrån ett användarperspektiv och ett målgruppstänkande.

Syfte?

Utredningens förslag till princip: Målen för den interna informationen bör knytas till riksdagsförvaltningens verksamhetsgrenar samt avse både kvalitet och effekt.

Skäl för förslaget: Som konstaterats i det föregående har den interna informationen inom riksdagen ett varierat innehåll. Enligt riktlinjerna för riksdagens informationsverksamhet skall den interna informationen

- se till att riksdagens ledamöter och tjänstemän på ett enkelt sätt har tillgång till den information, det faktaunderlag och de grunddokument de behöver i sitt arbete,
- vara ett effektivt stöd för ledamöter och tjänstemän i deras externa informationsarbete kring riksdagen och dess arbete,
- bidra till ett gott arbetsklimat för ledamöter och tjänstemän.

Första punkten innehåller ett kvalitetsmål (på enkelt sätt ha tillgång till) för i princip all information som produceras inom riksdagsförvaltningen. Andra punkten innehåller ett effektmål (effektivt stöd) beträffande den information som behövs för ledamöters och tjänstemäns externa informationsarbete. Tredje punkten är ett effektmål (gott arbetsklimat) för hur intern information kan påverka arbetsklimatet i riksdagen.

Informationsutredningen anser att det finns anledning att utveckla nya mål för den interna informationen och kommunikationen. Som framhållits i kapitel 4 bör mål för kommunikationsverksamheten härledas från organisationens mål. Riksdagsförvaltningens fyra verksamhetsgrenar bör således vara utgångspunkter i arbetet med att utveckla nya mål för den interna informationen och kommunikationen; detta skulle ligga i linje med den tidigare föreslagna principen att informationens innehåll skall delas upp i huvudkategorier som knyter an till riksdagsförvaltningens verksamhetsgrenar. I de nuvarande riktlinjerna finns endast särskilda mål för en verksamhetsgren – information till allmänheten. Utredningen menar att det bör finnas särskilda mål för var och en av de fyra verksamhetsgrenarna. För att en tydlig inriktning på den interna informationen och kommunikationen skall uppnås bör varje kategori omfatta både kvalitets- och effektmål.

Av vem?

Utredningens förslag till princip: Ansvarsförhållandena beträffande den interna informationsverksamheten bör tydliggöras och institutionaliseras i riksdagsförvaltningen.

Skäl för förslaget: Föga överraskande uppger i stort sett samtliga verksamheter i utredningens undersökning att de producerar intern information. Vissa verksamheter har intern informations- och kunskapsförsörjning som sin huvudsakliga uppgift, medan andra främst vänder sig till externa grupper och därför endast bidrar med intern information i begränsad omfattning.

Enligt riksdagsförvaltningens arbetsordning har varje chef ansvar för informationsverksamheten inom sitt ansvarsområde. Detta innebär ansvar för att informera närmaste högre chef (24 §) samt för att personalen erhåller den information som behövs för verksamheten (27 §). I riktlinjerna för riksdagens informationsverksamhet slås fast att alla inom riksdagsförvaltningen har ett ansvar för att hålla sig själva informerade och att delge andra information, såväl internt som externt. Som påpekats i det föregående utgör Info en särskild resurs med samordningsansvar för extern och intern informationsverksamhet. Detta samordningsansvar innefattar också att utveckla och underhålla kanaler för information. Enheten har till uppgift att utveckla, stödja och utvärdera informationsinsatser samt ta initiativ till samordnade informationsåtgärder av gemensam karaktär.

Trots att informationsansvaret slås fast i såväl arbetsordningen som riktlinjerna för riksdagens informationsverksamhet råder i dag oklarhet härvidlag. En indikation på detta är den oklarhet som flera verksamheter upplever i sin relation till Info (se avsnitt 6.2).

Informationsutredningen upprepar sin tidigare uppfattning att decentraliserat ansvar är att föredra framför centraliserat; för den interna informationsverksamheten gäller detta om möjligt i ännu högre grad. Utredningen anser därför att informationsansvaret inom riksdagsförvaltningen även fortsättningsvis bör vara decentraliserat. Den långt gående decentraliseringen riskerar dock att medföra ett uttunnat ansvar. Det måste därför bli tydligare vad denna ordning innebär. Chefer på olika nivåer inom riksdagsförvaltningen har huvudansvar för att information inom det egna ansvarsområdet tas fram och kommer andra till del. Info har ansvar för att tillhandahålla kanaler som gör informationen tillgänglig. Med andra ord skapar och utvecklar Info kanaler för intern information, t.ex. Helgonät, medan enskilda verksamheter producerar intern information och sedan använder kanalerna för att göra den tillgänglig. På samma sätt som för den externa informationen bör det på varje enhet, kansli, avdelning osv. finnas en person som ansvarar för kontakterna med Info; kontaktpersonen kan men behöver inte vara chefen för enheten. På motsvarande sätt bör det inom Info finnas en person med ansvar för kontakterna med respektive enhet, kansli, avdelning osv., inklusive den högsta ledningen. På detta vis etableras och institutionaliseras ett nätverk för informationsfrågor inom riksdagsförvaltningen. En viktig uppgift för kontaktpersonerna från Info blir att ge stöd och hjälp i de enskilda enheternas m.fl. arbete med producera och kommunicera intern information. För att det decentraliserade informationsansvaret skall fungera bör, enligt utredningen, dessutom kontaktpersonerna på respektive enhet m.fl. ges egen behörighet att på egen hand lägga ut information på intranätet.

9.6 Behov av ändringar m.m. i gällande förvaltningsbestämmelser för riksdagsförvaltningen till följd av utredningens förslag och bedömningar

Utredningens förslag och bedömningar föranleder inga ändringar i riksdagsordningen (RO) eller i lagen (2000:419) med instruktion för riksdagsförvaltningen.

Ändringar i enlighet med utredningens förslag till en ny organisation för informations- och kunskapsförsörjningen (avsnitt 9.2.2) föranleder vissa ändringar i föreskriften (RFS 2000:2) om arbetsordning för riksdagsförvaltningen, tjänsteföreskriften (RFS 2002:4) avseende organisation och ansvarsområden inom riksdagsförvaltningen samt tjänsteföreskriften (RFS 2002:3) avseende befogenhet att fatta beslut i ekonomi- och personaladministrativa frågor (delegationsordningen).

Ändringar i enlighet med utredningens förslag till ny sammansättning av riksdagsförvaltningens ledningsgrupp (avsnitt 9.4.1) föranleder vissa ändringar i föreskriften (2000:2) om arbetsordning för riksdagsförvaltningen.

Ändringar i enlighet med utredningens förslag till ny beslutsordning för IT-strategiska frågor (avsnitt 9.4.2) föranleder tillägg i tjänsteföreskriften (2002:4) avseende organisation och ansvarsområden inom riksdagsförvaltningen.

Ändringar i enlighet med utredningens förslag till principer för extern information (avsnitt 9.5.2) och intern information (avsnitt 9.5.3) föranleder omarbetning av riktlinjerna för riksdagens informationsverksamhet.

Ändringar med anledning av utredningens bedömning beträffande ökad samordning och samverkan inom det föreslagna kansliet för informations- och kunskapsförsörjning och med IT-avdelningen (avsnitt 9.3.2) kan föranleda behov av vissa ändringar i tjänsteföreskriften (2002:4) avseende organisation och ansvarsområden inom riksdagsförvaltningen.

Ändringar med anledning av utredningens bedömning beträffande samverkan mellan ledamöter och riksdagsförvaltningen i informations- och kommunikationsfrågor (9.3.3) kan föranleda behov av tillägg i tjänsteföreskriften (2002:4) avseende organisation och ansvarsområden inom riksdagsförvaltningen och viss omarbetning av riktlinjerna för riksdagens informationsverksamhet.

Ändringar med anledning av utredningens bedömning beträffande översyn av informationshanteringen vid kriser (avsnitt 9.4.3) kan föranleda behov av vissa ändringar i riksdagens informationsplan i händelse av kris och katastrof.

Utöver ovan nämnda ändringar, tillägg m.m. kan till följd av utredningens förslag och bedömningar även finnas behov av ytterligare ändringar m.m. i gällande förvaltningsbestämmelser för riksdagsförvaltningen.

BILAGOR

1 Direktiv 2001-04-02

RIKSDAGSDIREKTÖREN

SVERIGES
RIKSDAG

2001-04-02

Riksdagsförvaltningens framtida verksamhetsstruktur för intern och extern information och grundläggande kunskapsförsörjning

2001-04-02

Uppdrag

- att kartlägga verksamheten inom informationsenheten, EU-upplysningen, tidningen från Riksdag & Departement, Riksdagsbiblioteket samt enheten för riksdagstryck
- att identifiera verksamhetsmässiga samband mellan dessa organisatoriska enheter
- att identifiera gränssytor mellan dessa enheter och andra enheter inom förvaltningen
- att förutsättningslöst överväga lämplig organisatorisk samverkan för verksamheterna
- att särskilt pröva olika alternativ för den framtida organisatoriska tillhörigheten för enheten för riksdagstryck
- att överväga hur en eventuell förändrad organisation av verksamheterna skall inplaceras i riksdagsförvaltningens struktur
- att överväga olika samarbetsformer med närliggande verksamheter, i första hand IT-avdelningen
- att utarbeta en gemensam strategi för en förändrad struktur beträffande den interna verksamheten i riksdagen i syfte att tillförsäkra riksdagen och dess ledamöter en god service på informations- och kunskapsförsörjningsområdet
- att utarbeta en gemensam strategi för en förändrad struktur beträffande den externa verksamheten som dels utgår från riksdagens och dess ledamöters behov av stöd dels tillgodoser samhällets krav på en öppen och lättillgänglig information om riksdagens arbete och om demokratins arbetsformer m.m.

Bakgrund

Riksdagen har vissa konstitutionellt fastställda uppgifter som beslutsfattare och kontrollinstans gentemot regeringen. Riksdagen har också andra uppgifter som har att göra med riksdagens ställning som det främsta demokratiska statsorganet. Riksdagen med dess ledamöter har en central roll i opinionsbildningen och en allmän skyldighet att verka för att demokratins idéer blir vägledande inom samhällets alla områden.

Riksdagsförvaltningens främsta uppgift är att skapa goda och effektiva förutsättningar för att riksdagen med hög kvalitet skall kunna uppfylla sina konstitutionella och demokratiska funktioner. Hög kvalitet förutsätter bl.a. ett gott beslutsunderlag och en god information. Effektivitet förutsätter bl.a. ett gott utnyttjande av riksdagens samlade resurser.

Riksdagsförvaltningens verksamhet är idag indelad i tre huvudblock under riksdagsdirektörens ledning: utskottskanslierna, kammarkansliet och administrativa kontoret. Informationsenheten och internationella kansliet är placerade direkt under riksdagsdirektören. De olika verksamheterna har ett klart samband med och är inbördes beroende av varandra både till innehåll och genom tekniska lösningar. Riksdagsförvaltningen karaktäriseras av ett högt kunskaps- och teknikberoende, krav på snabb och korrekt information och stor öppenhet.

Olika delar i förvaltningen svarar för intern och extern information, kunskapsförsörjning samt stöd och utveckling på det tekniska området. För kunskapsförsörjningen i beslutsprocessen och i det politiska arbetet svarar bl.a. utskottskanslierna, kammarkansliet, utredningstjänsten, internationella kansliet, Riksdagsbiblioteket, EU-upplysningen, tidningen Från Riksdag & Departement, informationsenheten, partikanslierna m.fl. För den interna och externa informationen svarar i princip alla verksamheter för sin del men ett huvudansvar att föra ut informationen ligger främst på informationsenheten, EU-upplysningen, tidningen Från Riksdag & Departement och Riksdagsbiblioteket.

Riksdagsstyrelsen har fastställt övergripande mål för förvaltningen bl. a. om stöd till beslutsprocessen och om information till allmänheten om riksdagens arbete och arbetsformer. Förvaltningsstyrelsen (numera riksdagsstyrelsen) har fastställt riktlinjer för informationsverksamheten. För Riksdagsbiblioteket liksom tidningen Från Riksdag & Departement och EU-upplysningen har beslut om verksamheterna fattats i särskild ordning av riksdagen.

Uppdraget

Idag utgör Riksdagsbiblioteket, EU-upplysningen, tidningen Från Riksdag & Departement och enheten för riksdagstryck en gemensam avdelning inom administrativa kontoret medan informationsenheten är placerad direkt under riksdagsdirektören. I syfte att effektivisera och utveckla den interna och externa informationen och den grundläggande kunskapsförsörjningen, samt få till stånd en ökad samordning mellan verksamheterna bör det nu prövas om denna organisatoriska indelning är den mest lämpliga.

**SVERIGES
RIKSDAG **

Behovet av en systematisk genomgång har växt sig allt starkare under senare år i takt med utvecklingen på informationsteknikens område och de nya möjligheter som öppnats och kommer att öppnas för en god och tillgänglig informationsförsörjning både internt och externt. Med utgångspunkt i detta och i att kraven på information och service ökar, bör förutsättningslöst prövas hur ändamålsenliga nuvarande verksamheter är i förhållande till riksdagens övergripande konstitutionella och demokratiska uppgifter och riksdagens eget behov av en grundläggande informations- och kunskapsförsörjning. I denna prövning skall särskilt beaktas vilka nya förutsättningar för och krav på verksamheterna den fortsatta utvecklingen på informationsteknikens område medför.

De olika enheterna arbetar mot i huvudsak samma interna och externa målgrupper. Målgrupperna har dock olika prioritet i de olika verksamheterna. Både de interna och externa verksamheterna utgörs av service och information i olika former – elektronisk, muntlig, skriftlig och tryckt information – seminarie- och kursverksamhet och annan utbildning, utställningar, trycksaksproduktion, tidningsutgivning, försäljning m.m.

Det är av stor vikt att detta mångsidiga utbud av information och service som tillhandahålls av flera organisatoriska enheter till delvis sammanfallande målgrupper produceras så effektivt som möjligt. Behov av verksamhetsmässig och organisatorisk samordning bör därför analyseras särskilt för att se om administrativa och andra fördelar kan vinnas.

Utredningen skall särskilt beaktas gränsytor i olika avseenden till andra delar av riksdagsförvaltningen. Oklara gränsdragningar som kan medföra effektivitetsförluster bör kartläggas. Det gäller främst IT-avdelningen i fråga om att utnyttja informationsteknikens möjligheter, kammarkansliet (inkl. utredningstjänsten) och utskottskanslierna i fråga om information om riksdagsarbetet och stödet till beslutsprocessen. När det gäller IT-avdelningen bör särskilt uppmärksammas det arbete avdelningen just inlett med att definiera sin verksamhetsprocess delvis i samverkan med informationsenheten. Särskild uppmärksamhet skall också fästas vid den interna administrativa informationen till ledamöter och personal.

När det gäller den framtida organisatoriska hemvisten för enheten för riksdagstryck skall alternativa möjligheter prövas. När det gäller EU-upplysningen skall märkas att Riksdagskommittén föreslagit att EU-informationen till allmänheten skall utredas i särskild ordning gemensamt av riksdag och regering. Riksdagskommittén har också föreslagit att utskottens arbete med uppföljning och utvärdering samt med EU-frågor skall förstärkas. Ett utökat stöd i detta arbete övervägs i en arbetsgrupp under riksdagsdirektörens ledning.

Efter en förutsättningslös prövning skall slutligen förslag lämnas om strategi och lämplig organisatorisk struktur för samt placering av de verksamheter som har redovisats i det tidigare, inkl. enheten för riksdagstryck.

Verksamheterna beskrivs närmare i bilagor. Ytterligare information finns på www.riksdagen.se

Bilagor

1. Sveriges Grundlagar
2. Riksdagskommittén: Förslag till riksdagen 2000/01:RS1
3. Lag med instruktion för riksdagsförvaltningen
4. Arbetsordning för riksdagsförvaltningen
5. Tjänsteföreskrift om organisation och ansvarsområden inom riksdagsförvaltningen
6. Årsredovisning för riksdagsförvaltningen 2000
7. Organisationsschema för riksdagen
8. Organisationsschema för riksdagsförvaltningen
9. *Informationsenheten:*
 - a) riktlinjer för riksdagens informationsverksamhet
 - b) organisationsschema
 - c) årsredovisning 2000
 - d) verksamhetsplan 2001
10. *Riksdagsbiblioteket*
 - a) Statsutskottets utlåtande 1847/48:229 om inrättade av ett bibliotek i riksdagen
 - b) SFS 1988:377 om skyldighet för statsförvaltningen att till RB leverera statliga publikationer
 - c) organisationsschema
 - b) årsredovisning 2000
 - c) verksamhetsplan 2001
11. *EU-upplysningen*
 - a) SOU 1995:127, utskottsbetänkandena 1994/95:KU36 och 1994/95:KU41
 - b) Rapport om EU-informationen till riksdagskommitténs referensgrupp för EU-frågor
 - c) organisationsschema
 - d) årsredovisning 2000
 - e) verksamhetsplan 2001
12. *Tidningen Från Riksdag & Departement*
 - a) utskottsbetänkandena 1975:KU21, 1981/82:KU20, 1994/95:KU41 och 1996/97:KU2
 - b) organisationsschema
 - c) årsredovisning 2000
 - d) verksamhetsplan 2001
13. *Enheten för riksdagstryck*
 - a) organisationsschema
 - b) årsredovisning 2000
 - c) verksamhetsplan 2001
14. *IT-avdelningen*
 - a) organisationsschema
 - b) årsredovisning 2000
 - c) verksamhetsplan 2001

2 Tilläggsdirektiv 2001-11-24

RIKSDAGSDIREKTÖREN

SVERIGES
RIKSDAG

2001-11-24

Tilläggsdirektiv till utredningen om riksdagsförvaltningens framtida verksamhets- struktur för intern och extern information och grundläggande kunskapsförsörjning
2001-11-24

Bakgrund

Jag har 2001-04-02 fastställt direktiv för en utredning om riksdagsförvaltningens framtida verksamhetsstruktur för intern och extern information och grundläggande kunskapsförsörjning. Utredningen omfattar riksdagens informationsverksamhet, EU-upplysningen, tidningen Från Riksdag & Departement, riksdagsbiblioteket samt enheten för riksdagstryck. Det övergripande målet för utredningen är att skapa en gemensam strategi för en förändrad struktur beträffande såväl den interna som den externa informationsverksamheten, varvid bl.a. frågan om organisatorisk samverkan och samarbetsformer skall övervägas.

Vad gäller särskilt tidningen Från Riksdag & Departement har dess redaktionella policy varit föremål för diskussion i riksdagsstyrelsen våren 2001 (protokoll 2000/01:5). I oktober 2001 har jag i styrelsen anmält att den av styrelsen aktualiserade frågan om överväganden beträffande inriktning m.m. för tidningen kommer att omfattas av det förestående utredningsarbetet avseende informations- och kunskapsförsörjningsområdet (protokoll 2001/02:1).

Med anledning härav beslutar jag dessa tilläggsdirektiv till den nämnda utredningen.

Tidningens tillkomst och hittillsvarande utveckling

Tidningen Från Riksdag & Departement (R&D) tillkom genom ett beslut i riksdagen 1975 (bet. KU 1975:21). Till grund för beslutet låg riksdagens informationsutrednings andra delbetänkande, Riksdagens tidningsfråga. I utredningens betänkande föreslogs att riksdagen skulle medge utgivande av en för riksdagen och departementen gemensam tidning, som avsågs ersätta tidningen Departementsnytt, med Finansdepartementet som utgivare. Den nyinrättade Nämnden för samhällsinformation föreslogs vara den nya tidningens huvudman. Tidningens syfte skulle enligt utredningen vara att underlätta för personal i stat och kommun, företag och organisationer samt förtroendevalda och övriga politiskt intresserade att följa verksamheten i

riksdagen och regeringens kansli. Redaktionen för tidningen avsågs få en oberoende ställning och själv utforma innehållet i enlighet med de riktlinjer som dragits upp av utredningen.

Enligt konstitutionsutskottet, som hänvisade till ett uttalande i ett tidigare betänkande (bet. KU 1974:19), fanns det otvivelaktigt ett behov av en fortlöpande, mera fyllig information om riksdagen och dess verksamhet än vad som gavs på annat håll, varvid en möjlighet var att ge ut en tidning som var samordnad med Departementsnytt. Utskottet anslöt sig till informationsutredningens förslag och uttalade som sin mening att "i varje fall i dagsläget" skulle de riktlinjer för tidningens utgivning som dragits upp av utredningen för tidningens syfte, målgrupper och upplaga samt organisation vara lämpliga. Erfarenheterna fick sedan enligt utskottet visa i vad mån ändringar borde göras t.ex. beträffande tidningens innehåll och spridning.

Nämnden för samhällsinformation lades ner vid årsskiftet 1981/82. Till grund för riksdagens beslut låg regeringens proposition 1980/81:100 bilaga 11, enligt vilken nämnden borde avvecklas. I propositionen förslogs också att tidningen Från Riksdag & Departement skulle knytas till departementens organisationsavdelning, då nämnden upphörde. I propositionen anfördes bl.a. att det föreslagna bytet av administrativ anknytning av tidningen enbart var en praktisk konsekvens av att nämnden upphörde och hade ingen betydelse för tidningens utgivningsförhållanden i övrigt. I en motion med anledning av propositionen (mot. 1980/81:399) undertecknad av representanter för samtliga riksdagspartier föreslogs att riksdagens förvaltningskontor i stället borde ges det administrativa ansvaret för tidningen. Det främsta motivet för förslaget var att företrädare för riksdagspartierna skulle få ansvaret för att anställa tidningens personal. Utskottet anslöt sig till motionärernas uppfattning och föreslog att riksdagen skulle ge förvaltningsstyrelsen till känna vad utskottet anförde angående fortsatt utgivning av tidningen och huvudmannaskap för tidningen. Vad gäller tidningens fortsatta ställning upprepade KU vad som anförts inför tidningens tillkomst 1975. Tidningen skulle även i fortsättningen ha en oberoende ställning, och anknytningen till riksdagen skulle enbart innefatta rent administrativa frågor. Chefredaktören, som skulle vara ansvarig utgivare, skulle fortsättningsvis tillsättas av förvaltningsstyrelsen efter samråd med företrädare för budgetdepartementet.

I ett betänkande om samhällsinformation, där även samhällsinformationen i riksdagen behandlades (bet. 1994/95:KU41), uttalade konstitutionsutskottet beträffande tidningen Från Riksdag & Departement att frågan om anpassning av tidningen till förändringar i efterfrågan, t.ex. att innehållet skulle bli tillgängligt elektronisk form och om tidningen skulle tillhandahålla enskilda, faxdistribuerade artiklar, att dessa förändringar kunde betraktas som en del i en allmän produktutveckling, varför utskottet inte hade anledning att ange någon mening i frågan.

I konstitutionsutskottets betänkande om EU-frågornas behandling i riksdagen (bet. 1996/97:KU2) aktualiserades frågan om en utvidgning av tidningens uppdrag till att också omfatta den normgivning som beslutas inom EG. Enligt KU borde möjligheten att koordinera verksamheten med

**SVERIGES
RIKSDAG **

riksdagens EU-upplysning också beaktas. Utskottet föreslog att riksdagen skulle uppdra till förvaltningskontoret att utreda frågan om EU-information i enlighet med vad utskottet anförde. Riksdagen följde utskottet.

Förvaltningskontoret uppdrog med anledning av riksdagens beslut till en beredningsgrupp att utreda riksdagens roll och ansvar för allmänhetens tillgång till fullgod information om lagstiftningskedjan inom EG. I beredningsgruppens rapport, som överlämnades i november 1997, föreslogs bl.a. att tidningen R&D skulle få ett vidgat uppdrag omfattande även bevakning av EU och lagstiftningsprocessen inom EG och att tidningen skulle beviljas erforderliga resurser för detta ändamål. Rapporten behandlades inte explicit av styrelsen. Den kom senare att utgöra en del av underlaget till en utredning om tidningens uppdrag och allmänna inriktning m.m.

Förvaltningsdirektören gav våren 1998 tidningens chefredaktör i uppdrag att genomföra en sådan utredning. Rapporten överlämnades våren 1998 till direktionen. I rapporten redovisades tre alternativa förslag, där det första alternativet innebar en allmän ambitionshöjning i fråga om tidningens innehåll och en förstärkt redaktion. Det andra alternativet innebar att tidningen skulle ges ut med samma frekvens och innehåll som tidigare men med viss ambitionshöjning. Det tredje alternativet innebar en begränsad förstärkning av tidningen och en fortsatt utveckling i riktning mot en ren Internet-tidning inom 5-7 år.

Direktionen tog vid sin behandling av rapporten inte ställning till förslagen. I april 1999 behandlades ett reviderat förslag i direktion och styrelse i samband med förslaget till budget för år 2000. I styrelsens budgetunderlag till budgetpropositionen för år 2000 (prop. 1999/2000:1) redovisades alternativa resursnivåer för tidningen. I underlaget till propositionen föreslogs en höjd ambitionsnivå genom en begränsad förstärkning av EU-bevakningen i tidningen, varigenom EU-perspektivet bedömdes få en naturlig plats med hänsyn till Sveriges ordförandeskap våren 2001. Vidare föreslogs att resurser skulle avsättas för att förverkliga en Internet-version av tidningen.

Redaktionen omfattade vid årsskiftet 2000/01 ca 12 heltidstjänster. Tidningen utkom år 2000 med 40 nummer omfattande drygt 24 sidor i genomsnitt. Den TS-kontrollerade upplagan var detta år 16 400 exemplar. Tidningen lästes enligt Orvesto av i genomsnitt 56 000 personer per nummer.

Enligt årsredovisning för riksdagsförvaltningen 2000 gav tidningen under året en god täckning av arbetet inom riksdag och regering. Tidningen har också rapporterat från seminarier med anknytning till bl.a. Demokratiutredningen samt ett antal konferenser och möten i samband med andra utredningar och politiskt beslutsfattande. Tidningen har i ökad utsträckning skrivit om remisser, interpellationer och aktuella riksdagsdebatter, en medveten strategi för att öka intresset och kunskaperna om beslutsfattandet i landet i samklang med en utökad EU-bevakning. Under året har även bevakningen av

**SVERIGES
RIKSDAG **

Europeiska unionens rådsmöten, kommissionen och parlamentet fortsatt. Regeringskonferensen och arbetet inför det avslutande toppmötet i Nice har delvis präglat EU-bevakningen, samtidigt som rapportering och reportage inför det kommande svenska ordförandeskapet har fått ett tydligt genomslag i tidningen. Rapporteringen om EG-rätten och EG-domstolen har blivit en stående del av tidningens innehåll.

Uppdraget

Utredaren skall

- analysera om och i så fall hur bl.a. teknikutvecklingen och målgruppernas tillgång till annan information påverkat behovet av en publikation som tidningen Från Riksdag & Departement;
- analysera resultatet av det utökade uppdrag till tidningen i fråga om EU-bevakning som beslutades i budgetpropositionen för år 2000 i perspektivet av riksdagens riktlinjer för tidningen.

Med utgångspunkt i denna analys skall utredaren överväga tidningens ställning med avseende på huvudmannaskap, organisationsform m.m. och i förekommande fall föreslå vilka förändringar som bör vidtas.

Utredaren skall under arbetet samråda med företrädare för Regeringskansliet.

Utredarens analys och förslag skall avrapporteras inom ramen för det allmänna utredningsuppdraget avseende verksamhetsstruktur för intern och extern information och grundläggande kunskapsförsörjning.

Anders Forsberg

3 Arbetsuppgifter inom riksdagsförvaltningen

Enligt 2 § tjänsteföreskrift (2002:4) avseende organisation och ansvarsområden inom riksdagsförvaltningen är arbetsuppgifterna inom förvaltningen följande.⁹⁶

Kammarkansliet

Centralkansliet

- biträder verksamheten i kammaren och svarar för övriga kammarkansliets frågor,
- register över riksdagsledamöters åtaganden och ekonomiska intressen,
- hantering av anmälningar enligt 4 kap. 4 § lagen (1988:1385) om riksbanken.

Protokollskansliet

- kammarens protokoll och övriga stenografiska uppteckningar i anslutning till riksdagsarbetet.

Riksdagens utredningstjänst

- utredningsuppdrag från riksdagens ledamöter och förvaltning, partigruppernas kanslier samt utländska parlament.

Utskottens och EU-nämndens kanslier

Ett utskottskansli biträder utskottet enligt bestämmelser i riksdagsordningen (RO) vid beredning av ärenden,

- vid följande av arbetet i Europeiska Unionen,
- vid väckande av förslag,
- vid företagande av studieresor,
- vid uppföljning och utvärdering av riksdagsbeslut.

Konstitutionsutskottets kansli biträder utskottet också i granskningsärenden. EU-nämndens kansli biträder EUN vid samråd med regeringen.

⁹⁶ För säkerhetsområdet gäller en särskild lag, lagen (1983:953) om säkerhetsskydd i riksdagen. Säkerhetschefen svarar för övergripande säkerhetsfrågor under riksdagsdirektören.

Administrativa kontoret

Stabsenheter m.m.

Ekonomienheten

- samordning av riksdagsförvaltningens ekonomiadministration
- säkerställande av internkontrollen samt att bokföringsskyldigheten fullgörs i enlighet med god redovisningssed,
- samordning av riksdagsförvaltningens målformulering och verksamhetsplanering,
- granskning av förslag till budgetunderlag för riksdagen och dess myndigheter utom Riksbanken,
- upprättande av förslag till anslag på statsbudgeten för riksdagen och dess myndigheter utom Riksbanken,
- upprättande av förslag till anslagsdirektiv för riksdagen och dess myndigheter utom Riksbanken samt av förslag till internbudget för riksdagsförvaltningen,
- ekonomisk redovisning,
- långsiktiga planeringsfrågor på det ekonomiska området,
- betalningsärenden,
- sammanställning av riksdagsförvaltningens årsredovisning,
- avtal för riksdagsförvaltningen (bank och post),
- finansiering,
- framtagande av prognoser för riksdagsförvaltningens kostnader/intäkter.

Enheten för administrativ ledamotsservice

- handläggning av ärenden enligt lagen (1994:1065) om ekonomiska villkor för riksdagens ledamöter (arvoden, resekostnadsersättningar, traktement, kostnadsersättning, egenpensionsförmåner, inkomstgaranti, efterlevandepension, försäkrings- och sjukvårdsförmåner),
- handläggning av ärenden enligt lagen (1996:304) om arvode m.m. till Sveriges företrädare i Europaparlamentet (arvode, egenpensionsförmåner, inkomstgaranti, efterlevandepension, försäkrings- och sjukvårdsförmåner),
- samordning av frågor i samband med att ledamöter och ersättare tillträder och avgår,
- administration av riksdagens abonnemang för telekommunikation i ledamöternas bostäder,
- administration av reseärenden för tjänstemän,
- handläggning av pensionsärenden m.m. till tjänstemän,

- utbetalning av särskild löneskatt för inkomstgarantier och pensioner,
- handläggning av "NOR-gåvor" till tjänstemän (Nit och Redlighet i Rikets tjänst),
- kransar till avlidna ledamöter och tjänstemän,
- kontakter med Riksdagens veteranförening.

Juridiska enheten

- riksdagsförvaltningens centrala diarium samt övergripande handläggning av frågor som rör diarieföring, offentlighet och sekretess m.m. inom förvaltningen,
- handläggning av förvaltningsjuridiska frågor inom riksdagsförvaltningen,
- juridisk rådgivning och stöd till styrelse, förvaltningsledning och den övriga organisationen inkl. utskottskanslier,
- utarbetande resp. granskning och kontinuerlig uppdatering av förvaltningens olika författningar och riktlinjer m.m.,
- juridisk granskning av viktigare protokoll och utgående skrivelser m.m. samt expedition av styrelsens beslut,
- samordning av upphandlingverksamheten och stöd vid upprättande av förvaltningens avtal med leverantörer och konsulter m.fl.,
- uppföljning och granskning av riksdagsförvaltningens behandling av personuppgifter i datasystem enligt personuppgiftslagen samt lämnande av upplysningar enligt 15 kap. 11 § SekrL,
- riksdagsförvaltningens rättsliga ombud i ärenden såväl utom rätta som vid domstolar och myndigheter m.m.,
- samordning av frågor som handläggs i personalansvarsnämnden.

Personalenheten

- centrala kollektivavtalsförhandlingar inom riksdagen och dess myndigheters arbetstagarområde samt lokala kollektivavtalsförhandlingar för riksdagsförvaltningen,
- lönepolitik inom riksdagsförvaltningen,
- riktlinjer inom personalområdet bl a rörande jämställdhet,
- personalplanering,
- stöd i rekryteringsarbetet och formell hantering,
- kompetensutveckling, gemensamma personalutvecklingsinsatser med undantag för IT-utbildning,
- förmedling av företagshälsovård till ledamöter och tjänstemän,
- samordning av arbetsmiljöfrågor för ledamöter och tjänstemän,
- samordning av rehabiliteringsinsatser,

- personalsociala frågor,
- administration av löneutbetalningar,
- utbetalning av "KÅPAN-premie" och trygghetsförsäkring för tjänstemän,
- utbetalning av särskild löneskatt för "KÅPAN",
- tolkning och tillämpning av avtal och lagar inom personalområdet,
- förslag till lönekostnadsbudget,
- personal- och lönestatistik,
- samordning och administration av språkutbildning för riksdagens ledamöter.

Stabsfunktionen för planering

- övergripande planering och samordning inom riksdagsförvaltningens administration,
- utredningar, analyser och beslutsunderlag.

Avdelningen för intern service

- samordning av miljöarbetet inom riksdagsförvaltningen,
- kontakter med restaurangentreprenören.

Avdelningsstaben inom intern service

- Gemensam administration inom avdelningen,
- riksdagens telefonväxel och administration av riksdagens centrala teleabonnemang,
- barnverksamhet för ledamöters behov,
- drift av riksdagens och regeringens gemensamma representationslokal (Villa Bonnier).

Bevakningsenheten⁹⁷

Driftenheten

- fastighetsdrift,
- snickeriverksamhet,
- godshantering,
- förrådsverksamhet för kontorsmateriel.

Fastighetsenheten

- försörjning med arbetslokaler,

⁹⁷ För säkerhetsområdet gäller en särskild lag, lagen (1983:953) om säkerhetsskydd i riksdagen.

- lokalplanering och lokalfördelning,
- förvaltning av fastigheter, inredning och konst,
- försörjning med övernattningsbostäder för riksdagens ledamöter samt förvaltning av kommersiella lokaler.

Lokalvårdsenheten

- lokalvård,
- möbel- och golvvård,
- entreprenadavtal för fönsterputs och lokalstädning.

Serviceenheten

- service till verksamheten i kammaren ("kammarservice"),
- service till ledamöternas, riksdagsförvaltningens och partigruppernas kansliers verksamhet ("våningsservice"),
- intern och extern distribution av försändelser,
- upplåtelser av lokaler för konferenser, sammanträden m.m.

Avdelningen för kunskapsförsörjning

Enheten för riksdagstryck

- produktion och försäljning av riksdagstryck,
- försäljning av förlagsprodukter,
- internttryck/kopiering åt riksdagens ledamöter och förvaltning, partigruppernas kanslier, riksdagens myndigheter m.fl.,
- administration av riksdagsförvaltningens kopiatorer,
- samordning och administration för produktion av trycksaker,
- riksdagens adressregister för distribution.

EU-upplysningen

- informationsservice per telefon och e-post till allmänheten, massmedia, myndigheter, bibliotek, utbildningsväsendet samt till ledamöter och anställda i riksdagsförvaltningen och i partigruppernas kanslier,
- utredningsverksamhet,
- elektronisk publicering av EU-dokument och EU-information på riksdagens webbplats,
- produktion av trycksaker,
- annonsering om verksamheten,
- kurser för journalister, informatörer, bibliotekarier samt för ledamöter och anställda i riksdagsförvaltningen och i partigruppernas kanslier,
- mässor, seminarier,

- nätverksbygge och besöksverksamhet.

Riksdagsbiblioteket

- förvärv av böcker, tidningar, tidskrifter och elektroniska media samt katalogisering av dessa i den nationella databasen Libris,
- bibliotekstjänster till riksdagens ledamöter och tjänstemän, riksdagens myndigheter, partigruppernas kanslier, regeringskansliet med kommittéer, statliga myndigheter, till andra bibliotek i Sverige och utlandet, samt, i mån av resurser, till forskare, studenter och allmänheten,
- arkivering av riksdagens handlingar och på olika media registrerade riksdagsaktiviteter,
- tillhandahållande av riksdagens arkiverade, allmänna handlingar som inte sker på annat sätt,
- indexering av riksdagstrycket och produktion av register till trycket,
- inmatning av referenser av bl.a. de publikationer som statliga myndigheter är skyldiga att inleverera till Riksdagsbiblioteket,
- utgivning av biografier över ledamöter och av otryckta protokoll från ståndsriksdagen,
- kurser för bibliotekarier om riksdagstrycket och om riksdagens arbetsformer.

Tidningen Från Riksdag & Departement

- utgivning av tidningen Från Riksdag & Departement i tryckt och elektronisk form och som taltidning. (Enligt ett riksdagsbeslut 1981, KU 1981/82:20, skall chefredaktören vara ansvarig utgivare för tidningen).

IT-avdelningen

Enheten för IT-service

- helpdesk,
- serviceteknik, fördelat på driftsfrågor och vidareutveckling av klienter,
- utbildning, planering och genomförande av utbildning av IT-systemens användare,
- inköp, ekonomi och administration,
- licenser,
- projektledning och information.

Enheten för IT-utveckling

- systemintegration,
- systemutveckling,
- verksamhetsanalys,

- programmering, test, dokumentation, kvalitetssäkring,
- dataadministration,
- teknik- och trendbevakning,
- systemarkitektur, programvarudelen av den tekniska infrastrukturen,
- projektledning,
- teknikmiljö, tekniska hjälpmedel och arbetsplatsmiljö.

Enheten för system och kommunikation,

- drift av serveroperativsystem,
- drift av nät och kommunikation, brandvägg, hantering av nätadresser,
- övervakning och säkerhet, övervakningsprotokoll, säkerhetskopiering,
- test, utvärdering, anpassning, driftsättning samt vidareutveckling av tillämpningar i IT-miljöer,
- driftlarm, kylning och elförsörjning till datahallarna.

Teknikenheten

- plenisalsutrustning, konferensutrustning och tolkutrustning för kammarstöd och konferenser,
- telefoni, telefoner, mobiltele samt stödsystem,
- informationssystem såsom personsökare, antenn, centralur, snabbtelefon, voringssignal, felsignal, rörpost, ljuddistribution och kontorssignal, tekniska system för säkerhet och passagekontroll med ingående komponenter som kodlås, skalskydd, inbrottslarm, brandlarm, utrymningslarm, internTV-bevakning, nödsignal, porttelefon, hisslarm och batteribackup,
- samordning av el och belysning.

Stabsfunktionen för IT-säkerhet

- utveckla IT-säkerhetsrutiner,
- aktiv IT-kontroll,
- säkerhetsrevision av IT-systemen,
- åtgärder vid kris och katastrof (avbrottsplanering),
- samordna och utreda IT-incidentrapporter,
- samverka med andra myndigheter.

Stabsfunktionen för strategi och planering

- tillhandahållande av projektledning för utredningar och projekt,
- projektsamordningen avseende IT-avdelningens projekt.

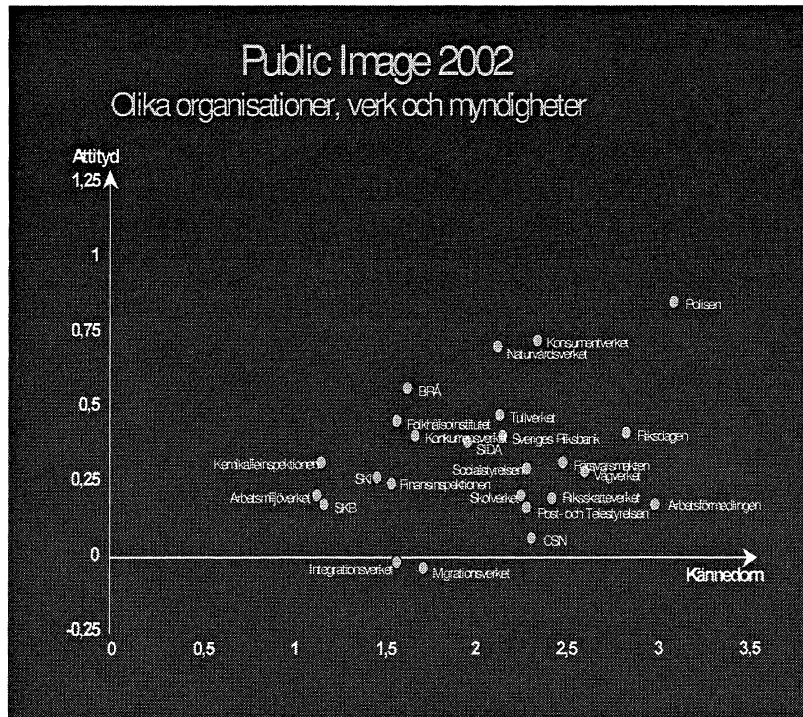
Riksdagens internationella kansli, RIK

- biträder i talmannens internationella engagemang,
- sekretariatsfunktionen för riksdagens deltagande i internationella parlamentariska församlingar,
- planering och medverkan vid riksdagens officiella internationella besök och resor,
- samordning av riksdagens parlamentariska utvecklingsprogram och handläggning av riksdagens internationella samarbete och demokrati-främjande aktiviteter,
- planering och samordning av officiella internationella parlamentariker-konferenser och besök i riksdagen,
- förberedande av riksdagens valobservationsinsatser.

Informationsenheten

- telefonupplysning för allmänhet, massmedia, organisationer, myndighe-ter och utbildningsväsende,
- information och service till massmedia om riksdagens arbete och tal-mannens aktiviteter,
- annonsering i dagspressen,
- kurser för lärare, journalister, informatörer och högskolestudenter,
- skolbesök, främst från gymnasieskolan och vuxenutbildningen,
- guide visningar för allmänheten,
- elektronisk interninformation – intranät,
- elektronisk publicering av riksdagens dokument, databaser samt övrig riksdagsinformation, bl.a. riksdagens webbplats och Samhällsguiden,
- produktion av trycksaker,
- försäljning av riksdagstryck m.m.,
- mässor, utställningar, seminarier och evenemang.

4 Temos Public Image-undersökning 2002

Källa: Temo

Attityd

Mycket positiv	(+2)
Huvudsakligen	(+1)
Varken eller	(0)
Huvudsakligen	(-1)
Mycket negativ	(-2)

Kännedom

Mycket bra	(4)
Ganska bra	(3)
Lite	(2)
Knappast	(1)
Aldrig hört	(0)

Utredningar från riksdagsförvaltningen

2002/03

1. Informations- och kunskapsförsörjning i riksdagsförvaltningen. Förslag till ny organisation m.m.

